

Eesti 20. sajandi (1870-1991) väärtusliku arhitektuuri
kaardistamine ja analüüs

Maakoolimajad 1920–40

Alusuuring

Sandra Mälk
Tallinn 2012

SISUKORD

SISUKORD	2
1. SISSEJUHATUS.....	4
2. EESTI KOOLIARHITEKTUURI AJALUGU	6
2.1. Rahvaharidus ja koolimajad omariikluse kehtestamiseni	6
2.2. Kooliharidus ja koolimajade moderniseerimine omariikluse ajal	9
2.3. 1930. aastad ja kivikoolimajad.....	19
2.4. Koolihoonete ümber- ja juurdeehitused	22
2.5. Ruumijaotusest ja interjöörist.....	23
2.6. Haridusministeeriumi poolt korraldatud arhitektuurivõistlused.....	27
2.7. Põllutöökoja Ehitustalitus (1927.-32. aastatel A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus)	37
3. MAAKOOLIMAJADE ARHITEKTUURSED STIILISUUNDUMUSED	46
3.1. Haridusministeeriumi arhitekt Tõnis Mihkelson ja historitsistlikud koolimajad.....	54
4. MAAPIIRKONDADES ASUVATE ALGKOOLIMAJADE TÜPOLOOGIA JA METOODIKA.....	57
4.1. Metoodika.....	57
4.2. Tüpologiseerimise alused	58
4.3. Hilishistoritsistlikud koolimajad	60
4.3.1. Neoklassitsistlikud kivist koolimajad.....	60
4.3.2. Klassitsismi mõjutustega puitkoolimajad.....	61
4.3.3. Historitsistliku käsitlemisega puithooned	65
4.3.4. Historitsistliku käsitlemisega kivikoolihooned	67
4.4. Traditsionalistlikud puitkoolimajad	70
4.4.1. Ühekorruselised või väljaehitatud katusekorrusega traditsionalistlikud koolid.....	70
4.4.2. Põllumeeste Keskseksi Ehitustalituse tüüpprojekt.....	74
4.4.3. Kahe kõrvuti asetseva ukseavaga u-kujulise põhiplaani koolimaja	75
4.4.4. Asümmeetrilise ukseava paigutusega puitkoolimaja	76
4.4.5. Kahekorruselised traditsionalistlikud koolimajad	78
4.4.6. Suured E-kujulise põhiplaani traditsioonilised puitkoolimajad.....	83
4.4.7. kivitrepikojaga traditsioonilised ristküliku kujulise põhiplaani 2 täiskorrusega koolimajad	84
4.5. Traditsionalistlikud kivikoolimajad	85

4.5.1. Tsentraalse sissepääsuga ühekorruseline või välja ehitatud katusekorrusega kivihoone	85
4.5.2 Kõrge kelpkatusega kahe täiskorrusega sümmeetrilise fassaadiga koolihoone	88
4.5.3. U-kujulise põhiplaaniga mahukad koolihooned	90
4.5.4. Asümmeetrilise ukseava paigutusega kivitoolimajad	91
4.5.5. Erandlikud kivitoolimajad	93
4.6. Funktsionalistlikud koolimajad	95
4.6.1. Sümmeetrilise fassaadiga kahekorruselised kivihooned	95
4.6.3. Asümmeetrilise fassaadiga koolimajad	98
4.7. Uudisasunduste koolimajad	101
4.8. KOOLIHONETE TÜÜPIDE TABEL	106
5. EESTI MAA-ALGKOOLIDE PROBLEMAATIKA	127
5.1. Maa-alkoolide püsivust ohustavad tegurid	127
5.1.1. Regionaalsed põhjused	127
5.1.2. Hooldamatus ja levinud kahjustused	129
5.1.3. Kinnisvaraarenduse mõjud ja remontimised	130
6. MAA-ALGKOOLIDE KAITSEETTEPANEKUD	142
6.1. Maa-alkooli väärtus	142
6.2. Hetkeolukord 1920.-30. aastatel ehitatud maa-alkoolide kaitstes	144
6.3. Maa-alkoolide kaitse ja võimalused	146
6.4. Ettepanekud riikliku kaitse rakendamiseks	149
7. KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS	153
8. TABELID JA ANKEEDID	158
8.1. Koolihoonete koondtabel	158
8.2. Seisundi ja ettepanekute kokkuvõte	159
8.3. Koolihoonete inventeerimistabelid	160

LISA 1. Koolihoonete asukohad Eesti kaardil

1. SISSEJUHATUS

Käesolev alusuuring 1920.- 30. aastatel ehitatud maakoolimajade kohta on koostatud projekti „Eesti 20. sajandi (1870-1991) väärtusliku arhitektuuri kaardistamine ja analüüs“ raames. Alusuuringu koostamisel on kasutatud koostaja magistritööd „Eesti maa-alkgoolid 1920-40. Ajalugu, tüpoloogia, väärtused ja säilitamine.“ Projekti toetab Euroopa Sotsiaalfond.

Uuringu eesmärgiks oli kaardistada aastail 1920-40 ehitatud maakoolimajade levik, säilivus ja ajaloolis-arhitektuurne väärtus. Uuringus on käsitletud koolihoonete ehitamise ajal maapiirkonda ehitatud hooneid. Selle alusel on tehtud ettepanekud erinevat liiki kaitse rakendamiseks.

Uuring koosneb ajaloolisest ülevaatest, allikate ja meetodite ülevaatest, ajaloolis-arhitektuursest tüpoloogiast, säilivuse ja ohustatuse analüüsist, tüüpilisemate säilimist ohustavate probleemide esiletoomist, maakoolimajade ankeetidest ja kokkuvõtetest.

Maa-alkgoolidena on võetud arvesse vaid alevikesse ja küladesse ehitatud koolimaju. Maakoolimajad erinevad linnakoolidest mitte ainult tagasihoidlikuma mahu, vaid ka stiililise eripära tõttu (mis tingitud peamiselt kohalikest rahvapärasest arhitektuurist üle võetud ehitusvõtetest) moodustades nii selgelt eristuva grupi. Seetõttu on jäetud välja linnades asuvad algkoolid¹ ent töös on säilitatud linnakoolid nendes linnades, mis olid koolihoone ehitamise ajal alevid või alevikud, aga hiljem linnaõiguse said. Siinjuures on töös käsitlemist leidnud näiteks Lihula algkool, sest linnastaatuse sai Lihula alles 1997. aastal. Linna algkoolid vajavad eraldi põhjalikumat analüüsi. Linna-alkgoolidest võiksid edaspidises uurimises käsitlemist leida Tõrva linna algkool (1929), Põltsamaa linna algkool (1934), Pärnu linna VIII algkool (1928–29), Hiiu algkool (1927), Kivimäe algkool (1932), Rahumäe algkool (1935), Valga linna III algkool (1924), Narva linna III algkool (1926), Rakvere linna I algkool (1928–35), Linna I algkool (1926–28), Tartu linna V algkool (1923–26), Tallinna XVII algkool (Oskari tn 69, 1927–29), Viljandi linna IV Viiratsi lastekodu algkool (1937–38), Kuressaare linna koolimaja (1939, end. Kuressaare Põhikool, Garnisoni 69), Haapsalu algkool (1938).

¹ Kuressaare, Narva, Pärnu, Rakvere, Tallinn, Nõmme, Tartu, Viljandi, Valga, Võru.

1920.-30. aastatel ehitati kokkuhoiu mõttes palju avalikke hooneid, sh koolimaju ümber, hulgaliselt projekteeriti juurdeehitisi olemasolevatele hoonetele, eriti maapiirkondades.² Koolimajade ulatuslikke ümber- ja juurdeehitusi võib loendada ligikaudu sama palju kui ehitati uusi. Uute ja ümberehitatud koolimajade eristamiseks on võetud Eesti Riigiarhiivis fondis 1108 asuvat³ Haridusministeeriumi Koolihariduse kaust, milles on kuni aastani 1937 nimetatud uued, ümber- ja juurdeehitatud koolimajad. Mõnda juurde- ja ümberehitusega hoonet on töös kajastatud (Imastu, Pahlk, Krabi, Hellenurme, Pisisaare, Kärevere) kuivõrd nende ümberehitused on olnud sedavõrd ulatuslikud, et algsed kihistused ei ole praktiliselt eristatavad ja hoone meenutab oma üldilmelt uut. Et neid on ulatuslik hulk ja see teema vajab omaette põhjalikku uurimist, siis on antud töös piiratud vaid mõne näitega ega pretendeerita teema täielikule kajastamisele.

Eesti Vabariigi esimestel aastakümnetel olid maa-alkoolid küla haridusliku ja kultuurilise edenemise olulisimad kandjad, sh ka uue arhitektuurimõtte levitajad. Peale II maailmasõda aset leidnud muutused riiklikes, ühiskondlikes ja sotsiaalsetes oludes on viinud aga maa-elanikkonna arvukuse drastilisele vähenemisele, mis on toonud kaasa ka koolide arvu drastilise languse maapiirkondades. Maa-alkoolide tähtsus meie arhitektuuripärandis on siiani olnud pigem alahinnatud. Sageli tagasihoidlike stiilitaotlustega hoonete kõrval on arvukalt ka neid, mis maa-arhitektuuri kontekstis on olnud edumeelse arhitektuurimõtte kandjad. Maa-alkoolidel oli oluline roll ka meie riiklikus edenemises – just seal pandi alus rahva üldisele hariduslikule tõusule ja arvestatava haritlaskonna kujunemisele.

Koolimaju ehitati sel perioodil üle 400, sh siis nii täiesti uued koolimajad kui ka ümber- ja juurdeehitustega hooned. Töös käsitletakse üle 226 uue projekti järgi ehitatud koolimaja, sh ka eelnimetatud ulatusliku ümberehitusega koolid, mis kõik on kantud Koolihoonete koondtabelisse. Tänapäeval alles olevad hooned on põhjalikumalt inventeerimiskaartidel.

² Kalm, Mart (koost.). Eesti Kunsti ajalugu. 5, 1900-1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010. Lk 279.

³ Andmed Eesti Vabariigi iseseisvuse ajal ehitatud koolimajade kohta. ERA f. 1108, n. 4, s. 1190.

2. EESTI KOOLIARHITEKTUURI AJALUGU

2.1. Rahvaharidus ja koolimajad omariikluse kehtestamiseni

Teadaolevalt dateeritakse esimesed talurahvale suunatud haridusasutused Eestis 17. sajandisse.⁴ 18. sajandi keskpaigaks tegutses igas vallas juba oma koolmeister. Koolihariduse andmine ei olnud kuni 19. sajandini kuigi plaanipärane, laste kooliskäimist ei kontrollitud, ka ei olnud see sunduslik. Seetõttu olid koolid, eriti maal paiknevad rahvakoolid, väikesed. Külahariva harimisele hakati suuremat tähelepanu pöörama alles peale 1816. ja 1819. aasta talurahvaseadusi, kui ühe väljundina hakati asutama kihelkonnakoole, mis olid rahvakooli teiseks astmeks.⁵ Kihelkonnakooli eesmärgiks oli täiendada külakoolis saadud teadmisi, eriti mis puudutas põllumajandust.⁶ Koos pärisorjuse kaotamisega hakkas kehtima ka uus kooliseadus, mille kohaselt tuli kool asutada iga 500 meeshinge kohta.⁷ Kooli pidi ülal pidama vald ja õpetuse sisu eest hoolitsema kirik.

Koolimajade arhitektuur oli siiani olnud tagasihoidlik või pea olematu. Lihtsad hooned ei olnud tihti peale üldse kooliks ehitatud, koolidena kasutati endisi rehemaju.⁸ Mõnel juhul ka kõrtsihooneid nagu Sutlepa ja Vigala.⁹ Ka uued koolihooned olid enamasti tagasihoidlikud: ühekorruselised koosnedes klassitoast ja koolmeistri ruumidest. 19. sajandi teisel poolel hakati vallakeskustesse püstitama ka suuremaid koolihooneid, kus majas tegutses koos kooliga ka vallavalitsus.¹⁰ 19. sajandi keskpaigast alates toimus märgatav tõus eestlaste hariduselus. Ärkamisajaga kasvas teadmine oma kultuurist ja selle mõistmine aitas kaasa eneseteadvuse kasvule. Avati uusi koole ja tehti olemasolevates uuendusi. Näiteks 1880. aastatel tegutses Harjumaal Nissi kihelkonna territooriumil 9 valla- ja külakooli.¹¹ Sajandi viimastel kümnenditel ilmusid klassiruumidesse kirjutuslauad, mida varem polnud vaja, sest

⁴Andresen, Lembit. Eesti algkoolid 1920-40. Tallinn: Avita, 2006. Lk 6.

⁵Sealsamas.

⁶Andresen, Lembit. Eesti kooli ajalugu. Algusest kuni 1940. aastani. Tallinn: Avita, 2003. Lk 114.

⁷Andresen, Lembit. Eesti algkoolid 1920-40. Tallinn: Avita, 2006. Lk 6.

⁸Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 5

⁹Kirjavahetus Lääne Maakoolivalitsusega Läänemaa avalike algkoolide võrgu korraldamise asjus; koolivõrgu kavad. ERA f. 1108, n. 3, s. 855

¹⁰Andresen, Lembit Andresen, Lembit. Eesti algkoolid 1920-40. Tallinn: Avita, 2006. Lk 7.

¹¹<http://www.nissikool.ee> (vaadatud 27. veebruar, 2010).

koolis õpetati peamiselt laulu, palvet ja lugemist. Sel perioodil hakkas ajakirjanduses ilmuma ka arvamusi pikaaegsetelt koolmeistritelt koolide seisukorra kohta, jagati soovitusi, milline võiks välja näha kooli põhiplaan ja selle vajalikud ruumid. Simuna kihelkonnakooli õpetaja Villem Normann kirjutas 1873. aastal raamatu „Õppetuse kooli-pidamisest”, kus esitas 5 koolimaja põhiplaani. Üks neist oli ristkülikukujuline, sümmeetrilise plaanijaotusega ning selles oli ette nähtud klassituba, õpetajale elutuba koos sahvriga, läbikäidav eluruum, ühine köök ja sahver lastele kooli kaasatoodud toidu jaoks.¹² Hakkas juurduma arusaam, et koolimaja tähendab rohkemat, kui ainult peavarju andvat hoonet.

Foto 1. Keava vallakool Raplamaal ehitati 1871. aastal. Foto 1920. aastatest. ERA f. 1790, n. 1, s. 851.

I maailmasõja eelsest perioodist võib kooliarhitektuuri kõrgajaks pidada 1880. aastaid. Rahva- ja kihelkonnakoolide kõrvale loodi uus koolitüüp – ministeeriumikool, mille esimeses klassis oli võimalik omandada vallakooli haridus ja teises rahvakoolis õpitu (õpe kestis vastavalt kolm ja kaks talve). Ministeeriumikoolid koondasid endasse suurema hulga õpilasi ning selleks ajaks oli ammu mõistetud ka vajadust internaadi järele, sestap ehitati koolid senisest suuremamahulisena. Ministeeriumikoole iseloomustab ka arhitektuurselt parem tase. Tavaliselt oli majas 2-3 klassiruumi, kus õppisid liitklassid, lisaks internaat ja mitu õpetajate korterit.¹³

Siiski ei ehitatud ministeeriumikoole massiliselt, koos vallakoolidest ministeeriumikooliks ümber muudetutega oli neid tsaariaja lõpuks kokku 90¹⁴, valdavalt õppis talurahvas siiski rahvakoolides. Rahvakoolide majad olid tavaliselt madalad, hämarad ja sageli liigniisked. Selline olukord tekitas haritlaskonnas nõutust. 1898. aastal võttis sõna tulevane riigivanem Jaan Tõnissoni koolimajade kehva olukorra teemal, kelle arvamuse kohaselt avaldab õpikeskkond mõju mitte nii tervisele, vaid ka vaimule:

¹²Andresen, Lembit. Eesti algkoolid 1920-40. Tallinn: Avita, 2006. Lk 7-11.

¹³ Sealsamas, lk 10-11.

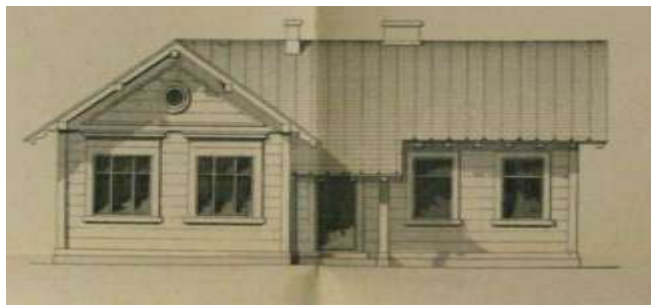
¹⁴Andresen, Lembit. Eesti kooli ajalugu. Tallinn: Avita, 2003. Lk 146.

„Laste ihulik tervis, õppimise edu ja koolimaja puhtuse ja korra kõlbeline mõju nõuab tingimata, et kooliruumid ausad ja korralikud oleksivad”.¹⁵

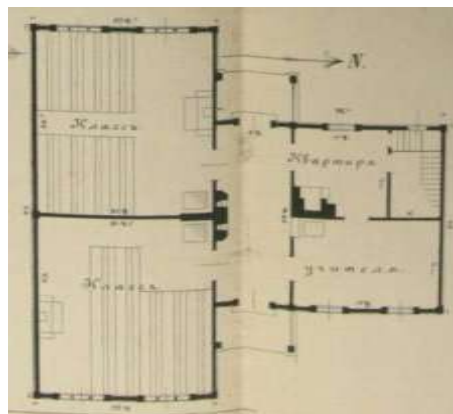
Ja veel:

„Koolimajade avaruse, õhu puhtuse ja soojuse peale peaksivad vallavalitsused kõige hoolega mõtlema hakkama. Sest nooresoo tervise vastu on praegusel põlvel tõsiseid kohuseid. Päälegi ei suuda keegi laps kooli armastada, ei sääli virkusega tööd teha, kui koolimaja kitsas kui vaese mehe sauna urgas, kõledam aga hundilaudast.”¹⁶

19. sajandi lõpust pärineb väikese kaheklassilise koolimaja plaan, mis on ülesehituselt väga sarnane 1930. aastatel Pärnumaale ehitatud Murru koolimajaga.

Joonis 1. Kahe klassiruumiga koolimaja vaade 19. sajandist. EAA f. 1275, n. 1, s. 425.

Joonis 2. Kahe klassiruumiga koolimaja põhiplaan 19. sajandist. EAA f. 1275, n. 1, s. 425.

Rahvakoolile suunatud uue hoonetüübi kavandi esitas 20. sajandi alguses kauaaegne koolmeister Mihkel Kampmann oma õpikus „Kooli Lugemiseraamat”. Ristkülikukujulise põhiplaaniga ilma koridorita majas asusid üksteisega kõrvuti koolmeistri eluruumid, klassiruum, poiste ja tüdrukute internaat (viimasesse pääses läbi köögi ja söögitoa), sahvrid (asusid tuulekojas). Uuendusena oli maja külge planeeritud tualettruumid. Selliseid koolimaju ehitati aga vähe.¹⁷

1909. aastal andis Haridusselts välja koolihariduse aastaraamatu¹⁸, kus oli juttu ka koolimajade ruumidest ja plaanist. Tulevane riigikoguliige ja tollane Tütarlase

¹⁵ Tõnisson, Jaan. Mitte kohtu-, vaid koolimajasid. – Postimees, 1897, nr 233.

¹⁶ Tõnisson, Jaan. – Postimees, 1898, nr 28.

¹⁷ Andresen, Lembit. Eesti algkoolid 1920-40. Tallinn: Avita, 2006. Lk 11.

¹⁸ Eesti Haridusseltside Aastaraamat 1. Tartus, 1909. Pedagoogika Arhiivmuuseumi fond R 17257.

Kommertsgümnaasiumi direktor Peeter Põld kirjeldas koolimajade ja nende sisustuse olukorda¹⁹:

„Oleks aeg selle peale mõelda, kuidas otstarbe- ja ajakohasemaid koolimajasid, pinkisid jm. saada. Kuidas koolimaja ehitada tuleb, selle peale annab meile vastust nn koolitervishoidmine. Nõudmisi, mis selle poolest üles seatakse, ei luba aeg mitte tuua. Tarvis oleks, et komisjon määrataks, kes tervishoiulised ja kasvatuslised nõudmised kindlaks teeks, mida koolimaja täitma peab, s.o. koolide ehitusprogrammi välja töötaks.”

Sealsamas tõstab ta esile arhitekti rolli koolihoonete ehitamises ja kirjutab koolimajade võistluste korraldamise vajalikkusest:

„Kui auhinnad liiga väikesed, siis ei ole loota, et arhitektid tööle hakkavad. Õiget plaani ei saa aga keegi teine teha, kui ainult õppinud arhitekt, ehituskunstnik, kes teab kuidas ruumid korraldada, disponeerida, et terve hoone otstarvet täidaks, kodune, armas, ilus saaks. Võistlus tuleks sellepärast, et meil endil ainult paar õppinud arhitekti on, ka Peterburis ja Soomes välja kuulutada, kus mehi on, kes koolimajade ehituse kallal iseäralist tööd on teinud.”²⁰

Sellise novaatorliku idee rakendamiseni sajandi alguses siiski ei jõutud ja see leidis aset hoopis uue riigikorra tingimustes 1921.-22. aastatel. (vt. 2.6. Haridusministeeriumi poolt korraldatud arhitektuurivõistlused).

2.2. Kooliharidus ja koolimajade moderniseerimine omariikluse ajal

Tsaarivõimu kukutamise järel asus Ajutine Valitsus koolivõrku uuendada.²¹ Linnakoolidega sarnaselt said suure tähelepanu osaliseks maa- ja alevikoolid, mis olid esimesega võrreldes pisut teistsuguses situatsioonis. Tihti oli koolihoonetel kanda ka külakeskuse rolli ja omariikluse sünniga lasus neil varasemast olulisem tähtsus noorte kodanike harimisel. Eesmärgile aitas lähemale jõuda sadade koolide ümberehitamine ja uute hoonete püstitamine. Selle kiirendamiseks töötati välja tüüpprojekte, mille valmimisel etendasid olulist rolli maapiirkonna arhitektuurile spetsialiseerunud töökojad, nagu Põllutöökoja Ehitustalitus ja

¹⁹ Sealsamas, lk 7-8.

²⁰ Eesti Haridusseltside Aastaraamat 1. Tartus, 1909. Pedagoogika Arhiivmuuseumi fond R-17257. Lk 8.

²¹ Andresen, Lembit. Eesti algkoolid 1920-40. Tallinn: Avita, 2006. Lk 12.

Asundusamet. Haridusministeerium korraldas kaks ideekonkurssi,²² et leida kõige meelepärasema lahendusega koolihoonete projektid. Paljud originaalprojektid valmistati maa-arkitektide ning Haridusministeeriumi Koolivalitsuse arhitekti Tõnis Mihkelsoni poolt.²³

Vajadus uute koolihoonete järele oli tingitud ruumipuudusest ja hoonete kehvast seisukorrast, teravamalt kerkis see esile peale kooliuuendusi. Senine kohustuslik 3-klassiline algharidus ei rahuldanud valitsust, kes pidas ideaalseks kuueklassilist²⁴, millele lisandusid vajadusel 5-klassiline gümnaasium ja ülikool.²⁵ Õppekorralduses andsid eeskuju arenenud Euroopa riigid nagu Šveits, kus algharidus kestis 7-9 aastat.²⁶ 1919. aastal võetigi vastu „Avalikkude algkoolide seadus“, mis mh nägi ette senise 3-aastase koolikohustuse muutmist 4-aastaseks.²⁷ 1920. aastal vastu võetud „avalikkude algkoolide seadus“ nõudis kohustuslikku 6-klassilist haridust alates 1930.aastast.²⁸ Enamikes koolides püüti 6-klassilise haridusmudeliga alustada võimalikult kiiresti. See tõi kaasa aga õpilaste arvu suurenemise ja väikestes kihelkonnakoolides süvenes juba niigi probleeme tekitanud ruumipuudus. Pealegi olid sõja jooksul mitmed koolimajad hävinud, seda kõige enam Kirde- ja Kagu-Eestis.²⁹ Oli tarvis uusi koolimajasid, enam tunti neist puudust maapiirkondades.

Foto 2. Are koolimaja Pärnumaal ehitati 6-klassilise kooli jaoks juba 1924. aastal, kui sunduslik oli veel 4 klassi. ERA f. 1108, n. 13, s. 369

Foto 2. Harjumaa Kajamaa valla-, rahva- ja koolimaja. EFA 683. 1-11064

²²Hallas-Murula, Karin. Albumitais algkoolimaju. – Sirp, 23. märts, 2007.

²³ ERA f. 1108;

²⁴Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 5

²⁵Sirk, Väino. Õpetajate seminar 1920.–1930. aastatel – haridusprobleem Eestis ja mujalgi. – TUNA, nr 3, 2001. Lk 38.

²⁶ Sealsamas, lk 41.

²⁷ RT 70 – 1919.

²⁸ RT 75/76 – 1920.

²⁹Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 5.

1920. aastatel oli kiireimaks lahenduseks haridustingimuste parandamisel võtta kasutusele endised mõisate härrastemajad. Pärast sõda polnud koolimajade ehitamine kõikidele valdadele rahaliselt võimetekohane ja parimaks alternatiiviks sai kooli paigutamine riigistatud mõisahooneisse. Seal, kus seda teha polnud võimalik, asuti uusi hooneid ehitama. Maapiirkonda ja alevites valmis uusi algkoolihooneid 1920.–30. aastatel üle 210. Pärnumaale suudeti 1930. aastaks ehitati seitse uut algkoolimaja: Sauga, Lindi, Kihlepa, Aesoo, Are, Liivia lastekodu algkool ja Kilingi-Nõmme alevi kool.³⁰ Teisel kümnendil lisandus sellele veel 17 uut hoonet.

Väiksemates küldes ühendati uues hoones mitu funktsiooni, koolimaja oli ühtlasi rahva- ja vallamaja. Tiheda koolivõrgu rajamisega koos moodsate koolimajadega³¹ sooviti igale noorele kodanikule anda Euroopa riigile kohane alusharidus. Isegi, kui igal pool ei õnnestunud seatud eesmärgid täielikult täita, tehti koolide edendamiseks tohutu samm. Võrdluseks, Petserimaal tegutses 1917. aastal 51 algkooli, kus õppis ligikaudu 1800 õpilast. Iseseisvusaja lõpuks oli koolide arv tõusnud sajani, neist 7 olid uued hooned.³²

Foto 3. Teeõhtu Harjumaal Kose koolimaja klassiruumis. HMK, F2438.

Foto 4. Petserimaa Irboska koolimaja oli üks 7 uuest koolihoonest maakonnas. L. Andreseni kogu

Maa-alkkooli ülesehitus erines linna omast mitte ainult mahu, vaid ka ruumijaotuse poolest. Selles pidid olema internaadiruumid kaugemalt tulevatele lastele,³³ õpetajate ja koolmeistri korterid. Uutes koolimajades oli mitmeid sisekujunduslikke uuendusi: haigete jaoks oli isoleerimise ruum, õpetajate korterid paiknesid kooliruumidest eraldi, omaette sissepääsuga.

³⁰ Kirjavahetus koolimajade ehitamise kohta. Pärnu Maavalitsuse Haridusosakonna kirjakogu ERA f. 1097, n. 1, s. 2468, lk 58.

³¹ 1936. aastaks oli maakonniti alkoole ja täienduskooli (arvestamata tollaste linnade kooli Pärnus, Tallinnas, Tartus, Rakveres, Viljandis, Narva, Valga)³¹ ehitatud Harjumaal 18, (lisaks ümberehitusi 15), Läänemaal 16 (ü.e. 8), Tartumaal 24 (ü.e. 22), Petserimaal 10 (ü.e. 1), Valgamaal 3 (ü.e. 9), Võrumaal 19 (ü.e. 21), Pärnumaal 17 (ü.e. 14), Viljandimaal 6 (ü.e. 13), Virumaal 36 (ü.e. 38), Saaremaal 22 (ü.e. 8), Järvamaal 6 (ü.e. 11) Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Tallinn: Haridusministeerium. 1937. Lk 16-19.

³² Viilup, Viktor. Küla ja kool Petserimaal. – Eesti Kool. Nr 1, 1938.

³³ Kui koolimaja jäi kooliringkonna lastele kaugemaks, kui 3 km, siis tuli majja ehitada internaat.

1938. aastaks selgines, et seni on ehitatud liiga väikeseid klassiruumide, senise 25 õpilase asemel võetakse normiks 40 õpilase mahutamine.³⁴ Nagu eespool mainitud, täitis maakool tihti külakeskuse rolli. Pooled ehitatud koolimajadest olid kasutusel rahvamajadena.³⁵

Maakoolimajade sisulise erinevuse linnakoolidega on hästi kirja pannud maa-arhitektuurile spetsialiseerunud A.R.T.³⁶ arhitekt Arnold Väli 1930. aastal ilmunud kogumikus „Maaehitusi II”.

*„Maa-alkoolimajad erinevad tunduvalt oma ülesandelt linna omist. Olles kultuurkeskpunkteks, tuleb täita nende ehitamisel peale kooliruumides tarvisminevate nõuete ja määruste veel neid, mida vajatakse õpilaste ühiseluruumides ja õpetajate kortereis. Lähema rahvamaja puudumisel peab koolimaja asendama viimastki, s.o. võimaldama korraldama pidusid, koosolekuid, kursusi, loenguid, laulukoorele ja võimlemisgrupele harjutamisel käimist.”*³⁷

Maa-alkoolide ehitamise kulud olid väiksemad, kui linnakoolidel. Materjal saadi kohalikust metsast ning ehitajad leiti kohalikust külaringkonnast.³⁸ Töö kiirendamiseks rakendati kõigis paigus küüdikohustust, mis tähendas, et kohalikud talumehed transportisid kooli jaoks vajaminevat ehitusmaterjali. Suure-Jaani koolimaja ehitamises osalesid aktiivselt ka õpilased.³⁹ Teinekord varjutasid üldist rahvalikku üksmeelt koolihoonete rajamisel väikesed vastuolud kohaliku võimuga. Valdade rahanappuse ja tihti ka soovi tõttu ehitada hoonet ilma laenu võtma, sundis hoolikamalt makse sisse nõudma. *„Paljud on harjunud omi maksukohustusi tasuma mõni kuu peale tähtpäeva, kuid nüüd on väljaminekud nii suured, et vallavalitsus ei saa ka maksu tähtpäevi pikendada. Sellepärast on politsei kätte antud 2000 maksunõude lehte, maksukohuslastelt raha sissenõudmiseks.”*⁴⁰

Esimese kümnendi lõpuks tunnistati, et Eesti Vabariigi koolikorraldus on tugevaid edusamme teinud. Kooliuuendusega seoses käisid koolidirektorid tutvumas välismaa koolidega. Selles osas näitas aktiivsust üles Võru Õpetajate Seminari direktor J. Käis. Pedagoogiliste uurimuste

³⁴ Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 6.

³⁵ Samas, lk 8.

³⁶ Asunike, Riigirentnike ja Talupidajate Põllumajandusliidu Ehitustalitus.

³⁷ Maaehitusi II. A.R.T. Põllumajandusliidu väljaanne. 1930, lk. 111.

³⁸ Tööjõuna tuli kasutada kohalikke. ERA f. 1108, n. 13, s. 727.

³⁹ Suure-Jaani Gümnaasiumi koduleht, <http://www.sjg.edu.ee/index.php?id=3> (vaadatud 09. aprill 2012).

⁴⁰ Postimees – 27. veebruar, 1933, leht 4.

kõrval pöörati tähelepanu tihti ka koolihoonetele.⁴¹ Kooliõpikutes võrreldi noort riiki juba teiste Euroopa riikidega:

„Ta (algkool) on üldiselt juba lähenemas samale tasapinnale, kui on seda Lääne-Euroopa kultuurimaade algkoolid. Suureks takistuseks meie koolikorralduse alal on paiguti kohaste koolimajade puudus, rahva üldine kehvus ning maaelanike väike tihedus.”⁴²

Samas kirjutatakse, et koolikorraldus oli paremini lahendatud Tallinnas ja Tartus. Maakondadest oli kõige eesrindlikum Järvamaa, kus palju mõisate härrastemaju koolimajadeks muudeti. See oli hilisemat ajaloo kulgu vaadates vägagi muinsussõbralik samm, sest tänu koolile oli maja hoitud ega muutunud varemeteks nagu juhtus paljude mõisatega 1919. aasta riigistamise järgselt.

Uutest koolihoonetest ehitati märgatav hulk sõjas mahapõlenud ja lammutatud mõisate peahoonete vundamendile, tõenäoliselt oli selle põhjuseks olemasolev hea asukoht, teedevõrk ja hoonestus, mis jättis vaid uue hoone ehitamise vaeva. Lisaks oli see ka heaperemehelik – vanad kõrvalhooned leidsid kohase kasutuse ja mõisapargis oli lastele hõlpus loodusloo tundi anda. Mõisahoonete varemetele on ehitatud näiteks Saaremaal Tumala, Tiirimetsa ja Koikla, Virumaal Püssi, Võrumaal Kõrgepalu, Harjumaal Kõnnu, Raplamaal Eidapere koolimajad.

Foto 5. Tumala koolimaja Saaremaal on ehitatud mõisa peahoone asemele. S. Mälk 2011.

Foto 6. Maidla mõisa peahoonesse kolis kool sisse 1922. Majas tegutseb kool tänapäevalgi. S. Mälk, 2011.

Foto 7. Püssi mõisa peahoone asemele ehitatud Püssi koolimaja Virumaal. S. Mälk 2011.

Tõuke koolimajade ehitamiseks andis Riigikassa peavalitsuse juurde asutatud Koolimajade Ehitusfond⁴³, mis andis omavalitsustele võimaluse saada madalaprotsendilist laenu koolimajade ehitamiseks, ostmiseks või ümberehitamiseks. See võimalus oli hädavajalik, sest

⁴¹ Ajakirjas Eesti Kool (1934–40) ilmusid mitmed artiklid välismaa koolidest, mis puudutasid ka koolihoonet, interjööri ja sisustust.

⁴²Kents, J. Eestimaa maateaduse õpperaamat keskkoolide III klassile. Tartu: Loodus, 1928. Lk 74

⁴³RT 60/61 – 1922.Riigikogu poolt võeti 5. mail 1922 vastu „koolimajade ehitusfondi seadus“.

koolimajade ehituseks tuli leida raha valla oma vahenditest. Riik toetas rahaliselt vaid Petserimaa koolide ehitust, sest see piirkond oli maakonna vaeseim.⁴⁴ Ehitusfondist anti laenu kuni 35 aastaks, hiljem kivimajade ehituseks juba 50 aastaks.⁴⁵ 1931. aastal Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile esitatud palved koolimajade ehituseks laenu saamiseks ületasid peaaegu 6 kordselt riigi poolt laenu võimaldatavat summat.⁴⁶ Valikute tegemisel eelistati koole, kus ehitus juba käis ja neid, mis olid osalise laenu saanud. Ülejäänud võimaluste piires toetati uute koolimajade püstitamist, eelisjärjekorras said laenu koolid, mille valmides oli võimalik väikeste koolide koondamine, sellele järgnesid koolid, mille hoonete seisukord nõudis kiiresti uut koolimaja. Siinjuures rõhutati, et analüüsida tuleb ka esitatud projektide otstarbekust ja vastavust uue koolivõrgu kavale ning algkooli hoonete ehitusmäärustele⁴⁷ mille järgi ehituskulud on endisest madalamad, ning võimalusel vahetada see 1930. aasta kevadel Haridusministeeriumi koolimajade võistlusprojektidest eelistatud koolimajade plaani vastu. 1935. aastaks oli koolimajade ehitamiseks antud 4 miljonit krooni laenu.⁴⁸

Koolihoonete moderniseerimise vajadusest räägiti iseseisvusaja algusest saadik. 1938. aastaks tõdeti, et hoolimata majanduslikust raskustest on koolimajade ehitamist saatnud edu. Kui 1937. aastal oli Eestis uusi ja ümberehitatud koolimaju 50, siis 1938. aastaga oli uusi hooneid rajatud juba 76, millest 48 olid algkoolihooned. Sellise kiirusega loodeti 1953. aastaks saada koolides kõik vajaminevad uuendused valmis.⁴⁹ Uusi koolihooneid ei ehitatud loomulikult ühe aastaga, vaid üldiselt valmisid esimesel aastal sokkel ja alusmüürid ning teisel aastal viidi ehitus lõpuni ja tehti välis-ja siseviimistlus. 1939. aastal koostati plaan tulevaseks aastaks, mis nägi ette 35 uue koolimaja ehitust.⁵⁰ Järgmise aasta alguses tõdeti, et sõjaolude tõttu on rauamaterjali saamine raskendatud ja ehitushinnad tõusnud, kardeti, et mitmed omavalitsused loobuvad oma kavatsustest. Kartus osutus ka õigustatuks. Väheseid 1940. aastatel valmis ehitatud koolimaju ehitati Võrumaale Loosi.

⁴⁴Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 10.

⁴⁵ Sealsamas.

⁴⁶ Kirjavahetus koolimajade ehitamiseks laenu saamise küsimuses. ERA f. 2013, n. 1, s. 931, l 4.

⁴⁷ RT 11 – 1930

⁴⁸Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 10.

⁴⁹ Sealsamas, lk. 15.

⁵⁰ Kuut, A. Uusi koolimaju 1939. aastal. – Eesti Kool, 1940, nr 5. Lk 326.

Foto 7. Loosi koolimaja Võrumaal (valmis 1940. aastatel). Võrumaa Muuseum, 1522-22.

Koolihoonete ehitamise ülevaate ja tulevikuplaanide tegemiseks nõudis Haridusministeeriumi Kooliosakond iga maakonna Maakoolivalitsuselt 1938. aasta augustiks täpset nimekirja⁵¹, milles oleks loetletud 1939–41 ehitatavad või ümberehitatavad koolimajad.⁵² Kusjuures tähelepanu pöörati sellele, et koolihooned võimalikult ökonoomselt ehitatavad oleksid (nt väiksemate koolide võimlad projekteerida nii, et neid oleks võimalik hiljem juurde ehitada). Harju maakonnast tuli vastuseks, et 1939.-40. aastatel kavatsetakse uue koolimaja ehitust alustada Kallaveres, Järvakandis (realiseerus), Raasikul, lisaks taheti Raplasse ehitada progümnaasiumi uut maja, mis saigi valmis 1940 ja hakkas kandma Rapla Keskkooli nime. Näiteks Võrumaal taheti samal aastal ehitada Navi ja ümber ehitada Koksilla koolimaja. 1939-41 oli Võrumaal plaanis ehitada uus Urvaste koolimaja, aga vald kiirustas takka ja see valmis varem. Valgamaal jäi ehitamata Tsirguliina koolimaja.⁵³ Hoolimata omariikluse lõppemisest projekteeriti 1940. aastate alguses koolimaju, mis jäid realiseerimata, kuid mille projektidest aimub sõjajärgset arhitektuuriesteedikat.⁵⁴

⁵¹ Koolimajade ehituses olid nn kolmaastakud – 1936-38; 1939-41; 1942-44, milles määrati ära uute koolimajade ehitus vastavalt prioriteedile. – Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 20-22.

⁵² ERA. Kirjavahetus Haridusministeeriumi kooliosakonnale. Koolihoonete ülevaatused aktid. F. 884, n. 4, s. 836. Lk 48.

⁵³ Soosaar, Rain. Valga koolimajad 1920-40 (avaldamata käsikiri)

⁵⁴ Vt EAM fond 3, n. 5, kus asuvad - Artur Jürvetsoni Tsirguliina Mittetäielik Keskkool, Rein Raidna eelprojekt ja Ernst Kesa projekt Vahastu 5-klassilisele Mittetäieliku Keskkoolile, Ernst Kesa Valgu 5-klassiline Mittetäielik Keskkool, Friedrich Wendachi Mittetäieliku Keskkooli projekt, Roman Koolmari Saksi Mittetäielik 5-klassiline Keskkooli projekt, Peeter Tarvase Kihelkonna 7-klassiline Mittetäieliku Keskkooli projekt, Anton Soansi Soometsa algkool, Ernst Kesa Tsoolgo Mittetäielik 5-klassiline Keskkool, insener Eduard Kõomägi Saatse kool, arhitekt Johan KudevitaSoldina algkool Virumaal Alutaguse vallas.

Foto 8. Uraste koolimaja Võrumaal valmis plaanitud varem, 1938. aastal. L. Andreseni kogu.

Püstitatud koolimajade ehitusega ilmnas enim probleeme Petserimaal. Haridusministeeriumi poolt revideeritud koolimajade aktides⁵⁵ tuuakse Petserimaale ehitatud koolihoonetest (selleks ajaks Košelki, Jasska, Irboska) välja Košelki, kui kõige rahuldavamalt ehitatud koolimaja, kirjutades, et kõigest teisel korral asuva saali põrand on nõrk ja hoonetiibade katused lekivad. Lekkimisprobleemid esinesid Jasska koolimajas, kus suuremaks probleemiks olid laialivajuvad seinad (seinakonstruktsiooni rõhtpalkidel puudusid otsatapid), kokku kuivanud uksetahvlid, vahelaed vaid saviga määratud, mitte täiteainega täidetud jne. Samalaadsed probleemid esinesid ka Irboska uues koolimajas. Nimetatud hoonete puuduseks peeti ka õpetajate korterite puudumist.

Haridus- ja Sotsiaalministeerium lasi välja ringkirja⁵⁶ paludes maa- ja linnakoolivalitsusi teha põhjalikumalt järelvalvet, et sellised juhtumid ei korduks. Eriti aga tuli hoolitseda selle eest, et uutesse hoonetesse ei paigutataks toorest või „seene idudega infitseeritud“ puumaterjali, mis seni on suurimaks probleemide põhjustajaks ehitustes.

Kiirustamine käis uute hoonete ehitamisega paratamatult kaasas. Sellega maksti aga lõivu lõpliku viimistluse ja väljanägemise osas. Koolimajade dekoorinappus ja tagasihoidlikkus tulenes nii ratsionaalsest maitsemeelest kui ka rahalistest võimalustest. See oli üsna tavaline, et kool kolis majja sisse enne, kui maja lõplikult valmis sai.⁵⁷ Välisvoodrita ja krohvimata töötavaid koolimaju leidis erinevais paigus üle Eesti. Koolimajad aga ei pidanud jääma ilma kaunistuseta, arhitekt Konstantin Bölaul oli selleks mõistlikke soovitusi:

⁵⁵ Haridusministeeriumi ja Maakonnavalitsuse liikmete poolt teostatud revideerimise aktide ära kirjad koolimajade kohta. ERA f. 1790, n. 1, s. 832.

⁵⁶ Haridus- ja sotsiaalministeeriumi ringkiri 8. maist 1931 nr. 3487.

⁵⁷ Pool aastat ehitatud Rapla algkooli uude majja kolis kool enne sisse, kui see lõplikult valmis sai - <http://www.ryg.edu.ee/meie-koolist/ajalugu/> (vaadatud 09. aprill 2012).

*„Meie pole aineliselt suutelised ehitama mingeid rikkalikult kaunistatud fassaadidega ehitisi – ja nende ainsaks ilustuseks jäägu hoolsalt väljatöötatud detailid, nagu õnnelikult komponeeritud karniis, mõni aknaluuk, sissekäigu uks jms, milleks on vaja aega.”*⁵⁸

Konstantin Bõlau kirjutab 1935. aastal koolimajade ehituslikest vigadest ja tõi välja rea puudusi, mida eriti palju esinevat maa-alkkoolides.⁵⁹

1. koolimajad liiga avarad, nende ehitamine käib valdadele üle jõu.
2. koolimajades olevat nõutud liiga palju eriotstarbelisi ruume, mis tegevat ehitamise liiga kalliks.
3. eelmistes probleemist lähtuvalt ei jaksa vallad koolimaja küllalt kütta ega korras hoida.
4. on paljud koolimajad on puudulikult ehitatud (puht-ehituselisest küljest).
5. koolimajad jäävad liiga kauaks lõpule ehitamata - tavaliselt sisemiste viimistlemistööde arvel, kuid tihti ka lähema ümbruse korraldamise mõttes.
6. koolimajade klosetid haisevad. Lõpuks jätvat koolimajade välimus õige palju soovida.

Foto 9. Taebla koolimajale Läänemaal paigaldati välisvooder viis aastat peale hoone valmimist 1935. aastal. Rõhtpalkhooned peavad saama vajuda enne kui vooder paigaldatakse. S. Mälk 2011.

Viimase punkti kohta kirjutab ta laiemalt:

„.../ koolimajade ebakohane välimus – on eriti taunitav, kuna just maa-alkkoolimaja, kui kohalik kultuuri-keskus, peaks ka ehitus-kultuuriliseks eeskujuks olema teistele. Siin patustatakse nii tööde täideviimisel, rikkudes ära detaile ning arhitektuurilisi üksikasju, kui ka

⁵⁸ Bõlau, K. Koolimajade ehitustehnilistest puudustest. – Eesti kool, 1935. Tallinn: Haridus- ja sotsiaalministeeriumi väljaanne. Tallinn. 1935. Lk 113.

⁵⁹ Sealsamas, lk 111.

*projekteerimisel, jättes läbi kaalumata hoone osade proportsioonid, viimistlemata katuse kuhu, akende jaotuse jms. Ei saa süüdistada selles ainult projekti kinnitajat, kuna viimane võib vaid vastuettepaneku teel läbi viia projekti parandamise juhul, kui projekteerijal puudub selleks andekus ja vajalik osavus; õige tihti aga selleks polegi enam aega, kuna projekt esitatakse peaaegu ühtajal ehitustööde algamisega.*⁶⁰

Selliste probleemide vältimiseks soovitas ta koolimaja projekti tellimiseks pöörduda kohaliku arhitekti poole ja kui kohapeal arhitekti pole, siis Põllutöökoja ehitustalituse nõuandja poole.

Koolihoonete projektide läbivaatamisel oli Haridusministeeriumi Kooliosakond üsna põhjalik, suur hulk projekte saadeti parandussõnadega tagasi, sest need ei vastanud normidele. Probleemiks ei olnud alati mitte tehnilised vead vaid ka ruumilahendus oli ebakorrektnene, nende suurus ei vastanud nõuetele.⁶¹ Eriti kriitilised oldi peale 1933. aastal jõustunud „Avalike algkoolide ehitamise määrust.”⁶² Ent määruste tegelikku jõudu hindas Põllutöökoja Ehitustalituse juhataja August Volberg⁶³ kesiseks ja kontekstivõõraks:

*„Pikemat aega juba on Teedeministeeriumi ehitusosakond püüdnud maal püstitavate avalikkude ehituste puudusi kõrvaldada seadusandlikul teel, vastavate määruste väljaandmisega. See viis on andnud aga vähe kasu ja jäänud ühe külgeks abinõuks, sest kohapeal on seni puudunud eriteadlaste võrk, kes nende määruste kohaselt oleks juhtinud ehitustöid. Määrustega on küll saavutatud nii palju, et halbu ehitusprojekte enam ei kinnitata, see aga parandab asja vähe, sest kohapeal ehituse ajal muudetakse ka kõige parem projekt tundmatuseni. Seni kuni pole kohapeal kõvendatud järeelvalvet, pole maa avalikkude ehituste alal paranemist loota.”*⁶⁴

⁶⁰Böla, K. Koolimajade ehitustehnilistest puudustest. – Eesti kool, 1935. Tallinn: Haridus- ja sotsiaalministeeriumi väljaanne. Tallinn. 1935. Lk 112.

⁶¹ Vastse-Roosa koolimajas tuli projektis muuta magamistoa ainuke tee, mis läbis pesemisruumi. Liiga palju ruumi olevat jäetud ka kõrvalhoonete jaoks. Ka pidi majas olema ohutuse tagamiseks rohkem kui üks trepikoda. - Vastse-roosa algkooli ehitus. ERA f. 1108, n. 13, s. 978.

⁶² RT „Avalike algkoolide ehitamise määrus”. RT 36 – 1933.

⁶³ August Volberg alustas juba 1924. aastal Asunikude, Riigirentnike ja Talupidajate Põllumajandusliidu Ehitustalituses tehnikuna.

⁶⁴Eesti Arkitektide Almanak. K. Böla, A. Kotli, E. Kuusik (toim.). Tallinn: Eesti Arkitektide Ühingu Kirjastus, 1934, lk. 14.

2.3. 1930. aastad ja kivikoolimajad

Enamasti ehitati 1920. aastatel uued koolihooned selle odavuse ja kättesaadavuse tõttu puidust. 1930. aastate teisel poolel ületas ehitatavate kivikoolimajade arv esmakordselt traditsiooniliste puidust hoonete arvu. See oli tingitud tulekaitseõuetest⁶⁵ ja uute ehitustehnikate kasutuselevõtust. Uue tulekindla materjalina hakati 1930. aastatel kasutama tsement- ja tuhakive, mis laoti õõnesseinana. See oli tunduvalt odavam, kui ehitada hoonet paekivist ja vedada kive kohale kauge maa tagant. Lisaks sellele olid kohapeal valmistatud tsementkivid puiduga peaaegu samas hinnaklassis. Kolmes kivikihis laotud seina ehitusvõte oli pärit Soomest, kus seda kiire valmimise järgi *nopsa*-seinaks nimetati, mis kohalikus soomerootsi keeles tähendas nobe, kiire.⁶⁶ (vt ka 2.7. Põllutöökoja Ehitustalitus). Kirjavahetuses Haridusministeeriumi Kooliosakonna ja vallavalitsuste vahel⁶⁷ käsitletakse sageli 1933. aasta määrusest nõutud minimaalnõudeid⁶⁸, mille järgi oli tavaliselt kohustuslik tulekindel ehitusviis. Mõnel juhul lubati hoonet odavamalt ehitada tingimusel, et avalik julgeolek, tervishoid ja ehitiste kvaliteet selle läbi ei kannataks. Lagedi koolimaja Harjumaal kavatseti ehitada puidust, kuid Haridusministeerium nõudis tulekindlat ehitust ja hoone ehitati telliskividest.⁶⁹

Foto 10. Kuru koolimaja Virumaal. SA Virumaa Muuseumid, RMF 105:104.

Foto 11. *Nopsa*-süsteemis seintega ehitatud Neeme koolimaja Harjumaal raamatus Tulekindel ehitusviis NOPSA.

⁶⁵§ 17 „Koolimajad ehitatakse tulekindlast materjalist; ainult siis lubatakse koolimaju ehitada puust, kui ehitamiseks tarvilikud tulekindlad materjalid puuduvad kohapeal ja nende juurdevedu on võimatu halbadel teeoludel või muul põhjusel, või kui ehitaja ei suuda kanda tulekindlast materjalist hoone ehitamise kulusid. - „Avalike algkoolide ehitamise määrus”. RT 36 – 1933.

⁶⁶Grauen, A., Alver, V. Tulekindel ehitusviis „NOPSA”. Tallinn: Tallinn: J. Roosileht, 1936. Lk 7.

⁶⁷TLA. Kirjavahetus Haridusministeeriumi Kooliosakonna ja vallavalitsusega. Koolihoonete ülevaatuse aktid. 1938-1939. Lk 113.

⁶⁸Avalike algkoolide määrus – RT 36, 1933.

⁶⁹ERA f. 1790, n. 1, s. 892.

Koolihoone materjalivalik sõltus tugevalt piirkonnast, kuhu hoone ehitati ja sageli arvestati just kohalike materjalidega. Tellisvoodriga koolimaju leidub savi olemasolu tõttu rohkem Lõuna-Eestis (nt Tartumaal Laeva ja Viljandimaal Tääksi).

Kivist koolimajade ehitamisega paistis silma Saaremaa, kus 22 ehitatud algkoolist olid 8 kivist ja 1 segamaterjalist, samas kui nt Läänemaal oli 16 ehitatud koolimajast 14 puidust.⁷⁰ Tsementkividest kivist koolimajad ehitati Muhus Tamse ja Simiste külla, Saaremaale Torgu-Iide (hävinud), Kallemäe, Kahtla ja Kaali küladesse. Traditsioonilisest paekivist seintega on Saaremaal Randvere ja Tumala koolimajad.

Foto 12. Kivitrepikejaga Leisu koolimaja Hiiumaal. L. Andreseni kogu.

Foto 13. Harjumaal Lagedi uue koolimaja pühitsemisest võttis osa ka peaminister. Päevaleht, 27. veebruar, 1939.

Läänemaal ja Hiiumaal näeme aga hulganisti puitkoolimaju kerkimas ka siis, kui seadusega oli nõutud tulekindlast materjalist hoonete ehitus. Hiiumaale oli kivi transportimine väga kulukas, puitu oli aga saarel palju. Hoolimata seadusest oli koolimaju otstarbekam ehitada puidust. Sarnane probleem esines ka Narva jõe tagustel aladele ehitatud koolimajadega (nt Zagrivje kool). Hiiumaal ehitati aga 1930. aastate lõpuni ainult puidust hooneid, sest kivi transportimine oleks ülemäära kulukaks läinud. Ainuke viide tuleohutusseaduse kehtimisele Hiiumaal leidub Leisu koolimajas, mille trepikoda on ehitatud kivist.

⁷⁰Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 5.

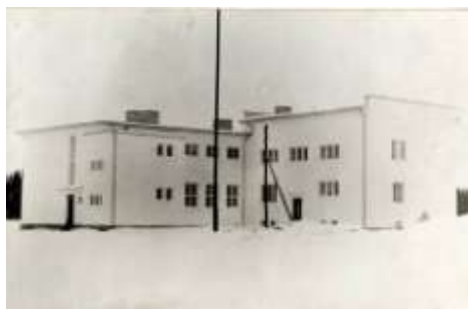

Foto 14. 1938. aastal ehitati Narva jõe tagusele alale Zagrivje koolimaja hoolimata 2255.1.282 tuletõrjeseadusest puidust. SA Virumaa Muuseumid 105:404

Foto 15. Laatre koolimaja Viljandimaal. ERA

Kivimaterjali puudusest põhjustatud puitkoolimajade eelistamist illustreerib hästi 1930. aastate teisel poolel Hiiumaalt Kõrgessaare vallavanema kiri Haridusministeeriumile seoses kahekorruselise Lauka koolimaja ehitusega, kus seletatakse, miks ei ole hoonet võimalik ehitada tulekindlast materjalist, vaid tuleb ehitada puidust:

a) puumaterjal on siin kergesti kättesaadav, millega ehituskulud jäävad tunduvalt väiksemaks. Pealeselle on siin puumaterjali külluses. Pea iga päev laaditakse kohalikus rannas laevu metsamaterjaliga turule viimiseks. Kui nüüd vedada koduõuest ehitusmaterjal ära ja tuua kilomeetrite tagant jälle teist, kallimat, siis ei suuda meie teguviis keskpärasegi kodaniku kriitikat kanda;

b) raudkivist ei saa ehitust teostada sellepärast, et viimaseid läheduses niigi palju ei ole, et alusmüüri ehitada. 4-5 km kauguselt rannast neid siia vedada läheks liiga kulukaks. Pealegi on vedu takistatud viletsate teede tõttu. Samasugune nähe võib korduda ka tsemendi segumaterjali hankimisel, kuna liiv, mis pesemata ja sõelumata tsemendi segamiseks kõlbaks, puudub kohapeal pea täielikult;

c) telliskivi ei saa ehitada sellepärast, et tervel Hiiumaal ei leidu selleks kõlblikke telliskive. Siinsed telliskivid on niivõrd alaväärtuslikud, et purunevad 10-20 aasta pärast.”⁷¹

Uue materjalina oli tsement äärmiselt hea materjal, mida kasutati ka katuse valmistamisel. Ministeeriumi Koolivalitsus soovitas katusekatte materjalina eriti soojalt tsementkivi pleki asemel, sest see toetaks kodumaise tsemenditööstuse arendamist. Kuigi see oli kallim, kui

⁷¹ Lauka koolimaja ehitus. ERA, f. 1108, n. 13, s. 204. Leht 1.

plekk.⁷² Võrumaal valmistati Pikakannu koolimaja ehitamiseks vajaminev materjal suures osas kohapeal - nopsa-süsteemis seinad tsementkividest ja katusekivid samuti tsementkividest.⁷³

1930. aastate alguses riigi tagavaramaadele rajatud uudisasundustesse ehitati enamik ühiskondlikult kasutatavast hoonestusest kivist.⁷⁴ Selleks rajati Põllumajandusministeeriumi kõrvale Asundusamet, mis vastutas uute külade planeeringute ja ehitiste eest. Külad ei saanud iseseisvusaja lõpuks täielikult valmis, nende infrastruktuur ja vajalikud ühiskondlikud hooned jäid paberile. Sajast ehitatud külast said iseseisvuse lõpuks oma koolimajad vaid neli: Lepplaane, Pillapalu, Peressaare ja Võiduküla. (vt lähemalt uudisasunduste peatükk 4.7).

Seadusega pooleldi väljapressitud kivitoolide ehitus kulges võrdlemisi hästi ja tänu traditsionalistlikele vormidele sobitusid need vernakulaarsesse hoonemaastikku üllatavalt hästi.

„Üldiselt on olnud edumeelsed – hooned on proportsioonides, sobituvad ümbrusega, hoonete planeering on otstarbekas ja kooskõlas välimusega. Seda on lubanud populaarsemaks muutunud kivimaterjal, mis on vormide loomisel painduvam kui puu.”⁷⁵

2.4. Koolihoonete ümber- ja juurdeehitused

Koolide uuendamiseks tehti hulganisti ümber- ja juurdeehitusi. Aastatel 1920-36 ehitati 399 koolimaja millest 216 olid uued ja 183 ümber-ja juurdeehitused.⁷⁶ Ruumikitsikuse korral oli otstarbekaim lahendus ehitada uus maht vana hoone külge või tugeva konstruktsiooni korral ehitada hoonele pealeehitus. Ümber- ja juurdeehitatud koolimajad ei ole nii stiilipuhtad, kui on uusehitised, sest need ei arvestanud alati olemasolevate mahtudega ja mõjuvad sageli silmatorkavalt kunstlike kooslustena. Käesolevas uurimuses ei ole juurde- ja ümberehitusi põhjalikult käsitletud, on toodud mõned näited ulatuslikematest ehitistest. Inventeerimistabelites ja tüpoloogias on juurde- ja ümberehitatud hoonetest nende ulatuse

⁷²Senno vald, Senno algkooli ehitus. ERA f. 1108, n. 13, s. 349.

⁷³Pikakannu Põhikool <http://www.pikapk.edu.ee/> (vaadatud 10. aprill 2012).

⁷⁴Lutsepp, Elo. Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi – magistritöö. EKA, 2006. Lk 27.

⁷⁵1938. aastal ehitatud ja ümberehitatud koolimajad. ERA f. 1108, n. 4, s. 1198, lk 4.

⁷⁶Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 7.

tõttu käsitletud Pahkla (mis oma traditsionalismi taotlustes haakub hästi olemasoleva hoonemaastikuga). Inventeerimistabelites on kajastatud Krabi Võrumaal, Imastu Lääne-Virumaal, Pisisaare Tartumaal (1936), Hellenurme Valgamaal ja Seljametsa koolimaja Pärnumaal. Voka koolimaja Toila vallas Ida-Virumaal (1931-32). **Põllküla** koolimaja funktsionalistliku taotlusega mahtude juurdeehitus (laiad horisontaalaknad, aknad on nurgale lähemale toodud – nurgaakna motiiv).

Foto 18. Pahkla koolimaja juurdeehitus (1932). M. Karu, 2009.

Foto 19. Põllküla koolimajaasus Harjumaal. Juurdeehitus vanale hoonele on modernistlik. L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid 1920-40.

Põllutöökoja Ehitustalituse panus koolimajade ümber- ja juurdeehitamisse on samavõrra suur, kui uusehitiste osas. **Reidle** algkool (1932-33) on aga märksa vanamoelisem. Suuremahulised ümberehitused on **Haabersti** (1933) algkoolidel. Mõlemad on viilkatusega väljaehitatud katusekorrusega puitkoolimajad.

2.5. Ruumijaotusest ja interjöörist

Eesti Vabariigi esimesel perioodil tehti muudatusi ruumiprogrammis. Maapiirkondades leidis uutes koolimajades vaid mõningaid erandeid, kus ei paiknenud samas õpperuumidega hoones õpetajate või koolmeistri korterit. Mõnel juhul sai osa kortereid paigutada olemasolevaise lähedalasuvaise hooneisse. Et eristada õpetajate eluruumid kooli ruumidest ehitati suur hulk koolimaju ühe või kahe hoonetiivaga. Ühes tiivas paiknesid eraldi õpetajate 2-, 3-toalised korterid. Teises asus kas klassiruum või saal-võimla. Kusjuures eluruumide teadlik eraldamine õpperuumidest sai traditsiooniks alles peale tsaariaja lõppu.⁷⁷ Tavapäraselt

⁷⁷Avalikkude algkoolide hoonete ehitamise erimäärused. RT 47 - 1924.

paigutati klassiruumid valgemale küljele (lõunapoolsele või läänepoolsele küljele).⁷⁸ Seetõttu on paljudel koolimajadel pikk koridor põhjaküljel ning abiruumid ja korterid on paigutatud hoone tiibadesse, mis on eraldi sissepääsuga (nt Kiviõli, Otepää, Puhja, Puka koolimajad). Suuremates koolides koridori võimlana ei kasutatud, üldjuhul oli ehitatud eraldi saaliruum.⁷⁹ Et koolimaju ehitati järkude kaupa ja enamasti kuulus saal ehituse teise järku, siis puudub sageli ka suurematel koolidel saal, mida ei jõutud sõja tulles valmis ehitada.

Paljud uued 6-klassilised koolimajad ehitati kolme klassiruumiga. Otstarbekuse ja õpilaste vähese arvu tõttu õpetati ühes klassiruumis korraga kahte klassikomplekti, tegutsesid liitklassid (1-2, 3-4, 5-6 klass). Peale tuletõrjeseaduse normide⁸⁰, mis nõudsid kahekorruselisse majja tulekindlast materjalist trepikoda, määrati ära ruumi kõrgus, valgustatus, ruumide paigutus. Et iseseisvusajal tunnistati, et 1924⁸¹ ja 1931. aasta avalikkude algkoolide seaduse nõuded on liiga väiksed, siis karmistati neid 1933. aasta seadusega.⁸² Viimase järgi pidi igal koolil olema järgmised ruumid: klassiruumid vastavalt kooli klassikomplektide arvule; õpetajatetuba, mis on ühtlasi ka raamatukogu ja kooli kantselei; rekreatsiooniruum või koridor, mis 1- kuni 2-klassikomplektilistes koolides võis täita ka võimlemisruumi ülesandeid; ruum võimlemiseks, mis 3- kuni 4-klassikomplektilistes koolides võib olla ühtlasi ka käsitööklassiks ja rekreatsiooniruumiks; 5- kuni 6-klassikomplektilistes koolides eraldi käsitööklass; riiehoiuruum või selle puudumisel varnad rekreatsiooniruumi seintel; poistele ja tüdrukutele eraldi käimlad; kooliteenija korter mille kööki võivad õpilased kasutada toidu valmistamisel ja einestamisel; õpetajate korterid tarviduse järele; internaadiga koolides peavad olema magamistoad ja eraldi poeg- ja tütarlastele, haigete isoleerimiseruum ja tuulutatavad sahvrid õpilaste toidu hoidmiseks.

Klassiruumide ehitamisel rõhuti selle piisava suuruse ja valgustatuse astmele.⁸³ Ühe õpilase kohta pidi põrandapinda olema 1-1,2 m² ja õhuruumi 3-4 m³. Enne lõplikku projekteerimist arvutati välja klassiruumide aknaklasside pinna ja põrandapinna suhe. Näiteks 1932. aastal

⁷⁸ Sealsamas § 9.

⁷⁹ 1933. aasta avalike algkoolide seaduse järgi tuli rohkem kui 3 klassiruumiga koolile ehitada eraldi saal.

⁸⁰ Avalikkude algkoolide hoonete ehitamise määrus – RT 36 – 1933, § 17.

⁸¹ Avalikkude algkoolide hoonete ehitamise erimäärused. RT 47 - 1924.

⁸² Avalikkude algkoolide hoonete ehitamise määrus – RT 36 – 1933

⁸³ Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 7.

ehitatud Kõrgepalus Võrumaal oli ühe klassiruumi valgustuse koefitsendiks 1:10, tüdrukute magamistoas 1:14 valgust põrandapinnale, kui klassiruumides oli see enamasti 1:4 või 1:5.⁸⁴

Klassiruumide põrandad olid kaetud õlitatud laudadega, saalis oli tavaliselt laudparkett. Kivitrepikojas olid enamasti malemustris keraamilised plaadid. Klassiruumides ja koridorides olid tüüpiliselt seintel 1, 5 meetri kõrguseni vineertahvlid või puitpaneelid, seinad värviti. Eluruumide seinad kaeti tapeediga. Keldris oli uuemates koolides keskkütteruumid. Õpikeskkonna ajakohasuses mängis suurt roll koolimööbel. 1920. aastate alguses viidi 12 000 Tallinna õpilase seas antropoloogiline uuring saamaks teada keskmise õpilase mõõdud. Saadud andmete järgi hakati Lutheri Vineeri- ja Mööblivabrikus tootma spetsiaalseid koolipinke.⁸⁵

Foto 20. Pärnumaal Metsapoolse koolimaja kahe klassiruumi vahel oli teisaldatav sein. Alles on kõrgendatud põrandapinnaga lava. Siplane, M. 2012.

Foto 21. Neeme koolimajas Harjumaal on säilinud lava ja kahe klassi vaheline teisaldatav sein. Lisaks on koridorides ja klassiruumides 1,5 m kõrguseni ulatuvad seinapaneelid. S. Mälk, 2012.

⁸⁴ ERA f. 1790, n. 1, s. 933.

⁸⁵ Kits, Aino. Tallinna Haridusamet A. Veiderma ametiajal. – Kooliuuenduslane, 1998, nr 3. Lk 22.

Foto 22. Seli-Hagudi koolimaja trepikoda. S. Mälk, 2012.

Foto 23. Rapla algkooli trepp. S. Mälk, 2012.

Foto 24. Trepikoda Laguja koolimajas Tartumaal. S. Mälk, 2011.

Foto 25. Tartumaal asuva Laguja koolimaja koridoris on säilinud vana plekkahi ja sulundlaudis seinal. S. Mälk, 2011.

Foto 26. Simiste koolimajas Muhus on säilinud keskkütte-süsteemi katel. S. Mälk, 2011.

2.6. Haridusministeeriumi poolt korraldatud arhitektuurivõistlused

Arhitektuurivõistlusel osalenud projektide ning Haridusministeeriumisse saadetud projektide järgi on ehitatud ja tänaseks alles Põllumeeste Keskse Ehitusvalitsus Valgus II projekti järgi ehitatud Lääne-Virumaal Võsu, Pärnumaal Saulepi ja Metsapoole; Karl Jõgi projekti eeskujul Lindi Pärnumaal, Vastse-Nursi Võrumaal, Tääksi Viljandimaal, Rae koolimaja Harjumaal; ning Põllutöökoja Ehituse Pagari Lääne-Virumaal, Kernu Harjumaal; Jaan Võsu Malvaste Hiiumaal ja Nurtu Läänemaal. Projekti järgi ehitatud hooneid võib olla veelgi, kuid need on täpsemalt määratlemata.

Äsjaiseisvunud Eestis oli uue põlvkonna harimine üks peamisi prioriteete. Õpikeskkonna kaasajastamine oli keerukas ülesanne arvestades olemasolevate koolihoonete seisu ja rahaliste ressursside nappust. Üks esimesi samme oli sobivate koolihoonete projektide välja töötamine. Arhitektuurse kvaliteedi tõstmiseks korraldas riik võistlusi. Esimese võistluse kuulutas Haridus- ja Sotsiaalministeerium välja juba 1921. aastal⁸⁶. Rahvusvahelises võistluses osalesid näiteks soomlased Borg, Siren ja Åberg, lätlane Erich Gramtz. Konkurss jagunes klassiruumide arvu (2-6) järgi kolmeks kategooriaks.

Võistlus oli edukas – töid saadeti üle kahesaja. Neid vaatasid läbi siseministeeriumi ehituspeavalitsuse juhataja insener E. Habermann, haridusministeeriumi arhitekt Tõnis Mihkelson, riigiharidusnõunikud Janson ja Polestšuk; insener Johanson. Auhinna väärilised projektid pandi vaatamiseks välja Tallinna poeplastse gümnaasiumi ruumidesse. 4-5 paremat ostis haridusministeerium ära.

Esimesed auhinnad 2-kl ja 6-kl koolimaja projektide eest said E. Jacoby ja Franz de Vries⁸⁷; 4-klassilise koolimaja projekti eest Riia arhitekt E. Gramtz. Teise auhinna 6-klassilise koolimaja plaani eest sai Tallinna arhitekt Karl Burman. Kolm parimat projekti võistluse igast kategooriast saadeti maakondade koolivalitsustele, kes kasutasid projekte eeskujuks uute hoonete püstitamisel. Vajadusel projekte kohandati.

Võitnud projektid olid suuremahulised ja pragmaatiline maaringkond neid alati vastu ei võtnud. Hoolimata väikesest levikust, mõjutasid võistlusprojektid stilistiliselt uute

⁸⁶ Koolihoonete võistlusprojekte ja hindamiskomisjoni koosoleku protokoll katkend ja koolimajade plaane. ERA f. 1108, n. 1, s. 615

⁸⁷ Andresen, Lembit. Eesti algkoolid. Ülesvõtteid aastatest 1930-1940. Tallinn: Avita. 2007, lk 14.

koolimajade väljanägemist, sageli koostasid maa-arhitektid uue projekti sisuliselt üks-ühele vähendades vaid selle mahtu (Saaremaal Tiirimetsa⁸⁸ kooli algprojekt⁸⁹, Koiklakoolimaja⁹⁰). Koikla koolimaja Saaremaal ehitati vähendatud kujul Haridusministeeriumi arhitekti eelkava järgi 1928. aastal, kuid autoril puudub täpsem info selle projekti kohta.

Joonis 4. Saaremaal asuva Koikla koolimaja algprojekt. ERA f. 1790, n. 1, s. 902.

Joonis 5. Tiirimetsa koolimaja algprojekti koostamisel võeti eeskuju Borg, Siren ja Åbergi 3-klassilise kooli projektist. ERA f. 2966, n. 9, s. 411.

⁸⁸Tiirimetsa algkool kavatseti alguses ehitada võistlusprojekti järgi, kuid suure mahu tõttu otsustati väiksema kasuks ja lõpliku projekti valmistas H. Kann, mille järgi koolimaja ka ehitati.

⁸⁹Abroka vallale Tiirimetsa algkoolimaja ehitamiseks koolimajade ehitusfondist laenu saamiseks. ERA f. 2013, n. 1, s. 814.

⁹⁰Pärsama vallavolikogu koosolekute protokollid Koikla Pamma algkooli hoone ehitamiseks Koolimajade Ehituslaenu Fondist laenu taotlemise küsimuses. Koikla valla algkoolihoone kavand ja kooli krundi skits. ERA f. 1790, n. 1, s. 902.

Populaarseimaks kujunes kuueklassilise kolme liitklassiga koolimaja projekt.⁹¹ See oli ühekorruseline u-kujulise põhiplaaniga puitvooderdisega hoone. Traditsionalistlikult kõrge kelpkatusega hoonele andsid uusklassitsistliku ilme kolmnurkfrontooniga rõhutatud kesktelg, sümmeetrilisus, ja nurgakvaadrid.

Joonis 6. Erich Jacoby ja Franz de Vriesi Haridusministeeriumi koolimajade ideekonkursil osalenud koolimaja projekt, mille järgi hiljem ehitati Lõopõllu ja Võhma koolimaja. ERA f. 1108, n. 1, s. 128.

Selle projekti järgi valmisid Saaremaale valgusküllased Lõopõllu ja Võhma koolimajad, millest esimene hävis Teises maailmasõjas ja teine ehitati hiljem ümber. Tagulasse Valgamaal ehitati 4-klassiline koolimaja Riia arhitekti A. Mödlingeri võistlusel auhinnatud projekti alusel⁹², mille hilisjuugendlikku üldilmet täiendasid rahvusromantiliste sugemetega stiliseeritud unkalauad (insener A. Sõber tegi vähendatud projekti).⁹³

Foto 27. Lõopõllu koolimaja Saaremaal (1923-24, hävinud). ERA f. 2528, n. 1, s. 369.

Foto 28. Tagula koolimaja Võrumaal (1926-27). L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid.

⁹¹ Andresen, Lembit. Eesti algkoolid. Ülesvõtteid aastatest 1930-1940. Tallinn: Avita. 2007, lk 14.

⁹² ERA f. 2966, n. 4, s. 415.

⁹³ H. Talving. Eesti koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011.

Paljudes projektides kumas läbi põhjamaine rahvusromantism ja üldiselt olid projektid üsna arhailised. Borg, Siren ja Åbergi üks projektidest oli rookatusena, unikaalsete otsad olid profileeritud (Soome arhitektid tõid võistlusele juugendlikku käsitlust, nende töödes peegeldub Soomele omased rasked vormid). Kusjuures U. Åberg oli üks vähestest Soome arhitektidest, kes nähes, et Soomes ehitati peale iseseisvumist maale kohalikust ehitustraditsioonist võõrandunud hooneid, hakkas õpetama maaehitusnõuandjaid.

Joonis 7. Soome arhitektide Borg, Siren, Åbergi üks võistlustöödest. ERA f. 1108, n. 13, s. 615.

Joonis 8. A. Mödlinger 4-klassilise koolimaja kavand, vaade koolimajale. ERA f. 2966, n. 4, s. 415.

Joonis 9. 6-klassilise koolimaja II korruse plaan, Karl Burman. ERA f. 2966, n. 4, s. 415

Virumaal taheti Püssi koolimaja ehitada Riia arhitekt **Erich Gramtzi** 4-klassiliste koolimajade kategoorias esikoha saanud projekti järgi⁹⁴, kuid vesise asukoha tõttu kasutati ära hoopis endise härrastemaja müürid, millele insener Ferdinand Adoff projekteeris uue hoone (1924 valmis).⁹⁵ Kuigi tegu oli kivihoonele mõeldud projektiga, leidis see realiseerumist

⁹⁴ Talving, Hanno. Eesti koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011. Lk

⁹⁵ ERA f. 1790, n. 1, s. 904.

puithoone kujul hoopis Saaremaal **Leisi** koolimajas. Projekt kohandati puithoone jaoks ümber, lihtsustati ning jäeti ära katusealune korrus.⁹⁶ Samasugune kavand valmis Saaremaal Rootsikülaalgkooli jaoks⁹⁷, kuid hoonet valmis ei ehitatud, kool töötas Rootsiküla mõisa peahoones edasi.⁹⁸

Joonis 10. Erich Gramtzi 4-klassilise kooli projekt, mis sai esimesel konkursil omas kategoorias I auhinna. ERA f. 2966, n. 4, s. 414.

Maakondadesse saadetud näidisprojektide järgi kavandatud koolimajad erinesid üldjuhul eeskujuks olnud projektist, sest omavalitsused kohandasid neid oma võimalustele sobivamaks. Esmalt jäeti ära dekoor ja kaunistused, muudatusi tehti ka mahtudes jättes mõne klassiruumi ära või lisades ruume juurde. Nii on projekti tegelikku autorit raske välja selgitada. Kuna esimesel konkursil osalenud töödest ei ole täit ülevaadet, siis on selgusetuks jäänud U-kujulise koolimaja projekti lugu. Ei ole ka teada, kas sel võiks olla võistlusega pistmist.

Teadaolevalt projekteeriti **Aesoo** koolimaja (valmis 1927) esimesel koolimajade konkursil osalenud koolimaja projekti eeskujul, kuid selle autor on teadmata (muudatused projektis tegi tehnik Anton Trumm ja detailijoonised Nikolai Leyden). Visuaalseid sarnasusi on Läänemaale ehitatud **Pürksi** (valmis 1930, Tõnis Mihkelson tegi omapoolsed väiksemad muudatused) ja Võrumaal **Vastse-Nursi** koolimajaga, mille projekti autor on tehnik Karl Jõgi.

⁹⁶ Talving, Hanno. Eesti koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011. Lk 142.

⁹⁷ ERA f. 2013, n. 1, s. 832.

⁹⁸ Kihelkonna Kooli koduleht, <http://www.kih.edu.ee/ajalugu.php> (vaadatud 08. aprill 2012).

Mõlemas projektis tegi Tõnis Mihkelson põhjalikke muudatusi.⁹⁹ Sarnasusi leidub ka T. Mihkelsoni Tääksi kividoolimajas (vt peatükk 3.1.). Ka ei ole selge Aesoo eeskujul valminud kahe klassiruumiga Pärnumaal Lindi koolimaja (1927) algprojekti autor. Arvestades projektide mahulist ja stilistilist sarnasust võib oletada, et Karl Jõgi osales esimesel võistlusel u-kujulise hoone projektiga, mille eeskujul ehitati Lindi ja Aesoo (hävinud), Pürksi (hävinud) ja Vastse-Nursi koolimajad. Aesoo on sellisel juhul väiksemal mahul rakendunud variant, kus teisel korrusel klassiruumi ei paiknenud, vaid ainult poiste magamistuba ja õpetaja korter. Hoonetüübile on omane lonkav u-kujuline põhiplaan, kelpkatus, tiheda ruudujaotusega aknad (12-20 ruutu). Peasissepääs on toodud küljele, mis on äratuntav kahest kõrvuti asetsevast uksest, millest teine viib pikemas hoonetiivas asuvasse privaatsesse juhataja korterisse. Peasissepääsu kohal on uuk, mille kohal ilutseb segmentkaarne aken. Pürksi koolimaja sissepääs lahendati uhkeldavamalt – peaukse kohal on katusekorruse akende peal ümarkaarfrontoon sidrunakna ja ehisvardaga.¹⁰⁰ Pikima küljega paralleelselt on läbi maja jooksev koridor, millest pääseb kahte klassiruumi, õpetaja korterisse, tüdrukute internaatruumi ning välja ehitatud katusekorrusele, kus üldjuhul asub klassiruum koos käsitööklassiga. Projekt lubas ehitada koridoriga ühendatud saalimahu, kuid praktikas seda välja ei ehitatud.

Foto 29. Vastse-Nursi (1926-27) Võrumaal. Foto: H. Pärdi, 2007.

Foto 30. Lindi koolimaja (1927) Pärnumaal. Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum F 54129-6.

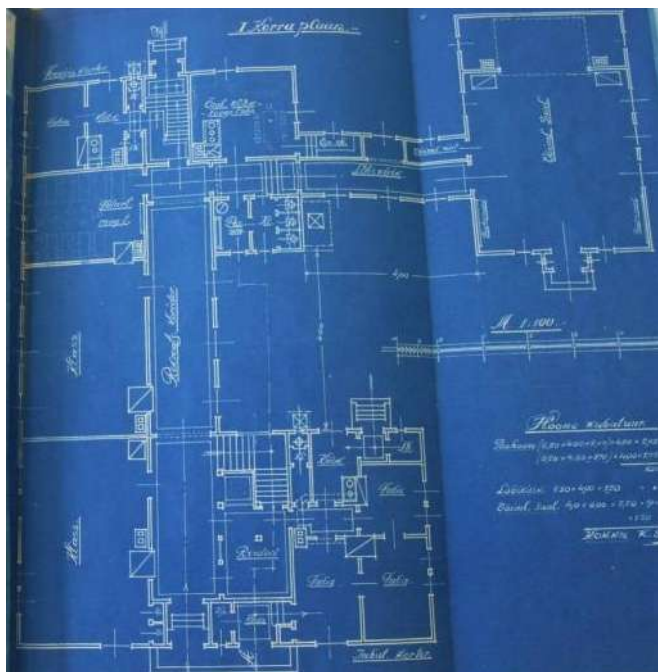
Karl Jõgi osales U-kujulise välja ehitatud katusekorrusega projektiga „Eestika”¹⁰¹ ka teisel võistlusel. Karl Jõgi tegi muuseas projekti ka Vahi Põllutöökoolile (valmis 1926, hävis 1944)

⁹⁹Vastse-Nursi koolimajale lisas sellele uusbaroklikke motiive.

¹⁰⁰ Ümarkaarfrontoon võib olla T. Mihkelsoni lisandus, kelle poolehoid selle motiivi vastu väljendub ka Kõnnu koolimaja ehituses.

¹⁰¹ ERA f. 1108, n. 13, s. 615.

ning **Rapla** algkoolile (1927) võttes eeskujuks E. Jacoby ja F. DeVries'i koolimajade esimesel koolihoonete konkursil osalenud projekti.¹⁰²

Joonis 11. Karl Jõgi projekti järgi koostatud Pürksi koolimaja. I korruse põhiplaan. ERA f. 1790, n. 1, s. 890.

Foto 31. Pürksi koolimaja 1930. aastal. Alma Nõmme fotokogu

Joonis 12. Karl Jõgi projekti järgi koostatud kolme klassiruumiga Pürksi koolimaja. Vaade fassaadile. ERA f.

Haridusministeeriumi teine arhitektuurikonkurss 1929-30

Eelmise konkursi edulugu vaadates otsustas Haridusministeerium korraldada uue koolimajade ideekonkurssi. Sel korral oli lähteülesanne veidi teine. Kohe-kohe oli kehtima hakkamas 6-klassiliste koolimajade seadus¹⁰³, millega klassiruumide arv oli kindel. Sellegipoolest massiivseid koolimajade projekte palju polnud. Populaarseimad oli kahe või kolme klassiruumiga liitklassidega koolihooned.

Teisel võistlusel osalenutest olid erinevalt eelmisest konkursist enamuses Eesti insenerid. Eesti Arhitektide Liit keelas liikmetel konkursil osalemast korraldajatega tekkinud tüli tõttu. Ometi võib saavutatut siiski positiivselt hinnata. Näiteks kasutati Põllumeeste Keskseksi rahvapärasest arhitektuurist lugupidava koolihoone projekti „Valgus II” viiel korral.

¹⁰² Talving, Hanno. Eesti koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011. Lk 30.

¹⁰³ Avalikke algkoolide seadus määras 1930. aasta sügisel peavad kõik algklassid pakkuma 6-klassilist haridust.

Ajalehtedes ilmunud üleskutsele koolimajade ideeliste kavandite koostamise asjus vastanud saatsid võistlusele saadeti projekte 23 pakis märgusõnadega¹⁰⁴.

Et sellest konkursist ei ole säilinud koolimajade projekte (või on need arhiivides arvel teistsuguse nimetusega), siis ei ole siinkirjutaja saanud analüüsida nende mõju tulevastele aastatele. Olemasolev info on fragmentaarne ja ülevaade on antud nende põhjal.

Moodsama joonega hoonete projekte oli mitmeid. Võistlusel esimest kohta välja ei antud, kuid teise koha vääriliseks tunnistati tehnik **Karl Jõgi** ja **Põllumeeste Keskse Ehitustalituse** projektid.¹⁰⁵ Viimase u-kujulise puust koolimaja projekti „Valgus II”¹⁰⁶ autor oli Insener Richard Kasikov. Projekt¹⁰⁷ kujunes erakordselt populaarseks, mille järgi projekteeriti Pärnumaale **Metsapoo**, **Saulepi**, Lääne-Virumaale **Võsu**, Tartumaal **Luunja** (hävinud), Võrumaale **Urvaste** vana koolimaja¹⁰⁸ (hävinud). Hooned tunneb ära u-kujulisest võrdsete haaradega põhiplaani, tõstetud räästakarniisiga mansardkatusest ja väljaehitatud katusekorrusel sissepääsu kohal olevast väikesest kolmnurkfrontoonist. Mansardkatusega hoonel on mitu segmentkaarset akent. Moodsale esteetikale kohaselt on hoonel suured valgusküllased aknad, tihedate ruutudega aknad (tavaliselt 15 ruutu) sobituvad hästi küla olemasoleva hoonemaastikuga. Kolmeklassiruumiga hoone sisemises jaotuses võib olla erinevusi, sest projekti kohandati vastavalt vajadusele. Näiteks Metsapoo koolimaja projektis tegi arhitekt Joonas Kinnunen muudatusi ja projekteeris moodsa ruumilahendusena kolme klassiruumi vahele liikuva vaheseina, et koolihoonet saaks ka rahvamajana kasutada. Teisel korrusel olid laste magamisruumid. Saulepi ja Metsapoo koolimaja juures on säilinud lihtne ristküliku kujuline kõrvalhoone.

¹⁰⁴ Koolihoonete võistlusprojekte ja hindamiskomisjoni koosoleku protokoll katkend ja koolimajade plaane. ERA f. 1108, n. 13, s. 615.

¹⁰⁵ Karin Hallas-Murula. Albumitais algkoolimaju. – Sirp, 23. märts, 2007.

¹⁰⁶ Talving, Hanno. Eesti Koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011. Lk 92.

¹⁰⁷ Projekt pole säilinud.

¹⁰⁸ Talving, Hanno. Eesti Koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011. Lk 290.

Foto 32. "Valgus II" projekti järgi ehitatud Luunja koolimaja Tartumaal (hävinud). EAA 2111.1.13827.1.

Foto 33. Oandu koolimaja Ida-Virumaal (hävinud). Andresen, L. Eesti Koolimajad 1920-40.

Väike väljaehitatud kahe klassiruumiga kooli projekt „Valgus I” võeti väikestes külates hästi vastu. **Oandu** (Oendu) koolimaja projekti¹⁰⁹ koostamisel on Konstantin Meyer aluseks võtnud võistlustööd. Projekti koostamisel on ta eeskujul ammutanud nii Eesti Põllumeeste Keskse Ehitustalituse tööst „Valgus I”, kui ka siinkirjutajale teadmata oleva autoriga projekt „Tüüp V”¹¹⁰. Kusjuures viimase eeskujul projekteeris Wilhelm Grünbaum **Seljaküla** koolimaja Läänemaal (hävinud). Hoone pikima küljele paralleelselt jooksev koridor jättis lõunapoolsele küljele klassiruumid. Teisel korrusel oli kaks korterit. Tõenäoliselt on „Valgus I” projekti kõige puhtamal kujul näha **Mõisaküla** koolimajas, mille on projekteerinud ehitustalituse insener Richard Kasikov ja mis erineb ruumijaotuse poolest eelmainitust, kuid fassaadijaotuses on teatavaid sarnasusi Seljaküla ja Oandu projektiga.

Lisaks võistlusprojektidele on Eesti Põllumeeste Keskse Ehitustalitus teinud 2-korruselise unikaalprojekti Teises maailmasõjas hävinud **Piiometsa**¹¹¹ koolimajale (hävis Teisel maailmasõjas).

Teine 1930. aasta Haridusministeeriumi koolimajade võistlusel teist kohta jaganud projekt oli insener **Karl Jõgi** kolme klassiruumiga puidust koolihoone projekt (kinnitati 7. veebruaril 1930. a-l, nr 12081 all) nimega „Eestika”¹¹². Peamised erinevused „Valgus II” projektiga seisnevad selles, et hoone pikemal küljel ei ole sissepääsu vaid terve sein on akende päralt (sellel küljel asetsevad ka klassiruumid), mansardkatuse asemel on kelpkatuse ning

¹⁰⁹ ERA f. 1108, n. 13, s. 782.

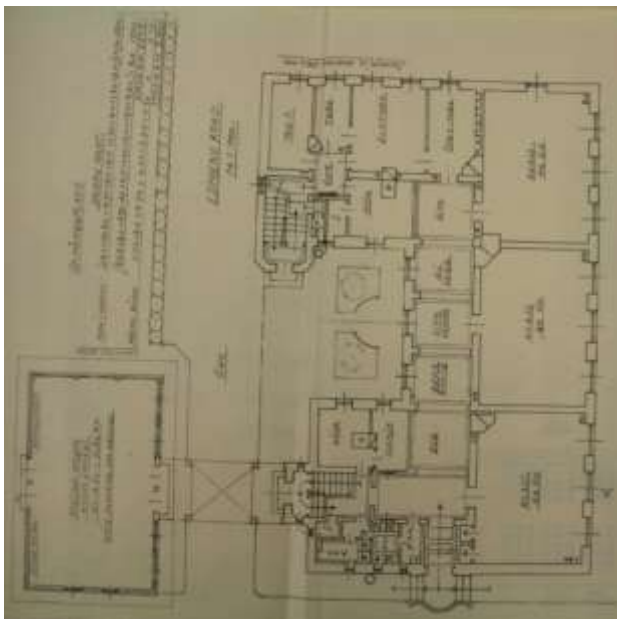
¹¹⁰ Tõenäoliselt tegi K. Meyer lihtsalt lõpliku viimistluse.

¹¹¹ ERA f. 1108, n. 13, s. 173.

¹¹² ERA f. 1108, n. 13, s. 615.

peasissepääs on toodud küljele. Erinevalt tehniku varasemale projektile, asub see teisel majaküljel ja seal pole enam kahte välisust, vaid koolijuhataja korterisse pääseb pikema hoonetiiva õuepoolsemast küljest. katusekorrus on välja ehitatud (seal asuvad internaadiruumid, käsitööklass. Taaskord lubab projekt ehitada lühema hoonetiiva pikendava ja koridoriga ühendatud hoonest eraldiseisva saalimahu, kuid ka seekord võimlasaali praktikas välja ei ehitatud.

Karl Jõgi projekti kasutas Põllutöökoja Ehitustalitus **Rae**¹¹³ koolimaja projekteerimisel¹¹⁴, aga kuna ehitustalituse poolt läbi viidud muudatused on nii ulatuslikud ei saa kindlalt väita, kas eeskujuks kasutati „Eestika” või Karl Jõe varasemat projekti.

Joonis 13. Karl Jõgi tüüpprojekt Eestika esimene korrus. ERA f. 1108, n. 13, s. 615.

Joonis 14. Jaan Võsu tüüpprojekt "Ärjam" projekti eeskujul valmistati projektid Käina ja Lauka koolimajadele Hiiu maak. Hiiu maak.

Jaan Võsu kahekorruseline puukoolimaja projekt „Ärjam”¹¹⁵ osutus hiidlastele meelepäraseks, selle järgi on ehitatud **Käina** ja **Lauka**¹¹⁶ koolimaja.

Nagu esimesel koolihoonete kavandite konkursil oli ka 1930. aasta võistlusel võimalik osta ka neid projekte, mis konkursil kõrget kohta ei pälvinud. II komplektiliste koolide kategooria ostupreemia oli arhitekt Aleksander Vladovski kolme klassiga sümmeetrilise põhiplaani

¹¹³ Ka Vaskjala koolimaja.

¹¹⁴ TLA f. 930, n. 1, s. 16.

¹¹⁵ ERA f. 1108, n. 13, s. 204.

¹¹⁶ Projektis tegi väiksemad muudatused Wilhelm Grünbaum.

ühekorralduseline esinduslik koolimaja projekt „Due“¹¹⁷. Teadaolevalt ei ole selle järgi koolihooneid püstitatud.

Joonis 15. Aleksander Vladovski kahe hoonetiivaga kolme klassiruumiga projekt, esivaade. EAM, arvele võtmata.

2.7. Põllutöökoja Ehitustalitus (1927.-32. aastatel A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus)¹¹⁸

Eraldi esiletõstmist väärib Põllutööministeeriumi A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitusena alustanud Põllutöökoja Ehitustalitus, mis keskendus 1920. aastate lõpust 1940. Aastani maapiirkondadesse projekteerimisele tehes seda väga kontekstiteadlikult. 1919. aastal vastu võetud maareformiga muutus täielikult senine maakorraldus. Mõisamaade riigistamisega tekkis juurde tuhandeid uusi talukrunte. Uute talude ja nende juurde kuuluvate avalike hoonete tüüpprojektide väljatöötamisega hakkas kõige intensiivsemalt tegelema Põllutöökoja Ehitustalitus. Selle perioodi vältel suudeti püstitada 30 uut koolihoonet, lisaks teha hulganisti hoonete ümber- ja juurdeehitusi. Ehitustalituse üks printsiipe oli arvestada kohaliku ehitustraditsiooniga, aga ka tutvustada maapiirkondadele moodsat lähenemisviisi avarate ja valgete ruumide näol. Eesmärgiks seati ka tõsta koolihoonetes hügieenitingimusi, mis oli rõskete, hämarate vanade koolimajade juures oluliseks probleemiks. Suure-Jaani vallavanem A. Nurk nägi selles tõsist probleemi. Ta toonitas, et pidevad kopsuhaigused Suure-Jaani õpilaste seas on osaliselt põhjustatud kindlasti vana koolimaja kehvadest tingimustest tulemus. See on vaid üks paljudest näidetest.

¹¹⁷Võistlusele esitas A. Vladovski seeria: „uno“, „due“, „tredici“, „tre“, „quattro“, mis erinesid üksteisest mahu poolest.

¹¹⁸ Asunikkude, Riigirentnike, Talupidajate Põllumajandusliidu Ehitustalitus, mis reorganiseeriti 1932. aastal Põllutöökoja Ehitustalituseks.

Maaehitiste projekteerimisega tegeles veel Põllumeeste Keskse Ehitustalitus (mis tegutses juba 1920. aastate alguses), kuid nende panus oli vaieldamatult väiksem. Põllutöökoja Ehitustalituse tüüpprojektid leidsid laialdast poolehoidu. Selle põhjuseks oli paljuski rahvalik ja traditsiooniline vormi- ja materjalikäsitus (sobitus hästi olemasoleva minevikuhõngulise alevi või küla koosseisu) ning tüüpprojektide variatsioonide suur hulk, mis võimaldas väga kiireloomulist projekti alustada. Tüüpprojektide eelistust rahva seas mõjutas ka individuaalprojekti väljatöötamisest soodsam hind. Põllutöökoja Ehitustalituses töötati välja erinevate klassiruumide arvuga projekte, et iga küla ja alevik saaks valida just enda vajadustest lähtuva projekti. Tihtipeale kohandati koolimaja projekt ümber vastavalt vajadusele kas suuremaks või väiksemaks. Ka võidi tehti muudatusi siseseinte jaotuses.

Põllutöökoja Ehitustalituse projektid on äratuntavad oma küllaltki väikse mahu poolest. Harilikult käis maa-alkkoolis keskmiselt kuni 70 last ja kahe klassiruumiga kool täitis hästi küla vajadusi. 1920. aastatel käis meedias läbi vallaelanike ja ametnike vahel tüli põhjustanud värskestvalminud koolimajade teema. Tüli puudutas Läänemaal Peru ja Hiiumaal Palade uusi koolihooneid, mis olid mastaapsed ning kohalike elanike liiga suurustlevad. Selliste probleemide vältimiseks töötas Põllutöökoja Ehitustalitus välja võimalikult optimaalseid projekte. Praktilisele külarahvale oli olulisem hoone ökonoomsus kui uudsus ja pompoossus.¹¹⁹

Töökoja definitsiooni ja sellise mõiste andis arhitekt Erich Jacoby, kes suunas maa-arhitektuuri ja pealekasvatavat arhitektide põlvkonda. Maale ehitajatele olid abiks selleks spetsiaalselt A.R.T Põllutöökoja poolt välja antud kogumikud „Maa-ehitus I ja II“ (1928 ja 1930). Kohalikule ehituspärandile toetumisest annab märku stiililine kindlapiirilisus, mis läbis nende töid 1920. aastate lõpust iseseisvusaja lõpuni.

Põllutöökoja Ehitustalituse projektide puhul püüti uusi hooneid sobitada olemasolevasse hoonemaastikku. Historitsismi välditi, et säilitada maapiirkonnas rahvuslik eripära. Vana rahvalik ehitustraditsioon lähtus talutraditsionalismist ja ehitustalituse suund oli seda edasi arendada. Eelistatigi traditsionalistlikku ehitust, mille kohalikus ehitusloos aimub veidi ka saksapärasust¹²⁰, aga historitsistlikest stiiliilmingutest püüti hoiduda. Näiteks

¹¹⁹ Peru koolimaja Läänemaal – elanikud protesteerisid liigsuure ja kuluka kooli ehitamise pärast, mille II korrus seisab tühjana. Sarnane probleem kerkis üles Palade koolimajaga Hiiumaal.

¹²⁰ Tsaariaegne talupoja puuarhitektuur ilmutas teinekord dekoratiivseid suundumusi, aga siis võeti eeskujud mõisatest, mida nüüd polnud enam vaja teha.

mansardkatusega maju Põllutöökoja Ehitustalitus ei projekteeritud. Paljusi seetõttu, et Erich Jacoby pidas sellist juugendi või historitsismi käsitlemist kohalikule traditsioonile (viilkatusele) konkureerivaks võtteks (nagu ka dekoratiivseid vertikaalaknad).¹²¹ Põllutöökoja Ehitustalituse üks visiitkaarte oli kõrge viil- või kelpkatus kui selge vihje talutraditsionalismile, kusjuures töökoda 1930. aastatel juhatanud August Volberg soosis kelpkatust.¹²² Hooned kavandati pigem asümmeetriliselt, et vältida klassitsistlikku traditsiooni.¹²³

Põllutöökoja Ehitustalituse tüüpprojektid lähtusid modernsusest ja praktilisusest. Sõltuvalt iga kooli vajadustest oli välja pakkuda erineva ruumilahendusega ja suurusega koolid (mille kirjeldus oli antudkogumikes Maaehituse I ja II). Võib arvata, et kogumikus pole kõik kasutatud leidnud projektid. Maaehituse II-s olid näiteks kolme klassikomplektiga koolihoone (kaks varianti – Kernu, Harku valla Ranna kool), nelja klassikomplektiga koolihoone (kaks varianti – L-kujulise põhiplaani Erra ja U-kujulisega Laimjala). 1930. aastate alguses oli üks armastatumaid tüüpprojekte kahe klassiruumiga koolimaja, mille kõrge kelpkatuse all asus koolijuhataja õdus korter. Kümneni keskpaigast alates asendas seda erinevate variatsioonidega L-kujulise põhiplaani katusekorrusega projekt, mille järgi on ehitatud Lagedi, Neeruti, Ristemäe, Kernu ja teised hooned. Enamasti olid need kivihooned, sest 1930. aastatel pöörati erilist tähelepanu hoonete tulekindlusele, millega Põllutöökoja Ehitustalitus kiiresti kohanes.

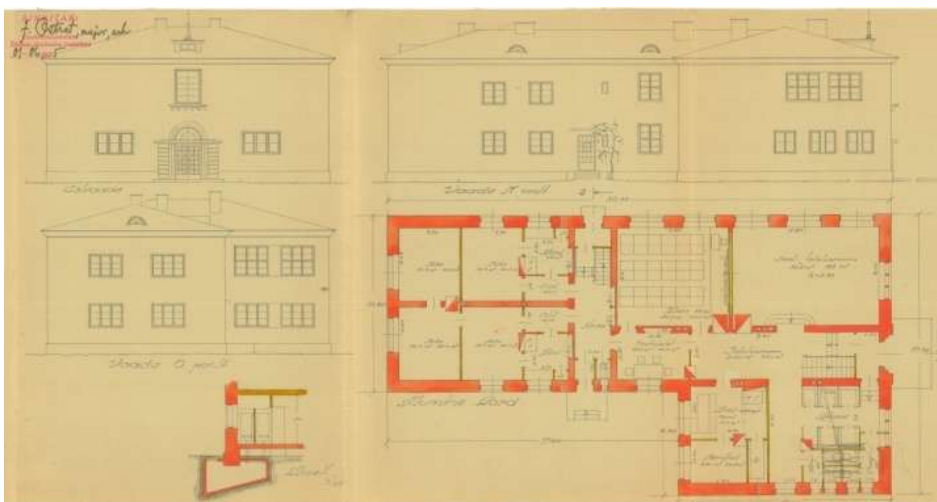
¹²¹ Kalm, Mart. August Volberg – arhitekt. Arhitekt August Volberg 1896-1983. Tallinn: EAM, 1996. Lk 22.

¹²² Volberg, August 1928. Maaehituse I. Tallinn, lk 9.

¹²³ Lutsepp, Elo. Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi – magistritöö. EKA, 2006. Lk 26.

Foto 34. Harjumaal asuv Kernu on tüüpiline traditsionalistlik koolimaja. Foto: S. Mälk 2011.

Joonis 16. Erra projekti järgi ehitatud koolimaja on üks väheseid kahe täiskorrusega kivikoolimaju Põllutöökoja Ehitustalituse loomingu. EAM, f. 2, n. 5, s. 42.

Foto 35. Sauga esimene koolimaja, mis sai töötada vaid 7 aastat, kuni põles 1936. aastal maha. L. Andresen, Eesti algkoolid 1920-40.

Foto 36. Lihtsa arhitektuurikäsitlesega Peetri koolimaja. L. Andresen, Eesti algkoolid 1920-40.

Põllutöökoja Ehitustalituse „missioonitundest” annab aimu August Volbergi sõnavõtt kooli- ja rahvamajadest teemal, mis leidis aset 15 aastat peale iseseisvuse algust:’

„Need ehitused peaksid õieti andma tunnistust ümbruskonna elanike vaimsetest ja ühiskondlikest huvidest, sest nimetatud ehitised on püstitatud ideeliseks otstarbeks ümbruskonna algatusel. Kui aga tutvuda selliste ehitustega kohapeal, siis jääb neist õige halb mulje. Meil püstitatud arvukatest rahva- ja koolimajadest on suur enamus masendava välimusega, ehituselt lõpetamata ja halvasti korrashoitud. Siin ei ole üksi rahapuudus peapõhjuseks. Tihti võib tähele panna, et ühe sellise poolelioleva rahvamaja lähedale püstitatakse teine, mis jääb samuti pooleli kui esimene. Rahvasse imbunud väiklane vihavaen ja sallimatus ei luba seltse omavahel liituda, et püstitada ühiselt korralikku ehitust.”

124

Põllutöökoja Ehitustalituse projekteeritud koolidest pole täit ülevaadet. Puuduvad nimekiri ja projektid ning tellitud hooneid on nende kohandamiste tõttu raske kindlaks määrata. Ent kindel käekiri annab siiski alust oletamiseks. **Liivia lastekodu algkooli** projekti autor pole teada, kuid suure tõenäosusega on see valmistatud Põllutöökoja Ehitustalituses. Seda aimub mitmetest tunnustest – kõrge kelpkatus, verandade 9-ruudulised aknad, profileeritud laudis, aknaluugid. Uue võttena lahtine terrass, mis on piiratud pulkadega. A. Volbergi projekteeritud talude ja koosehitiste kavandamisel oli see planeeritud hoone keskossa kavandatud tagasiastesse nagu ka Liivia koolimaja ehituses on näha. Aknaluugid on pigem omased põhjamaisele rahvusromantismile.

Foto 37. Liivia lastekodu algkool Pärnumaal (1920. aastate lõpp?). Foto: Kalle Kiipus, 2011.

Põllutöökoja Ehitustalitus projekteeris palju väljaehitatud katusekorrusega hooneid, mis võimaldas sinna paigutada internaadi või vajadusel hiljem lisaklassiruumi. Ruumiplaan oli läbi mõeldud, õpetajate eluruumid klassiruumidest eraldatud ja omaette sissepääsuga. Avaruse

¹²⁴ Eesti Arkitektide Almanak. K. Böläu, A. Kotli, E. Kuusik (toim.). Tallinn: Eesti Arkitektide Ühing, 1934, lk.14

jaoks rakendati tihti ruudukujulise 9 aknaruuduga tarindi ehitamist (nt juurdeehitus Põllküla koolile, Liivia algkoolile, eriti ilmekas on Neeme koolimaja koridoriaken). Põllutöökoja Ehitustalituses võeti talutraditsionalismist palju elemente üle: hoone kõrge kelpkatus, rõhtpalkidest seinad, diagonaaluksed, tellis- või paerustika, mis on omane näiteks Muhu rahvapärastele keldritele. Üldjuhul ehitati koolimajade juurde viilkatusega lihtne risküliku kujuline kõrvalhoone, mida kasutati puukuurina. See on säilinud näiteks Pagari ja Harju-Risti koolimajade juures, Kernu koolimaja kõrvalhoone on uusehitis.

Põllutöökoja Ehitustalituse juhatajana töötas August Volbergaastail 1932-40. Ehitustalituses 1920. aastatel projekteerimises välja kujunenud sarnane joon raskendab isikute eristamist.¹²⁵ Arhitektina töötas seal 1932–40 **Jaagup Linnakivi**, kelle allkirja kannavad **Rahkla, Vaku** (Kogri), **Kadila, Porkuni, Randvere** ja **Tamse** koolimajad, lisaks **Krabi** koolimaja ümberehitus. Projekteerijatena töötasid seal Edgar Velbri ja Arnold Väli. Viimane oli August Volbergi kõrval töökoja üks produktiivsemaid algkoolimajade tüüplahenduste väljamõtlejaid. Maakonna konsulentidena töötasid Saaremaal Albert Kukkur, Võru- ja Viljandimaal Henn Kuvasto (Kääpa, Kanepi, Pikakannu, Väimela koolimajade projekteerija).

Foto 38. Moodsa krohviviimistlusega Randvere koolimaja Saaremaal. Eesti Põllutöökoja Ehitustalitus (J. Linnakivi, 38). S. Mälk, 2011.
Foto 39. Kose koolimaja Harjumaal (August Volberg ja Edgar Velbri (1937-1938). S. Mälk, 2011.

Rahvusliku taluarhitektuuri traditsioone jätkava ja edasiarendava Põllutöökoja Ehitustalituse traditsionalistlikus loomingus võib aimata taluehitistest saadud mõjutuste kõrval ka Riia koolkonnale omase käekirja esinemist¹²⁶ Ranna koolimajas Harjumaal.

¹²⁵ August Volberg – arhitekt. Arhitekt August Volberg. Tallinn: EAM, 1996. Lk 19.

¹²⁶ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 217

Joonis 17. A. Volbergi kavandatud Ranna koolimaja on näide nn riialaste vaimus projekteeritud 1920. aastate traditsionalismist. Raamatust Maaehitusi II.

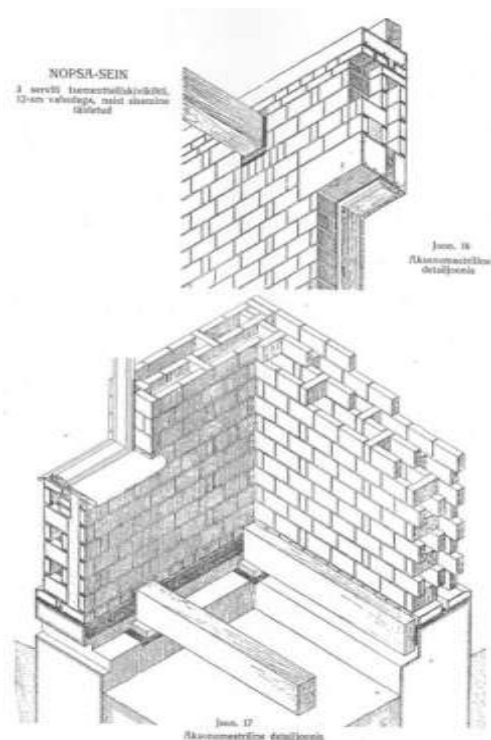
Huvitav hüpe traditsionalismist moodsasse funki on 1930ndate lõpus August Volbergi ja Edgar Velbri projekteeritud funktsionalistlik **Kose** koolimaja, mis sileda krohviviimistluse, asümmeetrilise põhiplaani, ümarakende ja peafassaadi horisontaalse nurgaviimistlusega mõjub maal tavatult uuenduslikuna. Põllutöökoja Ehitustalituses projekteeritud Lagedi koolimajas on funktsionalismilt laenatud võtteid – nurgale asetatud rõhtaken ja ümaraken.

1930. aastatel hakati enam kasutama tulekindlaid materjale (eriti kümnendi teisel poolel). Seda nii tulekindluse, kui ka puumaterjali vähesuse tõttu. Põllutöökoja Ehitustalitus propageeris tsementkividest *nopsa*-süsteemis seina ehitusviisi, mis oli muudest tulekindlatest materjalidest soodsam ja kättesaadavam.¹²⁷ Tavaliselt ehitati seinad kolmes kivikihis, mille vahele jäeti ühele poole õhukiht ja teinepool täideti turbakihiga. Katusekivid valati samuti kas savist või tsemendist. Esteetilisuse taotlemisel soovitas August Volberg viimase puhul värvida need veneetsia punase värvimullaga, sest see andvat hoonele elava ja armsa ilme ning ühtlasi

sobivat taluehitistele omase roheline ümbrusega.¹²⁸ Samuti kohtab Põllutöökoja Ehitustalituses 1930. aastatel valgeks krohvitud fassaade nagu näiteks *nopsa*-süsteemis seintega Neeme koolimajas. Vt ka peatükk 4.7. Uudisasunduste koolimajad).

¹²⁷ puithoone ehitusega võrreldes oli see peaaegu samas hinnaklassis.

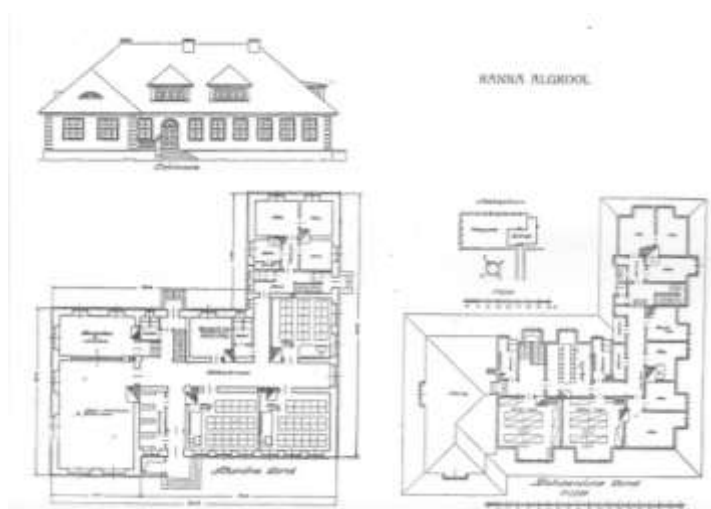
¹²⁸ Lutsepp, Elo. Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi – magistritöö. EKA, 2006. lk 25.

Joonis 18. Nopsa-süsteemis seina tutvustav joonis raamatus Maaehituse II, lk 71.

Joonis 19. Koolimajade projekte raamatus Maaehituse II.

Joonis 20. Ranna koolimaja projekt raamatus Maaehituse II.

Põllutöökoja Ehitustalituses ja A.R.T. Ehitustalituses projekteeritud uued koolihooned:

Jõuga, Ristemäe, Tumala, Käsukonna, Tagavere (A. Väli), Erra, Kernu, Pagari, Võipere, Udriku (A. Volberg), Salla-Tammiku (A. Volberg, E. Velbri), Harju-Risti, Neeme, Lagedi, Ranna, Peetri, Neeruti, Lihula, Käsukonna, Saue-Jõgisoo Haridusseltsi maja ning tahatud kivihoonete ansamblisse sobiva Laekvere koolimaja (A. Väli). A. Volberg valmistas Kose uue

funktsionalistliku koolimajatõenäoliselt koos Edgar Velbriga. Arvatavalt on Põllutöökoja Ehitustalituses projekteeritud ka Liivia lastekodu algkool ning Surju koolimaja. Kunstiteadlane Leo Gens peab Narva jõe taguse Zagrivje koolimaja (pole teada, kas on hävinud või alles) arhitektiks August Volbergi.¹²⁹

Hooneist on hävinud: Sauga (esimene koolimaja), Viluste, Surju, Kikepera, Viluvere, Hirvli, Nehatu koolimajad.

August Volberg tegi ümberehitused Pahkla (1932), Haabersti (1933), Viluvere (1934–35), Tõikvere (1932–37, hävinud), Pugola(1933–35) koolimajadele. Ulatuslikud ümberehitused on teostatud ka Pustuski-Seljametsa, Muuga ja Lasva koolimajadele.

¹²⁹ Leo Gensi kartoteek, f. 46, Eesti Arhitektuurimuuseum.

3. MAAKOOLIMAJADE ARHITEKTUURSED STIILISUUNDUMUSED

Töös käsitletud rohkem kui 200 maakoolimaja kirjeldamist aitab lihtsustada arhitektuurstiilide määratlemine. Kuigi maapiirkondades domineerib vernakulaarne arhitektuur ja kohati tundub stiilijaotus ebaotstarbekas, eriti arvestades, et maa-arhitektuuris avalduvad arhitektuursed stiilitunnused tagasihoidlikul moel¹³⁰, on see üks võimalikke lähtepunkte. Maakoolimajade arhitektuuri puhul saab rääkida peamiselt kahest peavoolust – traditsionalismist ja funktsionalismist. Stiilitunnuste järgi ehitati 1920.-30. aastatel maapiirkondadesse kõige enam retrospektiivsest arhitektuurikäsitlest inspireeritud koolimaju, millest kaaluka osa moodustasid rahvapärase ehitustraditsiooniga hooned. Palju esines stiilide segamist. Eriti õhuke piir on 1930. aastatel traditsionalismi ja funktsionalismi vahel, kus võib enamasti rääkida funktsionalismilt laenatud moevõtetest, harvem terviklikust stiilikäsitlest. 1930. aastatel lisanduvad tagasihoidlikult moodsad elemendid traditsionalistlikele hoonetele näiteks Põllutöökoja Ehitustalituse Lagedi koolimajale¹³¹ (vt peatükk 2.7 .Põllutöökoja Ehitustalitus). Koolimajade, kui avalike hoonete stiililiste tunnuste kirjeldamist on aga siiski lihtsam teha, kui näiteks taluelamute puhul.¹³²

1920. aastate traditsionalism oli teadlikult arhailine ja tagasivaatav, kuid oma lihtsuses ja dekooripuuduses asjalik¹³³, mis oli hea aluspind 1930. aastatel saabuvale funktsionalismile. 1920. aastatel ehitatud koolihoonetes esines erinevate minevikustiilide omavahel põimumist. Traditsionalism võis lähtuda nii talu- kui mõisaarhitektuurist. 1920. aastatel seostuti intellektuaalsel maastikul veel tugevalt tsaariajaga. Seetõttu peegeldavad esimestel aastatel valminud hooned pigem mõisaarhitektuurist johtuvat traditsionalismi. Küllalt palju esines ka uusklassitsismi (nt Erich Jacoby ja Franz de Vriesi 3-klassilise hoone tüüpprojekt, Ulila, Rapla). Põllutöökoja Ehitustalitus viljeles aga pigem talutraditsioonil baseeruvat arhitektuurikäsitlest, mis vastandas end teadlikult pigem mõisaarhitektuurile sarnanevale historitsistlikule arhitektuurikäsitlesele, mida esines väga paljunäiteks Tõnis Mihkelsoni

¹³⁰ Kalm, Mart (koost.). Eesti Kunsti ajalugu. 5, 1900-1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010. Lk 278-286.

¹³¹ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 217.

¹³² Sealsamas.

¹³³ Mart Kalm. 1930. aastate funktsionalism Eestis: meie ise moodas maailmas. – Toisin. Funktsionalism ja neofunktsionalism Eesti Arhitektuuris. Eesti Arhitektuurimuuseumi väljaanne. 1993, lk 4.

loomingus¹³⁴ (vt peatükk 3.1). Traditsionalistlikes hoonetes on aimatavad ka juugendi või saksapäraseid *heimat* likud mõjud.

Koolimaju projekteerivad arhitektid ja insenerid olid erineva taustaga, mistõttu leidub ka õige eriilmelisi hooneid.¹³⁵ 1920. aastatel domineerisid arhitektuurimaastikul nn riialased¹³⁶, kelle loominguks esineb saksalike mõjusid. Maa-arhitektuuris väljendus see saksa aedlinnadesse kavandatud rahvusromantilistest (*heimat* likest) elamuhoonetest ülevõetud motiivides¹³⁷, mis avaldusid kaudselt ka maakoolimajade arhitektuuris. Siin väljendus see peamiselt tihedates väikestes aknaruutudes, kelpkatuses ja sümmeetriataotluses. Riia koolkonna mõju on tuntav Arhitekt Artur Perna kavandatud **Taebla** koolimajas Läänemaal¹³⁸. Samuti on Riia koolkonnale omane Järvemaal asuva **Amba** koolimaja dekoratiivne haritorn¹³⁹. Isegi 1930. aastal kavandatud August Volbergi kivist **Ranna** koolimajas on mõju aimatav¹⁴⁰, sõltumata arhitekti Tallinna Tehnikumi foonist. Põhjamaist rahvusromantikast on ainita kõrge kelpkatuse ja hõõveldamata püstlaudisega **Viinistu** ja **Viimsi** koolimajades Harjumaal.

Foto 40. 1926. aastal T. Mihkelsoni projekteeritud (valm. 1930) historitsistlik Kehtna algkool Raplamaal. S. Mälk, 2012.

Foto 41. Talutraditsionalismi mõjutustega Aesoo koolimaja Pärnumaal valmis 1927. aastal. EFA 0-39124.

¹³⁴ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 208-226.

¹³⁵ Kalm, Mart (koost.). Eesti Kunsti ajalugu. 5, 1900-1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010. Lk 278.

¹³⁶ Riia Polütehnikumis (Riia Polütehnilises Instituudis) õppinud arhitektid, kes said klassikalise arhitektuurikoolituse (nt Eugen Habermann, Karl Tarvas, Edgar Kuusik).

¹³⁷ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 88-111.

¹³⁸ Gens, Leo. Artur Perna monograafia. Käsikiri Arhitektuurimuuseumis arvele võtmata (pagineerimata).

¹³⁹ Sealsamas.

¹⁴⁰ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 217.

Foto 42. Püstlaudisega traditsionalistlikus Viinistu koolimajas on näha mõjutusi põhjamaisest rahvusromantikast. S. Mälk, 2011.

Foto 43. Ambla koolimaja Järvamaal (1923). Raamatust Ambla vanadel fotodel.

Teatud mõttes võib klassikalise arhitektuuritraditsioonile viitamine olla mõjutatud kohast, kuhu hoone püstitati. Koolid olid iseseisvuse algaastatel tugevalt seotud mõisatega, sest 1919. aastal maaseadusega riigistatud mõisamaad koos hoonetega leidsid juba algkasutuse ja paljudel juhtudel paigutati kool mõisate härrastemajadesse, mis selleks otstarbeks kooliks ümber ehitati. See hoidis raha kokku ning võimaldas tühjalt seisvale hoonele kohane rakendus leida. Seetõttu on mõistetav omavalitsuste tähelepanu väljakujunenud struktuuriga mõisamaadele ka siis, kui peahoone maha põlenud või varemeis. Vanade mõisahoonete kohale püstitati uued koolimajad, mis suuremal määral kasutasid ära olemasolevat vundamenti. Ometi on neis säilinud teataval määral nn kohavaimu, näiteks Harjumaal karjamõisa asemele ehitatud **Kõnnu** koolimaja võiks pidada mõisahooneks, kuigi teada on, et selleks ehitati uus maja ja olemasolevaid müüre kasutati vaid minimaalselt.¹⁴¹ Samasugune minevikku suunatud viide leidub näiteks Tartumaal **Reola**, Raplamaal **Lelle-Eidapere** ja Võrumaal **Kõrgepalu** koolimajades, mille ehitamisel kasutati mõisahoone vana vundamenti.

¹⁴¹ Karl Tarvas tegi vanale mõisahoonetele ümberehitusprojekti, kuid Koolivalitsus lükkas selle tagasi väitega, et hoone müürid on avariilises seisus ja olemasolevat materiat ei saa suurel määral kasutada. Uue projekti tegi Tõnis Mikkelsen.

Foto 44. Võrumaal asuval Osula koolimajal on heimatlikult väikesed ja tihedad aknaruudud, mis võib viidata Riias õppinud arhitektile. M. Karu, 2009.

Foto 45. Kõnnu koolimaja Harjumaal on ehitatud karjamõisa asemele. S. Mälk, 2011.

Foto 46. Arhitekt Artur Perna Läänemaal asuva traditsionalistliku Taebla koolimaja tihedad aknaruudud ja fassaadi raskepärased viitab Riia Polütehnikumi taustale. S. Mälk 2011.

Foto 47. Mõisahoonde vundamendile ehitatud Eidapere koolimaja Raplamaal. S. Mälk, 2011.

Rahvapärane arhitektuur, kui uuele riigile sobivam ja ilma võõrvõimu meenutava alatoonita¹⁴², tõrjus minevikku suunatud uhkeldava tsaariaegse arhitektuuri tasapisi välja ja 1930. aastatel esineb seda vähem.

Järgmisel dekaadil jäi riigi ülesehituse kõrval aega tegeleda senisest enam Euroopasse suunatusega. Eesti ei vastandanud end enam muu maailmaga, hakkasid levima läänelikud väärtushinnangud ja ideed, mis hakkasid linna kõrval kajastuma ka maa-arhitektuuris. Ühelt poolt läksid selgemaks taluarhitektuurist välja kasvanud kohalikku ehitustraditsiooni uuendavad praktikad (eriti Põllutöökoja Ehitustalituses, Asundusametis), teiselt poolt otsiti võimalusi, kuidas modernistlikke võtteid maal tutvustada. Kümnendi keskpaigast hakkas hoonetele tooni andma esindustraditsionalism, mida soosis poliitiline olukord.

1930. aastate algusest tekkinud funktsionalismi vaimustus pääses mõjule kõige paremini Tallinnas, Tartus ja Pärnus.¹⁴³ Maal oli stiililine väljendus praktilisuse kõrval vähem olulisem,

¹⁴² Sel samal põhjusel võeti funktsionalism suhteliselt kiiresti omaks.

seda enam, et maal oldi kehvemal elujärjel, kui linnas. Seetõttu ei leidu 1930. aastatel maal laialdaselt modernismi ja vernakulaarne arhitektuur on siiski domineerivam. Funktsionalism sai end kõige enam välja elada linna ehitatavates gümnaasiumides, maakoolides jäi võidutsema traditsiooniline ja mõnes kohas isegi klassitseeriv stiil. Aga kuna riik toetas koolimajade ehitust Koolimajade Ehitusfondi näol, siis on maapiirkondades asuvad koolimajad maa-arhitektuuri kontekstis küllaltki moodsad ja stiilipuhtad (ümberehitusi tehti sellevõrra vähem). Eesti funktsionalism, eriti maal on kodanlikult asjalik ja ilus. Paremad funktsionalistlike koolide näited on Läänemaal **Sutlepa**, Viljandimaal **Laatre**, Saaremaal **Tiirimetsa** ja Pärnumaal **Sauga** ja **Massiaru** koolimajad. Laatre ja Tiirimetsa koolimajadel on parapet, et jätta muljet lamekatusest, kuigi tegu on madala kelpkatusega. Funktsionalistlikke tunnuseid esineb mitmeid: mahtude vaba planeering, dekoorivabad valged fassaadipinnad, ümar- ja nurgaaknad. Leidus ka lintakna motiivi, mida saavutati tumeda krohviviimistlusega akende vahel. 1930. aastatel ehitati linnakoolides trepikoda moodsalt ümartornina (nt Elfriede Lenderi nimeline Gümnaasium). See võte esines maapiirkonnas harva ja kui, siis paigutati see traditsiooniliselt sümmeetriliselt (Kadrina algkool Lääne-Virumaal, Põlgaste koolimaja Tartumaal). Funktsionalistlikes koolihoonetes on ka dekoratiivseid elemente ja leidub art déco'likke motiive – Märt Merivälja koolimajad.

Foto 48. Laatre koolimaja Viljandimaal. ERA f. 2255, n. 1, s. 282.

Foto 49. Sutlepa koolimaja Läänemaal. S. Mälk, 2011.

¹⁴³ Lankots, Epp. Mitmekesine funktsionalism. – Sirp, 24. november, 2011.

Foto 50. Tiirimetsa koolimaja Saaremaal. S. Mälk, 2011.

Foto 51. Sauga koolimaja on üks stiilipuhtamaid funktsionalistlikke maakoolimaju. Foto: L. Välja, 2007.

Suur osa algkoole on osaliselt veel traditsionalismi „kütkes”, kuid juba omavad elemente, mis on omased universaalsele funktsionalismile. Näiteks on Arnold Matteuse projekteeritud Põlvamaal **Põlgaste** koolimaja (vt foto 52) trepikoja ärkel funktsionalistlikele koolidele väga omane ja valge dekoorita krohviviimistlus lisab moodsat aktsenti, kuid muus osas on hoone üsna traditsionalistlik – kelpkatus, tihedaruudulised vertikaalaknad ja sümmeetrilisuse taotlus plaani- ja fassaadijaotuses. Teine hea näide segunenud stiilidest on Lääne-Virumaal asuv **Põlula** koolimaja. Hoone mahtude liitmise viis ja madal kelpkatus viitavad uudsusele, kuid tihedaruudulised vertikaalaknad näitavad veel traditsionalismi mõju all olemist.¹⁴⁴ Põlula koolimaja on säilinud erakordselt autentsena ja paistab olevat jätkusuutlik. Samuti aimub funktsionalismi Põlvamaal asuva **Rasina** puitkoolimaja madalast kelpkatusest ja akende ühendamisest lindiks. Vaatamata sümmeetriale ja kõrgele kelpkatusele on Lääne-Virumaal asuv **Rahkla** koolimaja üsna funktsionalistlik.¹⁴⁵ Koolimaja on telgsümmeetriline, mis vihjab traditsioonilisusele. Samuti viitab vernakulaarse arhitektuuri mõjule kelpkatus. Sümmeetrilise jaotusega valge lubivärviga ülevõõbatud **Porkuni** ja **Kadila** koolimajad Lääne-Virumaal on üsna funktsionalistlikud, kuid kõrge kelpkatus ja konkreetne maht hoiab neid veel mineviku rüpes. Sama kehtib **Lihula** koolimaja puhul (Põllutöökoja Ehitustalitus). Lihula koolimaja on ruumijaotuselt maakoolimajadest üsna erinäoline. Kui tavaliselt oli koolides kitsas koridori-tüüpi jalutusruum, siis Lihulas (kusjuures saaliruum on hoones olemas) on see venitatud laiemaks ja paigaldatud toetuseks sammastik. Sammastega vestibüüli taoline ruumi on ka August Esopi **Seli-Hagudi** koolimajas Raplamaal (nüüd ümber ehitatud).

¹⁴⁴Kalm, M. Lääne-Virumaa XX sajandi ehituspärand. Tallinn. 2010.

¹⁴⁵Sealsamas.

Stiililine väljendus sõltub palju ka tellijast ja kohalikust maitsest. Seetõttu eelistati uue koolimajana hoonet, mis oleks sarnane ümbrusega ning uuendusmeelsena ei vastanduks liialt traditsioonilisele külakeskkonnale. Üksjagu võõrana mõjuva madala katuse ja valgete krohvipindade kohta tuli mitmeid skeptilisi arvamusi ja moodne hoone vajas maal rohkem harjumist kui linnas. A. Kuut kirjutab ajakirjas Eesti Kool 1940. aastal madalakaldeliste katuste kohta:

„Säärased majad tekkisid kõigepealt linnades. Olles tihti 3–4 kordsed, kadusid nad teiste kõrgete hoonete vahele, nii et nende katused kitsail tänavail üldse ei pääsnud nähtavale või kuigi pääsesid, siis väikesel määral. Nüüd on lampkatustega majad hakanud tungima ka maale, kus nad avarate vaatekauguste tõttu tunduvad kastidena ja dissoneerivad ümbrusega. Nagu kuulda, on säärastel majadel veel teisi ebavoorusi. Selle lampkatuse moe ohvriks on saanud ka mõned koolimajad ja need on oma mõjust maastikul sellega palju kaotanud. Kuna koolimaja on maal ikkagi suuremaid ehitusi, siis peaks ta olema maastikupildil domineerivaks kujuks, evide selleks ka väärrika katuse.“¹⁴⁶

Funktsionalismi suhtus skeptitsismiga ka tollane arhitektuurikriitik Hanno Kompus, kes suhtus funktsionalismi, kui võõrapärasesse arhitektuurikäsitlusse ning arvas, et väikerahvas ei saa lubada pärandusest (traditsioonilisest ehitusstiilist) loobumist ja asendada seda Euroopast sisseärännanud funktsionalismiga¹⁴⁷, mille väljendused leidsid rakendust kõige paremini lõunamaades.

Foto 52. Põlgaste koolimaja Tartumaal. L. Välja, 2011.

Foto 53. Märjamaa koolimaja Raplemaal on maale omaselt väheaimatavalt esindustraditsionalistlik. M. Karu, 2009.

¹⁴⁶ Kuut, A. Uusi algkoolimaju – Eesti Kool, 1940, nr 5.

¹⁴⁷ Tiina Randus. Bakalaureuse töö, 1930.aastate kortermajad Tallinnas. Tallinn: 1998.

Kümnendi keskel püüdis riik arhitektuuri reguleerida ja „liiglihtsa” funktsionalismi asemel propageerida esindustraditsionalismi. Maal esines seda vähem, kui linnaarhitektuuris. 1930. aastatel andis ühiskondlike hoonete juures tooni uusklassitsism, mida kunstiteadlane Mart Kalm nimetab esindustraditsionalismiks.¹⁴⁸ 1934. aastal alanud vaikiva ajastu ajal oodati, et arhitektuur peegeldaks noore riigi iseseisvust ning kapitalistliku ühiskonna võimalusi ja samas ka toetumist iidsetele juurtele. Seda ideed väljendati ühildades klassikalise arhitektuuri ja rahvuslikud motiivid modernse arhitektuuriga.¹⁴⁹ Rahvuslikke motiive maakoolimajadel ei kohta. Esinduslikud koolimajad on nt **Märjamaa** koolimaja Raplamaal, **Võõpste** Tartumaal ja **Keila** algkoolis. Vähem on see märgata Tartu maa-arhitekti David Roosi teises Tartumaa koolimajas **Laevas**. Äratuntavad on need hooned fassaadist esiletõstetud ehistrustikaga portaali, rõhutatud karniisi ja sümmeetrilise fassaadijaotuse poolest. Mingil määral on neis tajuda modernistlikke võtteid, mis väljenduvad madalas kelpkatuses, puhtas seinapinnas. Eriti arvestades maakoolimajade vernakulaarset konteksti.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et maakoolimajad olid 1920. aastatel kontaktis veel tsaariaegse taustaga, esines historitsistlikke ja veidi rohkem uusklassitsistlikke koolimaju, mis kõik olid tihtipeale segatud kohalikust ehitustraditsioonist välja kasvanud (rahvapärasest taluarhitektuurist) stiiliga. 1920. aastatel ja 1930. aastate alguses esines minevikupärandiga seoses ja arhitektide taustast lähtuvalt akademismi ilminguid (uusbarokk, -klassitsism.). 1930. aastatel jõudis maale funktsionalism ja esinedes enamasti üldilmelt traditsionalistlikes hoonetes laenvõttena (ümaraken, nurgaaken). Kümnendi lõpupoole esines vernakulaarse arhitektuuri ja funktsionalismi kõrval uusklassitsismiga segunenud traditsionalismi, mida kunstiteadlane Mart Kalm nimetab esindustraditsionalismiks.

¹⁴⁸ Lankots, Epp. Mitmekesine funktsionalism. – Sirp, 24. november, 2011.

¹⁴⁹ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 172-197.

3.1. Haridusministeeriumi arhitekt Tõnis Mihkelson ja historitsistlikud koolimajad

Et Tõnis Mihkelsoni roll maakoolimajade arhitektuuriloos on üksikisikuna pea sama kaalukas, kui Põllutöökoja Ehitustalitusel, vajab tema looming eraldi välja tõstmist.

Tõnis Mihkelson oli Moskva taustaga arhitekt¹⁵⁰, kes töötas 1920.–30. aastatel haridusministeeriumi arhitektina projekteeris mitmeid koolimaju. Tõnis Mihkelson põgenes 1944. aastal koos abikaasaga Rootsi, kuid jäi kadunuks.¹⁵¹

T. Mihkelsoni projekteeritud koolimajades on ära tuntav akademistlik käekiri.¹⁵² Ta sai Moskvast juugendlik-uusklassitsistliku ettevalmistuse ja ehitas mansardkatusega ja rusteeritud pilastritega liigendatud hooneid.¹⁵³ Akademistlikku arhitektuuri iseloomustab klassikaliste eeskujude jälgimine (klassitsism, barokk)¹⁵⁴. T. Mihkelsoni loomingus on kõige neobaroklikum Petseri Gümnaasium¹⁵⁵, algkoolidest on klassitsistlikud Harjumaal **Loksa** ja Raplamaal **Kehtna** koolimajad. Esimesel on klassitsismile omaselt teise korruse keskosa väljaehitus koos kolmnurkfrontooniga. Tema hooned eristusid muudest traditsionalismi ja funktsionalismi viljelevate arhitektide ja inseneride kavandatud maakoolidest klassitsistliku fassaadijaotuse, reeglipärasuse ja rohkema dekoorikasutuse poolest. Mihkelsoni üks meelismotiivideks oli kaarmotiivi kasutamine katusemaastiku kujundamisel (Harjumaal **Kõnnukoolimaja** ja Läänemaal **Pürksi** koolimaja muudatused) ja tema loomingu tunneb ära tihti romantilisest hilisjuugendlikust mansardkatusest, mida ta kavandab ka siis, kui ülejäänud arhitektid juba madala kelpkatuse kasutamisele üle on läinud (**Kehtna, Haimre, Loksa, Saduküla** kooli juurdeehitus)

¹⁵⁰ Õppis 1905. aastast Moskva Maali-, Raid- ja Ehituskunstikoolis, lõpetas selle 1916. aastal. – EKABL. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1996. Lk 313.

¹⁵¹ Sealsamas, lk 313.

¹⁵² Uusklassitsism ja hilisjuugend levis 20. sajandi esimestel kümnenditel tegutsenud balti-saksa ja vene arhitektide seas.

¹⁵³ L. Gens. – Eesti Kunstiakadeemia ajalugu 1912-1989.

¹⁵⁴ Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Prisma Print, 2001. Lk 220-225.

¹⁵⁵ EKABL. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1996. Lk 313.

Foto 54. Loksa koolimaja Harjumaal. S. Mälk, 2012.

Foto 55. Rakke koolimaja Lääne-Virumaal. S. Mälk, 2011.

T. Mihkelson kavandas historitsistlikud koolimajad Raplamaal **Kehtna**, **Lelle-Eidapere**, **Haimre**¹⁵⁶, Viljandimaal **Tillu-Reinu (Tääksi)**, Harjumaal **Loksa**, **Keila**¹⁵⁷ ja **Kõnnu** ning Lääne-Virumaal **Rakke** ja **Tapa**. Arvatavasti on Järvamaal **Rutikvere** koolimaja samuti T. Mihkelsoni projekteeritud. T. Mihkelsoni kavandatud koolimajadest on Läänemaal asuv puidust L-kujulise põhiplaaniga **Variku** kõige vernakulaarsem.

Foto 30. Variku algkool Läänemaal. S. Mälk, 2011.

Foto 30. Rutikvere koolimaja Järvamaal. S. Mälk, 2011.

T. Mihkelson osales Läänemaal **Pürksi** ja Võrumaal **Vastse-Nursi** koolimaja kavandamisel, kui tegi omapoolsed muudatused Karl Jõe projektile (vt peatükk 2.6.) Viimasele lisas romantilised ovaalikujuised aknad, mis mõjuvad uusbaroklikult. Arvatavalt on Mihkelson projekteerinud ka **Põlula** koolimaja, mida võib pidada tema kõige enam modernistlikku ideed peegeldavaks koolimajaks.¹⁵⁸ **Rasina** algkooli on samuti projekteerinud T. Mihkelson.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Erinevad uurijad on pakkunud projektis osalisena arhitekt Erich Jacobyt, autorlus ei ole selge.

¹⁵⁷ Kalm, Mart. Keskklass võtab ilmet – 1920. aastate arhitektuurist. – Eesti Kunsti Lugu. Lk 262.

¹⁵⁸ Põlula koolimaja on Mart Kalm pidanud funktsionalismi esimeseks peegelduseks maa-piirkonnas. Põlula koolimaja projekti autoriks on Tõnis Mihkelsoni pidanud Hanno Talving.

¹⁵⁹ Talving, Hanno. Eesti koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011. Lk 255.

Foto 31. Tääksi (Tillu-Reinu) Viljandimaal. L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid.

Foto 32. Palade koolimaja Hiiumaal sarnaneb K. Jõgi tüüpprojektiga. T. Padu, 2008.

Foto 33. Põlula koolimaja Lääne-Virumaal. M. Kalm, 2009.

4. MAAPIIRKONDADES ASUVATE ALGKOOLIMAJADE TÜPOLOOGIA JA METOODIKA

4.1. Metoodika

Käesoleva töö olulise osa moodustasid välitööd koolihoonete leidmiseks, dokumenteerimiseks ja seisukorra hindamiseks. Töö raskuskese lasus andmeanalüüsil. Tööle, mida süstematiseeriti ja analüüsiti, eelnes inventeerimine ja kaardistamine. Alusuuringu teostamiseks koguti andmeid põhiliselt Eesti Riigiarhiivist (peamiselt fondid 1108, 1790, 3798) ja Eesti Arhitektuurimuuseumist (f. 2). Uurimist lihtsustasid Lembit Andreseni uurimused koolimajadest (eelkõige väljaanne Eesti algkoolid¹⁶⁰) ja Vabaõhumuuseumi teadur Hanno Talvingu koostatud raamat Eesti koolimajadest.¹⁶¹ Fotode ja projektide analüüsimine andis juhised edasiseks tööks. Selleks toetuti 1920.–1930. aastate arhitektuuri käsitlevaid publitseeritud allikatele ja uurimistöödele. Info analüüsimisel toetuti 20. sajandi arhitektuuri inventeerimise projektis saadud tulemustele, mis on töö ulatust arvestades tänuväärne materjal, sest kõiki töös käsitletud hooneid ei olnud võimalik aja ja vahendite puuduse tõttu kohapeal vaadelda käia.

Arhiiviallikate läbitöötamisega selgus peamiste tüüpprojektide kasutusspekter. Tüüpide määratlemiseks selgitati välja otstarbekaim süsteem hoonete andmebaasi struktureerimiseks (toodi välja hoonete stilistilised ja mahulised tunnused ning materjalikasutus). Saadav informatsioon pani aluse tüpologia loomiseks, mille alusel sai esile tuua stiililiselt väljendusrikkamad ja mahu või materjali poolest eriliselt silmapaistvamad hooned.

20. sajandi arhitektuuri projekti raames koostatud maakondlikud ülevaated¹⁶² sisaldasid 69 koolimaja ja 3 linnakooli (Põltsamaa, Kuressaare, Rakvere). Viimaseid pole töös käsitletud.

„Eesti 20. sajandi väärtusliku arhitektuuri kaardistamine ja analüüs“ maakondlikes töodes tehtu ettepanekuid ja nende adekvaatsust uue info valguses analüüsides oli võimalik tulla välja uute ettepanekutega. Analüüsi tulemustena tehti ettepanekuid pärandi kaitsmiseks.

¹⁶⁰ Andresen, Lembit. Eesti algkoolid. Ülesvõtteid aastatest 1930–1940. Tallinn: Avita. 2007

¹⁶¹ Talving, Hanno. Eesti koolimajad. Tallinn: Tänapäev, 2011.

¹⁶² Kättesaadavad internetis aruannetena (<http://muinas.ee/muinsuskaitsetegevus/projektid/arhitektuuri-inventeerimine>) ja andmebaasina (<http://register.muinas.ee/?menuID=architecture>) ning paberkandjal Muinsuskaitseameti arhiivis.

Inventeerimistabelid on koostatud 176 1920.-30. aastatel ehitatud uue hoone kohta. Uute hoonete hulka on arvatud ka mõned ümber-või juurdeehitused, põhjuseks nende dominantsus vanema hoonestuse suhtes.¹⁶³ Inventeerimisetabelisse kanti info hoone administratiivse kuuluvuse ja ehitusloo kohta: koht, ehitusaasta, projekteerija (kui on teada), ümberehitused; tehnilised andmed: mahulisus (põhiplaani kuju, võimaluse korral klassiruumide ja olulisemate ruumide arv), korruselisus, materjalikasutus; säilivus ja kultuuriväärtuslikud tunnused koos ettepanekutega hoone kaitsmise suhtes. Hoonete seisukorra hinnangud lähtuvad vaatluse tulemustest ega ole ammendavad. Iga ankeedi juures on võimaluse piires kaasaegne foto ja hävinud hoonete juures ajalooline foto. Mõned ankeedid on ilma kaasaegse fotota seetõttu, et hoone tänase seisu kohta oli info vastuoluline ja ebapiisav ning kohapealne vaatlus ei olnud vahendite piiratus tõttu võimalik. Umbes pooltel hoonetel on tabelis ka foto põhiplaanist (üldjuhul digikujutis originaalprojektist). Koondtabelisse on märgitud ka tänaseks hävinud ja Venemaa valdusesse jäänud hooned.

Töö viimane kaitsemeetmete ja rakenduste osa lähtub programmi „Eesti 20. sajandi väärtusliku arhitektuuri kaardistamine ja analüüs“ metoodikas¹⁶⁴ sõnastatust. Arhitekti nime ja hoone stiili kõrval väärtustatakse hoone positsiooni kohalikus ehitustraditsioonis, olulisel kohal on ka tüüpprojektide järgi ehitatud hooned. Sellistel hoonetel on kaalukas roll maa-arhitektuuri kujunemises ja paiga identiteedist. Hoonete väärtuste hindamisel olid kriteeriumiteks autentsus, ajalooline, tüpoloogiline ja kohakultuuriline väärtus. Nende määratlemisel ja lõpliku ettepaneku (RKM, registrisse arvele võtmine, dokumenteerimine) tegemisel arvestati ka hoonetüübisenist kaitstust, esinemissagedust ja hoone elujõulisust.

4.2. Tüpologiseerimise alused

Vt ka 2.6. Haridusministeeriumi korraldatud võistlused

176-st säilinud koolihoonest ülevaate saamiseks ja võrdleva analüüsi läbiviimiseks on need erinevate kategooriate järgi gruppidesse jaotatud. Tüpologiseerimisel ei ole kindlalt meetodikat, see seisneb peamiselt kvalitatiivses ja tunnetuslikus uurimuses, vaatlusel ning

¹⁶³Töö mahukuse ja ajalise piirangu tõttu on käsitletud vaid mõningaid selliseid hooneid. Ulatuslike ümber- ja juurdeehitustega hooneid on veel. Nt Pisisaare koolimaja.

¹⁶⁴20. sajandi arhitektuuri kaitsmise programm. Koost. Hansar, L., Kalm, M., Lankots, E. jt 2007.<http://www.muinas.ee/muinsuskaitsetegevus/projektid/arhitektuuri-inventeerimine> (vaadatud 08. aprill 2012).

dokumentide uurimisel. 1920.-40. aastate koolimajade ehituses on suur tähtsus ka tüüpprojektidel, mis olid eeskujuks paljude koolihoonete ehitamisel ja projekteerimisel (vt peatükke 2.6. Haridusministeeriumide koolimajade ideevõistlus ja 2.7. Põllutöökoja Ehitustalitus). Eraldi kogumina on vaadatud uudisasunduste koolimaju, mida ei olnud mõistlik ülejäänutega sarnastel alustel võrrelda, kuivõrd need ei liigitu stilistiliselt ühessegi kategooriasse ideaalselt ja on ka mõnevõrra teistel alustel kavandatud.¹⁶⁵ Hooned on kategoriseeritud kõigepealt stilistika, mahu ja materjalikäsitle ja siis kuju järgi (avade paigutuses fassaadil asümmeetriliselt või sümmeetriliselt).

Hoolimata mitmetest sarnastest joontest on enamikel juhtudel tegemist unikaalprojektidega. Nende suure koguse tõttu tundus kõige otstarbekam eristada need esmalt stilistiliselt ja seejärel leida ühised nimetajad mahus ja põhiplaanis. Arhitektuuri stiilide levik on 1920.-30. aastatel kõikjal maapiirkondades üsna sarnane. Esiteks võib eristada tsaariaegse mõjuga minevikku suunatud stiilide: historitsismi, neoklassitsismi mõjulisi koolimaju. Teiseks rahvapärasest arhitektuurist mõjutatud traditsionalistlikud koolimaju, mis püüavad au sees hoida kohaliku küla arhitektuuri. Kolmas grupeering puudutab funktsionalistlikke koolimaju, mis on tihtipeale vägagi traditsionalistlikud (paljudel juhtudel on saab rääkida traditsionalistlikust koolimajast, milles on funktsionalistlikke laenvõtteid).

Tüpoloogias on käsitletud ka tüüpprojekte. Koolimajade tüüpprojektid valmisid nii arhitektuurbüroode (Põllumeeste Keskse Ehitustalitus, Põllutöökoja Ehitustalitus) kui ka iseseisvate arhitektide ja inseneride käe all. Nendel puhkudel saab peamiselt rääkida Haridusministeeriumi poolt korraldatud võistlustel (1921. ja 1930. aastal) osalenud projektidest.¹⁶⁶ Loodud tüpoloogiat tuleb võtta ühe võimalusena maa-algkoole struktureerida. Tüpoloogiast on välja jäetud hooned, mis on oma algupärasuse ümberehituste või põhjalike remontide tõttu kaotanud nagu näiteks Jaama koolimaja Ida-Virumaal.

¹⁶⁵ Uudisasunduste koolimajad projekteeriti Põlluministeeriumi kõrvale loodud Asundusametis ja need hoiavad ühtset stiili. Suhteliselt modernistlikes koolimajades on funktsionalismist laenatud võtteid: ümaraknad, lintakna motiiv, puhtad krohvipinnad. Kõrge kelpkatus hoiab aga traditsioonilisust.

¹⁶⁶ ehitatud koolimajade projektid ei pidanud kindlasti olema esikohtade väärilised. Oli ka projekte, mida sai võistlusel ostu teel omandada.

4.3. Hilishistoristsistlikud koolimajad

Historistsistlikud koolihooned jagunevad stiilitunnuste järgi selgelt neoklassitsistlikeks ja historitsismi tunnustega koolimajadeks. Eraldi grupi moodustavad historistsistlikud mansardkatusega koolimajad, millel katus kui kõige dominantne osa sai tüübi loomisel määravaks.

4.3.1. Neoklassitsistlikud kivist koolimajad

Hoonetüübile on iseloomulik sümmeetriataotlus ja rõhutatud keskosa, mida ilmestab kolmnurkfrontoon. **Kaimi** koolimaja Tartumaal on silmapaistev oma laiade liseenide poolest, eenduvate tiibade vahele jääva ehisrustikaga paraadsisepääsu ja maakoolimaja kohta muljetavaldava mastaabi poolest. **Jõhvi** on risküliku kujulise põhiplaaniga, rõhutatud keskosa portaali ja kolmnurk-frontooniga. Ulila on U-kujulise põhiplaaniga.

Foto 34. Kaimi (Ulila) koolimaja (1931–33). E. Tamm, T. Kimmel, 2010.

Foto 35. Jõhvi koolimaja (1929-30). L. Andrseni raamatust Eesti algkoolid.

Lisaks kuulub siia rühma ka Jõhvi Ida-Virumaal, mille eenduv kolmnurkfrontooniga keskrisaliit jõuliselt klassitsistliku üldmulje jätab.

Tüübi esindajad: **Jõhvi** Ida-Virumaal, **Kaimi** (Ulila) Tartumaal.

4.3.2. Klassitsismi mõjutustega puitkoolimajad

Koolimajadele on iseloomulik sümmeetriataotlus ja rõhutatud keskosa. Tavaliselt on teisel korrusel keskosal kolmnurkfrontoon. Esineb ka keskrisaliiti (Pala Tartumaal). Tüüpiline on ka pigem madalapoolne kelpkatus, kuid ühekordsetel hoonetel esineb ka traditsioonilist kõrget viilkatust.

Üldilmelt traditsionalistlik, kuid uusklassitsistlike mõjutustega on ka 1- korruseline U-kujulise põhiplaaniga Franz de Vries'i ja Erich Jacoby projekt, mis saavutas esikoha Haridusministeeriumi poolt korraldatud koolimajade projektide võistlusel (vt peatükk 2.6.). Selle järgi ehitati Saaremaale **Lõopõllu** ja hiljem ümber ehitatud **Võhma** koolimaja (1930. aastatel ehitati hoonetiivad kahekorruseliseks, nõukogudeajal ehitati korrus peale ka hoone keskosale). Kõrge kelpkatus ja tihedaruudulised aknad viitavad kohalikule rahvapärasele arhitektuuripärandile, millele annab väljapeetud ilme klassitsistlik fassaadijaotus keskosa kohal oleva kolmnurkfrontooniga. Tagamõisa koolimaja lihtsat sümmeetrilist fassaadi ilmestab kolmnurkfrontoon. Selle tüübi hulka kuuluvatel hoonetel viitab neoklassitsismile hoone keskosa, mis on rõhutatud teise korruse väljaehitusega. Seda omakorda ilmestab kolmnurkfrontoon. See klassitsismis alguse saanud fassaadi ilmestav võte oli populaarne eelkõige 19. sajandi ja sajandivahetusel mõisate ja eeslinnaelamute juures¹⁶⁷ ja mõjub 1920. aastate koolimajade arhitektuuris küllaltki vanamoeliselt. Katus on peenetundeliselt tõstetud katuseräästaga. Akende kohal ja allservas on krohviraamistus, kusjuures projektil olid akende kohal ümarkaarne krohviraamistus ja teise korruse akende kohal lukukivimotiiv. Hoone ehitati osaliselt vana hoone peale ja tõenäoliselt matkib selle arhitektuuri. Jõgevamaal asuv **Pala** koolimaja on kaotanud oma algupärased detailid, mis viitasid historitsistlikule käsitlusele (saelõiketehnikas puitpits hoone fassaadide kolmnurkfrontooni all, teise korruse tagasihoidliku augustatud laudise allosa).

¹⁶⁷ Silla, Maria (2010). Puitmõisad. Tüpoloogia, väärtused ja kaitse. Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja restaureerimise osakond. (Bakalaureusetöö). Tallinn.

Foto 36. Franz de Vries'i ja Erich Jacoby kolmeklassilise koolimaja projekti järgi ehitatud Lõopõllu koolimaja Saaremaal (1923–24) hävis sõjamõllus. ERA f. 2528, n. 1, s. 369.

Foto 37. Franz de Vries'i ja Erich Jacoby kolmeklassilise koolimaja projekti järgi ehitatud Võhma koolimaja Saaremaal on mitmel korral ümber ehitatud ja remontimisega algilme kaotanud. <http://nagi.ee/photos/heku/13428719>, 18.02.12, 22:05.

Klassitsistliku alatooniga tüüpprojekti „Ärjam” autor oli Jaan Võsu. Selle järgi ehitatud **Lauka** ja **Käina** koolimajad on ristküliku kujulise põhiplaaniga kahe täiskorrusega koolimajad. Fassaadijaotus on klassitsistlikult sümmeetriline. Koolimajas asus kolm klassiruumi. Projekt osales Haridusministeeriumi koolimajade ideekonkursil (Vt peatükk 2.6.) Lauka koolimaja projekti muutis Wilhelm Grünbaum veidi ümber.¹⁶⁸

Foto 40. Tagamõisa koolimaja Saaremaal (1934–37). S. Mälk, 2011.

Foto 41. Eidapere koolimaja Raplamaal (1930–32, 1930). S. Mälk, 2012.

Foto 42. Käina (Keina) koolimaja asus Hiiumaal (1932). Käina Gümnaasiumi koduleht.

Foto 43. Lauka koolimaja Hiiumaal (1938–39). Padu, T, 2007.

¹⁶⁸ ERA f. 1108, n. 13, s. 204.

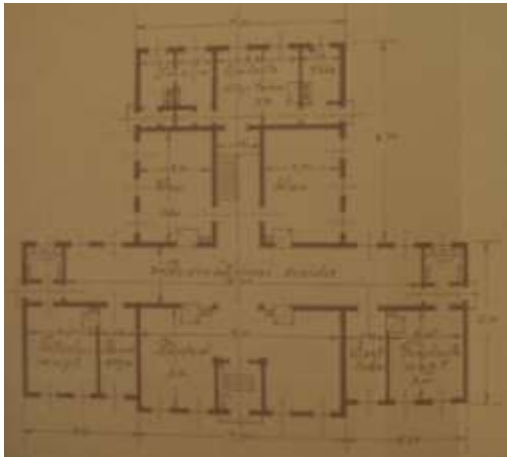

Foto 44. Värskas koolimaja (1923-24, lammutatud).
Värskas Gümnaasiumi koduleht,
<http://www.hot.ee/verskakool>

Foto 45. Irboska koolimaja (1923-24). Foto: L.
Andresen, Algkoolid 1930-40.

Lõuna-Eestis ja Petserimaal populaarne T-kujulise põhiplaaniga koolimaja autor on teadmata. Tõenäoliselt võib see olla Haridusministeeriumi koolimajade konkursil osalenud töö. Selle järgi on ehitatud 1924-26. aastatel Põlvamaal **Värskas** ja endisel Petserimaal **Košelski (Koshelki)**, **Irboska** ja **Jaaska** koolimajad. Neis on uusklassitsistlikku jäänukit (laiad pilastrid esifassaadil, fassaadi sümmeetrilisus ja keskosa rõhutamine). Hoone teine korrus ehitati tavaliselt mõne aasta pärast välja õpilaste arvu suurenemise tõttu (harilikult asusid klassiruumid I korrusel ja II korrusel saal). Hoone kahekorruselise mahu kõrval on ühekorruselised tiivad (kus asuvad tüdrukute ja poiste internaadiruumid). Hoone äratuntavateks osadeks on pilastrid esifassaadil, keskrisaliit ja kelpkatusel segmentkaarsed aknad. Hoone esimesel korrusel on kaks klassiruumi, teisel korrusel kaks klassiruumi ja käsitööklass, (teine korruse väljaehitus oli mõeldud teise ehitusjärguna). Eestis ei asu ühtegi sellist koolimaja – Värskas koolimaja on hävinud ja ülejäänud asuvad Venemaal, mille säilivuse kohta info puudub.

Joonis 21. T-kujulise hoone tüüpprojekt.
ERA f. 1790, n. 1, s. 829.

Klassitsismi sugemetega krohvitud hoonete hulgast on iseloomulikum Ambla koolihoone, mille fassaadil on iseloomulikud pilastrid. Hoone krohviti hiljem. Teadmata on Valgamaal asuva **Ilmjärve** koolimaja autor, mida võib seostada N. Ovtschinnikoviga, kes projekteeris historitsistliku alatooniga hooneid (Pala koolimaja, Otepää alevi algkool). Ilmjärve koolimaja on keskrisaliidiga krohvitud hoone, mis on klassitsismile omane võte. Hoonetüübi dekooririkkaim esindaja oli Otepää alevi koolimaja (hiljem krohvitud), mille kolmnurkviilu all oli dekoratiivne saelõike ornamentikaga puitpits.

Foto 46. Ambla koolimaja Järvamaal (1923). Liseenid ja keskrisaliit on hävinud). EAA 2111.1.13843.1. uusklassitsistlikud. Välja, L., 2008.

Foto 47. Otepää alevi kool (1929-30, Foto 48. Ilmjärve koolimaja Valgamaal (1930). Ilmjärve Kodumajutuse kodulehelt.

Tüübi esindajad: **Pala** Tartumaal, **Ambla** Järvamaal, **Ilmjärve** Valgamaal, **Eidapere** Raplamaal, **Tagamõisa** Saaremaal, **Lauka** Hiiumaal, **Vana-Kariste** Viljandimaal, **Võhma** koolimaja Saaremaal. Lisaks hävinud Lõopõllu koolimaja Saaremaal ja Värskä Põlvamaal, . Petserimaal asunud Jaaska, Irboska, Koshelki. Krohvitud fassaadidega **Ambla** Järvamaal, **Ilmjärve** Valgamaal. Lisaks hävinud Otepää koolimaja.

4.3.3. Historitsistliku käsitlesega puithooned

Selle grupi moodustavad historitsistliku käsitlesega hooned. Hoonetüübi suurema mahu moodustavad vernakulaarsed hooned, mis jätkavad Esimese maailmasõja eelset ehitustraditsiooni. **Hanila** koolimajas Läänemaal on tagasihoidlikult väljendatud minevikus laialt kasutatud võtteid: puitpitsiga laudis (räästaalune saelõiketehnikas puitpits), dekoratiivsed laudiseotsad, vintskap mõlemal pool hoonet. Katuse kaldenurk on traditsiooniliselt kõrge. Hoone keskosa teise korruse väljaehitus viitab uusklassitsismile. Hoonel on paigaldatud uus plekk-katus, aknad on algupärased. Need on 1920. aastatel ehitatud lihtsa ristküliku kujulise põhiplaaniga viilkatusega hooned. Pika hoonemahuga Kõrkvere ja Aruküla koolimajade pikimal küljel on 8-11 telge (iga aken ja uks moodustab telje).¹⁶⁹ Koolimajad on viilkatusega. Selle tüübi esindajad on Lääne-Virumaal **Aruküla**, **Koikla** ja **Kõrkvere** Saaremaal ning Valgemaal **Peetri** (Põllutöökoja Ehitustalitus) koolimajad. Viimase kohta puudub info selle seisukorra kohta.

Foto 49. Ulvi koolimaja Ida-Virumaal (1921-23) on ajaloomälestis. Muinas.ee

Foto 50. Kõrkvere koolimaja Saaremaal (1927). S. Mälk, 2011.

Foto 51. Aruküla koolimaja Lääne-Virumaal (1928-29). S. Mälk, 2011.

Foto 52. Hanila koolimaja Läänemaal (1928). S. Mälk, 2011.

¹⁶⁹ Karine, Kadi. Vormsi hoonestuse väärtused ja kaitsmise võimalused. Magistritöö, Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja restaureerimise osakond, 2010. lk 52.

Hilishistoritsistlike koolihoonete hulgas võib eristada kompaktse põhiplaaniga mansardkatusega liigendatud mahtudega koolihooneid. Tegu on sümmeetrilise ülesehitusega hoonetega. **Imastu** ja **Rohu** on sarnase akendejaotusega, võib arvata, et tegu on ühe sama autori loominguga, Imastu projekteeris ins. Ferdinand Adoff. Tüüpiliselt asub uks hoone keskel. Juugendliku mõjuga tõstetud katuseräästaga **Nõva** koolimaja Jõgevamaal (autor teadmata) on veidi pikema hoonekehandiga. Tagula koolimaja on põhjalikult ümberehitatud, selles oli rahvapäraseid detaile nagu dekoratiivsed ristatud unkalauaotsad. Ka erineb see eelmistest asümmeetrilise poolest.

Foto 59. Imastu koolimaja (1926-27) Lääne-Virumaal on ins. F. Adoffi ulatuslik juurdeehitis. Ridaküla Seltsimaia. 2010.

Foto 60. Rohu (arhitekt teadmata) koolimaja Lääne-Virumaal sarnaneb Imastu koolimajaga. Kalm, M. 2010.

Foto 61. Nõva koolimaja Jõgevamaal (1931). S. Mälik, 2012.

Erandlikult järsu kaldega mansardkatusega hoonete seas on kaks hoonet: Saare ja Jõgeva koolihoone. 1920. aastatel projekteeris Kagu- ja Lõuna-Eestisse haridusosakonna ehitustehnik Nikolai Ovtschinnikov veidi arhailise vormikeele ja stilistikaga puitkoolihooneid. Peamiselt on need uusklassitsistlike mõjutustega (nagu eelnimetatud Pala ja Otepää koolimajad), ent osa koolihooneid tema loomingus kalduvad ka uusklassitsistlike mõjutuste juures ka juugendi pärandisse. Sellised hooned on Jõgevamaal asuv **Jõgeva** (näiteks ka Peravalla kooli ümberehitus), mis on erandlikult järsu mansardkatusega puithoone. Juugendlikkust rõhutab ka tõstetud katuserääst ja fassaadi liigendatus. Jõgeva koolimaja on fassaadijaotuselt aga

klassikaliselt sümmeetriline. Teise korruse mansardkatusel on kolmnurksed katuseaknad. Laudise teeb romantilisemaks vähemärgatav fassaadi ülemise osa püstlaudise puitpits-tehnikas vooder. Varikatuste uuendamisega on kaotanud algupäraseid puidust saelõiketehnikas varikatuse alused dekoratsioonid. Lihtsat fassaadi on liigendatud tumedamaks värvitud liseenidega, mis on klassitsistliku arhitektuuri võte. Maa- ja telliskividest sokkel on krohvimata ja dekoratiivselt viimistletud. Interjööris on maja keskne ruum nii esimesel kui ka teisel korrusel saal-võimla, mis viitab klassitsistlikule ruumijaotusprintsibile. Tartu maavalitsuse insener Johannes Lenziuse allkirjaga **Saare** koolimaja Jõgevamaal on sarnane Jõgeva koolimajaga. Selle hoone kehand pole aga nii pikk ning põhiplaan on U-kujuline.

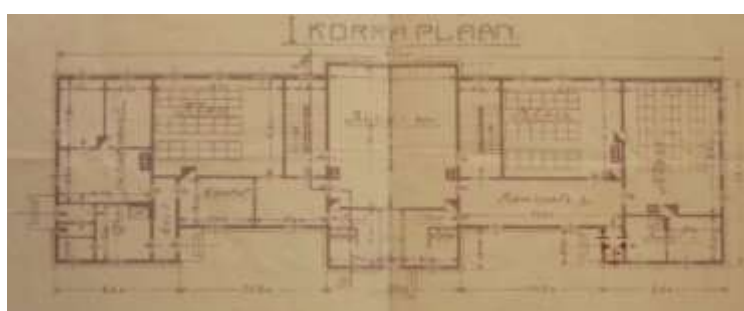

Foto 62. Jõgeva koolimaja (1929). S. Foto 63. Jõgeva koolimaja I korrus. ERA f. 1790, n. 1, s. 836. Mälk, 2011.

Tüübi esindajad: **Ulvi** Ida-Virumaal, **Kõrkvere** Saaremaal, **Aruküla** Lääne-Virumaal. **Hanila** Läänemaal. Siia kuulunuks ka **Kirepi** koolimaja, mis asus Võrumaal. Puidust koolihooned on **Imastu ja Rohu** Lääne-Virumaal, **Nõva** Jõgevamaal, **Tagula** Valgamaal. Hävinud on Piiometsa koolimaja Järvamaal ning Jõgevamaal **Jõgeva** ja **Saare**.

4.3.4 Historitsistliku käsitlusega kivi-koolihooned

Kivihooneid ja krohvitud fassaadidega mansardkatusega koolimaju on puithoonetest vähem. Üks erilise arhitektuurikeelega on arvatavalt Aleksander Wladovsky projekteeritud kivist **Kajamaa** algkool-rahvamaja Harjumaal (1934). Saalimaht on fassaadil tajutav vertikaalsetest akendest. Mõisaparki ehitatud arhitekt Artur Perna projekteeritud **Olustvere** koolimaja on silmapaistev historitsistlik maakoolimaja. Selle liigendatud maht ja tihedaruudulised aknad viitavad historitsistlikule käsitlusele ja juugendi mõjudele. Sarnase ülesehitusega puidust koolihoonete esindajatel on ilmekam osa mansardkatus ja suhteliselt kompaktne maht. Pikaks venitatud fassaadidega krohvitud koolimajade hulka kuuluv sümmeetrilise fassaadijaotusega

Kehtna koolimaja kannab Tõnis Mihkelsoni käekirja ja mõjub temale omaselt akademistlikult meenutades mõisaarhitektuuri. Seda rõhutab sümmeetriataotlus ja esile tõstetud portaal. (vt peatükk 3.1.). T. Mihkelsoni **Kõnnu** koolimaja Harjumaal on asümmeetrilisem ja juugendliku varjundiga. Hiljem krohvitud historitsistlikus **Reola** koolimaja arhitektuuris kajastuvad samuti mõisahoonele sarnased ehitusprintsipid. 1928. aastal Reola mõisahoone vundamendile rajatud koolimaja ümber on sajandite vanune park ja säilinud mõisaaegseid kõrvalhooneid. Hoonele tahetakse teha Saksa Ökopoli ja Öko-Pro abil diagnoos, põhjalik renoveerimisprojekt ja energiapass.¹⁷⁰ Majast peaks saama keskkonnasäästliku ehitamise ja renoveerimise kompetentsikeskus. Info pärineb aastast 2006, on alust arvata, et töö hoones on seiskunud. Tüübi hulka kuulub ka T. Mihkelsoni Loksa koolimaja. Selle ehitamisel on aga kasutatud mõisahoone müüre, mistõttu see matkib mõisahoonet ega pole arhitektuurilt originaalne.

Foto 54. Reola koolimaja Tartumaal (1927). S. Mälk, 2011.

Foto 55. Kehtna koolimaja Raplumaal (1929-30). S. Mälk, 2012.

Foto 56. Loksa koolimaja Harjumaal (1927–29). S. Mälk, 2011.

¹⁷⁰ Ehitusbörs, <http://www.eb.ee/et/constructions/19449> (vaadatud 15. aprill, 2012).

Foto. 57. Olustvere koolimaja
Viljandimaal projekteeris arh.
Arrtur Perna mõisaansamblisse.
Välia. L. 2010.

Foto. 58. Kajamaa koolimaja (1934). S.
Mälk, 2011

Tüübi esindajad: **Kehtna** Raplemaal, **Reola** Tartumaal, **Kõnnu** ja **Loksa** Harjumaal.
Kajamaa Harjumaal, **Olustvere** Viljandimaal.

4.4. Traditsionalistlikud puitkoolimajad

Traditsioonilised puitkoolimajad moodustavad kõige suurema osa koolimajade stilistilisest jaotusest. Traditsionalistlikud koolimajad on kõigepealt jagatud mahulisel alusel, seejärel materjalikasutuse ja fassaadipaigutuse alusel. Mitmetes hoonetes on palju funktsionalismist üle võetud tunnuseid, mis ei lase neid käsitleda täielikult traditsionalistlike hoonetena. Sellisel juhul on vaadeldud hoone dominantsemat osa, katust, mis kõrge kelpkatusena liigitub traditsiooniliste hoonete alla.

4.4.1. Ühekorruselised või väljaehitatud katusekorrusega traditsionalistlikud koolid

Ühekorruselised väljaehitatud katusekorrusega L-kujulise kompaktse põhiplaaniga traditsionalistlikud koolimajad asuvad kolmes maakonnas. Pärnumaal asuva **Murru** ja Läänemaal asuva **Variku** koolihoones on kaks klassiruumi, Ida-Virumaal asuvas **Lasinurmes** aga üks. Kolm hoonet on peaaegu analoogsed, erinevused esinevad katusekujus ja plaanijaotuses. Variku on poolkelpkatusega, teised viilkatusega. Plaanijaotuse poolest on Murru koolimaja teistest erinevalt veidi T-kujuline. Kusjuures Murru koolimaja sarnaneb väga 19. sajandi kahe klassiruumiga koolimaja tüüpprojektiga (vt peatükk 2.3). Murru koolimaja on avariilises seisukorras. Lasinurme ja Variku heas/rahuldavas seisukorras.

Foto 64. Variku koolimaja Läänemaal (1923). S. Mälk, 2011.

Foto 65. Murru koolimaja Pärnumaal (1933). S. Mälk, 2011.

Tüübi alla kuuluvad ka tsentraalse sissepääsuga koolimajad, sümmeetrilise ukseava paigutusega. Üks väiksemaid koolimaju tüüpe, millel oli üldiselt üks klassiruum ja katusekorrusel juhataja korter. Neid iseloomustab sümmeetria – sissepääsud asuvad laiemal küljel ja fassaadi keskteljel. Iseloomulik on ka väike maht, kõrge viil- või kelpkatus. Hoone pikimal küljel on 5-7 telge. Tüübile iseloomulik on ka kelpkatus, viilkatust esineb paaril korral. Praeguseks on säilinud suur hulk selletüübilisi maju, paljuski ka seetõttu, et see oli üks kõige enam ehitatud koolimaju. Koolimajad varieeruvad katusekujus, ukse asetuses, ruumide paigutuses. Puhtamad tüübi esindajad on: Raplamaal **Ohekatku**, Läänemaal **Mõisaküla** (1 klassiruumiga) ja **Nehatu**. Mitmed väga väikest tüüpi koolimajad on 1945. aasta piirimuudatusega Venemaa territooriumile jäänud: **Imatu**, **Radoveli**, **Omuti**, **Konduši** (viimane ilmutab klassitsitlikke stiilitunnuseid). Venemaal asuvad hooned erinevad eelmistest viilkatuse poolest, samuti ei ole sissepääs asukoht nii range ja esineb ka lühemal küljel.

Antud koolihoone tüübiga sarnaneb väga Põllutöökoja Ehitustalituse tüüpprojekt kahe klassiruumiga koolile – Saaremaa Tagavere ja Ida-Virumaa Jõuga (vt peatükk 2.7. Põllutöökoja Ehitustalitus). Saaremaal asuv **Pamma** (tõenäoliselt Põllutöökoja Ehitustalitus), Harjumaal **Triigi** (hävinud) ja Raplamaal **Ohekatku** eristuvad viilkatusega. Rahvapäraseima ehitustiiliga on August Volbergi kavandatud **Udriku** koolimaja Lääne-Virumaal. **Liivia lastekodu algkool** Pärnumaal on kõrge kelpkatuse, sümmeetrilise plaanijaotusega. Grupist eristub kahe maja küljel asetseva veranda ja majataguse terrassi poolest. Arvatavalt on see projekteeritud Põllutöökoja Ehitustalituses.

1930. aastatel projekteerisid nimekad arhitektid väga väikest hoonetüüpi kivihoone kujul, nagu Herbert Johanson Järvemaal asuv **Lõõla** ja Alar Kotli Saaremaal asuv **Simisti** (Simiste) koolimajad (vt peatükk 4.5.1). Hoonetest on mälestisena kaitse all vaid **Tagavere** Saaremaal.

Foto 66. Udriku koolimaja Lääne-Virumaal (1933). Kalm, M., 2009.

Foto 67. Pamma koolimaja Saaremaal (1935-36). S. Mälk, 2011.

Foto 68. Liivia lastekodu algkool Saaremaal (1926-28). Kalle Kiipus, 2011.

Foto 69. Triigi koolimaja Harjumaal (1927, hävinud). Erich Klaani kogu

Tüübi suuremahulisemad koolihooned on väljaehitatud katusekorrusega L-kujulised sümmeetrilise ukseava paigutusega kompaktsed mahuga koolimajad. Iseloomulik on sümmeetriline ukseava paigutus. L-kujulise põhiplaaniga katusekorrusega puithooneid projekteeriti Tartumaal **Sanglasse**, Pärnumaal **Jõõpresse** ja Jõgevamaal **Patastes**. Tüübi modernseim esindaja on **Kogri** koolimaja Hiiumaal, see on ka arhitektuurimälestis.

Foto 70. Jõõpre koolimaja Pärnumaal (1935).

Foto 71. Sangla koolimaja Tartumaal (1933). Tamm, E., Kimmel, T., 2008.

Foto 72. Pataste koolimaja Jõgevamaal on L-kujulise põhiplaaniga (1926). S. Mälk, 2011.

Foto 73. Harju-Risti koolimaja Läänemaal (1929–32) on kaetud katteliistuga püstvoodriga. S. Mälk, 2011.

Foto 74. Laguja koolimaja Tartumaal. S. Mälk

Foto 75. Kogri koolimaja (1939) Hiiumaal on arhitektuurimälestis.

Keskosa teise korruse väljaehitusega või uugiga hooneid on mitu. Hoonele on iseloomulik sümmeetriline ukseava paigutus, mille kohal on keskosa teisel korrusel välja ehitatud. Hoonetüüp on ära tuntav ristküliku kujulise põhiplaani, sümmeetrilise mahu ja fassaadijaotuse poolest. Lääne-Virumaal asuv **Koolimäe** on viilkatusega. Üldiselt asub välisuks hoone keskteljel. **Vihula** koolimaja on hoonetüübist rahvusromantilisem, mansardkatusega hoone on vooderdatud katteliistuga püstvoodriga.

Foto 76. Vihula koolimaja Lääne-Virumaal (1931). Kalm, M., 2010.

Foto 77. Kilingi-Nõmme Pärnumaal (1920-23, hävinud). Andresen, L.

Foto 78. Kõrgepalu Võrumaal (1932). Välja, L., 2007.

Foto 79. Saue-Jõgisoo Harjumaal. Välja, L. 2009.

Tüübi muudest hoonetest eristuvad Samliku ja Pati-Ristiküla koolihooned pikema mahu poolest, iseloomulik on tihe akende rida. Poolkelpkatusel on ärklid. Pati-Ristiküla koolimajas on tajutav nn riialaste käekiri, mis väljendub ilmekamalt haritornis.

Foto 80. Samliku koolimaja Pärnumaal (1934-37). S. Mälk, 2011.

Foto 81. Pati-Ristiküla Pärnumaal (1935-37). L. Andresen, raamatust Eesti Algkoolid.

Tüübi esindajad: **Tüübi esindajad: Lasinurme** Lääne-Virumaal, **Murru** Pärnumaal ja **Variku** Läänemaal. Saaremaal **Pamma**, Raplamaal **Ohekatku**, Pärnumaal **Liivia**, Lääne-Virumaal **Udriku**, Läänemaal **Mõisaküla** ja **Nehatu**. **Vihula** ja **Koolimäe** Lääne-Virumaal, **Kilingi-Nõmme** Pärnumaal, **Kõrgepalu Võrumaal** ja **Saue-Jõgisoo Harjumaal**; **Samliku** ja **Pati-Ristiküla** Pärnumaal. Tüübi mahukamad esindajad: **Jõõpre** Pärnumaal, **Sangla ja Laguja** Tartumaal, **Pataste** Jõgevamaal, **Kogri** Hiiumaal, **Harju-Risti** Läänemaal. Hävinud on Ida-Virumaal Oandu, Läänemaal Seljaküla, Saaremaal Karuste, Tartumaal Maramaa, Harjumaal Hirvli.

4.4.2. Põllumeeste Keskseksi Ehitustalituse tüüpprojekt

Vt täpsemalt peatükk 2.6. Haridusministeeriumi korraldatud võistlused

Haridusministeeriumi koolimajade konkursil 1930. aastal II auhinna saanud projekt nimega „Valgus II” töötas välja insener Richard Kasikov Põllumeeste Keskseksi Ehitustalituses, mille alusel projekteeriti Pärnumaal **Metsapooles**, **Saulepi**, Lääne-Virumaal **Võsu** ning tänaseks hävinud koolimajad Tartumaal **Luunjal** ja Võrumaal **Urvastes**. Viimane hävis 1938. aasta alguses arusaamatutel asjaoludel. Põlenud hoone vundamendile projekteeris arhitekt Georg Saar uue kahekorruselise kividkoolimaja, mille ehitusega alustati juba samal aastal.

„Valgus II” projekti järgi ehitatud hooned tunneb ära u-kujulisest võrdsete haaradega põhiplaanist, tõstetud räästakarniisiga mansardkatusest ja välja ehitatud katusekorrusel sissepääsu kohal olevast väikesest kolmnurkfrontoonist.

Foto 82. Saulepi koolimaja (1932) Pärnumaal. Siplane, M., 2012.

Foto 83. Metsapooles koolimaja Pärnumaal (1931). Siplane, M. 2012

Tüübi esindajad: Pärnumaal **Metsapooles**, **Saulepi**, Lääne-Virumaal **Võsu** ning tänaseks hävinud koolimajad Tartumaal Luunjal ja Võrumaal Urvastes.

4.4.3. Kahe kõrvuti asetseva ukseavaga u-kujulise põhiplaaniga koolimaja

Karl Jõgi tüüpprojekt 1920. aastate lõpus laialdast kasutust leidnud projekt (võis osaleda koolimajade esimesel konkursil). Erineva pikkusega haaradega U-kujulise põhiplaaniga, kelpkatusega hooned esinevad erinevates variatsioonides. Tüüpprojekti on kohandanud haridusministeeriumi arhitekt ja kohalikud arhitektid. Peamiselt visuaalsel vaatlusel võib oletada, et Karl Jõgi projekti järgi ehitati Pärnumaal **Lindi** ja **Aesoo**, Läänemaal **Pürksi**¹⁷¹, Võrumaal **Nursi** (millele tegi muudatused T. Mihkelson) (vt lähemalt peatükk 2.6.).

Foto 84. Lindi koolimaja Pärnumaal (1927). Lankots, Epp, 2008.

Foto 85. Palade koolimaja Hiiumaal (1928-29). Padu, Tõnis, 2005.

Foto 86. Nursi koolimaja Võrumaal (1926-27). Aigar Needo, 2012.

Karl Jõgi projektile sarnaneb haridusministeeriumi arhitektina töötanud Tõnis Mihkelsoni allkirjastatud u-kujulise mansardkatusega projekt **Tääksi** koolile. See on kohalikele ressurssidele vastavalt ehitatud telliskividest.¹⁷² Sarnasusi leidub ka Tõnis Mihkelsoni projekteeritud **Palade** koolimajas Hiiumaal, mille teine korrus on välja ehitatud. Tõenäoliselt kasutas T. Mihkelson K. Jõgi tüüpprojekti hoone kavandamisel. Haridusministeeriumi poolt korraldatud koolide ideevõistlusel osalenud projekt „Eestika” on sarnase ülesehitusega projekt, arvatavasti on Põllutöökoja Ehitustalitus selle eeskujul projekteerinud **Rae**

¹⁷¹ T. Mihkelsoni ümberehituse projektil on näha Karl Jõe allkiri (ERA f. 1790, n. 1, s. 890).

¹⁷² ERA f. 1790, n. 1, s. 883.

koolimaja¹⁷³. Aesoo koolimaja Pärnumaal on samuti kahe kõrvuti paikneva uksega, selle autorluses puudub selgus, tõenäoliselt on see sama tüüpprojekti järgi ehitatud.

Foto 87. Harjumaal Rae (Vaskjala) koolimaja (1932–36). S. Mälk, 2011.

Foto 88. Harjumaal asuva Rae (Vaskjala) koolimaja kõrvalhooned. S. Mälk, 2011.

Tüübi esindajad: **Lindi** ja **Aesoo** Pärnumaal **Palade** Hiiumaal (kahekorruselisena ehitatud), **Vastse-Nursi** Võrumaal, **Tääksi** Viljandimaal (kivihoone näide). Hävinud Pürksi koolimaja.

4.4.4. Asümmeetrilise ukseava paigutusega puitkoolimaja

Sellele hoonetüübile on omane ukseava asümmeetriline paigutus fassaadil. Tüübi hulka kuuluvates Ida-Virumaal **Pagari**, Harjumaal **Kernu** (viimane projekteeriti alguses L-kujulisena) hoonetes on selgelt kehastunud Põllutöökoja Ehitustalituse taotlused ja ideed: külakeskkonda sobiv rõhtlaudis, kõrge kelpkatus ja romantiliste väikeste ruutudega aknad. Koolimaja välisuksed pole keskteljele asetatud. Kernu koolimaja ehitati plaanist erinevalt välja, teostamata jäi tiivas asuv direktori korter. Põhikorrusel asuvat käsitööklassi sai lahtikäiva otsaseinaga kasutada lavaks. 1989. aastal muudeti hoone 9-klassiliseks ja ruumipuuduse vähendamiseks sai hoone 1995. aastal põhjaliku juurdeehituse, millega korvati 1930. aastatel raha puudusel kärbitud versiooni järgi ehitamine. Põllutöökoja Ehitustalituse L-kujulise hoonetüübist on riikliku kaitse all **Pagari** koolimaja. Teatud sarnasus on Viluvere koolimajaga, mis asus Pärnumaal. Pakkla koolimaja juurdeehitus on kõrge viilkatuse ja katteliistuga püstlaudisega traditsionalistlik. Grupi väikseim on eelmise tüübiga sarnanev, kuid moodsama ülesehitusega **Naha** koolimaja asub Põlvamaal ja on erakätes. Tõenäoliselt projekteeriti Põllutöökoja Ehitustalituses ka Pärnumaal asuv **Surju** koolihoone, selle autorlus pole selge.

¹⁷³ TLA f. 930, n. 1, s. 16.

Foto 89. Arhitektuurimälestis Pagari koolimaja Ida-Virumaal (1929-33). Välja, L., 2007.

Foto 90. Kernu koolimaja Harjumaal (1933). S. Mälk, 2011.

Foto 91. Viluvere koolimaja Pärnumaal (hävinud). L. Andresen.

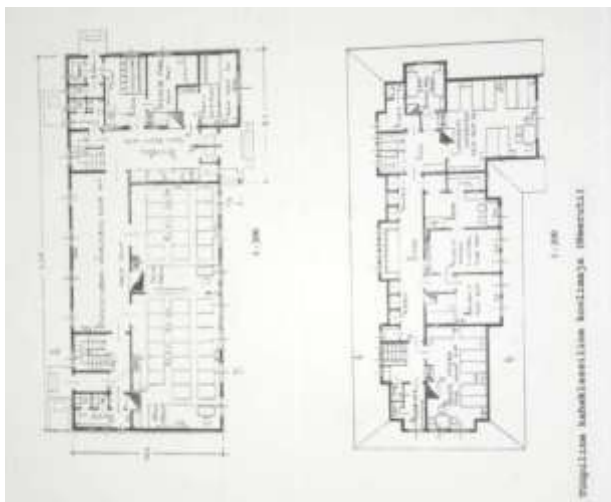
Foto 92. Raplamaal asuv Pahkla koolimaja (1932). Karu, M., 2009.

Neeruti koolimaja Valgamaal on Põllutöökoja Ehitustalituse projekti järgi kõige lähedasemalt ehitatud¹⁷⁴ ja tüübist ainukesena puidust fassaadiviimistlusega (katteliistuga püstvooder). Enamasti oli hoonetüübis saal-võimla koos teisaldatava seinaga käsitööklassi vahel ning teisel korrusel asusid õpetajate korterid. Gruppi kuulunuks ka tänaseks hävinud **Mustla** koolimaja Järvamaal. Välisilmelt tagasihoidlike hoonete projekteerimisel on eeskuju võetud rahvapärasest ehitustraditsioonist.

¹⁷⁴ Kalm, Mart. Valgamaa XX sajandi arhitektuuri inventeerimine.

Foto 93. Neeruti koolimaja Võrumaal (1934-36). Valgamaa Muuseum.

Joonis 94. Neeruti koolimaja põhiplaanid. Neeme Kooli infotahvilt.

Tüübi esindajad: **Kernu** Harjumaal, **Pagari** Ida-Virumaal, Raplamaal **Pahkla**, **Naha** Põlvamaal, **Neeruti** Võrumaal.

4.4.5. Kahekorruselised traditsionalistlikud koolimajad

Enamik tüübi esindajaid on kahe täiskorrusega kompaktse mahuga kahekorruselised puitkoolimajad. Hooned on harilikult kergelt L-kujulise põhiplaaniga. Hoone seinapind on igast küljest vaadatuna üsna lühike. Hooned erinevad üksteisest sissepääsu asetuse, dekoratiivsuse astme ja põhiplaani ning akende kuju poolest. Peale 1930. aastat ehitatud hooned omavad kergelt modernistlikku alatooni (Rasina koolimaja akende horisontaalselt rõhutamine). Hooned on kelpkatusega (v.a. Sonda Ida-Virumaal). Harjumaal asuv **Nissi** koolimaja erineb teistest selle poolest, et hoone on kergelt U-kujuline, sissepääs asub hoovi pool ning lühemal küljel. **Vana-Kariste** koolimaja sissepääs on hoone pikimalt küljelt. Ida-Virumaal asuv **Sonda** koolimaja on katusekuju ja fassaadi kujunduse poolest vanem variant. Vanamoeliselt mõjuvad akende ümber olevad laiad raamid. Võrumaale ehitatud hooned on kompaktsema mahuga. Insener Hans Kõll projekteeris **Kurenurme** ja **Vastse-Roosa** koolimajad. Hooned on kelpkatusega, ukse asetuse on hoonetel erinev (Vastse-Roosal on kaks sissepääsu kõrvuti).

Foto 95. Nissi koolimaja Harjumaal (1932-33). S. Mälk, 2011.

Foto 96. Sonda koolimaja Ida-Virumaal (1922). S. Mälk, 2011.

Foto 97. Kurenurme koolimaja Võrumaal (1932-33). Karu, M., 2009.

Foto 98. Rasina koolimaja Põlvamaal (1934-35). Ruudi, I. 2009.

Foto 99. Põlula koolimaja Lääne-Virumaal. Kalm, M. 2009.

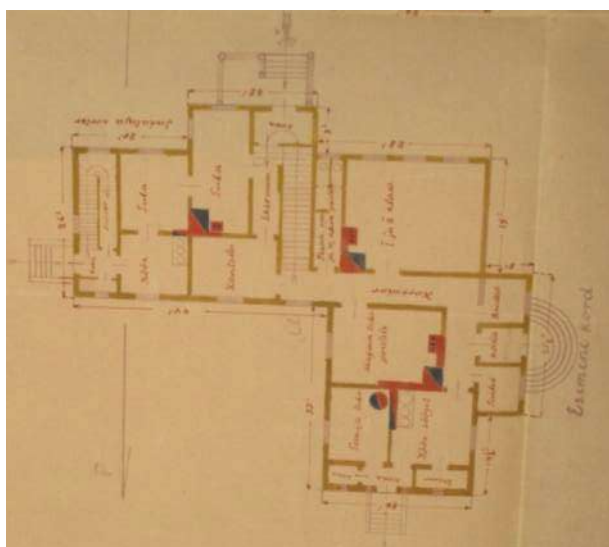
Foto 100. Hullo koolimaja Vormsil (projekt 1933). Pärdi, H., 2008,

Foto 101. Kärkla koolimaja Hiiumaal (1930). Muinas.ee.

Historitsismi mõjulised keskrisaliidiga hooneid esineb vähe, neid iseloomustab tsentraalse sissepääs. Jaan Võsu projekteeritud Kärkla koolimaja erineb insener Wilhelm Grünbaumi Vormsi asuvast **Hullo** koolimajast laiema keskrisaliidi ja vertikaalsete akende poolest. Esimeses koolis paiknes 7 klassiruumi, Hullo aga 4. Ka on hoovi peale eenduva mahuna toodud trepp, mis teisel asetseb hoone põhimahus. **Hullo** ja **Kärkla** koolimajadel on sissepääs hoone pikimalt küljelt ja asub keskteljel. Kärkla koolimaja on kaitse all.

Jaan Võsu kahe täiskorrusega L-kujulise põhiplaani tüüpprojekt on tüübi esinduslikeim. Arhitekt Jaan Võsu projekteeritud hoonetele on iseloomulik katusekaju, mis on tõstetud katuseräästaga. Sissepääsud asuvad kolmel küljel. Kaks peamist sissepääsuala on risaliidi ja kolmnurkfrontooniga välja toodud. Koolihoones oli kaks klassiruumi kahele liitklassile. Kahest ehitatud hoonest on Raplamaal asuv **Nurtu** avariilises olukorras. Tuleks kaaluda Hiiumaal asuva **Malvaste** koolimaja kaitse alla võtmist (tüübi esindajana).

Joonis 23. Jaan Võsu kahe täiskorrusega L-kujulise põhiplaani tüüpprojekt. ERA f. 1790, n. 1, s. 875

Foto 102. Malvaste koolimaja Hiiumaal (1929–30). Mälk, S., 2012.

Foto 103. Nurtu koolimaja Raplamaal (1927–28). Padu, T., 2007.

Sarnase ülesehitusega on kõrge kelpkatusega, rõhutatud keskosaga koolihooned. Sümmeetrilised fassaadide keskosa rõhutamised viitavad uusklassitsismile ja hooned mõjuvad konservatiivselt. Võrumaal asuv **Luhamaa** on heas seisukorras, **Karaski** koolimaja Põlvamaal on aga põhjalikult euroremonditud.

Foto 104. Luhamaa koolimaja Võrumaal (1925-26). Andresen, L. raamatust Eesti algkoolid.

Foto 105. Karaski koolimaja Põlvamaal on remontimise käigus algse ilme kaotanud. Karaski Kodumajutuse koduleheküljelt.

Tüübi suuremahuliste hoonete kehand on pikaks venitatud. Iseloomulik on teise ja esimese korruse akende maht – ülemisel korrusel on aknad väiksemad. Teine korrus on oluliselt madalam kui esimene. **Kihlepa** koolimaja arhitekti pole teada, tõenäoliselt on see Põllutöökoja Ehitustalituse projekti järgi valminud nagu ka Võipere koolihoone projekt. Vernakulaarse ja lihtsa arhitektuurikeele poolest on äratuntavad **Valguta** Tartumaal ja **Rakke** Lääne-Virumaal. Kahte täiskorrusega mahtu katab kelpkatus. Hooned on pika ehituskehandiga, uksed paiknevad fassaadi suhtes sümmeetriliselt. Esimesel on nõukogudeajal liitunud vana mahuga sarnanev juurdeehitus. Hooned mõjuvad oma lihtsuses vernakulaarselt.

Foto 106. Kihlepa koolimaja Pärnumaal (1928-29). Audru valla koduleht, 2011.

Foto 107. Võipere koolimaja Lääne-Virumaal (1928-29). Kalm, M., 2009

Foto 108. Valguta koolimaja Tartumaal (1931). S. Mälk, 2011.

Foto 109. Rakke koolimaja Lääne-Virumaal (1924-30). S. Mälk, 2011.

Foto 113. Viinistu koolimaja Harjumaal (1927). S. Mälk, 2011.

Foto 114. Viimsi koolimaja Harjumaal (1926). S. Mälk, 2011.

Kahekorruseliste traditsionalistlike puitehitiste tüübis võib eraldi käsitleda külgtiibadega hoonet. Ristkülikulise põhiplaaniga hoonete dominantsem osa on liigendatus, kahekorruselise keskmise kehandi kõrval on ühekorruselised mahud. Kunstiteadlane Mart Kalm on **Viimsi ja Viinistu** koolimajad stiiliajaloos asetanud traditsionalismi ja akademismi vahepeale.¹⁷⁵ Mõlemad hooned on modernistlikult tihedate akenderidadega. Viimsi on kasutusel muuseumina, Viinistu aga on pikemat aega müügis. Teatud sarnasusi võib leida ka **Soeva** koolimajas Pärnumaal, mille keskne maht on ühekorruseline, tiivad aga kahekorruselised.

Foto 115. Soeva koolimaja Pärnumaal (1936). L. Andreseni raamatust. Eesti algkoolid.

¹⁷⁵ Sealsamas, lk 282.

Tüübi esindajad: **Nissi, Varangu, Taali-Põlendmaa, Sonda, Kurenurme, Lasva** (Põllutöökoja Ehitustalitus), **Valguta, Rakke**, Kihlepa, Võipere, Luhamaa, Karaski, Malvaste, Nurtu, Kärkla, Hulo, **Vastse-Roosa, Rasina, Põlula. Soeva. Viinistu, Viimsi**

4.4.6. Suured E-kujulise põhiplaaniga traditsioonilised puitkoolimajad

E-kujulise põhiplaaniga hooneid ehitati kolm, millest Peru koolihoone on hävinud. 1920. aastatel ehitati enamik suuri koolimaju puidust selle odavuse tõttu. 1920. aastatel andsid tooni historitsistlikud võtted. Ka küllaltki traditsioonilise ilmega ja kõrge kelpkatusega hoonel tunneb ära viiteid uusklassitsismile. See väljendub antud kategoorias kõige selgemini Läänemaal **Taebla** koolimajas, mille keskrisaliidiga esifassaadi ilmestavad klassikalist kiviarkitektuuri interpreteerivad puitliseenid. Märgata on ilminguid ka teistest stiilidest. **Osula** ja Taebla koolimajadel on *heimat* likult väikesed aknaruudud. Siiski on hooned üldilmelt traditsioonilised ning minevikku suunatud mõisaarkitektuuri interpreteerivad taotlused on tagasihoidlikud (arvestades hoonete suurt mahtu oleks seda enam võinud rõhutada).

Foto 110. Osula koolimaja Võrumaal (1925). Karu, M., 2009.

Foto 111. Peru koolimaja Läänemaal (1929, hävinud). Foto väljaandest Koolihoonete plaanimajandus, 1937.

Foto 112. Taebla koolimaja Läänemaal (1928-30). S. Mälk, 2011.

4.4.7. kivitrepikojaga traditsioonilised ristküliku kujulise põhiplaaniga 2 täiskorrusega koolimajad

Tuleohutuse mõttes ehitati kivihoone alternatiivina puithoonele kivitrepikoda, mis oli kivihoonest odavam lahendus ja tagas ohutuse. Hiiumaal on **Leisu** koolimaja 1920.-40. aastatel ehitatud koolimajadest ainuke hoone, mis pole üleni puidust ehitatud. See on ühtlasi ka arhitektuurimälestis. Võrumaal asuv **Miku** koolihoone on müügis.

Foto 116. Leisu koolimaja Hiiumaal (1934). Andresen, L., raamatust Eesti algkoolid.

Foto 117. Miku (Varstu) koolimaja Võrumaal (1924-25). Karu, M., 2009.

4.5. Traditsionalistlikud kivihooned

4.5.1. Tsentraalse sissepääsuga ühekorruseline või välja ehitatud katusekorrusega kivihoone

Hoonetüüp on analoogne puidust sümmeetrilise väikese koolihoone tüübiga. Tüübis on

Foto 118. Neeme koolimaja traditsionalistlikule stiilikäsitlusele annab moodsat aktsenti juurde suur tihedaruuduline koridori aken. S. Mälk, 2011.

erinevaid ilminguid. Väiksematega on tegemist on ristküliku kujulise põhiplaani ühekorruselise väljaehitatud katusekorrusega hoonega. Ukse asend on Järvamaal asuva **Lõõla** ja Harjumaal asuva **Neeme** (Põllutöökoja Ehitustalitus) koolimajal keskteljel, kuid Saaremaal **Simiste** koolimajal on arhitekt Alar Kotlikult sümmeetriat välditud ja sissepääs hoone küljele viidud. Simiste koolimaja on küll asümmeetrilise plaanijaotusega, kuid mahult sarnaneb Neeme

ja Lõõla koolimajadele. Kõik kolm hoonet on heas seisukorras. Simiste on nopsa-süsteemis ehitatud hoone.

Foto 119. August Volbergi projekteeritud Neeme koolimaja Harjumaal (1934-36). S. Mälk, 2011.

Foto 120. H. Johanson Lõõla koolimaja Järvemaal (1939-42). Välja, L. 2009.

Foto 121. Simiste koolimaja Saaremaal (1933-34). S. Mälk, 2011.

Traditsionalistlike kivitoolihoonete hulka kuuluvad pika hoonekehandiga, välja ehitatud katusekorrusega hooned. Sissepääs asub hoone pikimal küljel fassaadi keskel. Järvamaal asuv **Rutikvere** koolimaja on hiljem ümberehitatud¹⁷⁶ ja ristkülikulise põhiplaani asemel on see nüüd L-kujuline. Juurdeehituse on saanud ka Saaremaal asuv **Randvere** koolimaja. Georg Saare Ala on tüübi historitsistlikum esindaja, mida väljendab murdkelpkatus.

Foto 122. Roman Koolmari tüüpprojekti alusel ehitatud Mustjala koolimaja (1937–39). S. Mälg, juuli 2011.

Foto 123. Ala koolimaja Valgamaal (1935–38). Kalm, M. 2009.

Foto 124. Rutikvere koolimaja Järvamaal (1938–39). S. Mälg, 2011

Foto 125. Randvere koolimaja Saaremaal (1938). S. Mälg, 2011.

Grupi erilisem esindaja on R. Koolmari arendatava algkoolimaja projekti järgi ehitatud maakoolimaja. Haridusministeerium võttis vastu tüüpprojektidena kasutatavaid projekte ka ilma võistluste korraldamiseta¹⁷⁷. Siin võib näha vahendit ärgitamaks arhitekte loovaid lahendusi välja mõtlema võistlustest sõltumata. Arhitekt Roman Koolmari¹⁷⁸ uuendusliku lahendusega koolimaja projekt, mis poleks sündinud ilma võistlustöödeta ja iseseisvusajal saadud eelnevate kogemusteta koolihoonete projekteerimisel¹⁷⁹ on 1-, 2-, 3-, 4-

¹⁷⁶ suusõnalised andmed Ründo Mülsilt.

¹⁷⁷ Hallas-Murula, Karin. Albumitais algkoolimaju. – Sirp, 23. märts, 2007.

¹⁷⁸ R. Koolmar oli 1930. aastatel Teedeministeeriumi Maantee- ja Ehituse osakonna Ehituse ameti juhataja.

¹⁷⁹ Projekteerimise aluseks oli võetud Maantee- ja ehituse osakonnas kasutada olevad algkoolide projektid, Avalikkude algkoolide hoonete määrus, tuleohutusnõuded ja sama üledande varemad eeltööd. Tähelepanuta pole jäetud maavalitsuste erisoove.

klassikomplektiga arendatava algkoolimaja eelprojekt¹⁸⁰, mis võeti Haridusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumis vastu 1936. aastal. Edasiarendamise võimalusega projekt lubas hoone mahuga mängida ja tegi otsustamise kohalikele omavalitsustele lihtsamaks: kui esialgu polnud koolil vajadust saali järele, siis sai selle alati probleemideta juurde ehitada; kui õpilaste arv kasvas, ehitati koolile etteantud juurdeehitusega paras arv klassiruumi juurde. Teisest küljest oli see ka hea võimalus ehitusega mitmes järgus edasi minna. Koolimajade Ehitusfondist¹⁸¹ jagatud laenusumma ei olnud esimestel vabariigi aastatel tihti peale kooskõlas tehtavate kulutustega, sest ehitus võis erinevatel asjaoludel venida ning rahaväärtus langeda.

¹⁸² Roman Koolmari eesmärgiks oli koostada projekt, mis: „.../ aitaks kõrvaldada seniseid takistavaid asjaolusid maa-algkoolide ehitusarengus.”¹⁸³. Projekt oli igas mõttes paindlik. See andis võimaluse seda laialt kasutada – klassiruumid ja eluruumid olid ilmakaarte suhtes paigutatud nii, et projekti oli võimalik ka peegelpildis kasutada. Arhitekt kirjutab seletuskirjas, et tegemist on: „.../ konstruktiivselt lihtsa, arendatava katusekorrusega.”¹⁸⁴

Selles oli ühendatud mitu nutikat lahendust, milleni oli 1930. aastate keskpaigaks maakoolide projekteerimisel jõutud:

1. klassiruumide vahele oli projekteeritud lahtikäiv sein
2. nelja klassiruumiga projekt andis võimaluse käsitööklassi kasutada näitelavana.
3. kolme ja nelja klassiruumiga variandis on internaadi ruumid kahest küljest akendega, mis andis võimaluse neid hästi ventileerida.

Siselahenduses on samuti otsitud funktsionaalsust. Peasissepääs avanes kesksesse eesruumi, kust pääses õpetajate tupp ja riiehooldu, õpilaste einetamiseruumi ja jalutusruumi, millest viis tee edasi klassidesse. Juurdeehitusena sai kavandada majja eraldiseisva saali. Selline säästlik viis võis tuleneda 1930. aastate esimese poolel süvenenud majanduskriisist.

¹⁸⁰ERA 4858.1.239. Koolidest ja rahvaharidusest. Lk 172

¹⁸¹Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Haridusministeerium: 1937, lk 5

¹⁸²Tiirimetsa algkooli ehitus venis 15 aasta peale, sest alguses ei saadud ehitusmaterjali kivimurrust kätte ning laenuraha väärtus oli langenud. – ERA f. 2013, n. 1, s. 363.

¹⁸³ERA, f. 4858, n. 1, s. 239, l. 172. Kirjavahetus Viljandi Maavalitsuse ga, valla koolidega ja teistega koolide kulude-tuludega koolikohustuse täitmise, koolimajade remondi ja muus asjus.

¹⁸⁴ERA f. 4858, n. 1, s. 239.

Joonis 24. Roman Koolmari projekteeritud arendatava koolimaja põhiplaan ja variant. ERA f. 4858, n. 1, s. 239.

Autorile teadaolevalt on R. Koolmari projekti järgi ehitatud vaid üks koolimaja - **Mustjala** Saaremaal. See ehitati kolme klassiruumiga. Algse projektiga võrreldes mõningate muudatustega projektil on insener Jevgeni (Eugen) Kobõlini allkiri. Siin on kasutatud peegelpildis projekteeritud varianti, et tagada klassiruumides õige valgustatus.

Tüübi esindajad: **Lõõla** Järvamaal, **Neeme** Harjumaal, **Simiste** Saaremaal. Saaremaal **Mustjala** ja **Randvere**, Valgemaal **Ala**, Tartumaal **Kärevere** ja Järvamaal **Rutikvere** koolimajad.

4.5.2 Kõrge kelpkatusega kahe täiskorrusega sümmeetrilise fassaadiga koolihoone

Hoonetüübi esinduslikumad koolimajad on kõrge kelpkatusega sümmeetrilise fassaadiga koolihooned. Sümmeetrilisel fassaadil asub peasissepääs hoone keskteljel. Üldjuhul ei rõhutata sissepääsu vertikaalselt (v.a Põlgaste ja Urvaste).

Võru maakonna arhitekt **Henn Kuvasto** projekteeris 1930. aastatel analoogsed moodsad koolimajad Võrumaale **Kääpasse** ja **Pikakannu** ning Põlvamaale **Kanepisse**. Projekt pole säilinud. Kahekorruselise sümmeetrilise fassaadijaotusega kuupja hoone iseloomulik osa on kaarduva seinaga ukseportaal. Aknad on moodsalt rõhutatud horisontaalsusega (kõige enam Kanepi koolimajal).

Hooned ehitati ajal, kui seadus nõudis tulekindlast materjalist koolihoonete ehitamist. Seetõttu ehitati välisseinad *nopsa*-süsteemis.¹⁸⁵ Enamasti valmistati tsementkivid seinad ja katuse jaoks kohapeal. Pikakannu koolimaja on kolmest originaalsemal kujul säilinud. Jaagup Linnakivi tüüpprojekti järgi on ehitatud **Kadila** ja **Porkuni** koolimajad, milles on aimata funktsionalismist üle võetud laenvõtteid (ümaraknad), aga kõrge viilkatus hoiab üldmulje traditsionalistliku. Tüübi kõige esinduslikum on **Keila** koolimaja, mis on ka riikliku kaitse all. Petserimaale ehitatud Pelska koolimaja kuulunuks samuti sellesse gruppi.

Foto 126. Pikakannu koolimaja Võrumaal (1937–39). Pikakannu Kooli koduleht.

Foto 127. Rahkla koolimaja Lääne-Võrumaal (projekt 1936). S. Mälk, 2011.

Selles jaotuses on meelevaldselt ühesse kategooriasse pandud historitsistlike tunnustega Liivi koolimaja ja Võõpste koolimaja, mida on kõige õigem kirjeldada stiilisuundumuselt kui esindustraditsionalistlik, kuid antud juhul tundus kompaktuse mõttes otstarbekam need ühise nimetaja, mahuliste tunnuste, all kokku tuua. Hoonete rõhutatud karniisid ja ehistrustika portaali ümber viitavad esindustraditsionalismile. (vt peatükk 3. Koolimajade arhitektuursed stiilisuundumused). Võrumaal asuv **Urvaste** koolimaja on keskteljelise plaanijaotusega, hoone lihtsale mahule annab esinduslikkust kiviraamistusega portikus. Muhumaal Tamse koolimaja kesktelge rõhutab tõstetud karniisiosa. Veidi teise ülesehitusega on Tõnis Mihkelsoni **Haimre** koolimaja Raplamaal, mille sissepääs asub lühemal küljel. Adolf Viilu projekti järgi on ehitatud **Õisu** (Paistu) ja **Anni** koolimajad, mis on oma minimalismis ja silekrohvitud fassaadiga funktsionalistlikud, kuid sümmeetrilisus, tihedaruudulised ja suhteliselt kõrge kelpkatus laseb neil mõjuda vanamoeliselt. Need on grupi ainukesed U-kujulise põhiplaaniga hooned. Kompaktuse tõttu liigituvad need siinsesse gruppi, mitte järgmisse.

¹⁸⁵Seina läbilõige: tsementkivi-õhuvahe-telliskivi-turbamullaga täidetud õhuvahe-telliskivi.

Foto 128. Kadila koolimaja Lääne-Virumaal (1937-38). S. Mälk, 2011.

Foto. 129. Keila koolimaja on ajaloomälestis (1929-30). Siplane, M. 2012.

Foto 130. Tamse koolimaja Muhumaal (1938). S. Mälk, 2011.

Foto 131. Arnold Matteuse Põlgaste koolimaja Põlvamaal (1939). S. Mälk, 2011.

Tüübi esindajad: **Pikakannu** ja **Kääpa** Võrumaal, **Põlgaste** ja **Kanepi** Põlvamaal, **Rahkla** Lääne-Virumaal, **Liivi** Läänemaal, **Õisu** ja **Anni** Viljandimaal, Võrumaal **Urvaste**, **Tamse** Muhumaal, **Võõpste** Tartumaal, Harjumaal **Keila**, Lääne-Virumaal **Kadila** ja **Porkuni**.

4.5.3. U-kujulise põhiplaani mahukad koolihooned

Kivist traditsionalistlikest hoonetest on mahukaimad U-kujulise põhiplaani koolihooned. Koolimajadel on sissepääs toodud niiõelda U-kujulise põhiplaani siseküljele (Puka koolimajal on sissepääs hoone lühemal küljel). Hoone üldmuljet kujundavad tiibehitised. U-kujulise põhiplaani kelpkatusega hoonetüübi pikimal küljel on 9-15 telge. Hooned on kelpkatusega. Grupist on riikliku kaitse all **Puka** koolimaja Viljandimaal. **Tapa** koolimaja, mis pääses isegi kogumikku 20. aastat ehitamist Eestis¹⁸⁶, on täna unustuse hõlma vajunud ja seisab

¹⁸⁶20. aastat ehitamist Eestis. 1918-38. Teedeministeeriumi Ehitusosakond. 1938. Illustratsioon 77.

avariilisena. Tihedaruudulised aknad ja krohvikaaristus akende kohal annavad hoonele konservatiivse ilme.

Foto 132. Puka koolimaja Viljandimaal (1937-39) on arhitektuurimälestis. Muinas.ee

Foto 133. Puhja koolimaja Tartumaal (1937). Tamm, E., Kimmel, T., 2008.

Tüübi esindajad: **Puka** Viljandimaal, **Puhja** Tartumaal, Lääne-Virumaal **Tapa**.

4.5.4. Asümmeetrilise ukseava paigutusega kivikoolimajad

1, 5 korruselistel kivikoolimajadel on kõrge viil- või kelpkatus, maht on enamasti kergelt L-kujuline. **Kuru** koolimaja Ida-Virumaal on euroremondiga oma algupärase ilme kaotanud. Kolme klassiruumiga Harjumaal **Ranna** (Rannamõisa) on historitsistlikus alatoonis (vt peatükk 2.7.) ja mõjub tüübist esinduslikumaina. Põllutöökoja Ehitustalituse projekti järgi valmisid ka **Tumala** koolimaja Saaremaal, **Ristemäe** Võrumaal ning tüübi funktsionalistlikum **Lagedi** koolimaja Harjumaal. Lagedi koolimajal on ümaraken ja nurgaakent imiteeriv krohviviimistlus. L-kujulises pikemas hoonetiivas asus tavaliselt saaliosa. Koolimajades oli kaks klassiruumi (v.a. Ranna, kus oli 3). Järva maainsener Leonhard Vösobergi¹⁸⁷ **Lehtmetsa-Risti** koolimaja seisukorra kohta puudub täpsem info.

¹⁸⁷ ERA f. 2532, n. 1, s. 249

Foto 134. Ranna koolimaja Harjumaal (1932–36). S. Mälk, 2011.

Foto 135. Kuru koolimaja Ida-Virumaal (1938) on euroremonditud. SA Virumaa Muuseumid, 105: 401

Foto 136. Lehtmetsa-Risti koolimaja Järvamaal (1934). Järvamaa Muuseum, PM, F 3429:22

Foto 137. Võrumaal asuv Ristemäe koolimaja. Eesti Filmiarhiiv.

Foto 138. A. Volbergi Käsukonna koolimaja Järvamaal (1933-35). Välja, L., 2008.

Foto 139. Villevere koolimaja Järvamaal (1935). Välja, L., 2009.

Eelnevatest hoonetest veidi mahukamad on pikaks venitatud hoonekehandiga Villevere ja Käsukonna koolihooned. Tüübile omaselt on hooned krohvitud ja pikema hoonekehandiga. Ehitustalitusesse projekti järgi ehitati dekoreeritud ehistrustikas portaaliga **Käsukonna** koolimaja Järvamaal. Viljandi maainseneri Jaan Maasiku Villevere koolimaja on samuti dekoreeritud portaaliga.

Tüübi esindajad: **Lehtmetsa-Risti** Järvamaal, **Kuru** Ida-Virumaal, **Lagedi** ja **Ranna** Harjumaal, **Tumala** Saaremaal, **Ristemäe** Võrumaal. **Villevere** ja **Käsukonna** Järvamaal.

4.5.5. Erandlikud kivitoolimajad

Sellesse hoonete gruppi kuuluvad hooned on arhitektuurselt eriilmelised. Nendel puuduvad otseselt ühised nimetajad. **Kiviõli** koolimaja Ida-Virumaal on jõuliselt liigendatud põhiplaaniga, mis on omane funktsionalismile. Hoones on funktsionalistlikud võtted kombineeritud neoklassitsistlikega (kolmnurkviilud, vertikaalsus). Massiivse **Kiviõli** koolimaja personaliruumid on jaotatud hoone otstes, mistõttu läbi maja keskele jääb pika koridoriga klasside plokk, juurde ehitatud saaliruum liigendab mahtusid. Paekivist kahekorruseline (osal. kolmekorruseline) **Püssi** algkool Ida-Virumaal on arhitektuurselt stiilisuundumuselt klassitsistlike motiividega, esinduslikkust lisavad akende ümber olevad krohviraamistused, millest aimub art *déco'* d. Püssi koolimaja oli Eesti Vabariigi alguses rajatud üks esinduslikemaid koolimaju. Püssi koolimaja on samuti arhitektuurimälestisena kaitse all. Jõuliselt liigendatud fassaadid meenutavad Karl Burmani mängulisust, materjalikasutus on ebataoline – paas ja terrasiitkrohviga detailid.

Huvitava kontekstiga suhestuva arhitektuuriga on vanasse mõisaansamblisse kuuluv tahutud maakividest **Laekvere** koolimaja Lääne-Virumaal, mis on A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalituses projekteeritu kohta ebataoliselt historitsistlik. Katuse räästa all on hammaskarniis, kahe korruse piir on markeeritud samuti hammaskarniisiga, aknaid on rõhutatud krohviraamistusega, nurgakvaadrid tsementkividest. Hoone on ajaloomälestisena kaitse all. **Loosi** koolimaja on funktsionalismi mõjutustega (mängulised väikesed aknad trepikojatsoonis), kuid kõrge viilkatus mõjub traditsiooniliselt. Suure-Jaani koolimaja on funktsionalistliku mõjuga (asümmeetriline fassaadipaigutus), aknaavade ümber olevad ehisraamistused, saaliakende vertikaalne rõhutus ja kelpkatus laseb mõjuda sel esindustraditsionalistlikult.

Foto 140. Sammasportikusega Rapla koolimaja Raplamaal (1926-27). S. Mälk, 2012.

Foto 141. Püssi algkool (1924-26). S.

Foto 142. Suure-Jaani koolimaja Viljandimaal (1939-40). Jüriado, M. 2012.

Foto 143. Kiviõli koolimaja Ida-Virumaal on üks esinduslikemaid funktsionalistlikke maakoole (1936-38), arhitektuurimälestis. S. Mälk, 2011.

Foto 144. Loosi koolimaja Võrumaal (1933-49?). Peedo, K., 2012.

Erandliku arhitektuuriga kivitoolimajad: **Kiviõli** ja **Püssi** Ida-Virumaal, **Rapla** Raplamaal, **Laekvere** ja **Väike-Maarja** Lääne-Virumaal, **Suure-Jaani** Viljandimaal.

4.6. Funktsionalistlikud koolimajad

Funktsionalistlikud jooned jäävad moodsates maakoolimajades tagasihoidlikuks. Üks võtteid oli ümar trepikoda, mis ilmus isegi maakoolidele, kus nad jäid küll sageli keskteljele (ins. H. Wiekmann, Kadrina algkool, 1939) ja esinesid isegi kõrge kelpkatuse sees (A. Matteus, Põlgaste algkool, 1938).¹⁸⁸

4.6.1. Sümmeetrilise fassaadiga kahekorruselised kivihooned

Hooneid iseloomustab madalakaldeline katus ning hästi kitsas räästas ja räästakarniis (funktsionalismile iseloomulikku lamekatust ja karniisi puudumist koolimajade juures praktiliselt ei esine). Palju esineb kesktelje rõhutamist, enamasti vertikaale trepikoja akna näol. Enamik hoonetest on L-kujulise põhiplaaniga. Ristkülikulise põhiplaaniga on **Laeva**, **Pööravere** ja **Viira** koolimajad.

Foto 145. Kehra koolimaja Harjumaal (1938-39). S. Mälk, 2011.

Foto 146. Aravete koolimaja Järvamaal (1939-40). Välja, L. 2008.

Foto 147. Insenerfunktsionalismi esindav Võhma koolimaja Viljandimaal (1936). Lankots, E., 2008.

Foto 148. Tiirimetsa koolimaja Saaremaal on arhitektuurimälestis (1936). S. Mälk, 2011.

¹⁸⁸Kalm, Mart (koost.). Eesti Kunsti ajalugu. 5, 1900-1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010. Lk 357.

Enge-Pööravere on kolmest Märt Merivälja Pärnumaale projekteeritud maakoolimajast konservatiivseim – sümmeetriataotlus fassaadil ja trepikojatsooni rõhutatud vertikaalse krohviraamistusega. Grupist minevikuhoongulisemaina esindab see moodsa lähenemise kõrval ka saksapärase traditsionalismi. *Art déco*-like detailidega on ka Herman Bergi **Viira** koolimaja, mis võis M. Meriväljale eeskujuks olla. M. Merivälja projekteeris Häädemeeste uue koolimaja 1938. aastal, kuid seda ei jõutud ehitada. Madala plekk-katusega siledade krohvipindadega **Erra** koolimaja on funktsionalistlik, veidi esindustraditsionalismi väljendab lühemal küljel asuv ehistrustikaga portaal.

Põllutöökoja Ehitustalituse projekti kohta on tavatult modernistlik ka **Lihula** koolimaja Läänemaal, mis on siiski küllalt erandlik tühjade seinapindade poolest. Arhitektuurimälestisena kaitse allolevas **Tiirimetsa** koolimaja Saaremaal on selged funktsionalistlikud tunnused – liidetud mahud, madalakaldeline katus (mida rõhutab parapeti kasutamine), valged krohvseinad. Koolimajade ruumid on otstarbekohaselt jaotatud. Klassiruumid on jagatud ühte pikemasse hoonetiiba, milles klassiruumid jäid valgemale lõunaküljele ja koridor-rekreatsiooniruum hämaramasse. Teises, harilikult lühikeses hoonetiivas olid eluruumid eraldi sissepääsu ja trepikojaga, et eristada need täielikult õpperuumidest.

Saaremaale ehitati 1930. aastatel kahekorruselised u-kujulise põhiplaaniga kivikoolimajad. Selle projekti järgi on valminud **Kaali**, **Torgu-Iide** (hävinud), **Uue-Lõve** (Kallemäe) ja **Kahtla** koolimajad. Projektidel on insener Heinrich Kukkuri allkiri. Kahtla koolimaja on peegelpildis ja sellel on ins. Nikolai Jürissoni allkiri, kuid arvatavalt tegi ta mõned väiksemad muudatused H. Kukkuri projektile.¹⁸⁹ Kahtla koolimaja on kolmest säilinud hooneist ajastutruuma väljanägemisega.

Hoone on sümmeetrilise fassaadijaotusega ja madala kelpkatusega. Fassaadid on funktsionalistlikult puhtad ja heleda silekrohviga kaetud. Kolm klassiruumi asusid esimesel korrusel. Saal ja käsitööklass olid üksteisest eraldatud teisaldatava vaheseinaga. Teisel korrusel asusid kolm õpetaja korterit ja internaadiruumid. Pikemas ühekorruselises hoonetiivas asus saal-võimla.

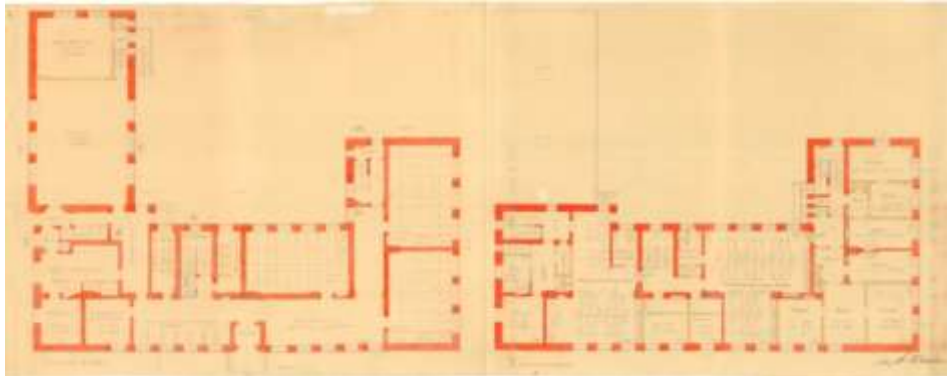
¹⁸⁹ ERA f. 2013, n. 1, s. 998.

Foto 149. Torgu-lide koolimaja (1938–39). Torgu Valla Leht, veebruar 2008, nr 2, 12.

Foto 150. Kahtla koolimaja Saaremaal (projekt 1936). S. Mälk, 2011.

Joonis 25. Heinrich Kukkuri Uue-Lõve koolimaja projekt. EAM f. 2, n. 5, s. 8.

Foto 151. M. Merivälja Enge-Pööravere koolimaja Pärnumaal (1938-39). S. Mälk, 2011.

Foto 152. Arhitekt Herman Bergi Viira koolimaja Pärnumaal (1934-35). Viira Kool.

Foto 153. Erra koolimaja Ida-Virumaal (1935-36). S. Mälk, 2011.

Foto 154. Laeva koolimajal Tartumaal (1932-34). S. Mälk, 2011.

Funktsionalistlikke sümmeetrilise fassaadijaotusega, kuid laia räästakarniisiga funktsionalistlikke koolimaju esineb vaid kahel korral – Lehmja ja Ardu koolimajad. Lehmja

on T-kujulise põhiplaaniga hoone, milles on üks iseloomulikumaid osasid rõdud (Lehmja koolimaja põhiplaan). Mõlemad hooned on põhjalikult remonditud. Hooned on modernistlikult puhta fassaadipinnaga.

Foto 155. Lehmja koolimaja Harjumaal (projekt 1936). S. Mälk, 2011.

Foto 156. Ardu koolimaja Harjumaal (1938). S. Mälk, 2011.

Tüübi esindajad: **Märjamaa** ja **Seli-Hagudi** Raplamaal, **Kehra** Harjumaal, **Pööravere** ja **Viira** Pärnumaal, **Laeva** Tartumaal, **Kaali**, **Kahtla** ja **Kallemäe** Saaremaal (lisaks hävinud Torgu-lide) ja **Tiirimetsa**, Viljandimaal **Võhma**, **Lahu** ja **Kadrina** Lääne-Virumaal, **Aravete** Järvamaal, **Erra** Ida-Virumaal, **Lihula** Läänemaal. **Lehmja** ja **Ardu** Harjumaal.

4.6.3. Asümmeetrilise fassaadiga koolimajad

Liidetud mahtudega, väga madala kelpkatusega, valge lubjavärviga ülevõõbatud **Laatre** koolimaja Viljandimaal on üks puhtamaid funktsionalistlikke algkoolihooneid maapiirkonnas. Teatud alahoidlikkus ilmneb veel väikestes akendes, kuid nende vaba paiknemine ja korrapäratus suuruses viitab läänest tulnud uutele tuultele. Laatre asub inimasutusest eemal ja hoone jätkusuutlikkus on küsimärgi all, hoonele on uut funktsiooni keerukas leida. Funktsionalistlikke ideid veidi vähem peegeldavam **Audru** koolimaja Pärnumaal on põhjalikult ümberehitatud ja minetanud oma algupärasuse. Rudolf Siiman on projekteerinud ka küllaltki funktsionalistliku käsitlusega Tori Kodumajapidamiskooli Pärnumaale.¹⁹⁰ Harjumaal asuv **Nabala** koolimaja on remontimiste käigus kaotanud oma algupärasuse. Sutlepa koolimaja Läänemaal on raamatukoguna kasutusele võetud.

¹⁹⁰ 20. aastat ehitamist Eestis. 1918-38. Teedeministeeriumi Ehitusosakond. 1938. Illustratsioon 90.

Foto 157. Laatre koolimaja Viljandimaal (1936-39). ERA f. 2255, n. 1, s. 282.

Foto 158. Sutlepa koolimaja Läänemaal (1938-39). S. Mälk, 2011.

Foto 159. Käravete koolimaja Järvamaal (1939). Välja, L, 2009.

Mõned funktsionalistlikud koolihooned on eriliselt mängulise fassaadiga. Funktsionalismi ideed manifesteeruvad Märt Merivälja Pärnumaa kivitoolimajades liidetud mahtudes (eelnimetatud Pööravere vähem), tumendatud krohviviimistlusega akende vahedes, mis viitavad lintaknale (eriti rohkelt esineb seda Massiaru koolimajal – nt vertikaalselt tumedaks krohvitud trepikojatsoon), madalas kelpkatuses ja asümmeetrias. **Massiaru** ja eelnimetatud Enge-Pööravere puhul seisneb puhta materjali väljenduse printsiip viimistlemata silikaatkivivoodris. Eesti funktsionalistlik arhitektuur oli tugevalt *art déco* mõjuline¹⁹¹ ja esinduslikkust ja väärikust lisavate dekoratiivsete elementide kasutamine M. Merivälja hoonetel pole midagi tavatut. Massiaru koolimajal on saaliakende kohal kasutatud kontrastseid *art déco*’likke detaile ja räästaalust kaunistab hammaskarniis. **Sauga** koolimaja on M. Merivälja kolmest koolihoonest kõige funktsionalistlikum.

Foto 160. Kose koolimaja Harjumaal (1937-38). S. Mälk, 2011.

Foto 161. Massiaru koolimaja Pärnumaal (1937-38). Siplane, M. 2012.

¹⁹¹Kalm, Mart. 1930. aastate funktsionalism Eestis: meie ise moodsas maailmas. – Toisin. Funktsionalism ja neofunktsionalism Eesti Arhitektuuris. Eesti Arhitektuurimuuseumi väljaanne. 1993, lk 5.

Foto 162. Sauga koolimaja Pärnumaal (1937-38).
Siplane, M. 2012.

Tüübi esindajad: **Sutlepa** Läänemaal, **Nabala** Harjumaal, **Käravete** Järvemaal, **Laatre** Viljandimaal. **Sauga** ja **Massiaru** Pärnumaal, **Järva-Jaani** Järvemaal, Harjumaal **Kose**.

4.7. Uudisasunduste koolimajad

Kui 1919. aasta maareformiga¹⁹² riigistatud mõisamaad kruntideks jagati ning pikaajalise laenuga peaaesjalikult Vabadussõjas osavõtnule anti ei jagunud maad siiski kõigile soovijaile. 1929. aastal võeti vastu uus määrus¹⁹³, mis puudutas seekord mõisamaadest üle jäänud riigitagavaramaid, millel olid enamasti sood ja võsastunud heinamaad. Sinna asusid enamasti rahvarikastest maakondadest pärit noored pered, kel polnud võimalik maad osta.¹⁹⁴ Uudismaade hoonestuse arendamise võttis enda peale Põllutööministeeriumi kõrvale rajatud Asunduskomisjon (1935. aastast Asundusamet), mille eesotsas olnud arhitekt August Esopi õlul lasus vastutus uudiskülade arhitektuurse lahenduse eest.¹⁹⁵ Enne ehituse algust kuivendati sood, rajati teed ja langetati mets ning maa jagati kruntideks. Suuremates uudisasundustes kasutati selleks kas noorte või kinnipeetavate abi. Pillapalus tegutsesid uue asunduse valmimise nimel 90 noort vanuses 16–20.¹⁹⁶

Foto 163. Kändude juurimine Foto 164. Võiduküla peakraavi kaevamine. Eesti Pillapalu asunduses. Eesti Põllumajandusmuuseum FP 122:94/n Põllumajandusmuuseum FP 122:50/n

Asundusi rajati ligikaudu sada, tuntumad neist on Harjumaal Pillapalu ja Pikavere¹⁹⁷, Virumaal Peressaare ning Pärnumaal Lepplaane ja Võiduküla.¹⁹⁸ Suurematesse asundustesse kavandati korraga üle saja talu, mille ümber kavandati toimiv taristu koos koolimajade, meiereide, kaupluste ja muu vajalikuga. Paraku ei jõutud riigivõimu lõppemisega plaane täies ulatuses realiseerida.

¹⁹² http://et.wikipedia.org/wiki/1919._aasta_maareform (vaadatud 10. aprill 2012)

¹⁹³ Lutsepp, Elo. Pätsu moodi kinnisvaraarendus. – Äripäev 13. september 2012.

¹⁹⁴ Peressaare asunduses olid maasaajateks Viru-, Petseri, Võru- ja Tartumaalt pärit asunikud.

¹⁹⁵ Lutsepp, Elo. Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi – magistritöö. EKA, 2006. Lk 23.

¹⁹⁶ Postimees. – 04. august 1938.

¹⁹⁷ Muuhulgas tehti Pikavere mõisahoonete 1939. aastal ümberehitus, et sinna kool sisse mahutada.

¹⁹⁸ Lutsepp, Elo. Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi – magistritöö. EKA, 2006. Lk 7.

Asunduste planeeringu väljatöötamise ülesanne oli enamjaolt arhitekt Erika Nõval. Hoonete, sh koolimajade, projektide koostamisel oli August Esopile ja Erika Nõvale abiks Johannes Ilmas¹⁹⁹. Soomaadele planeerimine nõudis erilist lähenemist, sest arvestada tuli kuivendamise tõttu tekkinud kraavidele sildade ehitamise ja optimaalse paigutusega.

Kui esimesed talude projektid olid traditsioonilist ehituspärandid austavalt enamasti puidust, siis 1930. aastate esimesest poolest hakati juba järjekindlalt kasutama ehituses tulekindlaid materjale, enamjaolt tsementkive²⁰⁰ (nn *nopsa*-süsteemis ehitatud ehk kolmekihiliselt tsementkividest laotud seintega), mida krohvi ja valge lubivärviga viimistleti. Ühiskondlikud hooned, mida hakati ehitama peale esimeste talude valmimist, olid juba kivihooned.

Foto 165. Pillapalu koolimaja Harjumaal. EAM f. 22, n. 5, s. 8.

Foto 166. Peressaare koolimaja Virumaal. SA Virumaa Muuseumid, 105:400.

Foto 167. Võiduküla asunduse algkool Pärnumaal. Silla ehitamine maakuivendamise tõttu rajatud Timmkanalile, u 1936. Eesti Ajalooarhiiv, f. 2111, n. 1, s. 15467.

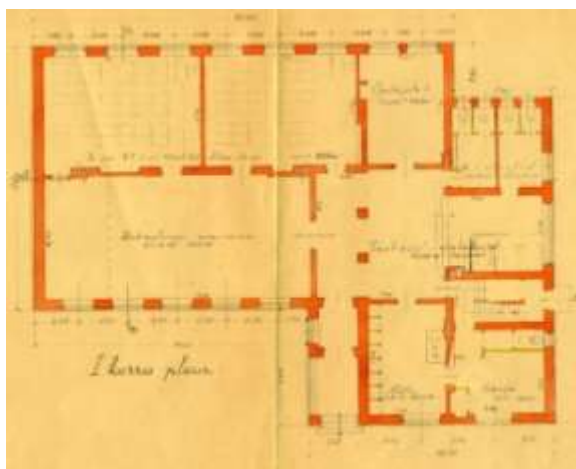

Foto 168. Lepplaane koolimaja Pärnumaal. Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum, F54129-4.

¹⁹⁹ Lepplaane ja Pillapalu koolimaja projektidel figureerib J. Ilmase allkiri, Peressaare ja Võiduküla koolimajad on projekteeritud E. Nõva poolt.

²⁰⁰ Lutsepp, Elo. Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi – magistritöö. EKA, 2006. Lk 25.

Vaatamata modernsele esteetikale, lõi asundustes välja rehielamule viitav rahvapärase ehitise stiil, milles oli tunda lihtsust ja arhailist vormi.²⁰¹ Uudisasunduste rajamise kõrgaeg jäi 1930. aastate teise poole, kui liberaalne riigikord vahetus autoritaarsega ja sellega kaasnes suurem tähelepanu rahvuselusele, mida andis arhitektuuris hästi väljendada. Rahvuselusele viitas näiteks üldjoontelt modernse **Lepplaane** koolimaja traditsiooniline diagonaallaudises uks. Mahult traditsioonilised ja tavapäraselt kõrge kelpkatusega koolimajad asuvad Harjumaal **Pillapalus**, Virumaal **Peressaares** ja Pärnumaal **Lepplaanes** ja **Võidukülas (Sooküla)**. Traditsioonilise ilmega koolimajades on üle võetud funktsionalistlikke võtteid: esineb ümarakent (Peressaare, Pillapalu), aknad on tumendatud akendevahega ühendatud lindiks, maja on viimistletud moodsa valge krohviviimistlusega. Võiduküla ja Lepplaane koolimajadel on soliidsed krohviraamistused akende ümber. Uudisasundustesse rajatud talude ehitamiseks koostati tüüpprojekte, kuid koolimajad ja avalikud hooned olid asundustes üldiselt originaallahendusega. Siiski on neil palju ühist: koolimajad on kahe klassiruumiga (v.a. kolme klassiruumiga Peressaare) ja L-kujulise põhiplaaniga. Üldiselt asusid klassiruumid pikemas hoonetiivas üksteise kõrval, teise tiiba jäid õpetajate tuba, teenijatuba ja vajalikud olmeruumid. Peressaare koolimajas asusid klassiruumid koos saaliga teisel korrusel.²⁰²

Joonis 26. Lepplaane koolimaja pikemas tiivas asusid kaks klassiruumi ja saal-võimla. Vestibüülis asusid tugipostid, mis tegid ruumi avaramaks. Projekt Arti Soosaare omanduses.

²⁰¹Elo Lutsepp, Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi. Magistritöö: Eesti Kunstiakadeemia (juhendaja Mart Kalm). Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia, 2006, lk 8.

²⁰² ERA f. 1108, n. 13, s. 851.

Pillapalu asundus on küll taluhoonestuse puhul säilitanud nii mõndagi algupärast, aga koolimaja on paraku varemeis. 2002. aastal olid hoonest alles vaid raudkividest alusmüüridele ehitatud kolmekordsed kiviseinad (välis- ja keskmine seiniosa on tsementkividest, sisemine tellistest), raudbetoonist karniis, sissepääsude trepid, varikatused, trepikoda, raudbetoonist keldrilagi,²⁰³ koolihoone seisab tänagi veel varemeis. Palju parem pole olukord ka Peressaares.

Võiduküla koolimaja on väheses kasutuses ja laguneb. Üks põhjusi võib olla selles, et Võiduküla asundus asub suurematest asutustest ja teedest eemal. Seetõttu on küla elujõulisus kahtluse all. Uudisasunduste koolimajadest on kõige paremas olukorras Lepplaane koolimaja. Hoone on teadliku omaniku käes, kes korrastab seda perele elamuks. Vesise pinna tõttu esineb aga aeg-ajalt probleeme, sest suurvee ajal koguneb vesi keldrisse. Kahjuks ei ole küla ansambli tervikus nii heas korras, kuid uudisasunduse koolitüübina on Lepplaane koolimaja asunduste koolimajadest kõige elujõulisem.

Foto 169. Võiduküla kooli malelauamustris põrandaplaadid. Hoone on vesise pinnase tõttu vajunud, trepikodades on vajumismärgid. L. Välja, 2009.

Foto 170. Lepplaane koolimaja korrastatakse ja seatakse elamuks sisse. S. Mälk, 2011.

Foto 171. Peressaare koolimaja kunagisest hiilgusest on vähe järel. L. Välja, 2009.

²⁰³Lainoja, Arvo. Pillapalu asundusküla algkoolihoone varemed. Restaureerimiskooli täiendkoolituse lõputöö. Tallinn, 2002.

Foto. 172. Võiduküla koolimaja Pärnumaal seisab suurema osa ajast tühjana. L. Välja, 2009.

Foto. 173. Rahvapärasest ehitustraditsioonist üle võetud detail – diagonaallaudisega uks Lepplaane koolimajas. S. Mälk, 2011.

Foto. 174. Pillapalu koolimaja varemed Harjumaal (1930. aastad). Miidla, Ants, 2001.

4.8. KOOLIHONETE TÜÜPIDE TABEL

HISTORITSISMI MÕJUTUSEGA KOOLIMAJAD

	HOONED	FOTO	Hinnang/ettepanek
Neoklassitsistlikud kivist koolimajad – iseloomulik sümmeetriataotlus ja rõhutatud keskosa, portaalon fassaadist välja toodud ehistrustikaga	Jõhvi (ristküliku kujuline põhiplaan, rõhutatud keskosa portaali ja kolmnurkfrontooniga)		Võtta arvele
	Ulila (u-kujuline põhiplaan, pilastrid fassaadil)		Ekspertiis hoone vastavusest mälestise tunnustele, RKM
Klassitsismi mõjutustega puitkoolimajad – iseloomulik on sümmeetriataotlus ja rõhutatud keskosa, mis väljendub ukse kohal teisel korrusel olevast kolmnurkfrontoonist. Mõnel juhul ka keskrisaliidis.	Pala		-
	Tagamõisa		Võtta arvele
	Lauka, J.Võsu tüüpprojekti „Ärjam” eeskujul ehitatud		-
	Eidapere (ristküliku kujuline põhiplaan)		-
	Vana-Kariste (u-kujuline põhiplaan, iseloomulikult dekoratiivne fassaad)		Ekspertiis hoone vastavusest mälestise tunnustele, RKM

	Ambla (krohvitud hoone, fassaadil iseloomulikud pilastrid)		Võtta arvele
	Ilmjärve (krohvitud hoone)		Võtta arvele
Historitsistliku käsitlesega hooned	Kõrkvere (vernakulaarne hoone, mis jätkab I MS eelset ehitustraditsiooni)		-
	Aruküla (vernakulaarne hoone, mis jätkab I MS eelset ehitustraditsiooni)		-
	Peetri (vernakulaarne hoone, mis jätkab I MS eelset ehitustraditsiooni)		Vajab vaatlusuuringut
	Ulvi (vernakulaarne hoone, mis jätkab I MS eelset ehitustraditsiooni)		-
	Hanila (vernakulaarne hoone, mis jätkab I MS eelset ehitustraditsiooni)		Võtta arvele

	Imastu (mansardkatusega)		Võtta arvele
	Rohu (mansardkatusega)		- Remondi käigus algse ilme osaliselt kaotanud
	Nõva (mansardkatusega)		Võtta arvele
	Jõgeva (erandlikult järsu kaldega mansardkatusega a puithoone, E-kujuline põhiplaan)		RKM (teha võrdlev ekspertiisi Saarega)
	Saare kaldega mansardkatusega a puithoone)		RKM (teha võrdlev ekspertiisi Jõgeva)
Historitsistlikud mansardkatusega kivihooned või krohvitud fassaadidega	Kehtna T. Mihkelson 1925-29		Võtta arvele
	Reola (ristküliku kujuline põhiplaan, mõisahoonet matkiv arhitektuur)		Hoone on hilisemate ümberehitustega algse ilme kaotanud (krohvitud, akende kaju muudetud)
	Kõnnu (asümmeetrilise fassaadi-jaotusega)		Võtta arvele

	Kajamaa. Grupis väärtuslikumaid, aga autentsus osaliselt kadunud		võtta arvele
	Olustvere erandlik, rikkalikult liigendatud mahud		-

TRADITSIONALISTLIKUD KOOLIHOONED

Ühekorruselised ja väljaehitatud katusekorrusega puidust ja kivist koolihooned

TÜÜP	HOONED (punasega märgitud on riiklik mälestis)	FOTO	Ettepanek
Sümmeetrilise fassaadijaotusega (kõrge viil- või kelpkatus, üldjuhtudel tsentraalse sissepääsuga fassaadil)	Murru (kompaktse mahuga)		-
	Lasinurme (kompaktse mahuga)		Võtta arvele
	Variku (kompaktse mahuga)		Võtta arvele
	Jõõpre		RKM (teha ekspertiis)

	Pataste		Võtta arvele
	Sangla		RKM
	Harju-Risti (Põllutöökoja Ehitustalitus)		Võtta arvele
	Laguja		Võtta arvele
	Pamma		RKM (teha ekspertiis)
	Ohekatku		-
	Nehatu		Vajab välisvaatlust

	Mõisaküla		-
	Udriku		dokumenteerida
	Liivia		Võtta arvele
	Tagavere (Põllutöökoja Ehitustali-tuse tüüpprojekt)		
	Jõuga (Põllutöökoja Ehitustali-tuse tüüpprojekt)		Võtta arvele
	Kogri (tüübi modernseim esindaja)		-
	Koolimäe		-

	Saue-Jõgisoo		Võtta arvele
	Kõrgepalu		Võtta arvele
	Vihula		dokumenteerida
	Samliku, pika hoonekehandiga sümmeetrilise fassaadijaotusega		Võtta arvele
	Pati-Ristiküla		Võtta arvele
	Salla-Tammiku		-
Asümmeetrilise ukseava paigutusega puitkoolimajad	Naha (Alar Kotli)		Võtta arvele
	Pagari		-

	Pahkla		Võtta arvele
	Neeruti		RKM (teha ekspertiis)
Põllumeeste Keskse Ehitusvalitsuse projekt Valgus II) sümmeetriline fassaadijaotus, suur akende pind, mansardkatus, u-kujuline põhiplaan	Saulepi		RKM
	Võsu		-
	Metsapoole		Arvele võtta
ins. Karl Jõgi tüüpprojekt, kahe kõrvuti asetseva uksega, kelpkatus	Lindi		Arvele võtta
	Nursi (ins. Karl Jõgi tüüpprojekt)		Võtta arvele
	Rae (ins. Karl Jõgi tüüpprojekt muudetud kujul)		Arvele võtta (lülitada 20. Saj arh. kaitsmise programmi)

	Palade (ins. Karl Jõgi tüüpprojekt muudetud kujul)		Arvele võtta
	Tääksi		-
Traditsioonilised koolihooned	Lõõla (tsentraalse sissepääsuga väike kivist koolihoone kõrge kelpkatusega)		Võtta arvele
	Neeme (Põllutöökoja Ehitustalitus, tsentraalse sissepääsuga kõrge kelpkatusega)		Võtta arvele
	Ala (pikaks venitatud hoonekehand)		-
	Rutikvere (pikaks venitatud hoonekehand)		Võtta arvele
	Mustjala (R. Koolmari tüüpprojekt)		Võtta arvele
Asümmeetrilise ukseava paigutusega kividkoolimajad	Tumala (Põllutöökoja Ehitustalitus)		Võtta arvele

	Lagedi (Põllutöökoja Ehitustalitus)		Võtta arvele
	Lehtmetsa-Risti		Vajab vaatlusuuringuid
	Ranna (Põllutöökoja Ehitustalitus) (grupi esinduslikum)		Võtta arvele
	Kuru		-
	Simiste		RKM (teha ekspertiis mälestise vastavusest tunnustele)
	Ristemäe (Põllutöökoja Ehitustalitus)		Võtta arvele
	Kärevere		Võtta arvele
	Pisisaare		Võtta arvele

	Käskonna (Põllutöökoja Ehitustalitus)		Võtta arvele
	Villevere		Võtta arvele

Kahekorruselised puidust traditsionalistlikud koolihooned

TÜÜP	NIMETUS, Kirjeldus	FOTO	ETTEPA NEK:
Kahe täiskorrusega suhteliselt kompaktse mahuga koolimajad Reeglina rohkem või vähem L- kujulise põhiplaaniga, hoone fassaadid igast küljest suhteliselt lühikesed. Sissepääs ei paikne reeglina pikiküljel (v.a Rasina)	Nissi		Võtta arvele
	Kurenurme		Dokument eerida
	Põlendmaa		Dokument eerida
	Lasva		Võtta arvele

	Vastse-Roosa		Võtta arvele
	Sonda		Võtta arvele
	Suureküla (Erastvere)		Vajab vaatlusuuringuid
	Põlula – funktsionalistlike mõjutustega		RKM (teha ekspertiis)
	Rasina (tsentraalse sissepääsuga)		Võtta arvele
	Varangu		-
	Hullo (eenduva keskrisaliidiga tsentraalse sissepääsuga)		Võtta arvele

	Kärdla (eenduva keskrisaliidiga tsentraalse sissepääsuga)		-
	Malvaste (Jaan Võsu tüüpprojekt)		RKM
	Nurtu (Jaan Võsu tüüpprojekt)		-
	Kihlepa (pikaks venitatud hoonekehand)		Võtta arvele
	Võipere pikaks venitatud hoonekehand)		Võtta arvele
	Luhamaa (Esinduslik T-kujulise põhiplaaniga hoone)		Võtta arvele
	Karaski		-
	Viimsi (hoone põhikehandist erineva kõrgusega hoonetiibadega kahekorruseline)		Võtta arvele

	Viinistu (madalate hoonetiibadega hoone)		Dokument eerida
	Soeva (madalate hoonetiibadega hoone)		Võtta arvele
Suuremahuline E-kujulise põhiplaaniga traditsionalistlik hoone	Taebla		RKM
	Osula (väga suuremahuline pika hoonekehandiga)		Võtta arvele
Kivitrepijaga koolimajad, asümmeetrilise põhiplaaniga, pika hoonekehandiga	Leisu		-
	Miku (Varstu)		Võtta arvele

Kahekorruselised kivist traditsionalistlikud koolihooned

TÜÜP	NIMETUS, Kirjeldus		ETTEPANEKUD:
sümmeetrilise fassaadiga, peasissepääs keskteljel, kõrge kelpkatusega. Üldjuhul sissepääsu	Henn Kuvasto tüüpprojekt - Pikakannu		Võtta arvele

vertikaalselt ei rõhutata (v.a Põlgaste ja Urvaste)	Henn Kuvasto tüüpprojekt - Kanepi		-
	Henn Kuvasto tüüpprojekt Kääpa		-
	Põlgaste (A. Matteus)		RKM (teha ekspertiis)
	Rahkla		Võtta arvele
	Liivi		Võtta arvele
	Õisu (Paistu)		-
	Urvaste		Võtta arvele
	Tamse		Võtta arvele

	Anni		-
	Keila – kõige esinduslikum selles grupis. Eriti lopsakas portaal.		-
	Kadila (J. Linnakivi tüüpprojekt)		Võtta arvele
	Porkuni (J. Linnakivi tüüpprojekt)		-
Suuremahulised U-kujulise põhiplaaniga koolimajad, sissepääs toodud n.ö U siseküljele. S.t tiibehitised aktiivsed üldmulje kujundajad.	Puka		-
	Puhja		Võtta arvele
	Tapa		Dokumenteerida
Erandlikud kivi-koolimajad – midagi ühist ei ole	Kiviõli – jõuliselt liigendatud põhiplaan funktsionalistlikud võtted kombineeritud neoklassitsistlikega		-
	Püssi – jõuliselt liigendatud fassaadid, ebatavaline materjalikasutus – paas ja terrasiitkrohviga detailid.		-

	Laekvere kuulub suuremasse maakivihoonete ansamblisse		-
	Suure-Jaani Esindustraditsionalistlik ke võtetega L-kujulise põhiplaaniga		Võtta arvele
	Väike-Maarja		Võtta arvele
	Rapla – traditsionalistlik kivist koolimaja, interpreteerib neoklassitsistlikke motiive		Võtta arvele
	Loosi		Võtta arvele
Uudisasunduste koolimajad – iseloomulik traditsionalismi (massiivne kelp- või viilkatus, väikeseruudulised aknad) ja funktsionalismi elementide kasutus (asümmeetria, lint- ja ümaraken, jõuliselt mõjuvad tühjad seinapinnad).	Võiduküla		RKM
	Pillapalu (varemetes)		-
	Peressaare		Dokumenteerida

	Lepplaane		Arvele võtta
--	-----------	--	--------------

FUNKTSIONALISTLIKUD KOOLIMAJAD

TÜÜP	NIMETUS, KIRJELDUS	FOTO	ETTEPANEKUD
Sümmeetrilise fassaadiga kahekorruselised kivist funktsionalistlikud koolimajad. Iseloomulik väga madalakaldeline katus ning hästi kitsas räästas ja räästakarniis (funktsionalismile iseloomulikku lamekatust ja karniisi puudumist koolimajade juures praktiliselt ei esine). Palju esineb kesktelje rõhutamist, enamasti vertikaale trepikoja akna näol.	Märjamaa - esindustraditsionalismi perioodil valminud koolihoone, maakoolimajade kontekstis modernistlik		Võtta arvele
	Põõravere – iseloomulikum osa on vertikaalne krohviraamistusega rõhutatud trepikojapüstik		Võtta arvele
	Viira (H. Berg) – art décolikud detailid peafassaadil		-
	Laeva – erandlik materjalikasutus, krohvimata tellis		Võtta arvele
	Kaali – H. Kukkuri tüüpprojekti järgi ehitatud koolimaja		-
	Kahtla – H. Kukkuri tüüpprojekti järgi ehitatud koolimaja		Võtta arvele

	Kallemäe – H. Kukkuri tüüpprojekti järgi ehitatud koolimaja		-
	Tiirimetsa		-
	Võhma		Võtta arvele
	Lahu		Võtta arvele
	Aravete		Võtta arvele koos juurdeehitusega
	Seli-Hagudi – tavapärasest mängulisema fassaadiga, kus on kombineeritud mitmeid eri suurusega avasid.		Võtta arvele
	Lihula – erandlik suurte tühjade seinapindade poolest – levinud pigem rohke aknapindadega fassaadid.		Hõlmata Lihula linna miljööalasse
	Erra – traditsionalistlik portaalimotiiv, mis muidu iseloomulik kõrge kelpkatusega trad hoonetele		Võtta arvele

	Kehra		Võtta arvele
	Kadrina – rohke liigendus, sümmeetrilise fassaadi juures ebatavaline		Võtta arvele
	Lehmja T-kujulise põhiplaaniga laia räästakarniisiga		-
	Ardu – laia räästakarniisiga		-
Asümmeetrilise fassaadiga funktsionalistlikud koolimajad	Sutlepa		RKM
	Nabala		-
	Käravete		Võtta arvele
	Laatre – erandlik, sissepääs otsafassaadil		Dokumenteerida

	Mustla		-
	Kose (iseloomulik on nurgaakna motiiv ja mitmed ümaraknad, jõuliselt liigendatud põhiplaani ja fassaadiga)		Võtta arvele
	Sauga – puhaste seinapindadega liigendatud hoone		Võtta arvele
	Massiaru – art décolike detailidega koolimaja, liigendatud fassaadi ja põhiplaaniga, saaliosa eraldi mahus		RKM
	Järva-Jaani lihtsa funk. kehandi ees suurejooneline sammastele toetuv kergelt asümmeetrilise paigutusega varikatus, mis on selgelt esindustraditsionalistlik detail.		-

5. EESTI MAA-ALGKOOLIDE PROBLEMAATIKA

5.1. Maa-alkoolide püsimist ohustavad tegurid

5.1.1. Regionaalsed põhjused

Maakoolimajad on tähelepanu pälvinud kahel viisil. Ühelt poolt on viimastel aastatel tähelepanu pööratud maa-arhitektuuri kaitsmise vajadusele.²⁰⁴ Teisalt räägitakse üha enam maakoolide ebaotstarbekusest, mis küll väga ühekülgse seisukohana meedia poolt aktiivselt võimendamist leiab. Maakoolide olukord on problemaatiline ja ebamäärane, nende olukord ja perspektiiv sõltub paljuski regionaalpoliitikast. Kui Eesti Vabariigi esimesel perioodil sai külakoolide rajamisel määravaks nende asukoht ja kaugus õpilastest, siis tänapäeval ei ole see enam piisav argument (pikemate vahemaade jaoks on käiku pandud koolibussid) ja sellest olulisemaks väärtuseks peetakse kvaliteeti, mida võimaldavad suuremad koolid. Oluline koht on ka majanduslikul efektiivsusel, mida väikekoolid ei suuda alati pakkuda. Sellise hoiaku tõttu on ja jääb kasutuseta kümneid koolimaju.

Regionaalpoliitika soosib piirkondi, mis on juba jätkusuutlikud. Meedias paljukajastatud teemast nähtub, et mitte ainult erasektoris vaid ka riigitasandil välditakse investeerimist piirkondadesse ja objektidesse, mille tuleviku suhtes ollakse kahtlevalt meelestatud. Kasutuseta jäänud hooned jäävad arendajate huviorbiidist välja, kuna need asuvad maapiirkondades ja mõnel puhul ka raskesti ligipääsetavates paikades.

Jätkusuutlikke koolihooneid on koolivõrgu regionaalse arengu seisukohalt vähe, sest laste arv maal väheneb. 2000. aastal oli kuni 15-aastasi rahvastikust 18,3%, aga aastaks 2006. langes see 15,1% - ni. Valdade vastav näitaja oli 16,6%.²⁰⁵ Väikekoolide säilimine on ohus ja sellega koos ka elu võimalikkus maal. Pidevaks probleemiks on linna- ja maakoolide vastandamine, ühe eelistamine, samuti maakoolide taseme negatiivne kuvand. Kohaliku kogukonna ja kooli koostöös tegutsemist käsitletakse kui külaelu säilimise võtit.²⁰⁶

Parimal juhul leitakse tühjalt seisvale koolimajale kohe uus funktsioon nagu Tartumaal Võõpste koolimajale, kuid ka see pole ideaalne lahendus:

²⁰⁴ Maa-arhitektuur ja –maastik. Uurimine ja hoidmine. Valdkonna arengukava 2007-2010. Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium. Tallinn, 2006.

²⁰⁵ Eesti maaelu arengukava 2007-2013, lk 11.

²⁰⁶ Minu Eesti mõttetalgude Mõttekoja teemapunkt 2009. aastal.

*„Mäksa vald pani Võõpste kooli kinni 2001. aastal, nüüd on suure koolimaja teisel korrusel vaid raamatukogu. «Maal on nii, et mis kinni pannakse, seda siin enam lahti ei tehta,» ütleb endistes klassiruumides toimetav raamatukogu juhataja Tiina Arike”.*²⁰⁷

Ühisotstarbelistel ehitistel on külaarhitektuuris läbi aegade olnud oluline roll kanda. Tänapäeval leidub mitmeid näiteid endistes koolimajades töötavatest raamatukogudest (nt Pärnumaal Pööravere, Läänemaal Sutlepa ja Ida-Virumaal Sonda). Paraku raskendab nende toimetulekut 2008. aastal vastu võetud määrus²⁰⁸, millega raamatukogudele eraldatud raha võeti 25% võrra vähemaks.²⁰⁹

Foto 175. Pikakannu koolimaja Võrumaal Foto 176. Murru koolimaja Pärnumaal on suletakse 2012. aasta juulis õpilaste eraomandis ja laguneb. S. Mälk, 2011. vähesuse tõttu. Peedo, K. 2012.

Suurimaid probleeme on oma algse funktsiooni kaotanud koolihoonetele kohase funktsiooni leidmises. Sageli jäetakse majad tühjalt seisma ja sellest moodustavad valdava enamuse just erakätesse läinud hooned. Hoone säilimises ja kasutuses mängib omaniku teadlikkus kultuuriväärtusest ja rahaliste võimaluste kõrval rolli ka küla jätkusuutlikkus. Osa hooneid on liiga suured ja kõrgete ülalpidamiskuludega, et hoonet kodu või suvekoduna kasutada, aga funktsiooni ettevõtteks (nt majutusasutuseks) on keeruline leida. Seetõttu seisab hulk hooned tühjalt, ilma hoolduseta ei pea maja (eriti puithoone) kaua vastu. Hooldamatusest tekib rida uusi probleeme, mis viivad hoone täieliku lagunemiseni. Lammutamise oht ei ohusta kirjutajale teadaolevalt hetkel ühtegi käsitletavat hoonet, kuid avariilises seisus ja lagunemas on rohkem kui 10% töös vaadeldud hoonetest. Murettekitavalt palju on nende seas puithooneid. Kui kivist hooned peavad ka hoolduseta suhteliselt kaua vastu, siis puit laguneb kiiresti. Vandaalitsemise vältimiseks on igal tühjalt seisval majal soovitatav katkised aknad ja lahtised ukseid sulgeda vineertahvlite või lattidega.

²⁰⁷ Vilja Kohler. Kas riik tõesti lahkub maalt? – Tartu Postimees. 24. märts, 2012.

²⁰⁸ Sealsamas.

²⁰⁹ 1920-30. aastatel valminud koolimajadest on üle 20 hoone praegu kas osaliselt või täielikult kasutusel raamatukogudena.

5.1.2. Hooldamatus ja levinumad kahjustused

Hoone vähene hooldus on osaliselt tingitud ka teadmatusest. Vähesest hooldamatusest tekkinud kahjustusi on mitmeid. Näiteks vihmaveesüsteemi puudulikkuse tõttu on tugevaid veekahjustusi Ranna, Jõuga, Kose, Taali-Põlendmaa koolimajal. Mõned levinumad hooldamatusest tekkinud probleemid on siin nimetatud:

1. 80 aasta jooksul on kooliaeda istutatud puud suureks kasvanud ja seetõttu esineb probleeme sadevetesüsteemiga, mida ummistavad vihmaveetorudesse langenud lehed. Vee loomulik äravool on takistatud ja leiab oma tee üle renni ääre seintele. See pealtnäha süütu probleem on tekitanud tõsiseid kahjustusi Kose koolimaja seintele, kus seinakonstruktsioonini imbunud vesi on esimese korruse krohviviimistluse paiguti maha koorinud ja seinte sisse on kogunenud niiskus, mis koos sooladega ajapikku välja tuleb. Seda probleemi aitaks vältida regulaarne katuse ja vihmaveerennide puhastus.

Foto 177. Kose koolimaja puuduliku sadevetesüsteemi tulemus. S. Mälk, 2011. Foto 178 ja 179. Kose koolimaja sisevaated.

2. Probleemsed sadevetesüsteemid. Kui katus on altpoolt halvasti ventileeritud, siis võib vihmaveetorusid hakata lõhkuma jää. Vihmaveetorudes tekivad ummistused, sest altpoolt halvasti ventileeritud katus soojeneb talvel siseõhu toimel ja katusele kogunenud lume alumised kihid hakkavad sulama. Vihmaveerennini jõudnud vesi muutub seal jääks ja lõhub renne ja torusid. Sulamisega takistab rennis olev jäämass sulavee äravoolu, mistõttu võib see valguda seinakonstruktsiooni või üle renni ääre seinapinnale.

3. Uue välisvoodri puhul on ignoreeritud traditsioonilisi ehitusvõtteid – soklit kaitsev veelaud ja akna juures olev vihmaveeplekk on liiga madala kaldenurgaga (hea oleks vähemalt 15 kraadine kaldenurk), sellest tingituna voolab vesi voodrile, selle alla ja lõpuks seinakonstruktsioonini. See teeb puitosad vastuvõtlikuks mädanikule (levinuimad on pruunmädanik – puidust kaob tselluloos ja järele jäävad tahukakujulised ligniinitükid; ning

valgemädanik – seente lagundamise toimetel kaob puidust ligniin ja järele jääb valkjas tselluloos). Nissi koolimaja uue voodri paigaldamisel on vihmaveepleki ja laudise ühenduskohad liiga lähestikku, mistõttu imbub vesi plekilt laudisele. Sealt võib vesi pääseda voodri alla seinakonstruktsioonideni.

Siinjuures tuleb mõista, et puithooned vajavad enam tähelepanu, kui kivist. 34 hävinud hoonest on 33 puithooned. Ulatuslike seenkahjustuste tõttu on taasiseseisvunud Eestis lammutatud näiteks Are ja Nõo koolimajad.

4. Uued avatäited ei ole kooskõlas vana hoonega. Plastikaknad esinevad mitmel koolimajal. Kui kivimajade puhul saame rääkida pigem maja esteetiliselt ja algse arhitektuurse ilme minetamisest, mis tervisele ohtu ei kujuta, siis puithoone puhul võib tihe plastikaken sisekliimat tugevasti muuta ning niiskuse tõusu tõttu võib tubades levima hakata erinevad hallitusseened. Uute akende vahetusel tasub kriitilise pilguga hinnata nende olukorda ja mõelda taastamisele, kui aga tarind on tugevate kahjustustega (ulatuslikud mardik-, seenkahjustused), siis võiks need autentsusele rõhudes asendada koopiatega või siis nende kalliduse tõttu sarnase ruudujaotusega puitaknaga.

5.1.3. Kinnisvaraarenduse mõjud ja remontimised

Maakoolimajad ei ole kaitstud kinnisvaraarendusest, mis kasumlikkuse mõttes vana hoonestust vähetähtsaks peab. Vana hoonet võib ähvardada lammutamine või täielik ümberehitamine. Väärtusliku objekti kaitsmine sõltub omavalitsuse otsusest, sest riikliku muinsuskaitseta hoone säilitamine on jäetud ehitusseaduse järgi kohalikul tasandil otsustada, mis määrab ehitisele arhitektuursed ja ehituslikud lisatingimused²¹⁰. Seetõttu ei ole seadusandlikul viisil tagatud ühegi koolimaja arhitektuurne säilimine, kui tegu pole just miljööalal oleva, arhitektuuri- või ajalooäärtusega hoonega.

Eelnevast tulenevalt esineb palju hoone ajaloolist materiat mitteaustavat remontimist omanike käe läbi, kes pole teadlikud kultuuriväärtustest. Paljudel koolihoonetele on rajatud juurdeehitusi, mis õnneks on enamikel juhtudel väikesed ja vajadusel kergesti eemaldatavad. Näiteks Tartumaal Laguja ja Läänemaal Sutlepa koolimajadel on hoone külge ehitatud puidust kuurid.

²¹⁰ ehitusseadus § 19 lg 4 p 1.

Foto 180. Sutlepa koolimaja puidust juurdeehitus on kergesti eemaldatav. S. Mälk, 2011.

Halvemal juhul on tegu mastaapsete juurdeehitustega, mis varjutavad vana hoonet ja mõningal juhul on ka suuremad, kui algupärane hoone (nt Aravete ja Vihula koolimajad). Suureulatuslikud juurdeehitused koolimajade külge leidsid aset nõukogudeajal ja viimastel aastakümnetel seda ei ole esinenud. Huvitav näide on siinjuures Lagedi koolimaja, mille külge ehitatud neljakorruseline silikaatkividest maja lammutati 2011. aastal ning asemele ehitatakse vana hoonega sarnanev maht.²¹¹ Üldjuhul puudutavad maakoolide juurde ehitatavad laiaulatuslikud juurdeehitused toimiva kooli edasiarendamist.

Foto 181. Lagedi koolimajaga ühenduses olnud silikaatkividest hoone lammutati 2011. aastal. S. Mälk, 2011.

Foto. 182. Lagedi koolimaja juurde ehitatav uus hooneplok. S. Mälk, 2012.

Eraldi teema, mis puudutab üldjuhul eraomanike tegevusi, on problemaatilised remondiviisid, mille ulatuste tõttu võib kaotsi minna suur osa algupärasest ilmast. Sellised ehitused pole tagasipööratava loomuga. Halvimal juhul ei vahetata mitte ainult vanad avatäited uute vastu, vaid paigaldatakse majale välissoojustus ja uus algsest erinev laudis, mistõttu kannab hoone algupära pöördumatuid kahjustusi. Üldjuhul paigaldatakse uus välisvooder hoonele nii, et aknaid soojustuse paksuse võrra edasi ei tõsteta. Sellisel juhul jäävad aknad sügavale seinasse, mis mõjub võõralt ja kohmakalt. Uue välissoojustuse on saanud Kanepi, Kuru, Karaski ja Jaama koolimajad.

²¹¹ Suulised andmed Lagedi endiselt õppealajuhatajalt Riina Noorilt.

Foto 183. Kuru koolimaja uute akendeavade ja ruudujaotusega aknad, profiilplekk-katus ning välissoojustus on kaotanud hoone algupära (vt ka foto 10). S. Mälk, 2011.

Foto 184. Jaama koolimaja uus välissoojustus ei haaku ajaloolise ilmega. Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus.

5.2. Koolimaja hääbuvas maa-asulas. Väikese maakoolimaja roll tänapäeval ja uue funktsiooni leidmine

Maakoolimajade sulgemine ja mitme kooli ühendamine on viimasel aastakümnel väga aktuaalne. Maapiirkondades valitsev tööpuudus on tekitanud situatsiooni, kus maaelanikkond suundub tööd otsides linnadesse ja suurematesse alevikesse. Peale selle mõjutab maaelu rahvastiku arvu kahanemisega langenud kooliskäijate arv. Ümberasumine linnadesse jätab koolihooned tühjaks, millele mitte alati ei leita uut funktsiooni.²¹² Riigitasandil ollakse väikeste maa-alkgoolide suhtes nende kõrgete ülalpidamiskulude tõttu skeptilised, püüeldakse selle poole, et optimeerida maakoolidele suunatud kulutusi. Maakoolis käivate õpilaste õpetamiskulutused on kõrged õpilaste arvuga mittesobiva hoone ülalpidamise (suures hoones on tühjalt seisvaid ruume, klassiruumid on liiga suured või vastupidi²¹³) ja transpordikulude tõttu. Kuigi reeglina muutuvad need kooli sulgemisega veelgi suuremaks. Omavalitsused panustavad alevites asuvatele suurtele koolimajadele ning kodulähedaste alg- ja põhikoolide säilitamine on maapiirkonnas vaeslapse rolli jäänud.²¹⁴ 1995. aastal tegutses Eestis 200 algkooli, 2010. aastal vaid 75.²¹⁵

²¹² Peale kooli sulgemist kasutatakse Tartumaal asuvat Laguja koolimaja suvitus- ja laagripaigana.

²¹³ Nissi Põhikool ehitas 2007. aastal vana koolihoone kõrvale uue, sest õpilaste arv ületas kahekordselt mahutatavuse.

²¹⁴ Simmer, Enn. Kas maakoolil on tulevikku? – Õpetajate Leht, 09. august, 2002, nr 28.

²¹⁵ Eesti inimarengu aruanne. Inimarengu Balti rajad: muutuste kaks aastakümnet. 2010/11. Lk 103.

Maakoolimajade sulgemine on küladele valuline teema, nii piirkonna identiteeti, kui ka edasist arengut silmas pidades. Kool on küla kultuuriliseks ja funktsionaalseks keskuseks. Kooli on peetud traditsiooniliselt küla elujõu sümboliks.²¹⁶

Õiguskantslerina töötanud Allar Jõks uuris 2001. aastast koolide sulgemise mõju haridusele ning leidis, et koolivõrgu optimeerimisega ei lähe kulutused märgatavalt väiksemaks, vaid omavalitsused peavad looma uusi transpordiliine ja neid käigus hoidma. Küll aga on kohaliku kooli sulgemisel mitmed pöördumatud tagajärjed, millega kulude optimeerimise tuhinas sageli arvestada ei osata:

„Kaasneda võivad ka elanike lahkumisega seotud tulumaksu laekumise vähenemine jne. Üldteada on, et maakoolide sulgemine kiirendab külaelu hääbumist, sest koos kooliga kaob külast üldjuhul ka noorem elanikkond – tänapäeval ei valita elukohta tihtipeale enam töökoha järgi, vaid selle järgi, kui turvaline on last kooli saata. Sellise nurga alt vaadates on väikeste maakoolide jäämine kasulik uute maksumaksjate ligitõmbajana ja sealtkaudu piirkonna majandusliku edendajana.”²¹⁷

Eesti haridusstrateegia 2012-2020 projektis on tuleviku üks sihte koolitranspordisüsteemi väljaarendamine, millega oleks tagatud toimiv põhikoolide ja gümnaasiumide koolivõrk:

„Kõigile lastele luuakse riiklikult tagatud võimalused alushariduse omandamiseks. Riigi ja omavalitsuste koostöös tuleb lõpule viia kodulähedaste põhikoolide (ja nendega integreeritud alusharidusasutuste) ning suuremates keskustes asuvate ja mitmeid valikuvõimalusi pakkuvate gümnaasiumite üle-eestilise võrgustiku kujundamine koos vastava koolitranspordisüsteemi väljaarendamisega. Põhikool ja gümnaasium lahutatakse.”²¹⁸

Tõenäoliselt võib see lähimas tulevikus tähendada veelgi mitme kõrgete ülalpidamiskuludega maakooli sulgemist. Palju kära tekitanud Pühajärve Põhikooli lugu illustreerib maapiirkonnas toimuvat hästi. Kooli, kus käib 2012. aasta esimesel poolaastal 90 õpilast ähvardab juba aastaid sulgemisoht.²¹⁹ Soomes on süsteem teistsugune, seal reguleeritakse kooli õpetajate arvuga. Kui külakoolis õpib rohkem kui 35 õpilast, tohib koolis õpetada 3 õpetajat, kui

²¹⁶ Antila, Heli. Turvallista ja itsetuntoavahvistavaakoulunkäyntiä - *kyläkoulu*oppimiskokemuksena. ProGradu - tutkielma. Kasvatustieteenlaitos. Tampereen yliopisto, 2008. Lk 41.

²¹⁷ Jõks, Allar. Kuidas saab sulgeda kooli? – Õpetajate Leht. 27. Jaanuar 2012. nr. 21.

²¹⁸ Eesti hariduse viis väljakutset. Eesti haridusstrateegia 2012-2020 projekt. http://www.elu5x.ee/public/documents/materjalid/Haridusstrateegia_PROJEKT_8_lk.pdf (vaadatud 1.04.2012)

²¹⁹ Raudvere, Rein. Pühajärve kool pääses taas. – Maaleht, 01. märts, 2012.

külakoolis on vähem õpilasi, töötab koolis 2 õpetajat, kes viivad õppetööd läbi liitklassides. Selle järgi töötavad Soomes alla 35 õpilasega külakoolid ilma sulgemise ohuta.²²⁰

Kooli algse funktsiooni hoidmine keerukas, rääkimata selle taastamisest. Algse funktsiooni tagamine sõltub Haridusministeeriumi otsustest tagada koolide toimimine väiksemates asulates. Sõltuvalt olemasolevast hoonestusest ning külade tegevusvaldkonnast tuleks tühjalts seisvale hoonele leida optimaalne kasutus.

1920.-30. aastatel ehitatud maakoolimajadest on peale kooli likvideerimist valdav enamus koolihooneid leidunud uue funktsiooni. 176-st hoonest tegutseb haridusasutusena umbes 60 koolimaja (kas põhikooli, lasteaia või lasteaed-alkkoolina). Kuigi maakoolide olukord üldises valguses on mannetu, tegutseb haridusasutus mitmetes omariikluse ajal püstitatud koolimajades nii väikestes (Neeme Harjumaal), kui ka suuremates koolihoonetes (Püssi Ida-Virumaal). Seal on hoone maht ja õpilaste arv on säilitanud tasakaalu.²²¹ Enamasti on endised koolimajad kasutusel seltsimajadena. Paremaks toimetulekuks on koolimajas ühendatud mitu otstarvet (Ida-Virumaal Erras on koos lasteaed, raamatukogu ja seltsimaja). Üle 20 hoone seisab Eestis siiski paraku kasutuseeta. Arvestatav hulk maju on vaid pooleldi kasutuses (Järvamaal Rutikvere ja Lääne-Virumaal Aruküla koolimaja). Tasub kaaluda, kas ja kus oleks võimalik leida hoonele uus või sarnaselt toimiv funktsioon. Et ilma kultuuriväärtustest teadliku omanikuta ei suuda riikliku kultuurimälestisena kaitse alla võtmine hoonet jätkusuutlikuna hoida, tuleks mõelda hoonete funktsiooni taastamise või asendamise võimalusele.

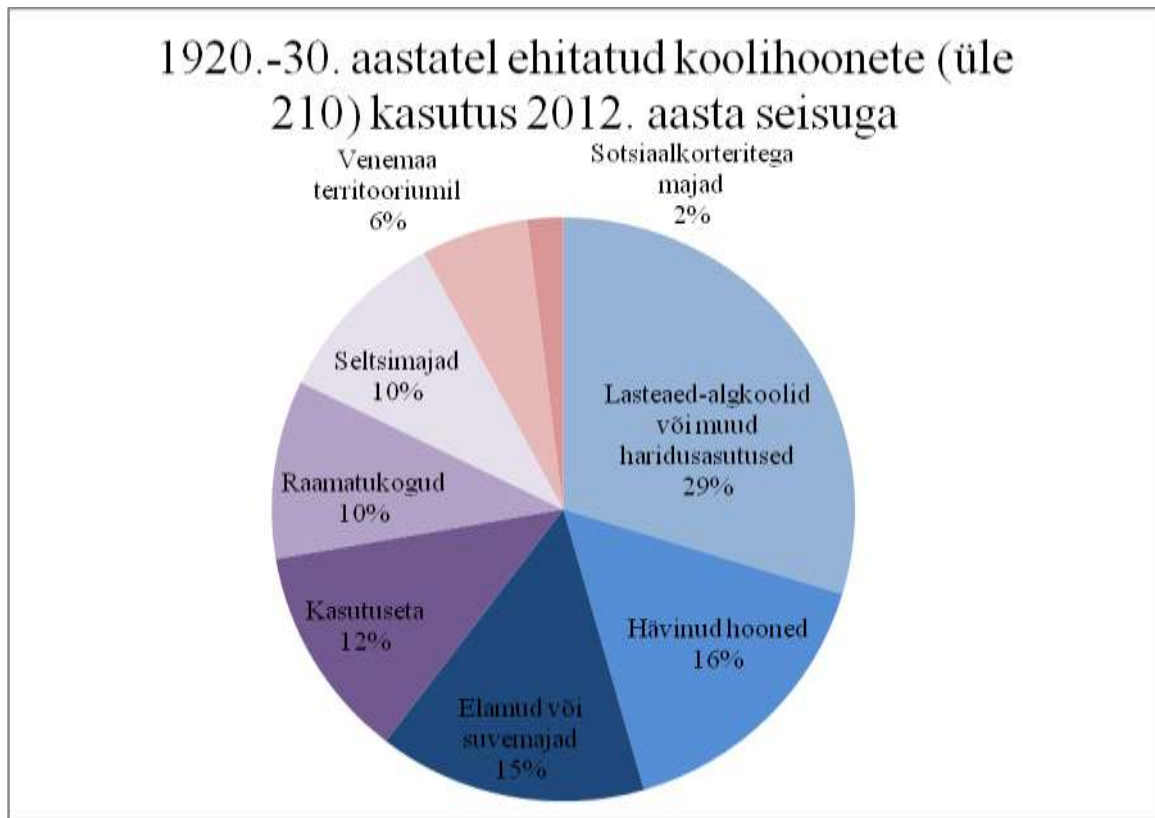
Foto 185. Püssi koolimaja Ida-Virumaal tegutseb Lüganuse Keskkoolina. S. Mälk, 2011.

Foto 186. Aruküla koolimaja Ida-Virumaal. Hoone ühes otsas on korter. Teine majapool seisab tühjana. S. Mälk, 2011.

²²⁰ Antila, Heli. Turvallista ja itsetuntoavahvistavaakoulunkäyntiä - *kyläkoulu*oppimiskokemuksena. ProGradu - tutkielma. Kasvatustieteenlaitos. Tampereen yliopisto, 2008.

²²¹ Koolimajad on Neeme, Viira, Viluste Tartumaal?, Kahtla, Kaali, Kallimäe, Rapla, Keila, Laekvere, Lagedi, Kajamaa jpt.

Vt Koolihoonete koondtabel (koolihoonete kasutus 2011/2012 seisuga).

Vana koolimaja taas koolina kasutusele võtmine on mõeldav ehk vaid suuremates linnalähedastes valdades, kus elanike arv kasvab ja lastele võiks alternatiivina pakkuda looduslähedast õpikeskkonda. Eriti puudutab see lapsi, kes vajavad eripedagoogilist lähenemist, on keskendumisraskustega või logopeediliste probleemidega. Sellised lapsed vajavad rohkem tähelepanu, kui suured klassid võimaldavad pakkuda. Seepärast ei tohiks väikeste maakoolide väärtust alahinnata. Nende allesjäämine on vajalik nii pedagoogilises kui sotsiaalsest aspektist, eriti arvestades kasvavat tendentsi elanike linna kolimises. Pideva linnastumisega kaasnevaid sotsiaalseid muutusi saab tasakaalustada linnade ümbruses oleva küla või aleviku kooliga. Koolipsühholoogid üle Eesti on ühte meelt, et õpingutes hätta jäänud laps saab väikeses koolis piisavalt tuge ja tähelepanu, et õppekavaga stabiilselt edasi minna.²²² Õpiraskustega lapsed, kes linnasaginas ja ülekoormatud klassides õppimisega hätta jäävad, vajavad rahulikku ja privaatset keskkonda, mida saab väikse kollektiiviga kool hästi pakkuda. Sellise suunitlusega on Harjumaal asuv Kajamaa Kool. Rakke Gümnaasiumi direktor Arvo Sakjas peab maakoolide tugevuseks seda, et klassid on väikesed, õpetaja jõuab iga õpilaseni

²²²Postimees – Psühholoogid: õpiraskustega lapsi saaks aidata väikekoolid, 05. September 2010.

ning koolitransport tagab turvalise kodutee, koolivägivalda on kergem tuvastada ja ära hoida. Erilist tähelepanu pöörab ta aga maakoolis käiva lapse suhtele maaga, millel on koolis suur roll ja mida toetatakse kooliaias toimuva tegevusega.²²³ On leitud, et õues toimuval koolitööl ja mängimisel on rahustav mõju lastele ning see parandab väikestes lastes ka motoorset arengut. Soomes tahetakse läbi viia reformi, et igas vallas võiks pakkuda keskendumisraskuste või kõnedefektiga lastele erivajadustega kooli.²²⁴

Foto 187. Kajamaa Kooli kasvandikud vahetunnis. S. Mälk, 2011.

Koolide taastamisest kergemini teostatav lahendus on kooliruumide andmine kohalikele seltsile, kes seda oma tegevuseks kasutaks. Kuna osa koolihooneid ehitati algupäraselt kool-rahvamajadeks, on igati sobilik seda traditsiooni jätkata ja kohandada funktsiooni külades, kus seltsimaja hoone puudub, kuid tahe ühistevuse järgi on olemas. Seltsimajade loomist soodustavad toetussüsteemid on viimasel aastakümnel ärgitanud aktiivsematel kohalikel külaseltse looma, millest paljud tegutsevad just endistes koolimajades.²²⁵ Külade arenguks jagab Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet aastatel 2007-2013 toetust.²²⁶ Meetme 3.2 (külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetus) eesmärgiks on maapiirkonna kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine (sh külade ja põllumajandusmaastike ilme parandamine ja korrastamine), külade elukeskkonna säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine ja sotsiaalse infrastruktuuri arendamine. Meede on suunatud seltsimaja, kultuurimaja, spordisaali vms avalikuks kasutamiseks määratud hoone või selle osa ehitamise või parendamise, sinna sisustuse ostmiseks. Sellest toetusest on abi saanud Läänemaal endises Liivi algkoolis tegutsev selts, kes rekonstrueeris alumise korruse

²²³Klaas, Eva. Väikesel maakoolil on omad eelised. – Postimees, 09. märts, 2012.

²²⁴Antila, Heli. Turvallista ja itsetuntoavahvistavaakoulunkäyntiä - *kyläkoulu*oppimiskokemuksena. ProGradu - tutkielma. Kasvatustieteenlaitos. Tampereen yliopisto, 2008. Lk 30.

²²⁵Nt Leisu koolimajas Hiiumaal tegutseb MTÜ Agapäeotsa Selts, Viljandimaal Vana-Karistes tegutseb MTÜ Vana-Kariste Külaselts.

²²⁶www.pria.ee/et/toetused/meede/kulade_uuendamise_jaarendamise_investeeringutoetus_meede_3_2_2009_2010/ (vaadatud 30. märts, 2012)

ning soetas uue köögimööbli.²²⁷ Niisamuti sai 2011. aastal toetust Pärnumaal tegutsev Lindi Külaselts ja Saaremaal Tagavere endises koolimajas tegutsev MTÜ Tagavere Optimistid, kes remondivad hoone esimest korrust. Saaremaal on veel pooleli Võhma seltsimaja ehitustööd. 2007. aastal sai Ida-Virumaal Oonurme Külaselts ruumide ja Saaremaal Pamma koolis tegutsev külaselts katuse renoveerimiseks toetust. Nimekiri pole lõplik.

Foto 188. Saaremaal Pamma koolimajas tegutsev külaselts sai PRIA-st toetust katuse renoveerimiseks. S. Mälk, 2011.

Kodanikualgatusena on rajatud mitmeid kohalikku kultuuripärandit toetavaid ühinguid ja külaliikumisi. Harjumaal Harku vallas tegutseb Külade Edendamise Selts, mille eesmärkide hulka kuulub ajaloo- ja kultuuriväärtuste kaitsele ning nende rekonstrueerimisele ja renoveerimisele kaasaaitamine.²²⁸ Külade arengukava koostamise käsiraamat aitab tõhustada külade ressursside ja nende kasutuse planeerimist ning on küla vallavanemaid teinud teadlikumaks pakutavatest võimalustest ja toetustest. Selles on nähtud ka ärgitajat külarahval kokku tulla ning arutada, mis on külas säilitamist väärt ja kuidas küla harmooniliselt edasi arendada. Kõik see aitab säilida ka ajaloolistel koolihoonetel.

Kohaliku omavalitsuse huvi on kohtadel erinev ja ei sõltu alati valla rahalistest võimalustest. Harjumaal Rae vallas asuv Rae koolimaja on hetkel osaliselt korter- ja seltsimaja, kuid vald kavatseb selle täielikult ära osta, et see seltsimaja käsutusse anda.²²⁹ Harjumaa teises osas asuva Harku valla Ranna koolimaja on sotsiaalkorteritena kasutuses, ent vald näitab maja hooldamiseks vähe huvi üles (kulus aastaid, enne kui lekkiv katus välja vahetati. Kahjuks tegid ehitajad seda lohakalt).²³⁰ Sotsiaalmajad on suuremate koolimajade säilimise mõttes hea variant, kuivõrd see on vallaomanduses, mis tähendab ka ühtset remontimist. Samas on

²²⁷<http://liivinaisselts.blogspot.com/p/selts.html> (vaadatud 30. märts, 2012)

²²⁸<http://www.kyladeselts.ee/kyladeselts/KES.html> (vaadatud 30. märts, 2012)

²²⁹Info pärineb end. Rae koolimajas asuva korteri omanikult.

²³⁰Info pärineb end. Ranna koolimajas asuva korteri elanikult.

sotsiaalmajade kontingent nii mõnigi kord ohuks hoone säilimisele. Paraku ilmneb ka, et sellised majad ei ole alati omavalitsuste huvisfääris.²³¹

Foto 189. Vaskjala külas asuva end. Rae koolimaja ostab vald täielikult endale, et anda see seltsimaja käsutusse. S. Mälk, 2011.

Vana hoone vaatevinklist on raamatukogude ja seltsiruumide paigutamine koolimajja sobiv ja hoonet säästev lahendus. Sellisel puhul pole üldiselt ruumijaotuses vaja suuri muudatusi teha, avarad klassiruumid sobivad raamaturiiulite jaoks ideaalselt. Ka ei pea hooned nii rangetele euronõuetele vastama, kui näiteks lasteaedade puhul. Koolihoonele parim funktsioon algupärase kõrval oleks selline, millega oleks võimalik säilitada hoone algupärane ruumijaotus ja interjöörikuju. Head näited on Harjumaal Neeme ja Tartumaal Sangla koolimajad (säilinud on teisaldatava seinaga näitelava, vineertahveldused koridorides, kumervõlvid, trepp). Raamatukogu või seltsina kasutusele võetud hoone on ka külade sotsiaalse infrastruktuuri parandamise seisukohalt hea (24 maakoolimaja kasutatakse peaaesjalikult seltsimajana). Samaväärne lahendus oleks koolimaju valla muuseumi või õppeasutuseks kasutada. Jõgevamaal Saare koolimajas on Kalevipoja Muuseum end edukalt sisse seadnud.

Foto 190. Sonda endises koolimajas tegutseb raamatukogu ja muuseum. S. Mälk, 2011.

Foto 191. Raamatukogu Sonda koolimajas I korrusel. S. Mälk, 2011.

Foto 192. Muuseum Sonda koolimaja II korrusel. S. Mälk, 2011

²³¹Harjumaal asuva sotsiaalkorteritega maja elanikud pidid ootama 3 aastat, et majas remonti tehtaks.

Lasteaedade ja algkooli ühendamist leidub pea igas maakonnas. Raskusi tekitab hoonete euronormidele vastavaks kohandamine, mille tulemusena algupärane hoonekehand ja interjäär saavad kahjustatud, ventilatsioonisüsteemide sissetoomine lõhub ning hävitab algse ilme. Nii on juhtunud näiteks Tartumaal Valguta lasteaed-alkoolis. Samas on tänapäevastele sanitaarnormidele vastamine möödapääsmatu. Ent tihti on rohkem teadmatusest, kui rahapuudusest mindud lihtsama vastupanu teed ning ignoreeritud hoone algupära. Seinad kaetakse seest ja väljast uue vooderduse, lõhutakse välja algne interjöörikuju ja tarindid.

Foto 193. Karaski koolimaja Põlvamaal (1930-32). L. Andreseni raamatust Eesti algkoolid 1920-40.

Foto 194. Karaski koolimaja Põlvamaal (1930-32) on uue voodri ja akendega oma algupärasuse kaotanud. Karaski Keskuse kodulehelt.

Foto 195. Lehmja koolimaja Harjumaal on saanud uue välisvoodri. Lasteaiana tegutseva hoone euronõuded on täidetud, algupärasust on aga raske tajuda. S. Mälk, 2011.

Foto 196. Tartumaal Valguta koolimajas tegutseb lasteaed-alkool. Hoone on euronormidega vastavuses. S. Mälk, 2011.

Koolihoonele sobivaks funktsiooniks võiks olla ka kodu või suvekodu. Paraku heidutab inimesi vanade hoonete maksumus ja hoonesse investeerimise vajadus. Aga küllap tundub ka mõte kodust koolimajas esialgu võõrastav. Seetõttu on paljud koolihooned aastaid müügis (nt Võrumaal Kõrgepalu ja Osula, Harjumaal Viinistu). Hoone vajab aga kasutamist ja hooldamist. Väiksemaid puitkoolihooneid (nt Pärnumaal Murru) on kompaktse mahu tõttu hea suvemajana pidada (nt Variku koolimaja Läänemaal, Koolimäe koolimaja Lääne-Virumaal). Suvemajana või elamuna on kasutusel ligi 30 koolihoonet. Põhjanaanabrite juures

Soomes on endiste koolimajade kasutamine elamutena küllalt populaarne ja paljud ajaloolised hooned on kodudena pälvinud ka sisustusajakirjade tähelepanu Põhjanaanabrite juures Soomes on endiste koolimajade kasutamine elamutena küllalt populaarne ja paljud ajaloolised hooned on kodudena pälvinud ka sisustusajakirjade tähelepanu.²³²

Omavalitsus saaks hoone säilimisele kaasa aidata näiteks sellega, et anda hoone uutele omanikele esialgu tasuta hoonestusõigusena, mis pööratakse omandiks peale hoone korrastamist. Vastasel juhul läheks aga hoone omavalitsusele tagasi. See tagaks hoone jätkusuutlikkuse ja oleks igati kohaliku arengu huvides. Sellise hoiaku on võtnud Võrumaa Lasva vald Pikakannu koolimaja suhtes. Koolihoone antakse peale kooli sulgemist kohalikule seltsile tasuta kasutamiseks. See tagab hoone säilimise ja lihtsustab vana hoone ülalpidamist. Paraku ei ole see alati võimalik, sest enamik lagunevaist hooneist on jõutud juba erakätesse müüa ja omavalitsustel puudub nende üle mõjuvõim. Näiteks Võrumaal asuv Kurenurme koolimaja kuulub pankrotistunud ettevõtjale.²³³ Teisest küljest asub Kurenurmes kohalikke, kes sooviksid hoonele rakenduse leida. Välja on käidud ideid seal majutusteenuseid pakkuda või lükata käima käsitööring.²³⁴ Kohalikud näitasid isegi üles valmisolekut lagunev hoone väikese summa eest omandada, kuid omanik pole sellest huvitatud. Võrumaal asuv Sõmerpalu Osula koolimaja on samuti erakätes ja seisab kasutuseta. Võib-olla võiksid sellistel juhtudel mängu tulla omavalitsused, kes pakuksid kultuuriväärtuslikule hoone omanikule võimaluse korral välja ideid, kuidas paremini hoonet kasutusse võtta. Mõnel juhul ärgitaksid ka müüma?

Eraomanduses oleva koolimaja korrastamiseks puuduvad kahjuks rahalise toetuse võimalused, kui ei kaasata just külaseltse ja avalikku funktsiooni – see võimaldaks erasektori ja kolmanda sektori koostöös ligipääsu just viimastele mõeldud toetusrahadele.

Maakoolimajade hoonetüüpidest on kõige enam problemaatilised suuremad kahe täiskorrusega koolimajad (Harjumaal Nissi, Pärnumaal Põlendmaa, Lääne-Virumaal Varangu, Põlvamaal Erastvere-Suureküla). Nendele on kohast funktsiooni keeruline leida. Ainuüksi seltsimajana kasutamiseks on need liiga suured, eramuks samuti. Sarnane situatsioon on Harjumaal Viinistu koolimajaga, mis on mitmendat aastat müügis. Kooliealisi lapsi on külas

²³²<http://www.museo24.fi/?action=INavigation::viewArticle%2811001%29> (vaadatud 10. aprill, 2012).

²³³<http://www.eesti.ca/index.php?op=article&articleid=33083> (vaadatud , 17. aprill 2012).

²³⁴Sealsamas.

vaid kümne ringis,²³⁵ seetõttu pole kooli taastamine võimalik. Seltsimajaks ei ole tarvidust, sest külas juba töötab üks selline, kuhu lähiajal plaanitakse paigutada ka raamatukogu ning laste päevahoid. Ainuke reaalsem lahendus oleks Viinistu koolimajale pakkuda hooajaliselt majutusteenuseid, mis vajab aga suuri ressursse ja sihikindlat arendust. Lisaks on ka see funktsioon juba toimiva suurema hotelli näol kaetud. Hea oleks suurele hoonele leida funktsioon, mis tagaks aastaringse kasutuse. Samas on see pigem hooajalise eluga silma paistvas külas enam kui keeruline. Eelnimetatud Kõrgepalu koolimajja võiks selle soodsa asupaiga tõttu kaaluda majutusasutuste või puhkebaasi loomist (nagu Samliku Matkamaja Pärnumaal, mis pakub laagripaika looduskaunis kohas). Nii saab tutvustada kohalikku loodust ja kultuuripärandit. See on oluline võimalus maapiirkonnas ettevõtluse mitmekesistamiseks ja töökohtade loomiseks.

Foto 197. Põlendmaa koolimaja Pärnumaal on kasutuseta. Lankots, E., 2009.

Foto 198. Nissi vanale koolimajale pole uut funktsiooni leitud. S. Mälk, 2010.

Foto 199. Varangu koolimaja Lääne-Virumaal (1930) laguneb. Koov, H. 2007.

Üldiselt on kasutusel olevatel koolimajadel mitu erinevat funktsiooni, mis on küla seisukohast praktiline ja hästi toimiv tulemus. Erras tegutseb näiteks lasteaed, seltsimaja ja raamatukogu ühes majas.

Foto 200. Samliku end. koolimajas tegutseb matkamaja. S. Mälk, 2011.

Foto 201. Pärnumaal asuva Samliku koolimaja välisvaade. S. Mälk, 2011

²³⁵Viinistu küla arengukava 2009-2013. http://www.kuusalu.ee/file_storage/2318/203848 (vaadatud, 19. aprill, 2012)

6. MAA-ALGKOOLIDE KAITSEETTEPANEKUD

6.1. Maa-alkooli väärtus

Maakoolimajade arhitektuurne tase tõusis 1920.-30. aastatel märgatavalt ja sageli olid need maakeskkonna arhitektuurse ilme arendamisel oluliseks eeskujuks. Maakoolimajad on tugeva kohaliku väärtusega ja osa ühtsest külastruktuurist. Väiksemates asulates on avar koolimaja traditsiooniliselt ikka veel külakeskuseks (nt Tartumaal Laguja, Saaremaal Tiirimetsa, Hiiumaal Leisu koolimaja). Hoonel on sotsiaalne väärtus ja suur osa kohalikust identiteedist, mis aitab tagada kultuuri järjepidevust. Kooli roll küla tegevuse arenguga on olnud mitmekesine. Koolimajade ehitamine on vallale olnud suur ülesanne, millest võttis küla aktiivselt osa.²³⁶ Seepärast on külakoolil ka suur kohalooline väärtus.

Miks tõsta esile kohaloolist väärtust? Maa-alkoolide arhitektuuri puhul ei saa alati rääkida selle erakordsest kunstilisest saavutusest, mis on oluline argument kultuuripärandi defineerimises²³⁷ ja mida omistatakse nn kõrgarhitektuurile.²³⁸ Selliste kriteeriumidega ei saa konkureerida tugeva kohaliku väärtusega objekt, mis ei pruugi oma arhitektuurselt väljenduselt maailmamastaabis rabav olla. Koolimajade puhul on enamjaolt tegu argiarhitektuuriga, mis tähendab, et sel on kande roll kohaidentiteedi määramises. Seda saab hinnata teistel alustel, kui silmapaistva arhitektuuriga hoonet. Kohalikust ehitustraditsioonist väljakasvanud vernakulaarne arhitektuur on piirkonnale omane ja esteetilise väärtuse kõrval on sel ka suur mõjuvõim piltlikustada tollase ajaetapi igapäevasust.²³⁹ Kohalikule identiteedile annavad tooni ühiskondlike hoonete arhitektuurne keel, mis samastub maapiirkonnas olemasoleva arhitektuuriga. Enamik töös käsitletud koolimaju on traditsioonilised koolimajad, millel on suur osa rahvuslikus identiteedis. Rahvuslik arhitektuur on olemuselt lihtne, looduslähedane, traditsiooniline ja vähemuutuv.²⁴⁰ Eriti on põimunud paiga eripära

²³⁶ Enamike koolimajade ehitamise juures oli rakendatud küüdikohustust, st külarahvas transportis kooli jaoks ehitusmaterjali kohale.

²³⁷ <http://whc.unesco.org/en/list/733> (vaadatud 21. aprill, 2012)

²³⁸ Cameron, Christina. Conservation in changing societies: World heritage indicators. – Conservation in Changing Societies: Heritage and Development, eds. Teresa Patricio, Koen van Balenand Krista DeJonge (Leuven: Raymond Lemaire International Centre for Conservation, 2006)

²³⁹ G. Battaini-Dragoni, The rural vernacular habitat, a heritage in our landscape. – Futuropa: A council of Europe Magazine, 1/2008, lk 3.

²⁴⁰ Maa-arhitektuur ja –maastik. Uurimine ja hoidmine. Valdkonna arengukava 2007-2010. Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium. Tallinn, 2006. lk 7.

<http://www.kul.ee/index.php?path=0x214x1280> (vaadatud 29. märts, 2012)

puitkoolimajades, need sobituvad külahoonestusega. Oluline on hoonet vaadata kohalikust aspektist.

Kohaliku tähtsuse alahindamine on olnud teema viimasel kümnendil. Globaalse ja kohaliku väärtuse vahel ühendust otsides tulid 2003. aastal Amsterdamis kokku rahvusvahelised eksperdid.²⁴¹ Selle mõte oli Maailmapärandi nimistusse kuuluvate objektide valimisel enam arvestada selle kogukondliku väärtusega.²⁴² Diskussioone on tekitanud ka universaalse tähendusrikkuse mõiste kultuuripärandis, mille J. Jokilehto seletab lahti kui arusaama, et iga kunstiteos on ühe kindla kunstniku või kogukonna loomingulise tahte unikaalne väljendus ja mis esindab ka asjaomast kultuurikonteksti.²⁴³ Järelikult tuleb kultuuripärandi väärtust mõista selle lokaalses tähenduses. Just ebaselgus universaalse tähendusrikkuse mõistes ja pärandi defineerimises viisid²⁴⁴ Nara dokumendi loomiseni 1994. aastal. Selle üks eesmärgi oli suurendada kultuurilise ja pärandilise mitmekesisust konserveerimispraktikas.²⁴⁵

Tüüpprojektide järgi ehitatud koolimajade väärtus seisneb nende võimes piltlikustada tollast mõttemaailma. Juhani Pallasmaa on kirjutanud, et tehisobjektidel on omadus säilitada möödunud ja need annavad võimaluse kultuuri ja traditsiooni järjekestvusest osa saada.²⁴⁶ Vana hoone võib kunstilistelt taotlustelt olla tagasihoidlik, kuid oma algse mahu, detailikäsitluse poolest viitab terviklikult ehitusaegse ajajärgi esteetikale, mis aitab meil tänapäeval mõista tolleaegset kultuuri ja eluolu maapiirkonnas. Kuigi vaatajale võib tunduda hoone kunstiliselt väheväärtuslik on sellel tuleviku seisukohalt ja kohalikul tasandil oluline väärtus. Nara dokumendi meede 11 sätestab, kuidas tuleks hinnata hoone väärtuseid ja selle ajaloolist identiteeti:

„Kõik otsused kultuuriomandile omistatud väärtuste kohta, kui ka asjasse puutuvate 'informatsiooni allikate' usutavuse kohta võivad erineda kultuuriti ja koguni sama kultuuri piires. Seetõttu pole võimalik seada autentsuse- ja väärtushinnangud mingitele kindlatele

²⁴¹Cameron, Christina. Conservation in changing societies: World heritage indicators. – Conservation in Changing Societies: Heritage and Development, eds. Teresa Patricio, Koen van Balenand Krista DeJonge (Leuven: Raymond Lemaire International Centre for Conservation, 2006, lk 45.

²⁴² Sealsamas, lk 45.

²⁴³Jokilehto, Jukka. Arhitektuuri konserveerimise ajalugu. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010.

²⁴⁴Cameron, Christina. Conservation in changing societies: World heritage indicators. – Conservation in Changing Societies: Heritage and Development, eds. Teresa Patricio, Koen van Balenand Krista DeJonge Leuven: Raymond Lemaire International Centre for Conservation, 2006, lk 42.

²⁴⁵Nara dokument, § 1. (vastu võetud 1994)

²⁴⁶Pallasmaa, Juhani. Space, Memory and Imagination: The Temporal Dimension of Existential Space. – Nordic architects write. New York: Routledge, 2008, Lk 17.

*kriteeriumidele, vastupidi, austus kõikide kultuuride vastu teeb vajalikuks, et pärandi omadusi arvestada ja hinnata seespool seda kultuurikonteksti, millesse nad kuuluvad. Seega on äärmiselt tähtis ja hädavajalik, et iga kultuuri sees kooskõlastataks tunnustus pärandiväärtuse enese eripäraga ning 'informatsiooni allikatega' seotud usutavuse ja tõepärasusega.*²⁴⁷

Eelnevat korrates tuleb seda eriti silmas pidada maa-koolimajade puhul, mis kajastavad kohalikust ehitustraditsioonist ja kohalikest ressurssidest sõltuvat ehitust (nt puit, ilmastikust tingitud suured katusekalded)²⁴⁸ ning omavad kohakultuurilist väärtust.

Maa-alkgkoolid on osa traditsioonilisest asustuspildist, mida tuleb kaitsta, eriti sellisel kiirel ajal, kus väärtuslik vana hoonestus võib planeerimisprotsessides kannatada, kui pole teadvustatud selle väärtust.

6.2. Hetkeolukord 1920.-30. aastatel ehitatud maa-alkgkoolide kaitstes

20. sajandi uuemale maa-arhitektuuri kaitsmisele on viimastel aastatel üha enam tähelepanu pööratud. 2007. aastal Kultuuriministeeriumi arengukavas „Maa-arhitektuur ja –maastik. Uurimine ja hoidmine. Valdkonna arengukava 2007-2010” toonitatakse viimase 150 aasta vältel välja kujunenud “moodsa” rahvaliku maaehituspärandi ülevaate vajadust. Selle kohta olevat info kõige lünklikum.²⁴⁹

Tänase seisuga on maa-alkgkoolidest riikliku kaitse all 13 ehitismälestist²⁵⁰ (ajaloo- ja arhitektuurimälestised), mis moodustab 1920.-30. aastatel ehitatud ja tänaseks säilinud koolimajadest väga väikese osa (176-st hoonest). Kaitstavate hoonete valikul ei ole senilähtunud tüpoloogiast. Peamiseks aluseks on olnud hoone positsioon kohalikus

²⁴⁷ Nara dokument (vastu võetud 1994).

²⁴⁸ Prieto, Valeria. Vernacular architecture and their setting vulnerability: One example of recovering heritage and setting. www.international.icomos.org/xian2005/papers/2-31.pdf (vaadatud 20. aprill, 2012).

²⁴⁹ Maa-arhitektuur ja –maastik. Uurimine ja hoidmine. Valdkonna arengukava 2007-2010. Tallinn: Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium, 2006, lk 15.lk 13

²⁵⁰ Miljööväärtuslikule alale kuuluvaid hooneid ei ole.

külaarhitektuuris (Tagavere) või üksikhoone silmapaistvus ajastu arhitektuuris (Püssi). Oluline argument on algse kasutuse säilimine.²⁵¹

Kaitse võiks hõlmata ka tüpoloogiliselt olulisi objekte, mis on koolihoonete tervikut vaadates silmapaistvad. Samas on näha ka aktiivsemat kaitset teatud maakondades nagu Saaremaal, Hiiumaal, Ida-Virumaal, kus on kaitse all vähemalt kaks hoonet. Tekib küsimus, kas piirkonniti on inspektorid aktiivsemalt ettepanekuid teinud ja lähtunud pigem hoone ohustatusest, sest silmapaistvaid hooneid paikneb teisteski maakondades. (vt peatükk 6.4. ettepanekud). Kultuuriväärtuslike koolimajade valik võib olla ebavõrdne, mis on lähtunud regioonist, ajaperioodist ja teemast, aga mitte tüpoloogiast. Riikliku kaitse all on Hiiumaal Leisu, Kärkla ja Kogri, Saaremaal Tagavere ja Tiirimetsa, Lääne-Virumaal Laekvere, Harjumaal Keila (ajaloomälestis), Viljandimaal Puka ja Olustvere, Ida-Virumaal Kiviõli, Ulvi, Püssi ja Pagari. Koolihoonete tüüpidest esindavad Pagari ja Tagavere koolimajad Põllutöökoja Ehitustalituse traditsioonilisi koolimaju, Tiirimetsa ja Kiviõli funktsionalistlikke maa-algkoole.

Võrreldes Lätiga on koolimajade kaitstes olukord parem. Lätis on arhitektuurimälestisena kaitse all vaid 3 1920.-30. aastatel ehitatud algkoolihooneist.²⁵² Üks neist on 1937. aastal ehitatud funktsionalistlik Galgauskas Pamatskola. Selles hoones töötab ka praegu kool.

²⁵¹ MKA, Ettepanekud kultuuriväärtuslike objektide riikliku kaitse alla võtmiseks, A-5800.

²⁵² www.mantojums.lv (vaadatud 22.veebr.,2012)

6.3. Maa-alkkoolide kaitse ja võimalused

20. sajandi arhitektuuri inventeerimise programmis hoonete kaitsmiseks välja pakutud neljast kategooriast²⁵³ lähtub ka töö autor. Tabelites on antud ettepanekute lahtris igale hoonele väärtus. See on provisoorne ega ole kindel tõde, vaid üks võimalikest ettepanekutest.

1. Riiklik muinsuskaitse (kultuurimälestiseks tunnistamine). Rakendada kõige olulisemate ja paremas korras olevate unikaal- ja tüüpehitiste puhul. Muinsuskaitseamet koostab juhised ja uuringud elamualade ja hoonete kaitsmiseks.

2. Kohaliku omavalitsuse miljööväärtuslikud hoonestusalad. Miljööväärtuslike hoonestustalade kategooriat puudutatakse töös kõige vähem. Tuleks luua kohaliku omavalitsuse miljööväärtuslikud hoonestusalad, kuhu raamesse kuuluks ka koolimaja. Paljusid alevi- ja külakeskuseid on vorminud eestiaegsed vernakulaarset arhitektuuri esindavad hooned ja need väärisksid miljööväärtuslike aladena omavalitsuse kaitset.²⁵⁴ Sellisel juhul oleks võimalik tagada nende muutumatus mahus ja plaanistruktuuris (saab säilitada kruntide suuruse, hoonete paigutus krundil ning teede-tänava suhtes, katusekalded ja arhitektuuritraditsioonid). Uue miljööala loomine oleks mõeldav uudisasunduste küladesse, mis hõlmaks kogu küla tervikuna. Paraku on aga kõigis neljas külas (Lepplaane, Peressaare, Pillapalu, Võiduküla) probleeme kas elujõulisusega või algupärase hoonestusstruktuuri kadumisega. Mõeldav oleks miljöö-ala laiendamine haarates enda alla koolimaja koos ansambliga. Seda võiks rakendada Ambla koolimajale Järvamaal ning Lihula koolimajale Lihulas Tallinna mnt ääres.

3. Andmebaasis (Kultuurimälestiste riiklik register) arvel olevad ehitised ja rajatised. Hooned on arvel riiklikus Kultuurimälestiste registris ja kui neid miski ohustab, on võimalik kaaluda nende kaitset.

Osa vernakulaarsetest hoonetest pole arhitektuurselt sellisel määralsilmapaistvad, et neid arhitektuurimälestisena kohe kaitse alla võtta või nende väärtus on veel väljaselgitamisel.

²⁵³Eesti 20. sajandi arhitektuuri kaitsmise programm. Koost. Hansar, L., Kalm, M., Lankots, E. jt 2007.

²⁵⁴Hansar, Lilian. 20. sajandi arhitektuuri inventeerimine. 2008. Muinsuskaitseameti arhiiv A-8014. Lk 4.

Hooned, millel on säilinud algupäraseid tunnuseid ja need on kohaliku ning ajaloolise väärtusega, kuid mille elujõulisus ja säilimisperspektiiv on küsitavad tuleks kultuurimälestiste registris arvele võtta, et siis ohustatuse korral saaks asjakohase dokumentatsiooni ette valmistada võimalikult kiiresti.²⁵⁵ Sellisel juhul on võimalik ära hoida väärtuslike hoonete moonutamine, lagunemine ning lammutamine. Ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsiooni artikkel 11, punkt 4 ütleb:²⁵⁶:

Nimestikku võidakse arvata ainult niisugused kultuuri- ja looduspärandi väärtused, mida ähvardavad tõsised ja konkreetsed ohud, näiteks kadumisoht progresseeruva hävinemise tagajärjel, suurte ühiskondlike või eratööde teostamise projektid, linnade ja turismi kiire areng, purunemine seoses otstarbe või maa omandiõiguse muutumisega, tõsised kahjustused väljaselgitamata põhjusel, hüljatus mingitel põhjustel /.../.

4. Dokumenteerimine.

Kui väärtuslikku hoone säilimisperspektiiv on küsitav, siis tuleb ehitist kirjeldada, dokumenteerida, inventeerida. 1920.–30. aastatel ehitatud koolimajad on ajaloolise väärtusega.

Kui tegu on arhitektuurimälestisega või hoone on plaanis kaitse alla võtta, siis selle algse funktsiooni säilimine ei ole omaette kohustus. Sellisel juhul tuleb leida hoonele kohane kasutus, et tagada hoone säilivus nagu määrab Euroopa arhitektuuripärandi konventsioon²⁵⁷:

Tingimusel, et pärandi arhitektuursele ja ajaloolisele küljele on osutatud piisavalt tähelepanu, kohustub iga pool kaasa aitama: kaitstavate varade kasutamisele tänapäeva elu vajadustest lähtudes; kus võimalik, vanade ehitiste uue kasutuse andmisele.

Koolihoone riikliku kaitse alla võtmises tuleb arvestada selle elujõulisusega. Tuleb teada olemasolevaid ressursse, et tagada hoonele kohane kasutus, vastasel juhul juhtub sama, mis 25% täna mälestisena kaitse alla olevatel hoonetega, mis on avariilises või halvas seisus. Oma esialgse funktsiooni kaotanud mälestised seisavad sageli lagunedes, kuna ei teata, mida

²⁵⁵ Euroopa arhitektuuripärandi kaitse konventsioon, artikkel 2. (vastu võetud 02.10.1985)

²⁵⁶ Ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsioon artikkel 11, punkt 4. (vastu võetud 15.11.1972).

²⁵⁷ Euroopa arhitektuuripärandi kaitse konventsioon, artikkel 11 (vastu võetud 02.10.1985)

nendega peale hakata.²⁵⁸ Oluline on aga silmas pidada, et vana hoone on väärtuslik seni kuni selle autentsus²⁵⁹ on säilinud.

Kooli või seltsimajana töötava hoone ohustatus on suhteliselt väike, sest omanikud on teadlikud hoone kultuurilisest ja sotsiaalsest väärtusest. Üldiselt mõistetakse, et selline hoone teeb meid kultuuriliselt, sotsiaalselt ja majanduslikult tugevamaks, iseteadvamaks. Elamu või suvemajana kasutusena võetud hoonete jaoks oleks tarvis omanikku teavitada hoone väärtustest ja nende hoidmise viisidest, kui mitte võtta kasutusele muid meetmeid (kaitse alla võtmine).

²⁵⁸Kultuuriministeeriumi strateegiline arengukava 2011-14. Lk 19.

²⁵⁹Nära dokumendi kohaselt tähendab autentsus seda, kui asjassepuutuvaid informatsiooniallikaid saab võtta usutavate ja õigetestena.

6.4. Ettepanekud riikliku kaitse rakendamiseks

(vt ka koolihoonete koondtabel 8.1)

Peamiseks aluseks ettepanekute tegemisel on olnud hoone erandlikkus või just tüüpne hoone maakoolimajade arhitektuuris või üksikhoone silmapaistvus ajastu arhitektuuris. Hoonete valikul arvestati nende algupära, tehnilist seisukorda (kus oli see võimalik) ja elujõulisust.

Hetkel on riikliku kaitse all 13 tolleaegset koolihoonet: Keila Harjumaal; Leisu, Kärkla ja Kogri Hiiumaal; Pagari, Püssi, Kiviõli, Ulvi Ida-Virumaa; Laekvere Lääne-Virumaal; Tagavere ja Tiirimetsa Saaremaal; Puka Valgamaal ja Olustvere Viljandimaal.

Koolihoonete koondtabelis on lisaks ettepanekud hoone Kultuurimälestiste registrisse arvele võtmiseks, mis sõltuvad hoonele omistatud väärtuskategooriast.²⁶⁰ Lisaks sellele peetakse silmas hoone asetust koolimajade tüpoloogias. Näiteks kui on tegemist levinud tüüpprojektiga, siis tuleb kaaluda nendest paremini säilinud ja täpsemini projekti järgi valmis ehitatud hoone kaitsmist. Sellised hooned annavad aimu ajastu arhitektuurimõttest. Sellistele hoonetele lisandub väärtuskategooriatele (esteetiline, arhitektuurne, kohakultuuriline ja ajalooline) tüpoloogiline väärtus. Hoonete kaitsmisel tuleb arvestada nende ansamblilisusega, kõrvalhooned vajavad terviklikkuse mõttes samuti kaitset. Lisaks selgitatakse välja hooned, mis vajavad edasist dokumenteerimist. Peale autori tehtud välitöödele toetutakse 20. sajandi arhitektuuri inventeerimise programmis maakondades läbi viidud välitöödele ja nende hinnangule, et käesoleva töö järel dustena teostada ekspertiis ja kaaluda arhitektuurimälestisena **riikliku kaitse rakendamist järgnevatele maa-alkoolidele**²⁶¹ (17):

Massiaru Pärnumaal – kõrgetasemeline funktsionalistlik originaalmahus säilinud koolihoone. Liigendatud mahtudega funktsionalistlik koolimaja, millele lisavad originaalsust sissepääsu rõhutav vertikaalselt tumedaks krohvitud trepikojatsoon ja akende ehisdetailid. Autoriks silmapaistev Pärnus tegutsenud arhitekt Märt Merivälja, kelle looming seni pigem alaväärtustatud. Hoones tegutseb Massiaru Algkool, kuid vald kavatseb lähiajal kooli sulgeda.

²⁶⁰<http://www.muinas.ee/muinsuskaitsetegevus/projektid/arhitektuuri-inventeerimine> (vaadatud 21. aprill, 2012)

²⁶¹ Enamik ettepanekuid on kooskõlas 20. sajandi arhitektuuri inventeerimise programmis tehtud ettepanekutega. Mõnel juhul on tüpoloogiline väärtus tõstnud hoone väärtust ja autor on selle teadmise pakkunud programmist erinevaid lahendusi.

Saulepi Pärnumaal – levinud tüüpprojekti Valgus II originaalkujul säilinud näide (Võsu, Metsapoole). Projekteeritud Põllumeeste Keskse Ehitustalituses insener Richard Kasikovi poolt. Hea esindaja 1930. aastate vernakulaarsest maakoolimajast. Mansardkatusega hoone on säilinud algne maht (u-kujuline põhiplaan), katteliistuga püstvooder, tihedaruudulised aknad. Võiks teha võrdleva ekspertiisi Metsapoole koolimajaga. Otseselt ei ole ohustatud (Saulepi rahvamaja). Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus.

Jõõpre Pärnumaal - 1930. aastate traditsionalistliku maakoolimaja hea näide. Säilinud on hoone algne maht, detaile interjööris, algupärased aknad, trepp. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus. Hoones töötab lasteaed, kuid vald kavatseb uue lasteaia ehitada, mistõttu on hoone edasine tulevik ebamäärane.

Tamme (Sangla) Tartumaal – küllaltki terviklikult säilinud kompaktne maakoolimaja. Ajalooline, kohalooline ja arhitektuurne väärtus. 1930. aastate moodsa traditsionalistliku koolihoone näide Tartumaal. Peale Laguja ainuke eestlaegne puitkoolimaja Tartumaal, mis on säilinud.

Neeruti Valgamaal – Põllutöökoja Ehitustalituse üsna projektilähedaselt ehitatud L-kujulise koolimaja tüüp. Hea näide vernakulaarsest katusekorruse väljaehitusega maakoolimajast. Säilitanud algupärase mahu, ilme (katteliistuga püstvooder säilinud). Kasutusel kortermajana.

Vana-Kariste Viljandimaal – kahe täiskorrusega klassitsismi mõjutustega puitkoolimaja tüüp. Iseloomulik on sümmeetriataotlus ja rõhutatud keskosa, mis väljendub ukse kohal teisel korrusel olevast kolmnurkfrontoonist. Ajalooline, arhitektuurne ja tüpoloogiline väärtus. Säilitanud algupärasuse. (puudub info interjööri kohta, vaja teha vaatlusuringud).

Malvaste Hiiumaal – terviklikult säilinud algse mahu, välisarhitektuuri ja mõnede sisekujundusdetailidega kahekorruseline traditsionalistlikus stiilis koolihoone Hiiumaal. Jaan Võsu väheesineenud tüüpprojekti järgi ehitatud hästisäilinud hoone. (Samasugune hoone asub Läänemaal Nurtu külas) Lokaalse, tüpoloogilise, arhitektuurse väärtusega.

Põlgaste Põlvamaal – nimeka arhitekti Arnold Matteuse projekteeritud funktsionalistlike ilmingute sümmeetrilise plaanijaotusega mahukas kivitoolimaja, mis on traditsionalistlike koolimajade seas üks modernistlikemaid. Iseloomuliku sümmeetrilise fassaadijaotusega, mida ilmestab vertikaalsust rõhutav trepikojatsoon.

Pamma Saaremaal – väikese traditsionalistliku puitkoolimaja tüüp (võib olla Põllutöökoja Ehitustalituse loomingu). Oluline on väärtustada koos kõrvalhoonega. Kasutatakse seltsimajana.

Võiduküla Pärnumaal – kõige autentsemalt säilinud uudisasunduste koolimaja (projekti autor Erika Nõva). Ei ole eriti elujõuline. Koostada ekspertiis, mis tagaks vähemalt korraliku dokumentatsiooni säilimise.

Simiste Muhumaal – Traditsionalistlik kivist koolimaja. Algne maht säilinud, palju algupäraseid detaile (ukselengid, II k aknad, ukse, trepp piiretega, keskküttesüsteem, mis enam ei tööta, aga on alles, õhulõõrid, teisaldatava vaheseina postid). Nimeka arhitekti Alar Kotli looming, kohaliku kultuuriloolise tähtsusega, näide tehnoloogilisest saavutusest (I keskküttega koolimaja Saaremaal). Tegelikult seal on teadlik omanik, aga maja käib üle jõu. Hoone võiks esindada ka nopsasüsteemi kasutust, mida seni on vähe esindatud.

Jõgeva Jõgeva linnas – historitsistlike tunnustega maakoolimaja tüüp (kultuurilooliselt oluline hoone). Erandlikult järsu kaldega mansardkatusega puithoone.

Või **Saare Jõgevamaal**.

Taebla Läänemaal – suuremaid traditsionalistlikke puutkoolimaju (säilitanud algse mahu, enamus tarindeid ja paljud detailid interjööris). Ajaloolise, arhitektuurse väärtusega hoone, nimeka arhitekti Artur Perna looming.

Kaimi Tartumaal – neoklassitsistlik kivist koolimaja tüüp, arhitektuurne, ajalooline väärtus. Neoklassitsistlik kivist koolimaja tüüp.

Nursi Võrumaal – Karl Jõgi populaarse tüüpprojekti järgi ehitatud hoone (T. Mihkelsoni muudatustega), arhitektuurne, ajalooline väärtus. Autentsel kujul säilinud. Nursi koolimaja kaitsega on esindatud Lindi, Palade (kuigi see on ulatuslik ü.e.) koolimajad.

Põlula Lääne-Virumaal – funktsionalistlike ilmingutega puidust maakoolimaja, haruldane maakoolimajade seas.

Sutlepa Läänemaal (interjööri kohta puudub info). Funktsionalistlik maakoolimaja, mille projekteeris arhitekt Rein Raidna. Võiks kaaluda riikliku mälestisena kaitse alla võtmist. Asümmeetrilise plaanijaotusega koolimaja.

Dokumenteerida (10):

Viinistu Harjumaal - 1920. aastate traditsioonilise koolimaja näide, mille vormis on tagasivaatavaid rahvusromantilisi jooni. Nimeka arhitekti varane looming. Originaalse lahendusega traditsionalistlik hoone, professionaalse arhitekti looming külamaastikul.

Peressaare Ida-Virumaal - näide 1930. aastate teisel poolel ulatuslikult ette võetud uudisasunduskülade rajamisega püstitatud esinduslikust koolimajast. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus

Tapa Lääne-Virumaal - Lääne-Virumaa üks esimesi vabariigiaegseid uusi koolimaju. Ajalooline, tüpoloogiline (tüüpiline kahekorruseline u-kujuline kivistkoolimaja), arhitektuurne, kohalooline väärtus.

Udriku Lääne-Virumaal - Väike traditsionalistlik maakoolimaja, millel on ajalooline, arhitektuurne ja kohalooline väärtus

Vihula Lääne-Virumaal - hilishistoritsismi mõjudega traditsionalistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus. Nimekate arhitektide looming. Nimekate arhitektide A. Soansi ja K. Burmani projekt

Taali-Põlendmaa Pärnumaal - Tüüpiline 1930. aastate alguses ehitatud kahe täiskorrusega L-kujulisega põhiplaaniga koolimaja, Pärnumaal harvaesinev tüüp. Algne maht, detailid suures osas samuti säilinud. Ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus

Pahkla Raplamaal (juurdeehitus) - Põllutöökoja Ehitustalituse autentsel kujul säilinud traditsionalistlik koolihoone. Säilitanud algupärasuse, katteliistuga püstvoodri, aknad. Hea näide vernakulaarsest koolihoonest maapiirkonnas. Tüübilt sarnaneb Neeruti koolimajaga Valgamaal. Kaaluda kas võtta arvele.

Tagula Valgamaal - tüüpiline vernakulaarne väljaehitatud katusekorrusega puitkoolimaja. Ajalooline, kohalooline, tüpoloogiline väärtus

Laatre Viljandimaal - kõrge arhitektuurse tasemega funktsionalistlik kivistkoolihoone. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus.

Kurenurme Võrumaal - Algse mahu säilitanud kompaktse mahuga traditsionalistlik koolihoone. Ajalooline, kohalooline väärtus.

Lisaks vajavad vaatlusuuringuid järgnevad koolihooned (5):

Nehatu Läänemaal

Suureküla Tartumaal

Surju Pärnumaal

Peetri Valgamaal

Lehtmetsa-Risti Järvamaal

7. KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Arhiiviallikad:

Eesti Arhitektuurimuuseum (EAM)

1920.–1930. aastate arhitektuur. Haridus- ja teadusasutused. f. 2, n. 5.

Leo Gensi kartoteek, f. 46.

Naha koolimaja projekt f. 23, n. 1, s. 33

Võiduküla koolimaja projekt f. 22, n. 1, s. 27

Eesti Riigiarhiiv (ERA)

Haridusministeerium. Kooliharidus. Algharidus. F. 1108, n. 13.

Koolihoonete võistlusprojekte ja hindamiskomisjoni koosoleku protokollid katkend ja koolimajade plaane. F. 1108, n. 1, s. 615.

Maakoolimajade ehitamise plaanid ja protokollid. f. 1790, n. 1.

Kirjavahetus Pärnumaa koolimajade ehitamise ning projektide kinnitamise asjus. F. 2218, n. 1, s. 95.

Kirjavahetus Haridusministeeriumi kooliosakonnale. Koolihoonete ülevaatused aktid. F. 884, n. 4, s. 836.

Kirjavahetus koolimajade ehitamise kohta. Pärnu Maavalitsuse Haridusosakonna kirjakogu f. 1097, n. 1, s. 2468.

Võistlusel osalenud algkoolide plaanid 1921-22. f. 2966, n. 4.

Audru koolimaja projekt f. 3798, n.1, s. 83.

Erra koolimaja projekt. f. 2004, n. 1, s. 236.

Puka koolimaja projekt f. 4743, n. 1, s. 18

Koolidest ja rahvaharidusest. F. 4858, n. 1, s. 239.

Kirjavahetus Lääne Maakoolivalitsusega Läänemaa avalike algkoolide võrgu

korraldamise asjus; koolivõrgu kavand. f. 1108, n. 3, s. 855

Pärsama vallavolikogu koosolekute protokollid Koikla Pamma algkooli hoone ehitamiseks Koolimajade Ehituslaenu Fondist laenu taotlemise küsimuses. Koikla valla algkoolihoone kavand ja kooli krundi skits. f. 1790, n. 1, s. 902.

Tallinna Linnaarhiiv (TLA)

Kirjavahetus Rapla vallavalitsusega Seli-Hagudi algkoolimaja ehitamisest. Kavandid. F. 884, n, 4, s. 932.

TLA f. 930, n. 1, s. 16.

TLA. Kirjavahetus Haridusministeeriumi Kooliosakonna ja vallavalitsusega. Koolihoonete ülevaatuse aktid. 1938-1939. F. 884, n. 4, s. 836.

Eesti Ajalooarhiiv

Sonda koolimaja plaan. f. 622, n. 1, s. 121.

Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseumi (EPAM)

Eesti Haridusseltside Aastaraamat 1. Tartus, 1909. fond R 17257.

Suulised allikad:

Otepää vallavanem Andres Visnapuu, november, 2011.

Sõmerpalu vallavalitsus, 04. aprill, 2012

Lasva vallavalitsus, 11.oktoober, 2011.

Vestlus Surju valla maanõunikuga, 20. aprill, 2012.

Ründo Müls, 20. september, 2012.

Internet:

Eesti 20. sajandi arhitektuuri inventeerimise projekti tulemused. Koost. Hansar, L., Kalm, M., Lankots, E. jt 2007. <http://www.muinas.ee/muinsuskaitsetegevus/projektid/arhitektuuri-inventeerimine> (vaadatud 08. aprill 2012).

http://www.international.icomos.org/charters/nara_e.htm, (vaadatud 24. märts, 2012).

<http://www.eesti.ca/index.php?op=article&articleid=33083> (vaadatud , 17. aprill 2012).

<http://whc.unesco.org/en/list/733> (vaadatud 21. aprill, 2012)

Maa-arhitektuur ja –maastik. Uurimine ja hoidmine. Valdkonna arengukava 2007-2010. Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium. Tallinn, 2006.
<http://www.kul.ee/index.php?path=0x214x1280> (vaadatud 29. märts, 2012)

Maa-ameti kaardirakendus. <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGis>

Museo 24, <http://www.museo24.fi/?action=INavigation::viewArticle%2810994%29> (vaadatud 20. aprill, 2012)

Läti kultuurimälestiste riiklik register, www.mantojums.lv (vaadatud 20. okt., 2011)

www.pria.ee/et/toetused/meede/kulade_uuendamise_ja_arendamise_investeeringutoetus_mee_de_3_2__2009_2010/ (vaadatud 30. märts, 2012)

Prieto, Valeria. Vernaculararchitecture and their setting vulnerability: One example of recoveringheritage and setting. www.international.icomos.org/xian2005/papers/2-31.pdf (vaadatud 20. aprill, 2012).

Eesti hariduse viis väljakutset. Eesti haridusstrateegia 2012-2020 projekt. http://www.elu5x.ee/public/documents/materjalid/Haridusstrateegia_PROJEKT_8_lk.pdf (vaadatud 1.04.2012)

Tumala mõisapargi rekonstrueerimise põhiprojekthttp://www.sulevnurme.org/works_1/tumala/15KP10_Tumala_park_seletuskiri.pdf (vaadatud 03.aprill, 2012)

Viinistu küla arengukava 2009-2013. http://www.kuusalu.ee/file_storage/2318/203848 (vaadatud, 19. aprill, 2012)

<http://www.nissikool.ee> (vaadatud 27. veebruar, 2010).

<http://liivinaisselts.blogspot.com/p/selts.html> (vaadatud 30. märts, 2012)

<http://www.kyladeselts.ee/kyladeselts/KES.html> (vaadatud 30. märts, 2012)

Kultuuriministeeriumi strateegiline arengukava 2011-14. http://www.kul.ee/webeditor/files/arengukavad/LISA_100318_KuM_arengukava_2011-2014_muudetud_ja_kinnitatud.pdf (vaadatud 11. aprill, 2012).

Normdokumendid:

Koolimajade ehitusfondi seadus (Riigi Teataja 1922, nr 60/61).

Avalikkude algkoolide hoonete ehitamise määrus (RT 1936, nr 36).

Avalikkude algkoolide seadus (RT, 1931, nr 46)

Avalikkude algkoolide seadus (RT 1919, nr 70)

Avalikkude algkoolide seadus (RT 1920, nr 75/76)

Ehitusseadus (RT 2002 nr 47/15)

Publitseerimata materjal:

Gens, Leo. Artur Perna monograafia. Käsikiri Arhitektuurimuuseumis arvele võtmata (pagineerimata).

Lutsepp, Elo Uudisasundused – 1930. aastate sotsiaalpoliitika ja arhitektuuri kohtumisi (Magistritöö). Eesti Kunstiakadeemia kunstiteaduse osakond, Tallinn, 2006.

Kadi Karine. Vormsi hoonestuse väärtused ja kaitsmise võimalused. (magistritöö), Tallinn, 2011.

Silla, Maria. Puitmõisad. Tüpoloogia, väärtused ja kaitse (Bakalaureusetöö). Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja restaureerimise osakond. Tallinn, 2010.

Poolma, Karin. Lepplaane uudismaa-asunduse lugu: moodsast projektist ääremaaks (Uurimistöö). Are Põhikool. Pärivere, 2009.

Soosaar, Rain. Valga koolimajad 1920-40 (avaldamata käsikiri).

Lainoja, Arvo. Pillapalu asundusküla algkoolihoone varemed. Restaureerimiskooli täiendkoolituse lõputöö. Tallinn, 2002.

Kirjandus:

20. aastat ehitamist Eestis. 1918-38. Teedeministeeriumi Ehitusosakond. 1938.

Andresen, Lembit. Eesti kooli ajalugu: algusest kuni aastani 1940. Tallinn: Avita, 2003.

Andresen, L. Eesti algkoolid. Ülesvõtteid aastatest 1930–1940. Tallinn: Avita, 2007.

Antila, Heli. Turvallista ja itsetuntoa vahvistavaa koulunkäyntiä *kyläkoulu* oppimis kokemuksena. ProGradu-tutkielma. Kasvatustieteenlaitos. Tampereen yliopisto, 2008.

Bölau, Konstantin. Koolimajade ehitustehnilistest puudustest. – Eesti kool, 1935. Tallinn: Haridus- ja sotsiaalministeeriumi väljaanne. Tallinn. 1935. Lk 111-113.

Eesti Arkitektide Almanak. Toim. K. Bölau, A. Kotli, E. Kuusik. Tallinn: Eesti Arkitektide Ühing, 1934.

Grauen, A., Alver, V. Tulekindel ehitusviis "NOPSA". Tallinn: J. Roosileht, 1936.

Hallas-Murula, Karin. Albumitäis algkoolimaju. - Sirp, 2007, 23.03.

Jokilehto, Jukka. Arhitektuuri konserveerimise ajalugu. Tallinn: Tallinna Raamatutrukikoda, 2010.

Jõks, Allar. Kuidas saab sulgeda kooli? – Õpetajate Leht. 27. Jaanuar 2012. nr. 21.

Kalm, Mart. Eesti 20. sajandi arhitektuur. Tallinn: Sild, 2002.

Kalm, M. (koost.). Eesti Kunsti ajalugu. 5, 1900-1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010. Lk 279.

Kalm, M. 1930. aastate funktsionalism Eestis: meie ise moodas maailmas. – Toisin. Funktsionalism ja neofunktsionalism Eesti Arhitektuuris. EAM, 1993, lk 4-9.

Kann, Tõnu. Ääremaal võib kohata ilusaid maalähedasi hooneid. – Pärnu Postimees, 2009, 24.01.

Kits, Aino. Tallinna Haridusasutused A. Veiderma ametiajal. – Kooliuuenduslane, 1998, nr 3.

Koolihoonete ehitamise plaanimajandus. Ülevaade senistest tulemustest ja kavatsused. Tallinn: Haridusministeerium. 1937.

Kuut, A. Uusi koolimaju 1939. aastal. – Eesti Kool, 1940, nr 5. Lk 320-326.

Laherand, Meri-Liis. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk, 2008.

Lankots, Epp. Mitmekesine funktsionalism. – Sirp, 24. november, 2011.

Mälk, S. Koolimaju kerkis nagu seeni pärast vihma. – Õpetajate Leht. 16. dets. 2011.

Pallasmaa, Juhani. Space, Memory and Imagination: The Temporal Dimension of Existential Space. – Nordic architects write. New York: Routledge, 2008.

Simmer, Enn. Kas maakoolil on tulevikku? – Õpetajate Leht, 09. august, 2002, nr 28.

Sirk, Väino. Õpetajate seminar 1920.–1930. aastatel – haridusprobleem Eestis ja mujalgi. – TUNA, nr 3, 2001.

Port, Jaan. Kooliaedade ülesanded ja korraldus. – Kasvatus 1930. Nr 6. lk 280.

Postimees – Psühholoogid: õpiraskustega lapsed saaks aidata väikekoolid, 05. September 2010.

Pärdi, Heiki; Luttsepp, Elo; Maret Tamjärv (toim.). Maa-arhitektuur ja -maastik. Tallinn: Printon, 2008.

Pärdi, Heiki; Luttsepp, Elo; Jõks, Maris (toim.). Alevist vallamajani: artikleid maaehitistest ja -kultuurist. Tallinn: Aktaprint, 2010.

Raudvere, Rein. Pühajärve kool pääses taas. – Maaleht, 01. märts, 2012.

Ringkiri koolimajade korrastamise asjus (Haridusministeeriumi Teataja, 1937, nr 4).

Paulus, Karin. Asundustalud luubi all. – Eesti Ekspress, 28. september, 2006.

Tõnisson, Jaan. Mitte kohtu-, vaid koolimajasid. – Postimees, 1897, nr 233.

Tõnisson, Jaan. – Postimees, 1898, nr 28.

Vapper, Tiina. Pühajärve seisab oma kooli eest. – Õpetajate Leht. 20. Jaanuar 2012.

Viilup, Viktor. Küla ja kool Petserimaal. – Eesti Kool. Nr 1, 1938.

Ühendud kool. – Kasvatus, 1922, nr 1, l. 1.

8. TABELID JA ANKEEDID

8.1. Koolihoonete koondtabel

Sinisega on märgitud juba mälestisena kaitse all olevad hooned

Punasega on märgitud ettepanekud kaitse alla võtmiseks

Rohelisega on märgitud dokumenteerimise ettepanekud

Halliga on märgitud hävinud koolihooned

Kollasega on märgitud välisvaatlust ja täiendavaid uuringuid vajavad koolihooned

Raamitud on linnas asuvad koolid nendes linnades, mis hoone ehitamise ajal olid külad, alevid või alevikud

TÜÜBID:

FUNK - funktsionalistlik hoone

HIST - historitsism

NEOKL - neoklassitsism

TRAD - traditsionalistlik hoone

UUDIS - uudisasunduse moodne traditsionalistlik koolihoone

AS - asümmeetriline ülesehitus/fassaadijaotus

S - sümmeetriline ülesehitus/fassaadijaotus

8.2. Seisundi ja ettepanekute kokkuvõte

Kokkuvõte maakonniti

	Koolima ju säilinud kokku	On juba mälestisena kaitse all	Ettepanek RKM	Dokumen- teerida, arvele võtta	Arvele võtta	Mitte arvele võtta	Vajab vaatlus uuring ut	Hävinud koolimajad
Harjumaa	20	1	0	1	14	4	0	3
Hiiumaa	6	3	1	0	1	1	0	1
Ida-Virumaa	12	4	0	1	4	3	0	3 (+3 Venemaal)
Jõgevamaa	6	0	2	0	3	1	0	0
Järvamaa	9	0	0	0	7	1	1	2
Läänemaa	9	0	2	0	5	1	1	2
Lääne- Virumaa	21	1	1	3	9	7	0	4 (+4 Venemaal)
Põlvamaa	6	0	1	0	2	2	1	2
Pärnumaa	21	0	4	1	10	5	1	5
Raplamaa	10	0	0	1	5	4	0	1
Saaremaa	15	2	2	0	6	5	0	4
Tartumaa	9	0	2	0	5	2	0	1
Valgamaa	7	1	1	1	2	1	1	1
Viljandimaa	10	1	1	1	3	4	0	0
Võrumaa	15	0	0	1	12	2	0	4(+7 Venemaal)
Kokku	176	13	17	10	88	43	5	34 (+14 asub Venemaal)

8.3. Koolihoonete inventeerimistabelid

Koolihoonete koondtabel

Sinisega on märgitud juba mälestisena kaitse all olevad hooned

Punasega on märgitud ettepanekud kaitse alla võtmiseks

Rohelisega on märgitud dokumenteerimise ettepanekud

Halliga on märgitud hävinud koolihooned

Kollasega on märgitud välisvaatlust ja täiendavaid uuringuid vajavad koolihooned

Raamitud on linnas asuvad koolid nendes linnades, mis hoone ehitamise ajal olid külad, alevid või alevikud

TÜÜBID:

FUNK	- funktsionalistlik hoone
HIST	- historitsism
NEOKL	- neoklassitsism
TRAD	- traditsionalistlik hoone
UUDIS	- uudisasunduse moodne traditsionalistlik koolihoone
AS	- asümmeetriline ülesehitus/fassaadijaotus
S	- sümmeetriline ülesehitus/fassaadijaotus

ASUKOHT	NIMI	Ehitusaastad	PROJEKTI AUTOR	Materjal	Omandivorm ja kasutus	TÜÜP	Ettepanek/olek
HARJUMAA							
Anija vald, Pillapalu küla	Pillapalu	1938?	arvatavalt Joosep Ilmas	puit	Varemetes	UUDIS, S	-
Anija v., Kehra linn, Kreutzwaldi 4	Kehra	1938-39	Jacoby, Kolk	kivi	Kehra Gümnaasiumi algklasside maja	FUNK, AS	Arv
Harku vald, Merepiiga tee 10	Ranna algkool	1932-36	Põllutöökoja Ehitust.	kivi	11 korteriga maja, kuulub vallale	TRAD, AS	Arv
Jõelähtme vald, Neeme küla	Neeme	1935	Põllutöökoja Ehitust.	kivi	Neeme algkool	TRAD, S	Arv
Keila linn, Pargi 2	Keila	1929-30	Madis Kolk	kivi	Keila Gümnaasiumi algklasside maja	TRAD, S	On juba RKM
Kernu vald, Kernu küla	Kernu	1933	Põllutöökoja Ehitust.	puit	Kernu Põhikool	TRAD, AS	Arv
Kiili vald, Nabala küla	Nabala	1936-?	R. Raidna	puit	Kortermaja (u. 8 korteriga)	FUNK, AS	-
Kose vald, Kose alevik	Kose	1937-38	A.Volberg, E. Velbri	kivi	Kose raamatuk., kaltsukas, korterid	FUNK, AS	Arv
<i>Kuusalu vald, Hirvli küla</i>	<i>Hirvli</i>	<i>1929</i>	<i>E. Velbri? A.R.T. P. Ehitust.</i>	<i>puit</i>	<i>Tahetakse uut ehitada</i>		<i>Hävinud</i>
Kuusalu vald, Kõnnu k.	Kõnnu	1932	Tõnis Mihkelson	puit	Era, hollandlasest omanik	HIST, AS	Arv
Kõnnu vald, Viinistu k.	Viinistu	1930	Karl Tarvas (Treumann)	puit	Müügis	TRAD, S	Arv, dok
Kõue vald, Ardu alevik	Ardu	1930	?	kivi	Külalistemaja	FUNK, S	-
<i>Kõue vald, Kõue küla</i>	<i>Triigi</i>	<i>1927-28</i>	<i>?</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
Loksa linn, Tallinna 47	Loksa	1927-29	Tõnis Mihkelson	kivi	Loksa Gümnaasiumi algklasside maja	HIST, NEOKL	Arv
<i>Nehatu v., Iru k.</i>	<i>Nehatu</i>	<i>1930</i>	<i>Põllutöökoja Ehitust.</i>	<i>kivi</i>			<i>Hävinud (1988)</i>
Nissi vald, Riisipere alevik	Nissi	1932-33	?	puit	tühi enamjaolt, huviringide maja	TRAD	Arv
Padise vald, Harju-Risti k.	Risti	1929-30, 1931-32	A.R.T. P. Ehitust., A. Väli	puit	tühi	TRAD, S	Arv
Rae vald, Lagedi alevik	Lagedi	1937-39	Põllutöökoja Ehitust.	kivi	Lagedi Põhikooli nn vana maja	TRAD, AS	Arv
Rae vald, Lehmja küla	Lehmja	Proj. 1936	ins. M. Pantelejev, Laerfeldt	Kivi	Assaku lasteaed	FUNK, S	-

Rae vald, Vaskjala küla	Rae	1932-36	Karl Jõgi, A.R.T. Põllum. Ehitustalit.	puut	tehakse seltsimajaks	TRAD	Arv
Saku vald, Kajamaa küla	Kajamaa	1934	ühe versiooni kohaselt A. Wladovsky	kivi	Kajamaa Põhikool	HIST, S	Arv
Saue vald, Jõgisoo küla	Saue-Jõgisoo	1927	Põllutöökoja Ehitustalitus	puut	Saue-Jõgisoo Haridusselts	TRAD, S	Arv
Viimsi vald, Pringi küla, Nurme tee 3	Viimsi	1926	Karl Tarvas (Treumann)	puut	Viimsi Rannarahva Muuseum	TRAD, S	Arv
HIIUMAA							
Emmaste vald, Leisu küla	Leisu	1934	?	puut	MTÜ Agapäeotsa Seltsi maja	TRAD, S	On juba RKM
Kõrgessaare v., Lauka k.	Lauka	1938-39	Jaan Võsu tüüpp. „Ärjam“,	puut	Lauka Põhikool	HIST, S	-
Kõrgessaare vald, Malvaste küla	Malvaste / Mudaste	1928-30	Jaan Võsu	puut	puhkekeskus	TRAD, S	RKM
Kärdla linn, Uus 4	Kärdla	1930	Jaan Võsu	puut	Kärdla koolimaja ja muusikakool	TRAD, S	On juba RKM
Käina vald, Kogri küla	Kogri/Vaku	1938-39	Jaagup Linnakivi	puut	Eramaja, 3 korterit (pere)	TRAD, S	On juba RKM
Käina vald, Käina küla	Keina	1932	Tõenäoliselt Jaan Võsu tüüpp. „Ärjam“	puut			Hävinud
Pühalepa vald, Palade küla	Palade	1928-29	Karl Jõgi tüüpprojekt T.Mihkelsoni muudatustega	puut	Palade Põhikool	TRAD	Arv
IDA-VIRUMAA							
Avinurme vald, Ulvi küla	Ulvi	1921-23	?	puut	Noorte huvikeskus	TRAD, S	On juba RKM
Iisaku vald, Oonurme küla	Oonurme	1925	Ilja Kaliberda	puut	külakeskus	TRAD, S	-
Iisaku vald, Jõuga küla	Jõuga	1928	Arnold Väli projekt	puut	sotsiaalkorteritega maja	TRAD, S	Arv
Iisaku vald, Kuru küla	Kuru	1938	koostanud insener Jaan Siilak	kivi	Eramu Kuru männi juures, puhkeasutus	TRAD, S	-
Iisaku vald, Imatu küla	Imatu	1926	?	puut			Hävinud
Illuka vald, Jaama küla	Jaama	1929	Nikolai Schevelev	puut	Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus	TRAD	-
Jõhvi vald, Jõhvi linn,	Jõhvi	1929-30	August Taul (tollal	kivi	Jõhvi Seltsimaja	TRAD, S	Arv

Kooli tn			Teedeministeeriumi arhitekt)				
Kiviõli linn, Vabaduse pst 6	Kiviõli	1936-1938	ins. Kurt Sosaar (TALVING)	kivi	Kiviõli Kunstide Kool	TRAD (FUNK, NEOKL)	On juba RKM
Lüganuse vald, Lüganuse alevik	Püssi	1924-26	Ferdinand Adoff	kivi	Lüganuse Keskkool	TRAD, HIST	On juba RKM
Maidla vald, Sirtsu küla	Sirtsu	1938-40	Jaan Siilak	puut			Hävinud
Mäetaguse vald, Pagari küla	Pagari	1929-33	Põllutöökoja Ehitustalitus tõenäoliselt	puut	Pagari Seltsimaja	TRAD, AS	On juba RKM
Sonda vald, Erra küla	Erra	1935-36	A.R.T. Põllumajandusliidu ehitustalitus	kivi	Lasteaed, raamatukogu, Erra Kultuuriseltsi maja	FUNK/ TRAD	Arv
Sonda vald, Sonda alevik	Sonda	1921-22	Viru maavalitsuse insener Jevgeni Kobõlin?	puut	raamatukogu ja muuseum	TRAD, S	Arv
Tudulinna vald, Peressaare k.	Peressaare	1937-38	Erika Nõva	kivi	tühi	UUDIS, AS	Arv, dok
Vihula vald, Oandu küla	Oandu	1932	Eesti Põllum. Keskseksi tüüp. ins. K. Meyeri muudatus	puut	põles 1990. aastatel maha		Hävinud (1990ndad)
Asub Venemaal	Kriuska	1924-26	Nikolai Schevelev	puut	?		Venemaal
Asub Venemaal (end. Zerdjanka k.)	Zerdjanka	1924-26	?	puut	?		Venemaal
Asub Venemaal (end. Kallivere k.)	Kallivere	1926-27	Nikolai Schevelev	puut	?		Venemaal
JÕGEVAMAA							
Jõgeva linn, Mustvee mnt 2	Jõgeva	1929	? Nikolai Owtšinnikow	puut	OÜ TAA Elekter	HIST, NEOKL	RKM võrrelda Saarega
Pajusi vald, Pisisaare küla	Pisisaare	1936, juurdeeh.	?	kivi	Pisisaare Algkool	TRAD, AS	Arv
Pala vald, Pala küla	Pala	1928	Nikolai Owtšinnikow	puut	Pala kool	HIST, S	-
Pala vald, Nõva küla	Nõva	1932	?	puut	Külaseltsi maja	HIST, S	Arv
Saare vald, Kääpa küla	Saare	1928-29	Tartu maavalitsuse ins. J.	puut	Kalevipoja Muuseum	HIST, S	RKM võrrelda

			Lenzius?				Jõgeva
Tabivere vald, Pataste küla	Pataste	1926	?	puit	eraomand, korterid	TRAD, S	Arv
JÄRVAMAA							
Albu vald, Lehtmetsa küla	Lehtmetsa-Risti	1934	L. Võsoberg, ehitusmeister A.Laupa	kivi	omanik renov. seda majutusteenuse osutamiseks	TRAD, AS	? Vaatlusuuring
Ambla vald, Aravete alevik	Aravete	1939-40	Leonhard Võsoberg	kivi	Aravete Keskkool	FUNK, S	Arv
Ambla vald, Ambla alevik, Pikk 37	Ambla	1923	Paide linna ehitusmeister Johann Mamberg	puit	lastead-algkool	HIST, S	Arv
Ambla vald, Käravete alevik	Käravete	1939	Järvamaa maainsener Leonhard Võsoberg	kivi	Käravete Külaselts	FUNK, AS	Arv
Imavere v., Käsukonna küla	Käsukonna	1933-35	August Volberg	kivi	elamu?	TRAD, AS	Arv
Järva-Jaani vald, Järva-J-i alev, Pikk 1	Järva-Jaani	1939	insener August Laupa	kivi	Järva-Jaani Gümnaasium	FUNK, AS	-
Pajusi vald, Arisvere küla	Rutikvere	1938-39	T. Mihkelson	kivi	kortermaja, 1 korter kasutuses	TRAD, S	Arv
Paide vald, Mustla küla	Mustla	1929-1932	Põllutöökoja Ehitustalitus?	puit			Hävinud
Türi vald, Villevere küla	Villevere	1935	Viljandi maainsener Jaan Maasik? E.Otting?	kivi, puit	Sotsiaalkorteritega maja	TRAD, S	Arv
Väätsa vald, Lõõla küla	Lõõla	1939-42	Herbert Johanson	kivi	Kaitseliidu Järvamaa Õppekeskus	TRAD, S	Arv
Väätsa vald, Piiumetsa k.	Piiumetsa/Piiumetsa	1930-32	Eesti Põllumeeste Keskse Ehitustalituse ins. R. Kasikov	puit			Hävinud
LÄÄNEMAA							
Hanila vald, Hanila küla	Hanila	1928-33	?	puit	Hanila Muuseum	HIST, S	Arv
Hanila vald, Mõisaküla küla	Mõisaküla	1936	Põllum. Keskse Ehitusvalituse ins. Richard Kasikov	puit	erakätes, renoveerivad kõvasti, uus vooder	TRAD, S	-

Hanila vald, Nehatu küla	Nehatu	1934	Vilhelm Grünbaum, Jaan Võsu	puit	eraomand	HIST, S	Vaatlusuuring
Kullamaa vald, Liivi küla	Liivi	1934-35	Jaan Võsu, Richard Kasikov	kivi	Raamatukogu, Liivi Naisseltsi maja	TRAD, S	Arv
Lihula linn, Tallinna mnt 25	Lihula	1937	Põllutöökoja Ehitustalitus (proj. Arnold Väli)		Lihula Gümnaasium	FUNK, S	arv, miljöölale
Noarootsi vald, Pürksi küla	Pürksi / Noarootsi	1929-33	T. Mihkelson Karl Jõe tüüpprojekti järgi	puit			Hävinud (1977)
Noarootsi vald, Sutlepa küla	Sutlepa	1938-39	Rein Raidna, ehitustööd Jaan Võsu ettevõtte	kivi	raamatukogu on osaliselt	FUNK, AS	RKM
Nõva v., Variku küla	Variku	1923	Haridusmin. Arhitekt Tõnis Mihkelson	puit	suvemaja	TRAD	Arv
Oru vald, Seljaküla küla	Seljaküla	1936	Tüüpprojekti Tüüp 5 järgi koostas Wilhelm Grünbaum	puit			Hävinud (1985)
Taebla vald, Taebla küla	Taebla	1928-30	Artur Perna	puit	tühi	TRAD, S	RKM
Vormsi saar, Hullo küla	Hullo	projekt 1933	dipl. ins. Wilhelm Grünbaum	puit	kool, raamatukogu, hoones tegutseb ka käsitööring	TRAD, S	Arv
LÄÄNE-VIRUMAA							
Haljala vald, Varangu küla	Varangu	1930	?	puit	tühi, räämas	TRAD	-
Kadrina vald, Kadrina alevik	Kadrina	1938-39	H. Tuberg, vormistanud ins. harald Wiekmann	kivi	Kadrina kool	FUNK, S	Arv
Kadrina vald, Võipere küla	Võipere	1928-29	A.R.T. Ehitustalitus	puit	sotsiaalkorteritega maja	TRAD, S	Arv
Kadrina vald, Kiku küla	Udriku	1933	August Volberg	puit	eraomand, elamu	TRAD, S	arv, dok
Kadrina vald, Ridaküla küla	Imastu	1926-27	insener Ferdinand Adoff	puit	Ridaküla Seltsimaja	TRAD, S	Arv
Kunda linn, Rahvamaja tn 2	Kunda alev	1933-35	Ins-id M. Grasberg ja J. Liibant	kivi		-	Hävinud
Laekvere vald, Laekvere alevik	Laekvere	1930-32	A. Väli, A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus	kivi	Laekvere koolimaja	TRAD, S	On juba RKM

Lääne-Virumaa, Laekvere vald, Muuga küla	Muuga	1930-31	A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus	puut		-	Hävinud
Laekvere vald, Rahkla küla	Rahkla	1936 (projekt)	Jaagup Linnakivi	kivi	tühi, osaliselt kortermaja?	TRAD, S	Arv
Laekvere vald, Rohu küla	Rohu	1926	?	puut	eraomand	HIST, S	-
Rakke vald, Rakke alevik	Rakke	1922, -31, 1924-30	Tõnis Mihkelson	puut	Rakke Güm. õpilaskodu	TRAD, S	-
Rakke vald, Kõpsta küla	Lahu	1939-40	Alar Kotli	kivi	Lasteaed-alkool	FUNK, S	Arv
Rakke vald, Lasinurme küla	Lasinurme	1928-29	A.R.T Põllutöökoja Ehitustalitus	puut	eraomand, elamu	TRAD, S	Arv
Rakke vald, Tammiku küla	Salla- Tammiku	1934-35	Põllutöökoja Ehitustalitus	Puit	?	TRAD	-
Rägavere vald, Põlula küla	Põlula	1929-30	Tõnis Mihkelson - H. Talving	puut	korterid, muuseum	TRAD/FUNK , AS	RKM
Tamsalu vald, Porkuni küla	Porkuni	1938-39	J. Linnakivi	kivi	kortermaja	TRAD, S	-
Tapa vald, Tapa linn	Tapa	1923	T. Mihkelson	kivi	Tühi, avariiline	TRAD, S	Arv, dok
Vihula vald, Koolimäe küla	Koolimäe	1923	?	puut	Teatriühingu puhkekodu	TRAD, S	-
Vihula vald, Võsu alevik	Võsu	1933	Eesti Põllum. Keskseksi Ehitustalitus Valgus II tüüppr.	puut	Võsu Põhikool	TRAD, S	Arv
Vihula vald, Vihula küla	Vihula	1931-32	Burman ja Soans	puut	Lasteaed-alkool	TRAD, S	arv, dok
Vinni vald, Aruküla küla	Aruküla	1928-29	?	puut	eraomand, korterid	HIST, AS	-
Vinni vald, Kadila küla	Kadila	1937-38	L. Gensi andmetes J. Linnakivi	kivi	raamatukogu	TRAD, S	Arv
Vinni vald, Tammiku küla	Tammiku	1932	?	puut	-	-	Hävinud (1978)
Vinni vald, Tudu alevik	Tudu	1928	Nikolai Schevelev	puut			Hävinud
Väike-Maarja v., V.-	Väike-	1936-38	Alar Kotli	kivi	Väike-Maarja Güm.	TRAD, S	Arv

Maarja alevik	Maarja	(juurdeeh .)					
Asub Venemaal (end. Omuti küla)	Omuti	1926	?	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal (end. Radoveli küla)	Radoveli	1921	?	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal (end. Zagrivje küla)	Zagrivje	1934 või 1938	? L. Gens nimetab A. Volbergi, ehitusmeister Ivan Gradov	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal (end. Konduši küla)	Konduši	1936	?	puit	?		Venemaal
PÕLVAMAA							
Kanepi vald, Kanepi alevik	Kanepi	1936	Henn Kuvasto	kivi	Kanepi Gümnaasium	TRAD, S	-
Kanepi vald, Põlgaste küla	Põlgaste	1937	Arnold Matteus	kivi	postkontor, seltsitegevus		RKM
Kanepi vald, Soodoma küla	Suureküla	1927	?	puit	tühi	TRAD, S	Vaatlusuuring
Kõlleste vald, Karaski küla	Karaski	1930-32	?	puit	Karaski Keskus, külalistemaja	TRAD, S	-
Mooste vald, Rasina küla	Rasina	1934-35	?	puit	raamatukogu, laste päevahoid	TRAD, S	Arv
Räpina vald, Naha küla	Naha kool	1937	Alar Kotli	puit	tühi	TRAD, AS	Arv
Veriora vald, Viluste küla	Viluste	1927-28	A.R.T. Põllutöökoja Ehitustalitus, Erich Jacoby	puit			Hävinud
Värskas vald, Värskas alevik	Värskas	1923-24	?	puit			Hävinud
PÄRNUMAA							
Are vald, Lepplaane küla	Lepplaane	1936-37	A. Esop ja Joosep Ilmas	kivi	elamu	UUDIS, AS	Arv
Are vald, Murru küla	Murru	1933	projekti valmistas Mart Kiirats	puit	eraomand, tühi	TRAD	-

Audru vald, Jõõpre küla	Jõõpre	1935	Joonas Kinnunen	puit	lasteaed	TRAD, S	RKM
Audru vald, Audru alevik	Audru	1938-39	Rudolf Siimann	kivi	Audru Keskkool	FUNK, AS	-
Audru vald, Lindi küla	Lindi	1927	Karl Jõe tüüpprojekti järgi joonestanud A. Sepp	puit	MTÜ Lindi Külaselts	TRAD	Arv
Audru vald, Kihlepa küla	Kihlepa	1928	?	puit	Kihlepa Seltsimaja	TRAD, S	Arv
Audru vald, Ahaste küla	Soeva	1936	ins. Erich Klein	puit	Aruvälja rahvamaja	TRAD, S	Arv
Halinga vald, Mõisaküla küla	Pööravere	1938-39	M. Merivälja	kivi	Anelema raamatukogu	FUNK, S	Arv
Häädemeeste vald, Sooküla küla	Võiduküla	1936-38	Erika Nõva	kivi	eraomand, tühi	UUDIS, AS	RKM
Häädemeeste vald, Massiaru küla	Massiaru	1937-38	M. Merivälja	kivi	Massiaru algkool ja seltsimaja	FUNK, AS	RKM
Häädemeeste v., Metsapoole küla	Metsapoole	1931	Põllumeeste Keskseksi Ehitustalitus	puit	koolimaja	TRAD, S	Arv
Paikuse vald, Põlendmaa küla	Põlendmaa	1937-39	J. Kinnunen	puit	tühi	TRAD	Arv, dok
Paikuse vald, Seljametsa küla	Pustuski-Seljametsa	1931-32	Põllutöökoja Ehitustalitus, Arnold Väli	Kivi, puit	Seljaküla lasteaed-algkool	TRAD, S	-
Saarde vald, Tihemetsa küla	Liivia lastek. Kool	1926-38	arvatavalt projekteeritud A.R.T. Ehitustalituses?	puit	Tihemetsa Päevakeskus	TRAD, S	Arv
Saarde vald, Kilingi-Nõmme linn	<i>Kil.-Nõmme I kool</i>	<i>1920-23</i>	<i>?</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
Sauga vald, Nurme küla	Sauga	1938	M. Merivälja	kivi	Sauga Põhikool	FUNK, S	Arv
Sauga vald, Sauga alevik	<i>Sauga vana koolim.</i>	<i>1928-29</i>	<i>A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
Surju vald, Kikepera küla	<i>Kikepera</i>	<i>1931</i>	<i>A.R.T. Ehitustalitus, Arnold Väli</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
Surju vald, Surju küla	Surju	1931/32/33	Põllutöökoja Ehitustalitus	puit	eraomand, müügis	TRAD, AS	Vaatlusuuringud
Surju vald, Ristiküla küla	Ristiküla	1935-37	E. Volffeldt	puit	elamu	HIST, S	Arv
Tori vald, Aesoo küla	Aesoo	1926/27	Haridusmin. projekti järgi (K. Jõgi?)	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>

Tori vald, Tohera küla	Viira	1934-35	Herman Berg	kivi	Viira Kooli õpilaskodu	FUNK, S	-
Varbla vald, Kulli küla	Saulepi	1932	P. Keskseltsi Ehitustalituse projekt Valgus II	puit	Saulepi Rahvamaja	TRAD, S	RKM
Varbla vald, Varbla küla	Varbla	1939	ehitusmeister Peeter Hurt	kivi	Varbla Põhikool 1939	TRAD	-
Vändra vald, Samliku küla	Samliku	1934/35-36/37	Joonas Kinnunen	puit	Turismitalu	TRAD, S	Arv
<i>Vändra vald, Viluvere küla</i>	<i>Viluvere</i>	<i>1934-36 ja 1937-38</i>	<i>Volberg</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
RAPLAMA							
Järvakandi v., Järvak. Alev	Järvakandi	1938-	A. Soans	kivi	Järvakandi Gümnaasium	TRAD, AS	-
Kehtna vald, Eidapere alevik	Eidapere	1930-36	Tõnis Mihkelson	puit	Eidapere kooli õpilaskodu	HIST, S	-
Kehtna v., Ohekatku k.	Ohekatku	1928-29	?	Kivi, puit	Era	TRAD, S	-
Kehtna vald, Kalbu küla	Kehtna	1929-30	Tõnis Mihkelson	Kivi, puit	Kehtna Hooldekodu	HIST, S	Arv
Kohila vald, Pahkla küla	Pahkla	1932 (juurdeeh)	August Volberg	puit	Sisuliselt tühi, üks korter	TRAD, AS	Arv, dok
Märjamaa vald, Ojaäärse küla	Nurtu	1927-28	insener Jaan Võsu	puit	tühi	TRAD, S	-
Märjamaa v. Märjamaa alev	Märjamaa	1930ndad II pool	?	kivi	Märjamaa Raamatukogu	TRAD/FUNK, S	Arv
Märjamaa vald, Moka küla	Haimre	1929-32	E.Jacoby projekt Mihkelsonilt?	kivi, puit	Haimre põhikool	TRAD, S	Arv
Rapla linn, kooli 8	Rapla	1926-27	Karl Jõgi kasut. E. Jacoby ja Franz de Vries'i projekti.	kivi	Rapla Ühisgümnaasiumi algkoolide maja	TRAD/HIST, AS	Arv
Rapla vald, Hagudi küla	Seli-Hagudi	1936-37	A. Esop	kivi	Hagudi Keskus, rmtukogu, lasteae	FUNK, S	Arv
<i>Vigala vald, Tõnumaa</i>	<i>Peru</i>	<i>1928-29</i>	<i>?</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>

küla							
SAAREMAA							
Kaarma v., Koidu k.	Randvere	1935-1938	Põllutöökoja Ehitustalitus, koostas Jaagup Linnakivi	kivi	randvere tööppekeskus	TRAD, S	Arv
Kihelkonna vald, Tagamõisa	Tagamõisa	1934-35	Saaremaa maa-arhitekt Voldemar Erich Anderson	puit	seisab tühjana	HIST, S	Arv
Laimjala vald, Kahtla küla	Kahtla	1937-39	H. Kukkur, projektil N. Jürisson	kivi	Kahtla Põhikool	FUNK, S	Arv
<i>Leisi vald, Leisi küla</i>	<i>Leisi</i>	<i>1925-27</i>	<i>Erik Gramtzi tüüpprojekti eeskuju</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud (2000)</i>
Leisi vald, Koikla küla	Koikla	1931-32	E. Anderson Haridusministeeriumi arhitekti eelkava järgi	puit	tühi	HIST, S	-
Leisi vald, Pamma küla	Pamma	1934/35	Põllutöökoja Ehitustalitus?	puit	seltsimaja	TRAD, S	RKM
Muhu vald, Tamse küla	Tamse	1938	J. Linnakivi, A. Volberg	kivi	Eesti Kunstiakadeemia puhkebaas	TRAD, S	Arv
Muhu vald, Rässa küla	Simiste	1933-34	Alar Kotli	kivi ja puit	eraomand	TRAD, AS	RKM
Mustjala vald, Mustjala küla	Mustjala	1937-39	Roman Koolmari tüüpprojekt ins. E. Kobõlini muudat.	kivi	Mustjala Põhikool	TRAD, S	Arv
Mustjala vald, Võhma küla	Võhma	1927	dipl. ins. S. Kobol...? De Vriesi ja Jacoby projekt!	puit	raamatukogu	TRAD, S	-
Orissaare vald, Tagavere k.	Tagavere	1933	Arnold Väli (Põllutöökoja Ehitustalitus)	puit	Raamatukogu, seltsimaja	TRAD, S	On juba RKM
Orissaare vald, Tumala küla	Tumala	1932	Põllutöökoja Ehitustalitus, Arnold Väli	kivi	?	TRAD, AS	Arv
Pihtla vald, Kaali küla	Kaali	1936 või 1938	Heinrich Kukkur	kivi	Kaali Põhikool	FUNK, S	-
Põide vald, Kõrkvere küla	Kõrkvere	1927	?	puit	Kõrkvere päevakeskus, sotskorter	HIST, S	-

Salme vald, Tiirimetsa küla	Tiirimetsa	1936	H. Kann (Hallas: valmis 1936)	kivi	Alles, Kodukultuuriselts "Küünal"	FUNK, S	On juba RKM
<i>Torgu vald, Karuste küla</i>	Karuste	1931/33	<i>insener Jürisson</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
<i>Torgu vald, Lõupõllu küla</i>	Lõupõllu	1920/24	<i>Franz de Vries ja Erich Jacoby</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
<i>Torgu vald, Torgu küla</i>	Torgu	1938-39	<i>ins. Heinrich Kukkur</i>	<i>kivi</i>			<i>Hävinud</i>
Valjala vald, Kallemäe küla	Kallemäe	1937-40	Heinrich Kukkur	kivi	Kallemäe Kool	FUNK, S	-
TARTUMAA							
Laeva vald, Kämara k.	Kärevere	1934	?	kivi, puit	Kärevere Külaselts	TRAD, AS	Arv
Laeva vald, Laeva küla	Laeva	1932-33	ins. David Roos, ehitusm. Ado Johanson	kivi	Laeva Põhikool	FUNK, S	Arv
<i>Luunja vald, Luunja alevik</i>	Luunja	1931-32	<i>Eesti Põllumeeste Keskseksi Ehitusvalitsus</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud (1944)</i>
<i>Mäksa vald, Sarakuste küla</i>	Sarakuste	1934-35	<i>Kusmin</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud (1944)</i>
Mäksa vald, Võõpste küla	Võõpste / Võõpste	1934-35	Tartu maakonna arhitekt David Roos	kivi, puu	Pereklubi Noorus maja	TRAD, S	Arv
Nõo vald, Laguja küla	Laguja	1933	Arvatavalt Põllutöökoja Ehitustalitus	puit	Külakeskus, korter	TRAD, AS	Arv
<i>Nõo vald, Nõo alevik</i>	Nõo	1933-36	<i>Tartumaa arhitekt David Roos</i>	<i>puit</i>	-		<i>Hävinud</i>
Puhja vald, Kaimi küla	Kaimi / Ulila	1931-33	projektil N. Ovtšinnikovi nimi	kivi	eraomand, tühi	NEOKL, S	RKM
Tartumaa, Puhja vald, Puhja alev	Puhja	1937	Arvatav autor Nikolai Kusmin	puit	Puhja Gümnaasium	TRAD, S	Arv
Rannu vald, Suure-Rakke küla	Tamme / Sangla	1934	David Roos	puit	Sangla raamatukogu	TRAD	RKM
Rõngu vald, Valguta küla	Valguta	1931	? ehitaja Juhan Sööt	puit	1994. aastastl Lasteaed-alkool	TRAD, S	-
<i>Tartu vald, Marama küla</i>	Marama	1935-36	<i>David Roos</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>

Ülenurme vald, Reola küla	Reola	1927	N. Ovtšinnikov?	puut	plaanitakse ökoparki	HIST, S	-
VALGAMAA							
Helme vald, Ala küla	Ala	1935-38	maakonna arhitekt Georg Saar	kivi	Ala põhikool	TRAD, S	-
Karula vald, Valtina küla	Peetri	1932/33	P. Ehitustalitus, projekti kinnitas A. Volberg	puut	Erakätes	HIST/TRAD, S	Vaatlusuuringud
Otepää vald, Ilmjärve	Ilmjärve	1929-30	N. Owtšinnikow?	puut	Ilmjärve Hotell	NEOKL, S	Arv
Otepää linn, Tartu tn-l	Otepää	1929-30	ehitustehnik Nikolai Owtšinnikow, 1927	puut			Hävinud (1944)
Palupera vald, Neeruti küla	Neeruti	1934-36	Volberg	puut	Elamu	TRAD, S	RKM
Palupera vald, Hellenurme küla	Hellenurme	1935-36 (juurdeeh.)	Põllutöökoja Ehitustalitus	kivi	Vallavalitsus, raamatukogu, kultuurimaja	TRAD, S	Arv
Puka vald, Puka alevik, Kooli 3	Puka	1937-39	G. Saar	kivi	Puka Kunstikool	TRAD, S	On juba RKM
Tõlliste vald, Tagula küla	Tagula	1926-27	A. Sõber tegi projekti A. Mödlingeri projekti järgi	puut	?	TRAD, AS	dok, arv
VILJANDIMAA							
Abja vald, Laatre küla	Laatre	1936-39	R. Siiman	kivi	tühi	FUNK, AS	dok, arv
Karksi vald, Vana-Kariste	Vana-Kariste	1931-32	?	puut	MTÜ Vana-Kariste Külaselts	HIST, S	RKM
Kõo vald, Soomevere küla	Võhma	1936	dipl. insener Erich Otting	kivi	enamjaolt tühi	FUNK, S	Arv
Paistu vald, Holstre küla	Holstre	1935 (ü.e.)	Põllutöökoja Ehitustalitus	puut	Holstre Põhikool	TRAD, S	Arv
Paistu vald, Sultsi küla	Õisu (paistu)	1938-39	A. Viilu	kivi	Paistu Põhikool	TRAD, S	-
Suure-Jaani vald, Olustvere vald	Olustvere	1920 aastad (ü.e.)	Artur Perna	kivi		HIST, AS	On juba RKM
Suure-Jaani vald, Tääksi küla	Tääksi	1929-32	T. Mihkelson, K. Jõgi projekti alusel	kivi	Tääksi Põhikool	TRAD, S	-
Suure-Jaani linn,	Suure-Jaani	1938-40	J. Pikkov	kivi	Suure-Jaani Gümnaasium	TRAD, AS	Arv

Ilmatari 9							
Tarvastu vald, Mustla alevik	Mustla	1939-41	insener Jaan Maasik, muutmisprojekt Adolf Viilu	kivi	Tarvastu Muusika- ja Kunstikool	FUNK, AS	-
Viiratsi vald, Saareküla küla	Anni	1938-40	A.Viilu projekti järgi tehtud	Kivi	müügis, 6 korteriga maja	TRAD, S	-
VÕRUMAA							
<i>Antsla vald, Antsla linn</i>	<i>Antsla</i>	<i>1925/26</i>	<i>insener Paul Mägi, Mihkel Luht</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud (1944)</i>
Lasva vald, Lasva küla	Lasva	1936	Põllutöökoja Ehitustalitus	puit	eraomand	TRAD, AS	Arv
Lasva vald, Kääpa küla	Kääpa	1938-39	H. Kuvasto	kivi	Kääpa Põhikool	TRAD, S	-
Lasva vald, Pikakannu k.	Pikakannu	1938-39	H. Kuvasto	kivi	Pikakannu erakool	TRAD, S	Arv
Misso vald, Luhamaa küla	Luhamaa	1925-36	?	puit	eraomand	TRAD, S	Arv
Mõniste vald, Vastse-Roosa küla	Vastse-Roosa	1934-35	Hans Kõll	puit	V.-Roosa piirivalvepunkt	TRAD, AS	Arv
Rõuge vald, Ristemäe küla	Ristemäe	1934-35	A. Volberg, Põllutöökoja Ehitustalitus	kivi	6 sotsiaalkorteriga hoone	TRAD, AS	Arv
Rõuge vald, Nursi küla	Vastse-Nursi	1926-27	Karl Jõgi tüüpprojekt T. Mihkelsoni muudatustega	puit	külakeskus, raamatukogu	TRAD, S	Arv
Sõmerpalu vald, Osula küla	Sõmerpalu	1925	?	puit	tühi, eraomand	TRAD, S	Arv
<i>Sõmerpalu vald, Kurenurme küla</i>	<i>Kurenurme</i>	<i>1932-33</i>	<i>insener Hans Kõll</i>	<i>puit</i>	<i>tühi</i>	<i>TRAD</i>	<i>Arv, dok</i>
Urvaste vald, Urvaste küla	Urvaste	1938-40	Valga maainsener Georg Saar	puit	seltsimaja ja raamatukogu	TRAD, S	Arv
<i>Urvaste vald, Urvaste küla</i>	<i>Urvaste (I koolim.)</i>	<i>1931-32</i>	<i>P. Keskseltsi Ehitustalituse projekt Valgus II</i>		<i>kool</i>		<i>Hävinud (1938)</i>
Varstu vald, Krabi küla	Krabi	1936-37 (juurdeeh.)	J. Linnakivi	kivi	müügis	TRAD, AS	Arv
Varstu vald, Kõrgepalu küla	Kõrgepalu	1932	Insener Hans Kõll	puit	eraomand, müügis	TRAD, S	Arv

Varstu vald, Varstu alevik	Miku	1924/25	?	puit	müügis	TRAD, S	Arv
Vastseliina v., Loosi küla	Loosi	1939-40	Ott Puuraid	kivi	Erakätes 1990ndatest	TRAD, AS	Arv
<i>Võru vald, Kolepi küla</i>	<i>Kolepi</i>	<i>1925</i>	<i>Paul Mägi projekt T. Mihkelsoni allkirjaga</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud (1975)</i>
<i>Võru vald, Kirepi küla</i>	<i>Kirepi</i>	<i>1924</i>	<i>Tegu võib olla Hans Kõlliga</i>	<i>puit</i>			<i>Hävinud</i>
Võru vald, Parksepa alevik	Väimela	1936-39	H. Kuvasto	kivi	Parsksepa Keskkool	TRAD, S	-
Asub Venemaal	Jasska	1923-24	?	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal	Košelski	1923-24	?	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal	Pankjavitsa Eesti	1928-31	Kas B. Krümmer või T. Mihkelson	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal	Irboska	1923-24	?	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal	Pelska	1935-36	Anatoli Rozanski	puit	?		Venemaal
Asub Venemaal	Senno	1936-38	Heinrich Levald	kivi	?		Venemaal
Asub Venemaal, Pskov, Palkino	Petški	1929-32	?	puit	?		Venemaal

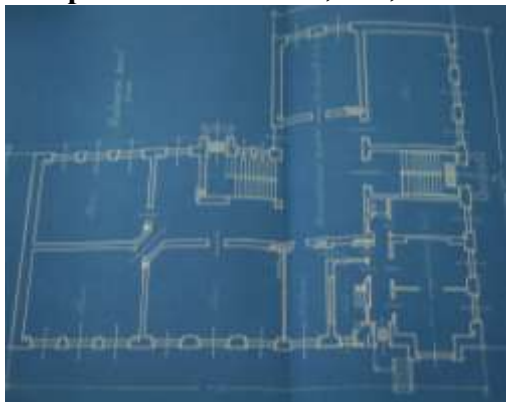
Nimi: nimi, algne nimetus	Fotod: fotod hoone esi- ja tagaküljest, kui on olemas. Autor ja aastaarv. Kui autorit pole märgitud, siis on tegu käesoleva töö autori fotodega.	
Mälestis: Mälestise korral registrinumbr ja kaitse alla võtmise aastaarv		
Ehitusaeg: koolihoone ehitamise aeg, kui on teada		
Asukoht: Maakond, vald/linn, küla/alev/alevik, Katastritunnus vastavalt Maa-ameti kaardiserveri aadressiinfole		
Korruselisus: 1 täiskorrusega, väljaehitatud katusekorrusega või 2 täiskorrusega hoone		
Arhitekt: koolihoone arhitekt/insener/töökoda, kui on teada		
Stiil: arhitektuurstiil		
Tüüp: põhiplaani kuju, fassaadijaotus, võimaluse korral ka algne klassiruumide arv		
Tänane funktsioon: hoone tänapäevane kasutus		
Fassaad: fassaadimaterjal		
Katus: katusekuju ja materjal		
Ümberehitused: ümberehitused, muudatused hoone välisilmes ja kui on teada, siis ka hoone sisemuses.		
Põhiplaan: arhiividest leitud projekti põhiplaan (esimene korrus) võimaluse korral on esitatud originaalprojekt.		Konstruksioon ja muud näitajad: võimalusel hoone konstruktsioonide materjal, ajalooline info.
Seisund: hoone üldine seisukord: hea, rahuldav, halb, avariiline.		
Väärtus: Arhitektuursete, ajalooliste ja miljööliste väärtuste määratlus.		
Ettepanekud jm märkused:	RKM – teha ekspertiis selgitamaks hoone vastavust mälestise tunnustele; dokumenteerida – jäädvustamine kiirelt vajalik hoone väärtuste ja avariilise seisundi tõttu; arvele võtta – kanda 20. sajandi arhitektuuri andmebaasi Kultuurimälestiste riiklikus registris; - ettepanekud puuduvad, hoone on aja jooksul kaotanud lagunemise ja/või ümberehitustega liiga palju oma arhitektuurset väärtusest, et arvele võtta.	

Nimi: Pillapalu (varemetes)	Fotod: EAM, f. 22, n. 8, s. 5. All: Ants Miidla, 2002.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1930. Aastate teine pool		
Asukoht: Harjumaa, Anija vald, Pillapalu küla KT: ?		
Korruselisus: 1k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: arvatavalt Joosep Ilmas		
Stiil: traditsionalism funktsionalismi mõjutustega		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: -		
Fassaad: silekrohv, ukse asetus fassaadil on sümmeetriline		
Katus: kelpkatus, savikivi		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: -		
Väärtus: uudisasunduste koolimaja. Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Kehra	Fotod: hoone esi- ja tagaküljest, oktoober 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Harjumaa, Anija vald, Kehra linn KT: 29001:004:0042 Kreutzwaldi 4		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Erich Jacoby, Madis Kolk		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Kehra Gümnaasiumi algklasside maja		
Fassaad: krohvitud		
Katus: lamekatus, plekk		
Ümberehitused: plastikaknad, uued ukSED, sisemised muudatused,		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: AS Loksa Tehastelt tellitud telliskividest seinad Hoonele plaaniti ehitada võimla, kuid see jäi sõja tõttu teostamata	
Seisund: rahuldav		
Väärtus: nimekate arhitektide looming, üks väheseid funktsionalistlikke maakoolimaju Harjumaal, mahu säilitanud, arhitektuurne väärtus, kohalooline		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

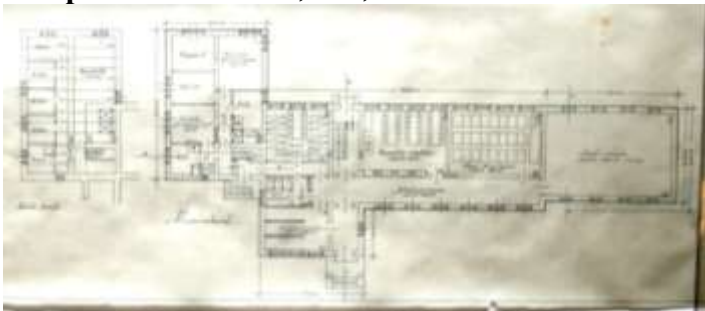
Nimi: Ranna	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1932-36		
Asukoht: Harjumaa, Harku vald, Rannamõisa küla KT: 19801:002:0760 Merepiiga tee 10		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus. Hoones oli algselt 3 klassi, saal-võimla (lahtikäiva seinaga, näitelava kasutamiseks), internaat ning tiivas alumisel korrusel eraldiseisvana kaks õpetajate korterit		
Tänane funktsioon: 11 korteriga sotsiaalmaja, kuulub vallale	Ümberehitused: sisemised muudatused, eriti II k; uus sobimatu metalluks Seisund: rahuldav/halb. Viimase remondiga püstitatud uus plekk-katus pole korralikult paigaldatud, katus laseb läbi (vihmaveetorud on puudulikud, nende asemel on katusel lehtrid; mitmed lekkekohad on tingitud sellest, et plekile ei pandud kile alla)	
Fassaad: Krohvitud		
Katus: valtsplekk		
Põhiplaan: Vaade raamatust "Killukesi Harku valla ajaloo" lk 39	Konstruksioon ja muud näitajad: Välisseinad paekivist, telliskivi voodriga	
	Väärtus: Algupärane 3-klassilise maakoolimaja näide. Säilinud on palju algupärast – vanad aknad, trepid, uksed, ruumijaotus (koridorsüsteem ja klassiruumide paigutus)	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

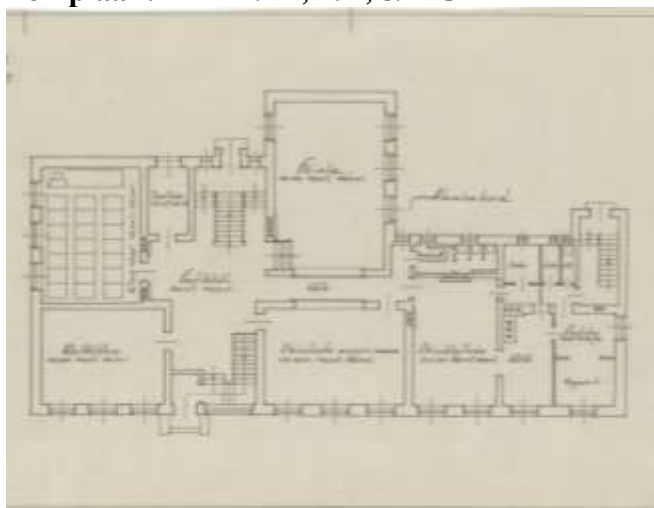
Nimi: Neeme (Jõelähtme-Neeme)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, aprill 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1934-36		
Asukoht: Harjumaa, Jõelähtme vald, Neeme küla KT: 24505:001:0686		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: August Volberg, Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus. Hoones on saal-võimla kõrgendatud näitelavaga, 2 klassiruumi		
Tänane funktsioon: Neeme Kool		
Fassaad: silekrohv		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: - uus profiilplekist katus, uus varikatus, aknad ja ukSED. Peale sõda on hoone küljele lisatud väike koda. Interjööris on teostatud väiksemad sisemised muudatused		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: Seinad nn nopsa-süsteemis
Seisund: hea		
Väärtus: Hästisäilinud väikese traditsionalistliku kivi-koolimaja näide. Omas ajas lausa eeskujulik (uudne konstruktsiooni lahendus). Säilinud on lava tagune, saal, seinapaneelidega koridorid. Ajalooline ja arhitektuurne, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta (koolihoonet tahetakse õpilaste arvu suurenemise tõttu laiendada)		

Nimi: Keila (end. Keila alevi algkool)	Fotod: Martin Siplane, 2012.	
Ajaloomälestis (Vabadussõja mälestusmärk) reg. Nr 27085, 02. juuli 2003		
Ehitusaeg: 1929-30		
Asukoht: Harjumaa, Keila linn KT: 29601:003:0035 Pargi 2		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson ja August Tauk		
Stiil: esindustraditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Keila Gümnaasiumi algklasside maja		
Fassaad: silekrohv, soklosa krohvimata paekivi, iseloomulik ümarkaarne portaal voluudiga		
Katus: viilkatus, valtsitud tsinkplekk (uus)		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 852. 	Konstruksioon ja muud näitajad: klombitud paekivi sokkel, krohvitud siseseinad.	
Seisund: hea		
Väärtus: Riigis ainulaadne Vabadussõjas langenute mälestuseks püstitatud mälestusmärk.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Kernu	Fotod: Vaated esi- ja teepoolselt küljelt, aprill 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1933		
Asukoht: Harjumaa, Kernu vald, Kernu küla KT: 29701:006:0140 Kernu kool		
Korruselisus: 1 korrus väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sissepääs on paigutatud fassaadil asümmeetriliselt. Hoones oli 3 klassiruumi, käsitööklass-näitelava, saal-võimla		
Tänane funktsioon: Kernu Põhikool		
Fassaad: rõhtlaudis, asümmeetriline ukse paigutus fassaadil		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: ulatuslikud juurdehitused maja tagaosas, osaliselt uued ukсед, aknad. Interjööri kohta puudub info.		
Põhiplaan: Tüüpprojekti joonis (ehitati projektist erinevalt suuremana välja)	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: tüüpiline traditsionalistlik väljaehitatud katusekorrusega puitkoolimaja. Säilitanud algse ilme vaatamata juurdeehitusele. Arhitektuurne, ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Nabala	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1936 -?	
Asukoht: Harjumaa, Kiili vald, Nabala küla KT: 30401:003:0040 Tihase tee 1	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Rein Raidna	
Stiil: traditsionalism, funktsionalismi mõjudega	
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, uks asetub fassaadil asümmeetriliselt. Hoones oli 3 klassiruumi (teisaldatava seinaga 2 klassi), käsitööklass, 3 õp. korter ja teenijatuba, internaat	
Tänane funktsioon: Kortermaja (8 korterit)	
Fassaad: Krohvitud	
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: uus väliviimistlus, sisemised muudatused, uued plastikaknad, rauduksed jne.	
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 44 	Konstruksioon ja muud näitajad: Püstpalkidest
Seisund: rahuldav	
Väärtus: suurte ümberehituste tõttu (akende ruudujaotus, suuremaks lõhutud aknaavad?) ajastut peegeldavat väärtust ei ole. Sarnaneb Sutlepa koolimajaga Läänemaal, mis on samuti Rein Raidna projekteeritud.	
Ettepanekud jm märkused: -	

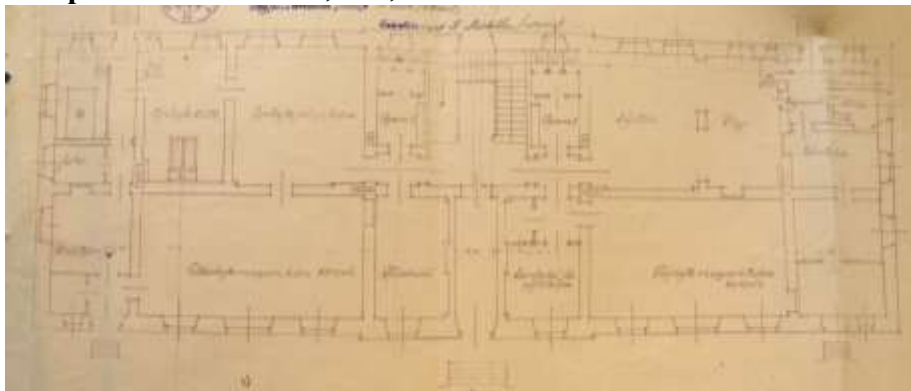
Nimi: Kose	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937-38		
Asukoht: Harjumaa, Kose vald, Kose alevik KT: 33702:003:0233 Ravila mnt 12		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: August Volberg, Edgar Velbri		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: 3 klassiruumi, internaadi ja eraldi tiivas asuvate 4 õpetajate korteriga. Uuendusena oli haigete isoleerimisruum		
Tänane funktsioon: Kose raamatukogu, teise ringi riiete kauplus, korterid		
Fassaad: silekrohv		
Katus: mansardkorrus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad ja ukSED, ülemisel korrusel on tehtud remont, plaanijaotus aga üldiselt endine.		
Põhiplaan: EAM f. 14, n. 1, s. 212	Konstruksioon ja muud näitajad: maakividest vundament, tellisseinad. Ehitati ilma saalita	
		
Seisund: halb. Vana katus lasi läbi ja vesi kogunes seintesse. Katus saastub (lehed kogunevad vihmaveetorudesse ja ummistavad, kevadel tilgub katus läbi)		
Väärtus: funktsionalistlik maakoolimaja, mis oli arhitektuurselt uudse lahendusega. Keskküttesüsteem on hästi säilinud, mida kasutatakse senini. Mitmed detailid on säilinud (trepid, võlvlaed, originaalsed tahveluksed, fassaadil funktsionalistlikud horisontaalsed aknaraamistused). Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Kõnnu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, aprill 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1932		
Asukoht: Harjumaa, Kuusalu vald, Kõnnu küla KT:42301:005:0134 Kõnnu kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson		
Stiil: historitsism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan. Hoones oli algselt 3 klassiruumi, käsitööklass, internaat, 2 õp. korterit, võimla		
Tänane funktsioon: eraomand		
Fassaad: silekrohv, asümmeetriline fassaadijaotus		
Katus: mansardkatus, eterniit		
Ümberehitused: osaliselt uued aknad ja uksed. Interjööri kohta puudub info		
Põhiplaan: EAM f. 14, n. 1, s. 213		Konstruksioon ja muud näitajad: koolihoone oli 120 õpilasele mõeldud Hoone on ehitatud kunagise Kõnnu mõisa asemele.
Seisund: rahuldav (Hollandlasest omanik käib aeg-ajalt hoonet külastamas)		
Väärtus: historitsistlik maakoolimaja ajaloolisel mõisa territooriumil. ajalooline, arhitektuurne, kohalooline väärtus		

Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele.

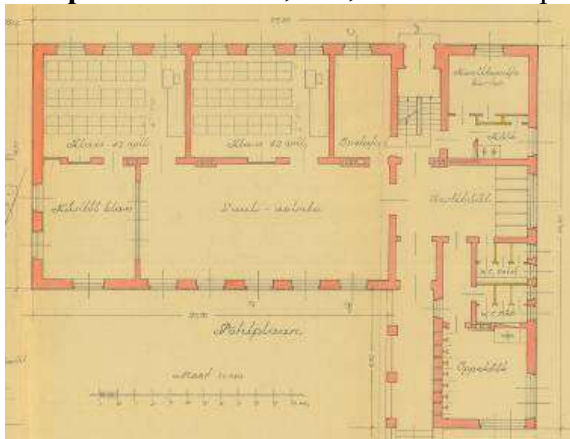
Nimi: Viinistu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, aprill 2011.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1927		
Asukoht: Harjumaa, Kõnnu vald, Viinistu küla KT: 42301:003:0465		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Karl Tarvas (Treumann)		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetrilise fassaadijaotusega, saal. (praegu I k 7 tuba, II k 10 tuba)		
Tänane funktsioon: Eravaldis (valvurikorter, ülejäänud müügis)		
Fassaad: püstlaudis		
Katus: kelpkatus, eterniit (algsest tšingitud terasplekk)		
Ümberehitused: - interjööri kohta puudub informatsioon		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: halb		
Väärtus: 1920. aastate traditsioonilise koolimaja näide, mille vormis on tagasivaatavaid rahvusromantilisi jooni. Nimeka arhitekti varane looming. Originaalse lahendusega traditsionalistlik hoone, professionaalse arhitekti looming külamaastikul.		
Ettepanekud jm märkused: dokumenteerida		

Nimi: Ardu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2011.		
Mälestis: -	 		
Ehitusaeg: 1938			
Asukoht: Harjumaa, Kõue vald, Ardu alevik, Tallinna mnt 1 KT: 36302:002:0221 Ardu külalistemaja			
Korruselisus: 2 k			
Arhitekt: ?			
Stiil: Funktsionalism			
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus			
Tänane funktsioon: Ardu Külalistemaja			
Fassaad: silekrohv			
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)			
Ümberehitused: plastikaknad on uue sobimatu ruudujaotusega, katuse vahetamisega on kadunud poolkaarekujulised aknad katuselt (hoone iseloomulikumad osad on kadunud). Interjöör on kaasajastatud			
Seisund: hea/rahuldav			
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Haridusministeeriumi kooliosakond kirjutab peale hoone valmimist kooliruumide hinnangusse: Ardu koolimaja on põhiplaanilt võrdlemisi kokkupigistatud oma väiksetesse mõõtudesse. Sellepärast ei saa põhiplaani kõige õnnestunumaks pidada.		
Väärtus: Funktsionalistliku maakoolimaja näide. Hoone algupärane maht on säilinud (üksikud detailid nagu trepp koos piiretega). Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus			
Ettepanekud jm märkused: -			

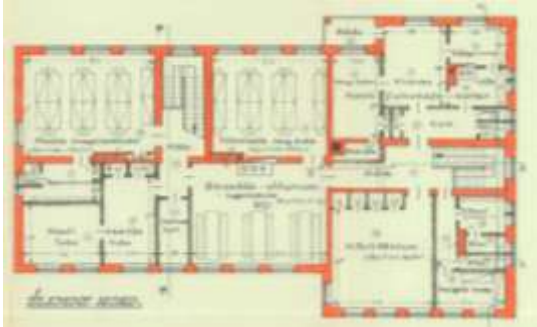
Nimi: Loksa	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, aprill 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1927-29		
Asukoht: Harjumaa, Loksa linn KT: 42401:005:0098 Tallinna mnt 47		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson		
Stiil: klassitsismi mõjutustega traditsionalistlik koolihoone		
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones 6 klassiruumi, sümmeetriline fassaadijaotus, õp. korter, internaat, käsitööklass, teenija korter.		
Tänane funktsioon: Loksa Gümnaasiumi algklasside maja		
Fassaad: silekrohv		
Katus: mansardkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad ja ukSED, katusekate		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 888. 		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: esinduslik historitsistlik koolimaja, ajalooline, arhitektuurne ja kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: võtta arvele ja teavitada omavalitsust hoone tähtsusest		

Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele
--

Nimi: Risti (Harju-Risti)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, aprill 2011.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1929-30, 1931-32		
Asukoht: Harjumaa, Padise vald, Harju-Risti KT: 56201:003:0687 Vanakooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus, A. Väli		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, sissepääsu asetus on fassaadil sümmeetriliselt. Algselt oli hoones 3 klassiruumi, internaat, 2 õpetaja korterit		
Tänane funktsioon: tühi (4 aastat tagasi kolis kool välja)		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis		
Katus: kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: uued aknad ja uksed. Interjöörü kohta puudub informatsioon		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 859		Konstruksioon ja muud näitajad: rõhtpalkehitis
Seisund: rahuldav		
Väärtus: Tüüpiline A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalituse projekteeritud väike puitkoolimaja. Tüpoloogiline, kohalooline, arhitektuurne, ajalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Lagedi	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, mai 2011.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1937-39	
Asukoht: Harjumaa, Rae vald, Lagedi alevik KT: 6301:013:0495 Kooli tee 18	
Korruselisus: 1,5	
Arhitekt: August Volberg, Põllutöökoja Ehitustalitus	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: L-kujulise põhiplaani, asümmeetrilise ukse asetusega fassaadil. Algselt oli hoones 2 klassiruumi koos käsitööklassiga, saal-võimla, II k 2 õp. korterit ja avalik raamatukogu ruum	
Tänane funktsioon: Lagedi Põhikooli nn vana maja	
Fassaad: silekrohv	
Katus: kelpkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: Maja läänepoolselt küljelt läheb juurdeehitatud koridorist kõrvalolevasse uusehitisse. Aknad ja uksed on välja vahetatud.	
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 29 täiendusprojekt 	Konstruktsioon ja muud näitajad: keskküttega telliskivihoone
Seisund: rahuldav/hea	
Väärtus: Tüüpiline Põllutöökoja Ehitustalituse L-kujulise põhiplaani koolimaja, mis on hoonetüübist funktsionalistlikum. Esindab ajastutüüpilist väikese õpilaste arvuga koolimaja. Ajalooline, arhitektuurne, tüpoloogiline, kohalooline väärtus	

Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele.

Nimi: Lehmja (Kurna-Lehmja)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1936 (projekt)	
Asukoht: Harjumaa, Rae vald, Assaku alevik, Järve 1 KT: puudub. Asub kruntide 65301:002:1722 ja 65301:002:0445 vahel	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: ins. Matvei Pantelejev, tehnik Laerfeldt	
Stiil: funktsionalistlik laia räästakarniisiga hoone	
Tüüp: T-kujulise põhiplaaniga, sümmeetriline. Hoones oli algselt 2 klassiruumi ja teisaldatava seinaga raamatukogu-näitelava, 2 õp. korterit (rõdudega), internaat ja sööitubalugemistuba	
Tänane funktsioon: Assaku lasteaed	
Fassaad: krohvitud (algselt akendevaheline krohvikaunistus)	
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: uus välisviimistlus, uued aknad ja uksed. Interjöör kaasajastatud.	
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 56	Konstruksioon ja muud näitajad: telliskividest seinad
	
Seisund: hea	
Väärtus: Algse mahu säilitanud funktsionalistlik maakoolimaja. Kohalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: -	

Nimi: Rae	Fotod: Vaated esi- ja läänepoolsest, juuli 2011.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932-36		
Asukoht: Harjumaa, Rae vald, Vaskjala küla KT: 65301:007:0184 Vana-kooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: insener-tehnik Karl Jõgi (projekt Eestika?), A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalituse (A. Volberg) poolsete lisandustega.		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline, sümmeetria. Algselt oli hoones 3 klassiruumi, käsitööklass, juhataja korter, õpetaja korter.		
Tänane funktsioon: kortermaja, seltsimaja		
Fassaad: püstvooderdus (laudade vahed kaetud 1" x 2" liistudega) Algselt olid piirlauad ja liistud laudisest heledama värviga, välisseinad olid kaetud kuldse ookri ja tinavalge seguga, välisüksed ookri, veneetsia punase, pruuni ja roheline umbraga		
Katus: kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: - (esiküljel on katuseakende kuju muudetud), uued ukse ja aknad		
Põhiplaan: TLA f. 930, n. 1, s. 16	Konstruksioon ja muud näitajad: hoone seinad on rõhtpalkidest, sokkel lubitsemendiga vuugitud. Klassiruumide, rekreatsioon-koridori, riieteruumi ja trepikoja seinade ülemisele osale pandi tapeet, alumisele osale paigaldati paneelid (kuni 1,5 m kõrguseni) lihtsa profileeringuga laudadest. Ukse- ja aknaaugud tehti valtsitud pakkklengidega. Korterid põrandad olid viimistletud ookervärviga.	
		
Seisund: hea		
Väärtus: tüüpiline väikesemahuline traditsionalistlik puitkoolimaja, ajalooline, kohalooline, miljööline, tüpoloogiline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Kajamaa (Saku) Algkool-rahvamaja	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934		
Asukoht: Harjumaa, Saku vald, Kajamaa küla KT: 71801:006:0205 Kajamaa kool		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ühe versiooni kohaselt A. Vladovski.		
Stiil: hilishistoritsism		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega saaliga koolihoone		
Tänane funktsioon: Kajamaa Põhikool		
Fassaad: krohvitud fassaad		
Katus: mansardkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: 1936. aastal muudeti ruumide jaotust. Sisemised muudatused, katusekorrus on välja ehitatud.		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: seinad on silikaatkividest	
Seisund: hea		
Väärtus: omanäolise arhitektuuriga historitsistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, miljööline, ajalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

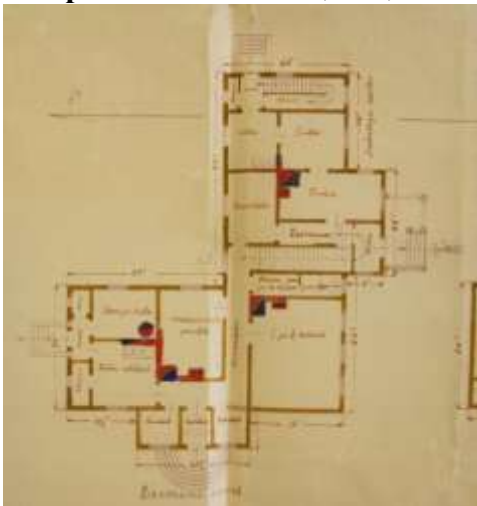
Nimi: Saue-Jõgisoo Haridusselts	Foto: hoone esivaade, Saue-Jõgisoo Haridusseltsi koduleht.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1927		
Asukoht: Harjumaa, Saue vald, Jõgisoo küla KT: 72703:002:0092 Seltsimaja		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, A. Väli		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetrilise fassaadijaotusega		
Tänane funktsioon: Saue-Jõgisoo Haridusselts		
Fassaad: katteliistuga horisontaallaudis, sümmeetria		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad, katusekate. Interjöörü kohta puudub informatsioon		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: Traditsionalistlik seltsi- ja koolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

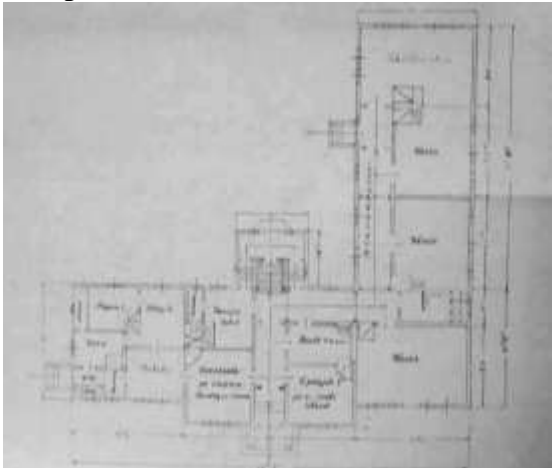
Nimi: Viimsi	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, mai 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926		
Asukoht: Harjumaa, Viimsi vald, Pringi küla KT: 89001:010:1721 Vana-Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Karl Tarvas (Treumann)		
Stiil: traditsionalism, põhjamaine romantism		
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan, sümmeetrilise ukseasetusega fassaadil, hoone põhikehandist madalamate hoonetiibadega		
Tänane funktsioon: Viimsi Rannarahva Muuseum		
Fassaad: Katteliistuga püstlaudis, nn asunikulaudis		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: Arhitektuurselt heatasemeline traditsionalistlik koolihoone. Nimeka arhitekti Karl Tarvase looming. Ajalooline, arhitektuurne, kohalooline, miljööline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

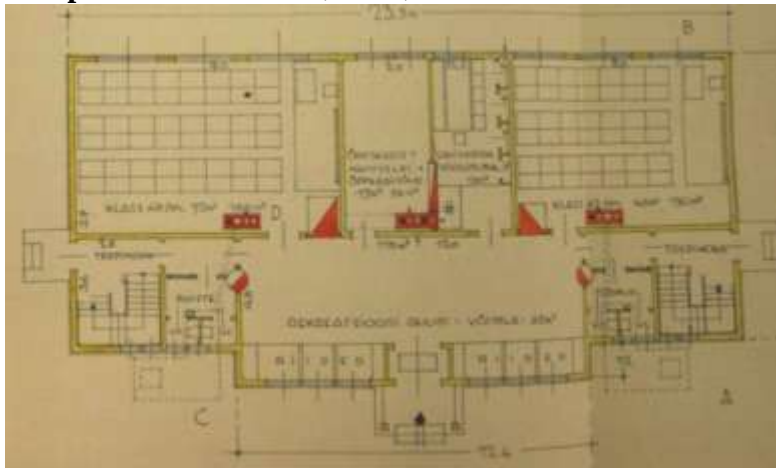
HIUMAA

Nimi: Leisu	Foto: Vaade hoone esiküljele. MTÜ Agapäeotsa Selts, tagakülg: register.muinas.ee	
Mälestis: ehitismälestis, 1999		
Ehitusaeg: 1934		
Asukoht: Hiiumaa, Emmaste vald, Leisu küla KT: 17501:002:0870 Algkooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: Ristkülikuline põhiplaan, peasissepääs asetseb hoone keskel.		
Tänane funktsioon: MTÜ Agapäeotsa Seltsi maja		
Fassaad: rõhtlaudis, dominantne osa on kivitrepikoda fassaadi keskel		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: juurdeehitus maja küljel.		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: Lokaalne, kultuuriline väärtus. Oli enne II maailmasõda saare üks suuremaid algkoole.		
Ettepanekud jm märkused: -		

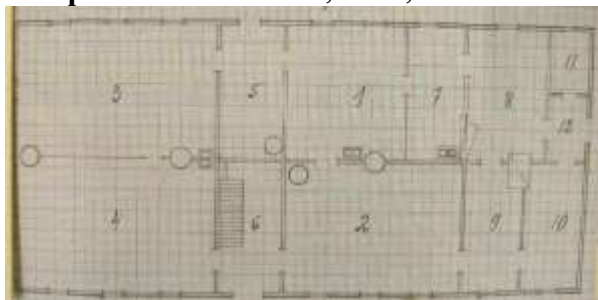
Nimi: Lauka	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Tõnis Padu, 2008	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Hiiumaa, Kõrgessaare vald, Lauka k., KT: 39201:004:0333 Käina tee		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: insener Jaan Võsu tüüpprojekt „Ärjam“, mille kohandas ümber Vilhelm Grünbaum		
Stiil: klassitsismi mõjutustega traditsiooniline koolihoone		
Tüüp: ristküliku kujulise ja keskteljelise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus, Hoones oli algselt 3 klassiruumi, õpetaja korter, võimla, raamatukogu		
Tänane funktsioon: Lauka Põhikool		
Fassaad: Rõhtvooder, keskosa on rõhutatud kolmnurkfrontooniga. Viiluvälja ilmestab ümarkaarne aken		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: juurdeehitused (hoone on ü.e. käigus oma algupärase detailid kaotanud).		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: püstpalkidest seinad Võimla ja klassiruumi vahel oli teisaldatav sein, mida sai koolipidude ajaks lahti võtta (klassiruumi põrand oli 0,6 m saali omast kõrgem)	
Seisund: hea		
Väärtus: klassitsismi mõjutustega traditsiooniline puitkoolihoone. Jaan Võsu tüüpprojekti „Ärjam“ eeskujul ehitatud koolimaja (mille järgi ehitati tõenäoliselt ka hävinud Lauka koolihoone), mille kohandas ümber Wilhelm Grünbaum. Miljöoline, ajalooline, tüpoloogiline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: - ulatuslike ümberehituste tõttu on hoone algne ilme kadunud		

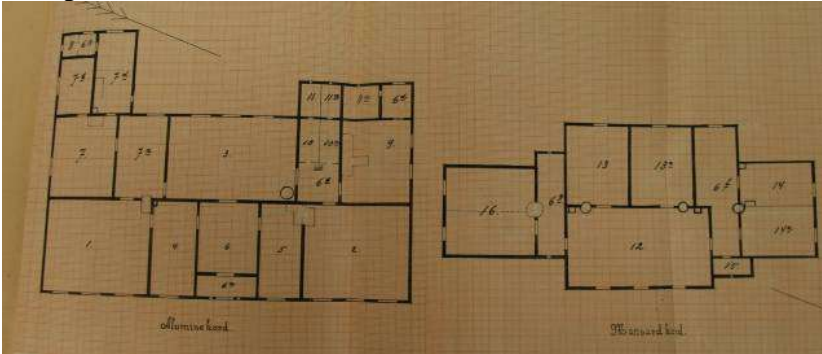
Nimi: Malvaste (Mudaste)	Foto: Vaated esi- ja tagaküljest. august 2012.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1929-30	
Asukoht: Hiiumaa, Kõrgessaare vald, Malvaste küla KT: 39201:004:0797 Majade	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Jaan Võsu hiljem ümberkohandatud projekt	
Stiil: traditsionalism historitsistlike mõjutustega	
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetriataotlus. Hoones oli algselt 2 klassiruumi, käsitööklass, juhataja korter, teenijatuba, internaat, saal-võimla	
Tänane funktsioon: Malvaste Külalistemaja	
Fassaad: püstlaudis, kahe risaliidi ja frontooniga sissepääsuga	
Katus: kelpkatus, murdkelpkatus	
Ümberehitused: ruumijaotuses on tehtud ulatuslikke muudatusi (ehitatud siseseinu).	
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 875 	Konstruksioon ja muud näitajad: rõhtpalkseintega ilma keldrita hoone.
Seisund: hea	
Väärtus: Terviklikult säilinud algse mahu, välisarhitektuuri ja mõnede sisekujundusdetailidega kahekorruseline traditsionalistlikus stiilis koolihoone Hiiumaal. Jaan Võsu väheesineenud tüüpprojekti järgi ehitatud hästisäilinud hoone. (Samasugune hoone asub Läänemaal Nurtu külas) Lokaalse, tüpoloogilise, arhitektuurse väärtusega.	
Ettepanekud jm märkused: RKM	

Nimi: Kärkla	Foto: hoone esikül, august 2012.
Mälestis: ehitismälestis, 1999	
Ehitusaeg: 1930 (projekt 1928)	
Asukoht: Hiiumaa, Kärkla linn, Uus 4 KT: puudub. Koolihoone asub kinnistute 37101:006:0025 ja 37101:006:720 vahel	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Jaan Võsu	
Stiil: klassitsistlike mõjutustega traditsionalistlik koolihoone	
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga sümmeetriline fassaadijaotus, keskrisaliit. Algselt oli hoones 7 klassiruumi ja 2 käsitööklassi, võimla-saal, juhataja korter, teenijatuba.	
Tänane funktsioon: Kärkla Muusikakool	
Fassaad: horisontaalne (II k) ja vertikaalne laudvooderdus (1932)	
Katus: täiskelpkatus, valtsitud ja tsingitud terasplekk (uus katusekate, segmentkaarsed aknad)	Ümberehitused: kolmekorruseline silikaatkividest juurdeehitus ehitati 1970. aastatel. Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 873
Seisund: rahuldav (katus laseb üksikutest kohtadest läbi, aknad vajavad hooldamist).	Konstruksioon ja muud näitajad: tahutud ristpalkidest seinad. Uus soojustus on paigaldatud sissepoole, et tagada algne välisilme. Paigaldati kahekordne kuivkrohvplaat, soojustati mineraalvillaga (95 mm). Algselt oli kavas oli ehitati haritorn, kuid see jäi tegemata.
Väärtus: 1930. aastatel ehitatud tänaseni algse ilme säilitanud puukoolimaja. Lokaalse, kultuurilise ja arhitektuurse väärtusega. Hoonega koos ehitati puukuur, mis on tänaseni säilinud.	
Ettepanekud jm märkused: -	

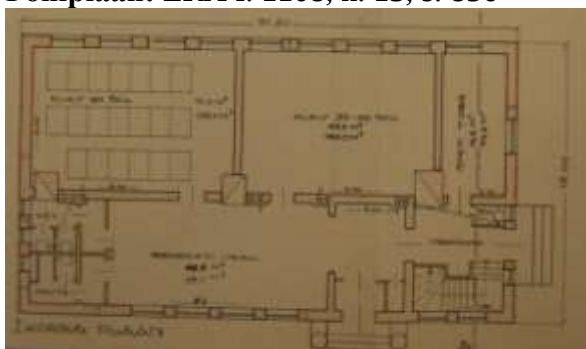
Nimi: Kogri (Vaku)	Foto: Vaade esiküljest, muinas.ee; projekt: ERA f. 1108, n. 13, s. 213	
Mälestis: ehitismälestis, 1999		
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Hiiumaa, Käina vald, Kogri küla KT: 36803:001:0068 Kooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: Jaagup Linnakivi		
Stiil: Traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. 2 klassiruumi, 2 õp. korterit		
Tänane funktsioon: Eramaja, 3 korterit		
Fassaad: rõhtlaudis, sissepääs asub hoone keskteljel		
Katus: viilkatus, tsementkivid		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 213.		Konstruksioon ja muud näitajad: palkseinad (palgid tahatud, varatud ja takatud), II k sõrestikseinad (kahelt poolt papiga kaetud ja täidetud saepuru-lubja seguga), vaheseinad sõrestik-seinad, siseseinad krohvitud.
		
Seisund: hea		
Väärtus: Algse mahu, arhitektuurse ilme säilitanud puitkoolihoone Hiiumaal. Lokaalne, kultuuriline ja arhitektuurne väärtus		
Ettepanekud jm märkused:-		

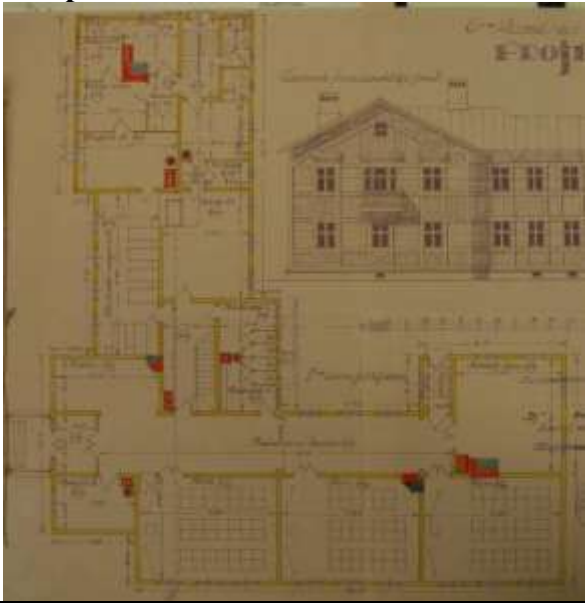
Nimi: Palade	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Tõnis Padu, 2008.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1928-29 (projekt 1926)		
Asukoht: Hiiumaa, Pühalepa vald, Palade küla KT: 63901:001:0331		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson (kohandas K. Jõgi tüüpprojekti)		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: u-kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega. Hoones oli algselt 6 klassiruumi.		
Tänane funktsioon: Palade Põhikool		
Fassaad: laudvooder (vooderdati 1931)		
Katus: kelpkatus (tõstetud räästajoonega), plekk (uus).		
Ümberehitused: juurdeehitused 1960. ja 2000. aastatel		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea		
Väärtus: Karl Jõgi tüüpprojekti järgi ehitatud hoone (T. Mihkelsoni muudatustega). Kohaloolise, ajaloolise ja tüpoloogilise väärtusega,		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Ulvi	Fotod: muinas.ee
Ehitismälestis, 1997. a, nr 13845	
Ehitusaeg: 1921-23	
Asukoht: Ida-Virumaa, Avinurme vald, Ulvi küla KT: 16402:003:0369 Ulvi kool	
Korruselisus: 1,5 k	
Arhitekt: ?	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus. Hoones oli 3 klassiruumi, 2 õp. korterit, internaat	
Tänane funktsioon: Noorte huvikeskus	
Fassaad: rõhtlaudis, teisel korrusel on keskosa väljaehitatud	
Katus: viilkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: interjööri kohta puudub informatsioon	
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 526	Konstruksioon ja muud näitajad:
	
Seisund: hea	
Väärtus: Üks esimesi omariikluse ajal ehitatud koolimaju. Ajalooline, kohalooline, arhitektuurne väärtus.	
Ettepanekud jm märkused: -	

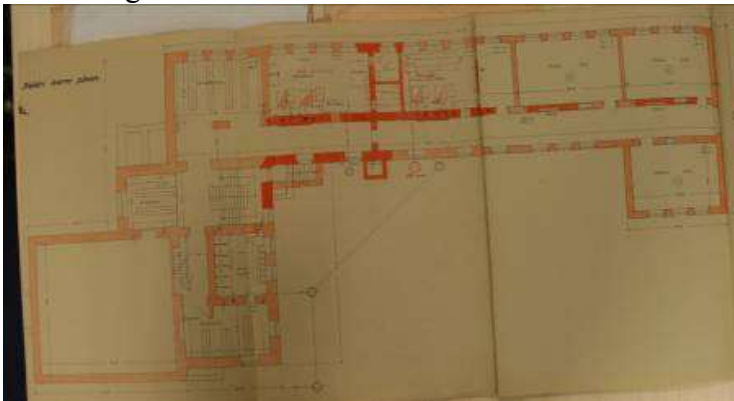
Nimi: Oonurme	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1923-27	
Asukoht: Ida-Virumaa, Iisaku vald, Oonurme küla KT: 81501:001:0077 Küla	
Korruselisus: 1,5 k	
Arhitekt: Ilja Kaliberda	
Stiil: traditsionalism, hilishistoritsistliku alatooniga	
Tüüp: u-kujuline, sümmeetrilise fassaadijaotusega	
Tänane funktsioon: külaselts ja raamatukogu	
Fassaad: rõhtlaudis (uus)	
Katus: plekk (uus), mansardkatus	
Ümberehitused: uued aknad ja ukSED, katusekate, välisvooder (interjöörü kohta info puudub)	
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 850 	Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea	
Väärtus: Hilishistoritsistliku alatooniga traditsiooniline koolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: -	

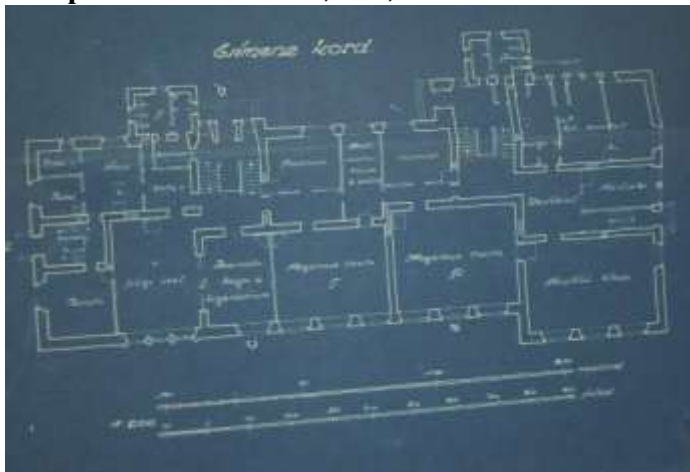
Nimi: Jõuga (Iisaku algkool)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1928		
Asukoht: Ida-Virumaa, Iisaku vald, Jõuga küla KT: 22401:001:0299 Jõuga koolimaja		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: Arnold Väli projekti järgi koostas projekti Hjalmar Papp		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetriline, 2-klassiline, teenijatoaga, õpetajate korterid katusealuses		
Tänane funktsioon: sotsiaalkorteritega maja		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis		
Katus: kelpkatus, praegu eterniit (algsest laastukatus)		
Ümberehitused: uued avataited, idaküljel lisandus (koda). Interjöörü kohta puudub informatsioon.		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 830 	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: rahuldav, halb		
Väärtus: Säilinud algne maht ja osaliselt väliskujundus. Tüüpiline väike traditsionalistlik maakoolimaja (Põllutöökoja Ehitustalituse tüüpprojekt). Tüpoloogiline (analoogne Tagavere koolimajaga Saaremaal), arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arv		

Nimi: Kuru	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1938	
Asukoht: Ida-Virumaa, Iisaku vald, Kuru küla KT: 22401:004:0526 Koolimaja	
Korruselisus: 1,5 k	
Arhitekt: koostanud insener Jaan Siilak (töötas Rakvere linnavalitsuses)	
Stiil: traditsionalism, funktsionalistliku alatooniga	
Tüüp: risküliku kujuline põhiplaan, 2 klassiruumi (kokku 80 õpilasele), 2 õp. korterit (3-toaline ja 1-toaline), teenija korter	
Tänane funktsioon: Eramu, puhkeasutus	
Fassaad: algselt krohvitud, uus välisvooder	
Katus: viilkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: ulatuslikud muudatused, euroremont	
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 856 	Konstruksioon ja muud näitajad: seinad tsementkividest „nopsa” süsteemi järgi. Välisseinad on laotud 0,5 kivi – õhuvahe (poorainega täidetud) – 0,5 k kivi – õhuvahe 0,25 kivi. II k ehitatakse püstpalkidest. Trepikoja lagi krohvitakse „Rabitz” krohviga. Välisseinad krohvitakse. Akendevahelised postid 2 telliskivi paksud, seestpoolt krohvi alla paigutatud korgi impregneeritud turbaplaatidest isolatsioon (2 cm)
Seisund: rahuldav	
Väärtus: kohalooline ja ajalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: -	

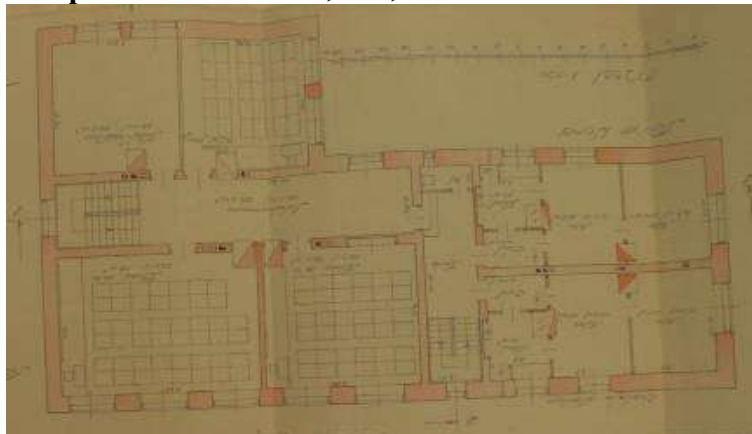
Nimi: Jaama	Fotod: ülal: Illuka vastuvõtukeskuse kodulehelt, all: SA Virumaa Muuseumid RM F 105:384	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1929		
Asukoht: Ida-Virumaa, Illuka vald, Jaama küla KT: 22901:008:0175 Varjupaiga		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Nikolai Schevelev		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan.		
Tänane funktsioon: Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: suurelt ü.e., juurdeehitused, koolihoonele on sisuliselt uus maja peale ehitatud		
Põhiplaan: ERA. f. 1108 n. 13, s. 880		
Seisund: hea	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: mahukate ümberehituste tõttu on kool oma algupärasuse minetanud		
Ettepanekud jm märkused: -		

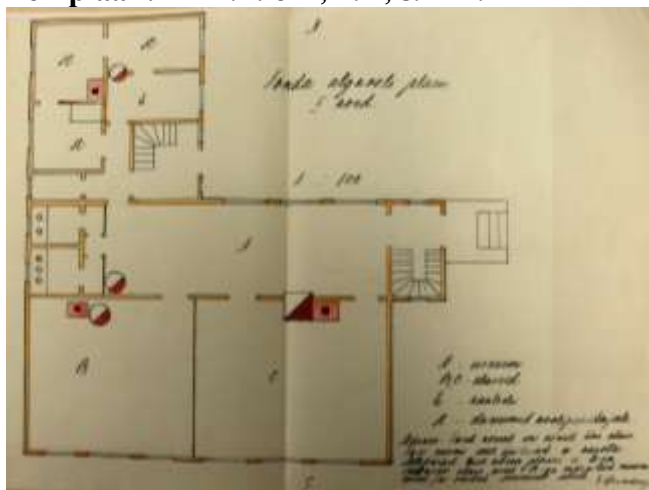
Nimi: Jõhvi alevi kool	Fotod: ülal: A. Uttendorf, 2009. all: AS Virumaa Muuseumid RM F 105:221	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1929-30		
Asukoht: Ida-Virumaa, Jõhvi vald, Jõhvi linn KT: 25301:002:0184 Kooli tn 2		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: August Tauk (tollal Teedeministeeriumi arhitekt)		
Stiil: neoklassitsism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, fassaadijaotus on sümmeetriline. Hoones oli 8 klassiruumi, füüsikakabinet ja käsitööklass, õpetaja korteri ning saal		
Tänane funktsioon: Jõhvi Seltsimaja		
Fassaad: valge silekrohv, uusklassitsistlik keskrisaliit frontooni ja ukseportaaliga		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad uue ruudujaotusega, uus plekk-katus ning sisemised muudatused		
Põhiplaan: (era f. 1790, n. 1, s. 835)	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: rahuldav		
Väärtus: üks ilmekamaid tolleaegseid ja üsna haruldasi uusklassitsistlike koolimaju, kohakultuuriline, tüpoloogiline, arhitektuurne väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Kiviõli	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuni 2011	
Ehitismälestis, nr 1130, 1997	 	
Ehitusaeg: 1936–38		
Asukoht: Ida-Virumaa, Kiviõli linn KT: 30901:010:0069 Vabaduse pst 6		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ins. Kurt Sosaar (H. Talving)		
Stiil: funktsionalistlikud võtted kombineeritud neoklassitsistlikega		
Tüüp: U-kujulise põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus, jõuliselt liigendatud põhiplaan. Hoones oli algselt 10 klassiruumi, võimla-saal, õpetajate korterid		
Tänane funktsioon: Kiviõli Kunstide Kool		
Fassaad: silekrohv, akende ümber krohviraamistused		
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 728. A/Ü Eesti Kiviõli algkooli hoone ehitus 		
Seisund: hea		
Väärtus: silmapaistev kivikoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

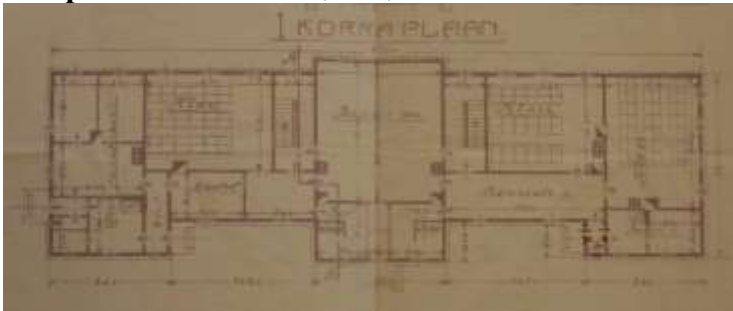
Nimi: Püssi	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuni 2011	
Ehitismälestis , nr 13940, 1997	 	
Ehitusaeg: 1924-26		
Asukoht: Ida-Virumaa, Lüganuse vald, Lüganuse alevik KT: 43701:004:0268 Lüganuse kool		
Korruselisus: 3 k		
Arhitekt: ins. Ferdinand Adoff		
Stiil: hilishistoritsism (art déco mõjutustega)		
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Lüganuse Keskkool		
Fassaad: paekivi, terrasiitkrohvitud detailid. Fassaadid on art décolikult rahutud.		
Katus: madal kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: - (väiksemad sisemised muudatused)		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 904	Konstruksioon ja muud näitajad: Ajalugu: hoone ehitati Püssi härrastemaja vundamendile.	
Seisund: hea		
Väärtus: Eesti Vabariigi algusaastatel rajatud üks esinduslikemaid algkoolihooneid		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Pagari	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Välja, L. 2008.	
Ehitismälestis 13978, 1998		
Ehitusaeg: 1929-33		
Asukoht: Ida-Virumaa, Mäetaguse vald, Pagari küla KT: 49802:001:0246 Pagari tee 6		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: tõenäoliselt Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L - kujulise põhiplaaniga, fassaade ilmestavad kaheksaruudulised aknad.		
Tänane funktsioon: Pagari Seltsimaja		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: ristpalkehitis
Seisund: hea		
Väärtus: Tüüpiline Põllutöökoja Ehitustalituse traditsionalistlik väljaehitatud katusekorrusega maakoolimaja. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

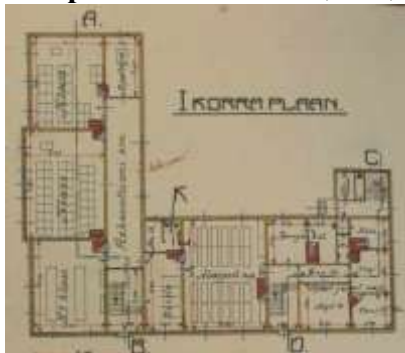
Nimi: Erra	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1935-36		
Asukoht: Ida-Virumaa, Sonda vald, Erra küla KT: 75101:003:0093 Puiestee tn 8		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: A.R.T. Põllumajandusliidu ehitustalitus, Arnold Väli		
Stiil: funktsionalism esindustraditsionalistliku alatooniga		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga. Algselt oli hoones 4 klassiruumi, internaat, 3 õp. korterit ja teenijatuba		
Tänane funktsioon: Lasteaed, raamatukogu, Erra Kultuuriseltsi maja		
Fassaad: silekrohv		
Katus: madalakaldeline kelpkatus, valtsplekk (uus)		
Ümberehitused: Plastikaknad, uued välisuksed. Sisemised muudatused.		
Põhiplaan: ERA f. 2004, n. 1, s. 236.		Konstruksioon ja muud näitajad: Paekivist välisseinad, vooderdatud seest telliskivivoodriga.
Seisund: hea		
Väärtus: säilinud algne maht, detailid (nt vanad trepid käsipuudega). Tüüpiline 1930. aastate teisel poolel ehitatud kivitoolimaja. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused:	Võtta arvele	

Nimi: Sonda	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuni 2011.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1922		
Asukoht: Ida-Virumaa, Sonda vald, Sonda alevik KT: 75101:006:0087 Uljaste tee 14		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: võimalik, et hoone projekteeris Viru maavalitsuse insener Jevgeni Kobõlin.		
Stiil: Traditsionalism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, 3 klassiruumiga, käsitööklassiga, 2 õp. korteriga		
Tänane funktsioon: Raamatukogu ja muuseum		
Fassaad: Rõhtlaudis		
Katus: Plekk (algsest oli hoonel kivitatus, mis vahetati juba 1930 plekk-katuse vastu, sest raske kivitatus põhjustas seinte vajumise)		
Ümberehitused: interjäär on kaasajastatud, ruumijaotus on esimesel korrusel muutunud		
Põhiplaan: EAA. f. 622, n. 1, s. 121.	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: Kompaktse mahuga kahe täiskorrusega traditsionalistliku koolimaja tüüp. Säilitanud algse mahu ja ilme. Arhitektuurne, ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Peresaare (Peressaare sooasunduse koolimaja)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Välja, L. 2009.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937-38		
Asukoht: Ida-Virumaa, Tudulinna vald, Peressaare k. KT: 81501:002:0057 Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Erika Nõva (Asundusamet)		
Stiil: Funktsionalismi laenvõtetega traditsionalistlik koolimaja		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, uks asetub fassaadil asümmeetriliselt		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: silekrohv		
Katus: kelpkatus, kivi		
Ümberehitused: -		
Vana foto: SA Virumaa Muuseumid, 105:400	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: avariiline		
Väärtus: näide 1930. aastate teisel poolel ulatuslikult ette võetud uudisasunduskülade rajamisega püstitatud esinduslikust koolimajast. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: dokumenteerida		

Nimi: Jõgeva	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1929		
Asukoht: Jõgevamaa, Jõgeva vald, Jõgeva linn KT: 24901:009:0005 Mustvee mnt 2		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Nikolai Ovtshinnikov		
Stiil: historitsistlike tunnustega koolihoone,		
Tüüp: ristküliku kujulise sümmeetrilise põhiplaaniga, erandlikult järsu kaldega mansardkatusega puithoone. Algselt oli hoones 6 klassiruumi, käsitööklass, juhataja korter, saal-võimla		
Tänane funktsioon: OÜ TAA Elekter		
Fassaad: rõhtlaudis kombineeritud püstlaudisega, liseenid, sissepääs fassaadil sümmeetriliselt		
Katus: mansardkatus, plekk		
Ümberehitused: uus sadevetesüsteem, välisused ja osa aknaid ning varikatused on uued. Sisemise ümberkorralduse kohta info puudub		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 836	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Väärtus: Hilishistoritsistlik puidust koolihoone. Säilitanud originaalmahu ja välise arhitektuurse ilme. Arhitektuurne, ajalooline, kohakultuuriline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: RKM (võrrelda Saare koolihoonega)		

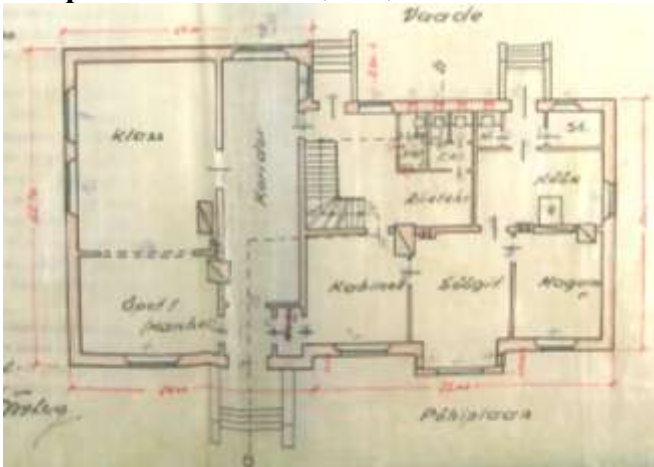
Nimi: Pisisaare (juurdeehitus)	Foto: T. Padu, 2009 (juurdeehitus on tagaplaanil)	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-36		
Asukoht: Jõgevamaa, Pajusi vald, Pisisaare küla KT: 57301:002:0136 Kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Paul Tischler ja J. Maasik		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: kompaktse mahuga T-kujulise põhiplaaniga juurdeehitus (hoone uus osa)		
Tänane funktsioon: Pisisaare Algkool		
Fassaad: krohvitud, sissepääs asetseb fassaadil asümmeetriliselt		
Katus: mansardkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uus sadevetesüsteem, välisuksed ja osa akendest uued. Sisemise ümberkorralduse kohta info puudub.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Säilitanud originaalmahu, omapärase arhitektuurse lahendusega, arhitektuurne, ajalooline, kohakultuuriline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele ja teavitada omavalitsust hoone väärtusest		

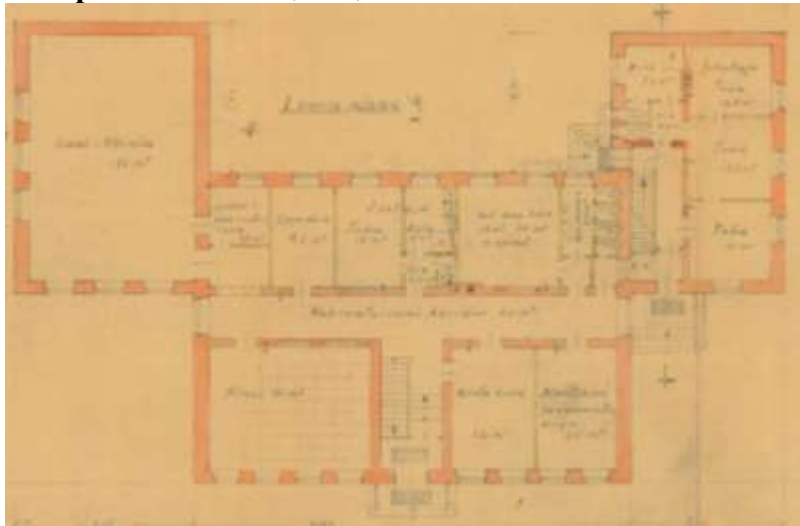
Nimi: Pala	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1928		
Asukoht: Jõgevamaa, Pala vald, Pala		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: N. Ovtšinnikov		
Stiil: historitsism, klassitsismi mõjutustega puitkoolimaja		
Tüüp: telgsümmeetrilise fassaadiga, L-kujulise põhiplaani hoone		
Tänane funktsioon: Pala Kool		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetrilise fassaadijaotus		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: mitmed juurdeehitused (pildil vasakpoolne hoonetiib on hilisem juurdeehitus) kaotanud fassaadis mitmed algupärased detailid, vanad aknad on asendatud plastikakendega.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 889	Konstruksioon ja muud näitajad: Postimehes kirjutati 1938. aastal: 1926. aastal valmis Pala valla 6-klassiline algkooli uus puukoolimaja, mis läks maksma ligi 8 miljonit senti. Nüüd pakub aga maja kurba pilti: seinad on tugevdatud ja kruvidega kinni pandud, kuid sellest hoolimata vajuvad nad ikkagi kõveraks ja ähvardavad juba mahagi kukkuda. Maja on suur ja kahekordne.	
		
Väärtus: hilishistoritsistlik klassitsismi mõjutustega maakoolimaja. Väärtuslik on hästi kujundatud ja korras hoitud koolimaja ümbritsev park. Tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused:	- Hoone on eurovoodri ja akende vahetusega oma algse ilme kaotanud	

Nimi: Nõva	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932		
Asukoht: Jõgevamaa, Pala vald, Nõva küla KT: 57608:001:0051 Nõva kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ? ehitusmeister Gustav Krulle		
Stiil: historitsism		
Tüüp: ristikülikulise põhiplaaniga, kompaktse mahuga koolihoone. Telgsümmeetriline plaanijaotus		
Tänane funktsioon: Nõva Külaseltsi maja		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetriline fassaadijaotus		
Katus: mansardkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: Interjööri kohta informatsioon puudub.		
Seisund: hea/rahuldav		
Põhiplaan: ERA 842.1.1692 ?	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Algse mahu ja üldilme säilitanud hilishistoristslik maakoolimaja. Kohaloolise, ajaloolise väärtusega hoone.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Saare	Foto: Vaade esiküljest, Tõnis Padu, 2008	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926-29		
Asukoht: Jõgevamaa, Saare vald, Kääpa küla KT: 71302:002:0038 Kalevipoja		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Tartu maavalitsuse insener Johannes Lenzius, võib olla ka Nikolai Ovtschinnikovi projekti eeskujul		
Stiil: historitsism		
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga koolimaja, välja toodud keskosaga, erandlikult järsu kaldega mansardkatusega puithoone.		
Tänane funktsioon: Kalevipoja muuseum		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetriline fassaadijaotus, sissepääs asetseb hoone keskteljel		
Katus: mansardkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: interjäär on nõukogudeajal uuendatud.		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: - EAA 622.1.104 ?		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: hilishistoritsistlike mõjudega maakoolimaja, erandlikult järsu kaldega mansardkatusega ja sümmeetrilise ülesehitusega koolihoonetüüp. Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline ja kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: RKM (võrrelda Jõgeva koolihoonega)		

Nimi: Pataste	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011			
Mälestis: -				
Ehitusaeg: 1926				
Asukoht: Jõgevamaa, Tabivere vald, Pataste küla KT: 77302:002:1940 Koolimaja				
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega				
Arhitekt: ?				
Stiil: traditsionalism				
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, sissepääs pikemalt küljelt. Algselt oli hoones 2 klassiruumi, õpetaja ja juhataja korter				
Tänane funktsioon: eraomand				
Fassaad: rõhtlaudis, sissepääs asetseb hoone fassaadil keskteljel				
Katus: viilkatus, eterniit	Ümberehitused: silikaatkividest juurdeehitis maja taguosas			
Seisund: rahuldav				
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 549	Konstruksioon ja muud näitajad:			
				
Väärtus: tüüpiline 1920. aastate väike puidust maakoolimaja. Kohaloolise, tüpoloogilise väärtusega hoone				
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta				

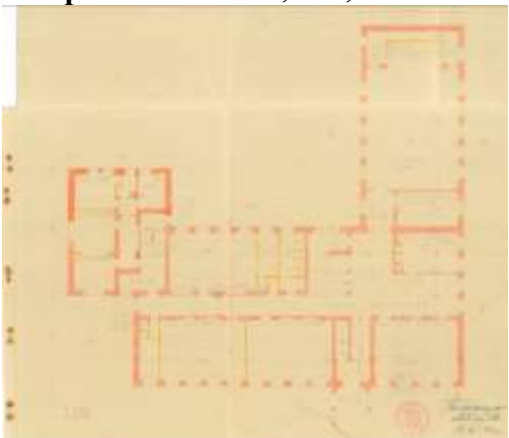
Nimi: Lehtmetsa-Risti	Foto: Vaade esiküljest, Järvamaa Muuseum, PM, F 3429:22
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1934	
Asukoht: Järvamaa, Albu vald, Lehtmetsa küla KT: 12901:001:1091 Risti	
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega	
Arhitekt: Järvamaa maainsener Leonhard Võsoberg, ehitusmeister August Laupa	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones 1 klassiruum (lühikese seinaga õpetajate toa vahel), internaat, koolmeistri ja teenija korter	
Tänapäevane funktsioon: eraomand (omanik korrastab seda majutusteenuste osutamiseks)	
Fassaad: lihtkrohv, sissepääsu asetus on fassaadil asümmeetriline	
Katus: viilkatus, eterniit	
Ümberehitused: ?	
Seisund: hea?	
Põhiplaan: ERA f. 2532, n. 1, s. 249	Konstruksioon ja muud näitajad: hoone välisseinad on telliskividest, ruumid krohviti (klassiruumis oli/on poolde seina ulatuv puitpaneel), peegellaed
	
Väärtus: tüüpiline väike traditsionalistlik 1930. aastatel ehitatud kivist maakoolimaja, arhitektuurne ja ajalooline väärtus.	
Ettepanekud jm märkused: Vajab vaatlusuringuid, et selgitada edasine tegevus	

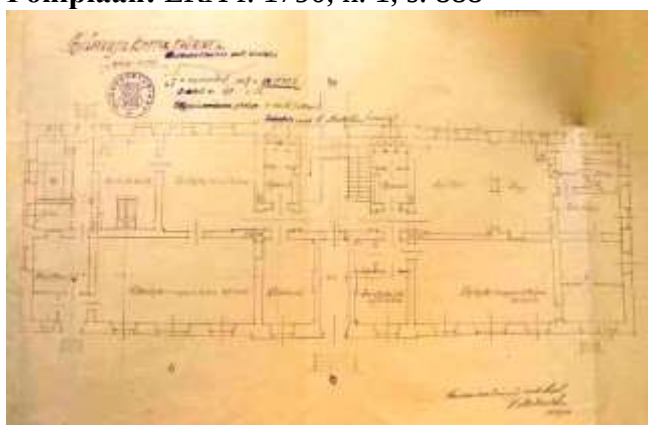
Nimi: Aravete	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Leele Välja, 2006	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1939-40		
Asukoht: Järvamaa, Ambla vald, Aravete alevik KT: 13402:004:0207 Piibe mnt 21		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Leonhard Võsoberg		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan (kahe mahu liitmine), sümmeetriline fassaadijaotus, kitsas räästas ja räästakarniis		
Tänane funktsioon: Aravete Keskkool		
Fassaad: krohvitud, sissepääs asub fassaadil keskteljel		
Katus: lamekatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: 1985. aastal ehitati mastaapne postmodernistlik juurdeehitus		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 40		Konstruksioon ja muud näitajad: ehitati ilma saalimahuta
Seisund: hea		
Väärtus: funktsionalistlik koolimaja koos hilisema silmapaistva postmodernistliku juurdeehitusega. Arhitektuurne, ajalooline ja kohakultuuriline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele koos juurdeehitusega		

Nimi: Ambla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Leele Välja fotod, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1923		
Asukoht: Järvamaa, Ambla vald, Ambla, Pikk 37 KT: 13401:001:0064 Pikk 37		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Paide linna ehitusmeister Johann Mamberg		
Stiil: Klassitsismi sugemetega historitsistlik koolihoone		
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega		
Tänane funktsioon: Ambla lasteae-alkkool		
Fassaad: krohvitud, sissepääs asub fassaadil keskteljel		
Katus: kelpkatus (kergelt tõstetud katuseräästa joonega), plekk (uus)		
Ümberehitused: aknad vahetatud (sobimatute vastu). Interjööri kohta puudub informatsioon.		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Hoone fassaadid olid alguses laudisega kaetud, hoone krohviti nõukogudeajal. Algselt kroonis hoonet kaheksakandiline haritorn (hoone keskteljel), kuid see lammutati juba enne 1938. aastat.	
Väärtus: Üks varasemaid Eesti Vabariigi esimesel perioodil ehitatud maakoolimaju, klassitsistliku vormikeelega hoone on maakoolimajade seas silmapaistev. Ajalooline, kohalooline, arhitektuurne, tüpoloogiline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele, informeerida omavalitsust hoone väärtustest		

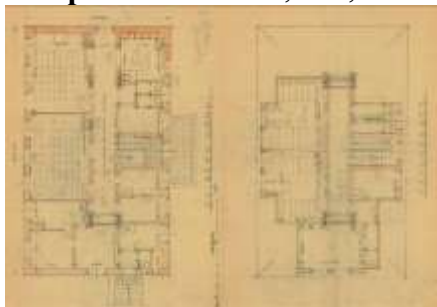
Nimi: Käravete	Foto: Vaade esiküljest, Leele Välja, 2007	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1939		
Asukoht: Järvamaa, Ambla vald, Käravete alevik KT: 13402:001:0195 Ambla tee 1		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Järvamaa maainsener Leonhard Võsoberg		
Stiil: funktsionalism (insenerifunktsionalism)		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Käravete Külaselts		
Fassaad: krohvitud, sissepääsu asetus on fassaadil asümmeetriline		
Katus: madal kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: -		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Insenerfunktsionalistlik maakoolimaja. Säilitanud suures osas oma autentsuse ja arhitektuurse terviklikkuse. Ajalooliline, lokaalne väärtus, arhitektuurne ja tüpoloogiline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Käsukonna	Foto: Vaade esiküljest, Leele Välja, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1933-35		
Asukoht: Järvamaa, Imavere vald, Käsukonna küla KT: 23401:002:0176 Käsukonna tee 19		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: August Volberg		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline plaanijaotus		
Tänane funktsioon: Elamu?		
Fassaad: krohvitud, sissepääsu asetus fassaadil on asümmeetriline		
Katus: kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: Uksed on välja vahetatud, sisemiste muudatuste kohta puudub info		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: tüüpiline traditsionalistlik 1930. aastate maakool, üks Põllutöökoja Ehitustalituses projekteeritud kivikoolimaju. Ajalooline väärtus, arhitektuurne, tüpoloogiline (		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele, informeerida omavalitsust hoone väärtusest		

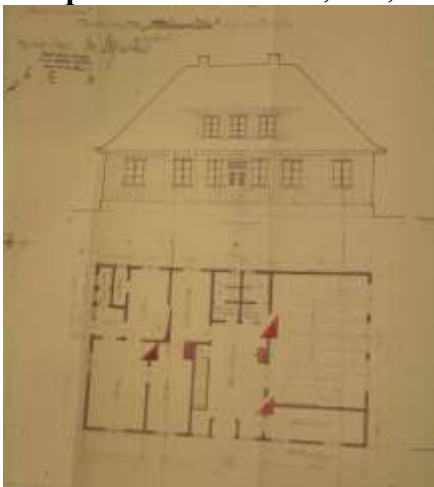
Nimi: Järva-Jaani	Foto: Svea Pilviku kogu; Järva-Jaani Gümnaasium	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1939 (projekt 1938)		
Asukoht: Järvamaa, Järva-Jaani vald, Järva-Jaani alev KT: 25701:001:0132 Pikk 1		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: insener August Laupa		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, ukse asetus fassaadil asümmeetriline		
Tänane funktsioon: Järva-Jaani Gümnaasium		
Fassaad: silekrohv		
Katus: madal kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: 1970. aastatel ehitati vana hoone külge uus koolihoone plokk, uued aknad ja ukseid (sobimatud), välisviimistlust on uuendatud		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 39		Konstruksioon ja muud näitajad: keskküttesüsteemiga
Seisund: rahuldav		
Väärtus: säilitanud algse mahu, funktsionalistlik maakoolimaja Järvamaal. Kohakultuurilise väärtusega		
Ettepanekud jm märkused: -		

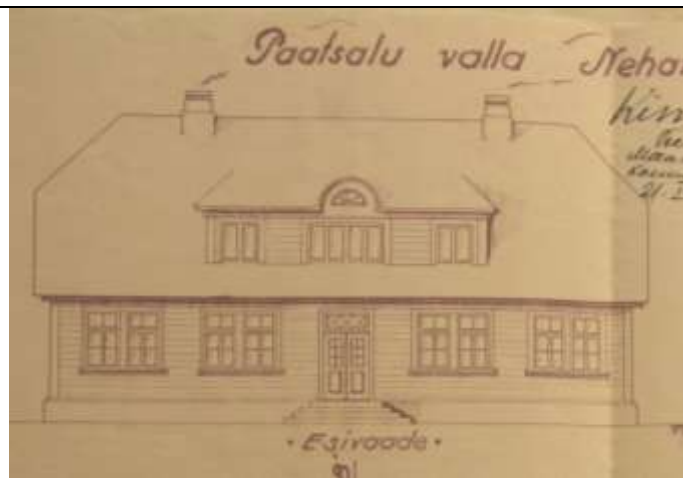
Nimi: Rutikvere	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1938–39		
Asukoht: Järvamaa, Pajusi vald, Arisvere küla KT: 57301:001:0208 Küti		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Tõnis Mikhelson? Põllutöökoja Ehitustalitus?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: pikaks venitatud ristküliku kujuline põhiplaan (hiljem L-kujuline), sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: korterimaja, 1 korter kasutuses		
Fassaad: silekrohv, ukse asetus on fassaadil sümmeetriline		
Katus: kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: juurdeehitusega muutus põhiplaan L-kujuliseks		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 888	Konstruksioon ja muud näitajad: sõrestikkonstruksioon	
		
Väärtus: tüüpiline 1930. aastatel ehitatud kivist maakoolimaja, tõenäoliselt Põllutöökoja Ehitustalituse hoone		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta Leidub sarnasusi Loksa koolimajaga Harjumaal		

Nimi: Villevere	Foto: Vaade esiküljele, Leele Välja, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1935		
Asukoht: Järvamaa, Türi vald, Villevere küla KT: 27101:002:0009 Kooli		
Korruselisus: 1 väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Viljandi maainsener Jaan Maasik. Projektil on E. Ottingu allkiri. Projekti aluseks võis olla Valgus II projekt		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga, asümmeetrilise fassaadijaotusega		
Tänane funktsioon: Sotsiaalkorteritega maja		
Fassaad: lihtkrohv, sissepääsud asuvad hoone lühemal küljel		
Katus: kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: uus välisviimistlus, katusekate		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: ERA f. 3071, n. 1, s. 150. Esialgne projekt Ottingult	Konstruksioon ja muud näitajad: tellisseinad I korrusel	
		
Väärtus: Tüüpiline 1930. aastatel ehitatud traditsionalistlik kivitoolimaja maapiirkonnas. Ajalooline väärtus, arhitektuurne, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

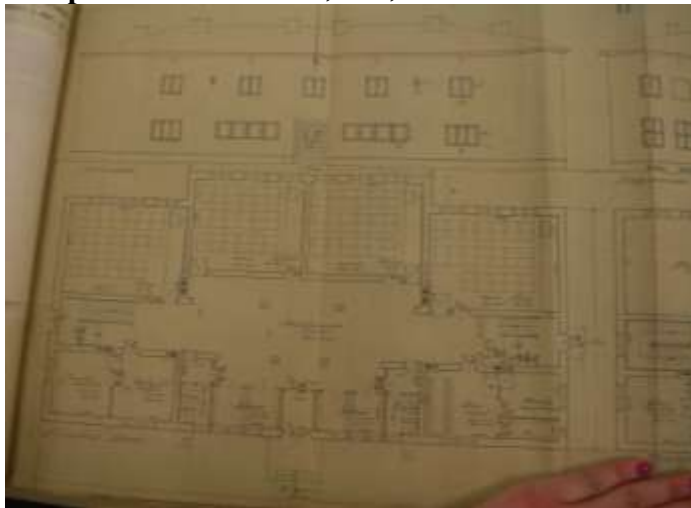
Nimi: Lõõla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Leele Välja, 2009			
Mälestis: -				
Ehitusaeg: 1939–42				
Asukoht: Järvamaa, Väätsa vald, Lõõla küla KT: 93701:001:1650 Koolimaja				
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega				
Arhitekt: Herbert Johanson				
Stiil: traditsionalism				
Tüüp: tsentraalse sissepääsuga väike kivist koolimaja, telgsümmeetrilise põhiplaaniga. Algselt oli hoones 2 klassiruum, internaat, juhataja ja õpetaja korter				
Tänane funktsioon: Kaitseliidu Järvamaa Õppekeskus				
Fassaad: krohvitud, sissepääs asetseb fassaadil keskteljel				
Katus: kelpkatus, plekk (uus)				
Ümberehitused: - uued ukSED ja aknad. Sisemiste muudatuste kohta puudub info				
Seisund: hea				
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 28	Konstruksioon ja muud näitajad:			
				
Väärtus: Ajastule iseloomulik väike kivist koolimaja. Maastikuline, miljööline, arhitektuurne ja tüpoloogiline väärtus.				
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele				

Nimi: Hanila	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1928-1933	
Asukoht: Läänemaa, Hanila vald, Hanila küla, Hanila muuseum KT: 19501:002:0474 endine koolimaja (muuseum)	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: ?	
Stiil: historitsism, I ms eelne esteetika	
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetria	
Tänane funktsioon: korter, seltsimaja	
Fassaad: rõhtlaudis	
Katus: viilkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: sisemised muudatused.	
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea	
Väärtus: säilinud algupäraseid detaile (nt profileeritud sarikaotsad, 1, 5 m kõrguseni ulatuv laudvooder interjööris), säilinud algne maht. Ajaloolise ja kohaloolise tähtsusega.	
Ettepanekud jm märkused: võtta arvele	

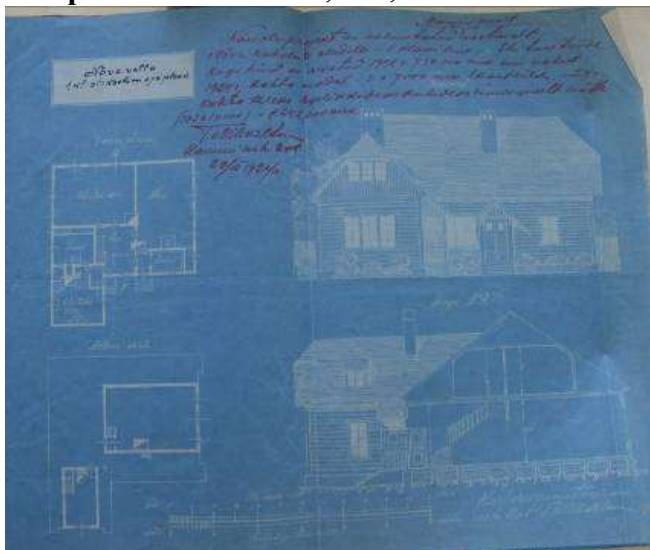
Nimi: Mõisaküla	Fotod: Vaade hoone esiküljele. Foto: Karel Kelder, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936 (projekt 1933)		
Asukoht: Läänemaa, Hanila vald, Mõisaküla küla KT: 19501:001:0017? Mihkli-Aadu?		
Korruselisus: 1 k, väljaeh. katusekorrus		
Arhitekt: Põllumeeste Keskseksi Ehitusvalitsuse insener Richard Kasikov, ehitusmeister Aleksander Suu Kuke külast. Tööde järelevalve eest vastutas J. Linnakivi		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, 1 klass, 1 õp. korter		
Tänane funktsioon: eramu		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis	Ümberehitused: uued avatäited (akende avad on suurendatud), laudis osaliselt välja vahetamisel Seisund: hea	
Katus: kelpkatus		
Põhiplaan: ERA f. 4316, n. 2, s. 313.	Konstruksioon ja muud näitajad: ehitus teostati 1936. aasta suve jooksul. Rõhtpalkehitis	
		
Väärtus: Väike sümmeetrilise põhiplaaniga kahe klassiruumiga külakooli näide, kohaloolise tähtsusega.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Nehatu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934		
Asukoht: Läänemaa, Hanila vald, Nehatu küla. KT: 19502:001:0079 Nehatu koolimaja		
Korruselisus: 1,5 k (mansard)		
Arhitekt: Vilhelm Grünbaum, muudatused projektil Jaan Võsu.		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, 1 klassiruum, teenija tuba, internaat, II k. õp. korter		
Tänane funktsioon: eraomand		
Fassaad: laudvooder, sümmeetria		
Katus: poolkelpkatus, algselt laastukatus		
Ümberehitused: soomlasest omanik teeb remonttöid, tööde ulatuse kohta info puudub		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 257		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: ?		
Väärtus: ajalooline, tüpoloogiline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Vajab kõigepealt välisvaatlust		

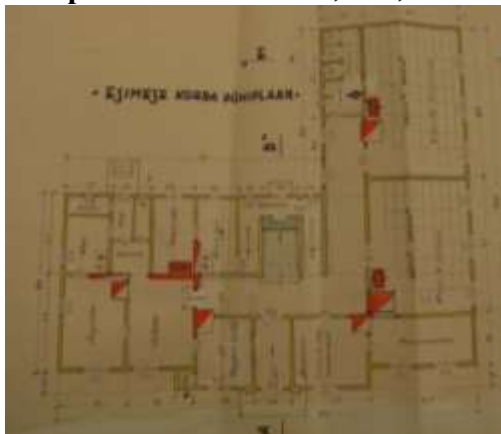
Nimi: Liivi (vana viinavabriku ümberehitus)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-35		
Asukoht: Läänemaa, Kullamaa vald, Liivi küla. KT: 34201:001:0120 Liivi kool-seltsimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Jaan Võsu, Richard Kasikov		
Stiil: traditsionalism, neoklassitsistlikud ilmingud		
Tüüp: Ristkülikulise põhiplaaniga, keskrisaliit. Sümmeetrilise fassaadijaotusega		
Tänane funktsioon: Raamatukogu, Liivi Naisseltsi maja		
Fassaad: krohvitud, nurgakvaadritega ukseportaal, keskrisaliit, sümmeetria		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: interjööris on kaasaegsed kattematerjalid, plaanijaotus mingil määral muutunud.		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: paekivi soklil paekivist müüridega hoone. Ehitatud endisest viinaköögist ümber.
Seisund: hea/rahuldav		
Väärtus: säilinud algupärane ilme ja detaile interjööris (nt trepp), osalise plaanijaotuse. Arhitektuurne, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Lihula (Tuudi-Lihula)	Fotod: Lihula algkooli esikülg, 2009.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937		
Asukoht: Läänemaa, Lihula linn, Tallinna mnt 25. KT: 41201:004:0096 KUMA		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus (proj. Arnold Väli)		
Stiil: traditsionalismile kaldub modernistlik hoone		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaani, 4 klassiruumiga, käsitööklassiga, saal, 2 õpetaja ja juhataja korteriga		
Tänane funktsioon: Lihula Gümnaasiumi algklasside maja, kunstigalerii		
Fassaad: silikaatkividest puhtal vuugil, sümmeetriline fassaadijaotus		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued uksed, aknad (sisemiste muudatuste kohta info puudub).		
Põhiplaani: ERA f. 1098, n. 1, s. 183		Konstruksioon ja muud näitajad: raudkividest vundament.
Seisund: hea		
Väärtus: säilitanud algse mahu, kohakultuuriline väärtus, elujõuline		
Ettepanekud jm märkused: Arv, kaasata Lihula miljööalasse		

Nimi: Sutlepa	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2012.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Läänemaa, Noarootsi vald, Sutlepa küla KT: 52001:002:0960 Põlluääre		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Rein Raidna, ehitustööd Jaan Võsu ettevõte		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, 2 klassiruumi ja käsitööklassiga, majas oli internaat, kaks õp. korterit, jalutusruum		
Tänane funktsioon: eramu/suvemaja		
Fassaad: silekrohv		
Katus: lamekatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: väike varjualune maja küljel, ruumijaotust on muudetud, interjööris on teostatud remonttööd, ruumides on kaasaegsed kattematerjalid.		
Põhiplaan: 	Konstruksioon ja muud näitajad: telliskivist seinad, tammepuust välisuks. Välis- ja kandeseinad tsementkividest (nopsa-süsteemis), siseseinad osaliselt tellistest. Klassiruumide vahel oli liikuv vahesein.	
Seisund: hea/rahuldav		
Väärtus: Silmapaistev funktsionalistlik maakoolimaja. Arhitektuurse ja kohaloolise väärtusega, säilitanud algse mahu, välisilme ning interjööris osaliselt ka plaanijaotuse ja mõned detailid.		
Ettepanekud jm märkused: RKM		

Nimi: Variku	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, aprill 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1923	
Asukoht: Läänemaa, Nõva v., Variku küla, Kooli. KT: 53101:002:0600 Elamu	
Korruselisus: 1, 5k	
Arhitekt: Haridusmin. Arhitekt Tõnis Mihkelson	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: 1-klassiline L-kujuline (käsitööklassiga) õpetaja korteriga puidust	
Tänane funktsioon: suvemaja	
Fassaad: rõht- ja püstlaudis	
Katus: kõrge poolkelpkatus, eterniit (algsest pilpakatus)	
Ümberehitused: Hoone lühemal küljel väike püstlaudadest juurdeehitus. Interjööri kohta puudub informatsioon.	
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 822.	Konstruksioon ja muud näitajad: Rõhtpalkehitis. Kinnistul on peale koolihoone veel laut-kuur ja saun.
	
Seisund: hea/rahuldav	
Väärtus: Arhitektuurne (väikese traditsionalistliku külakooli näide), ajalooline. Säilitanud algupärase mahu, algsed aknad.	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele	

Nimi: Taebla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1928-30 (välisvooder 1935)	
Asukoht: Läänemaa, Taebla vald, Taebla küla KT: 77601:001:00744 Gümnaasiumi 1	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Artur Perna	
Stiil: traditsionalism neoklassitsistlike mõjutustega	
Tüüp: E-kujuline põhiplaan eenduva trepikoja mahuga (peaaegu E-kujuline põhiplaan), telgsümmeetriline	
Tänane funktsioon: tühi	
Fassaad: Rõhtlaudis, fassaade ilmestavad liseenid, sümmeetria	
Katus: kelpkatus, plekk	
Ümberehitused: 1953. aastast ehitati hoovipoolsetele tiibadele II korrused, seinad kindlustati.	
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Rõhtpalkseintega hoone, Ehitamise ajal leiti majal defekte – seinad vajusid kaardu ja keskkütteruumi tungis vesi
Seisund: rahuldav/halb	
Väärtus: Algupärase mahu säilitanud suuremahuline klassitsismi mõjutustega traditsionalistlik hoone. Algne katuseplekk, tihedaruudulised aknad, ruumijaotus ja detailid interjööris. Nimeka arhitekti Artur Perna looming.	
Ettepanekud jm märkused: RKM	

Nimi: Hullo	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, T. Padu, 2008.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: (projekt 1933)		
Asukoht: Läänemaa, Vormsi saar, Hullo küla KT: puudub (hoone asetseb kinnistute 90701:002:1390 ja 90701:002:1630 vahel)		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: dipl. ins. Wilhelm Grünbaum		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, 4 klassiruumi, käsitööklass (liikuva vaheseinaga, mis võimaldab näitelava kasutada), õp. ja teenija korterid		
Tänane funktsioon: kool, raamatukogu, hoones tegutseb ka käsitööring		
Fassaad: rõhtlaudis, keskrisaliit		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: uued avatäited		
Põhiplaan: ERA. f. 1098, n. 1, s. 173. 	Konstruksioon ja muud näitajad: ristpalkidest seinad betoonvundamendil,	
Seisund: hea (2001. aastal hoone renoveeriti)		
Väärtus: üks traditsionalistlikke kahe täiskorrusega maakoolimaju, kohaloolise tähtsusega (vormsilaste ühistööna valminud), säilitanud algupärase mahu		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Põlula	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, Mart, 2010. 		
Mälestis: -			
Ehitusaeg: 1929-30			
Asukoht: Lääne-Virumaa, Rägavere vald, Põlula KT: 70201:002:0189 Põlula kool			
Korruselisus: 2 k			
Arhitekt: Tõnis Mihkelson - (Rägavere valla volikogu arengukavas on kirjas V. Mihkelson)			
Stiil: üldiselt traditsionalistlik, millele viitab materjalikasutus, aknakuju ja tihe ruudustik, funktsionalistlikud on aga mahtude liitmise viis ja madal katus.			
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, 2 klassiruumiga, ukseava paigutus fassaadil on asümmeetiline			
Tänane funktsioon: korterid, muuseum			
Fassaad: rõhtlaudis, asümmeetria			
Katus: madal kelpkatus, plekk			
Ümberehitused: - (interjööri kohta puudub info)			
Seisund: halb			
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:		
Väärtus: omanäolise arhitektuuriga (traditsionalismi ja funktsionalismi vahepealne variant). Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus.			
Ettepanekud jm märkused: RKM			

Nimi: Varangu	Fotod: Heiki Koov, 2009.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1930		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Haljala vald, Varangu küla KT: 19003:001:0203 Kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline ukse asetus fassaadil		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: kuur hoone küljel sisehoovis. Interjöõri kohta puudub informatsioon.		
Seisund: avariiline		
Põhiplaan:	Konstruksioon ja muud näitajad: rõhtpalkidest konstruktsioon, kuusk ja mänd	
Väärtus: tüüpiline traditsionalistlik kahe täiskorrusega maakoolimaja.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Kadrina	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, M. 2010	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Kadrina vald, Kadrina alevik KT: 27304:002:00190 Rakvere tee 4		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: H. Tuberg, vormistanud H. Wieckmann		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, 7 klassiruumi, saal-võimla, 3 korterit, sümmeetriline lahendus.		
Tänane funktsioon: Kadrina kool		
Fassaad: silekrohv		
Katus: lamekatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: suureulatuslikud juurdeehitused		
Seisund: hea		
Põhiplaan:	Konstruksioon ja muud näitajad: Aseri telliskividest hoone	
Väärtus: Omanäoline modernistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Udriku	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Mart Kalm. 2010			
Mälestis: -				
Ehitusaeg: 1933				
Asukoht: Lääne-Virumaa, Kadrina vald, Kiku küla KT: ?				
Korruselisus: 1 k				
Arhitekt: August Volberg				
Stiil: traditsionalism				
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus				
Tänane funktsioon: elamu				
Fassaad: rõhtvooder, ukse asetus on fassaadil sümmeetriliselt paigutatud				
Katus: kõrge kelpkatus				
Ümberehitused: uus välisvooder paigaldatud				
Seisund: hea/rahuldav				
Vana foto: RMF 105:366	Konstruksioon ja muud näitajad:			
				
Väärtus: Väike traditsionalistlik maakoolimaja, millel on ajalooline, arhitektuurne ja kohalooline väärtus				
Ettepanekud jm märkused: dokumenteerida				

Nimi: Imastu (juurdeehitus, kuid väga ulatuslik, sisuliselt uus maja)	Fotod: Ülal: vaade koolihoone esifassaadile, Ridaküla Seltsimaja. All: L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid 1930-40	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926-27		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Kadrina vald, Ridaküla küla KT: 27302:003:0091 Vanamõisa		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: insener Ferdinard Adoff		
Stiil: traditsionalism, hilishistoritsistlike tunnustega		
Tüüp: riskülikuline põhiplaan (koos vana mahuga L-kujuline), sümmeetriline fassaadijaotus, 2 klassiruumi, kantselei, poiste internaat (1928. aastal ehitati katusealusesse klassiruum ning õpetaja korter)		
Tänane funktsioon: Ridaküla Seltsimaja		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: mansardkatus, plekk		
Ümberehitused: hoone on 2010-2011. aastatel remonditud, ukse kohal olev varikatus koos valgusmikuga on muudetud.		
Põhiplaan: -	Konstruktsioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea		
Väärtus: hilishistoritsistlike stiilitunnustega kompaktse mahuga maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Rahkla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1936 (projekt)		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Lackvere vald, Rahkla küla KT: 38101:001:1320 kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Jaagup Linnakivi		
Stiil: funktsionalistlik (vaatamata sümmeetriale ja kõrgele katusele – M. Kalm)		
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan, peasissepääs esifassaadil		
Tänane funktsioon: tühi, hoone ühes tiivas on korter. Varem tegutses lasteaiana		
Fassaad: silekrohv		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: -		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: <i>nopsa-</i> süsteemis seinakonstruksioon (tsementkividest)	
Väärtus: tüüpiline 1930. aastate teisel poolel valminud traditsionalistlik koolimaja, milles on tajuda funktsionalismi laenvõtteid. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele ja teavitada omavalitsust hoone tähtsusest		

Nimi: Laekvere	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011.	
Mälestis: Kultuurimälestis, 1998. nr 15701		
Ehitusaeg: 1930-32		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Laekvere vald, Laekvere alevik KT: 38101:003:0034 Kesk tn 8		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: A.R.T. Põllumajandusliidu Ehitustalitus, Arnold Väli		
Stiil: traditsionalism historitsismi varjundiga		
Tüüp: 4 klassiruumi, saal, käsitööklass, 4 õpetaja ja teenija korterid, internaat		
Tänane funktsioon: Laekvere koolimaja		
Fassaad: tahutud maakividest kombineeritud tsementkividega (nurga- ja karniisikivid, avapiirded)		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: silikaattellistest juurdeehitus, 1970. Sisemised ümberehitused, 1986.		
Seisund: ehitustehniline olukord on rahuldav, idapoolses osas on seintes praod.		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 885. 	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Suures osas säilitanud oma algse mahu. Algupärase ruudujaotusega aknad, iseloomulik portaaluks ja selle kohal olev rõdupiire. Lähestikku paiknevate maakividest hoonetega moodustab L. koolihoone tervikliku maakiviansambli.		
Ettepanekud jm märkused: -		

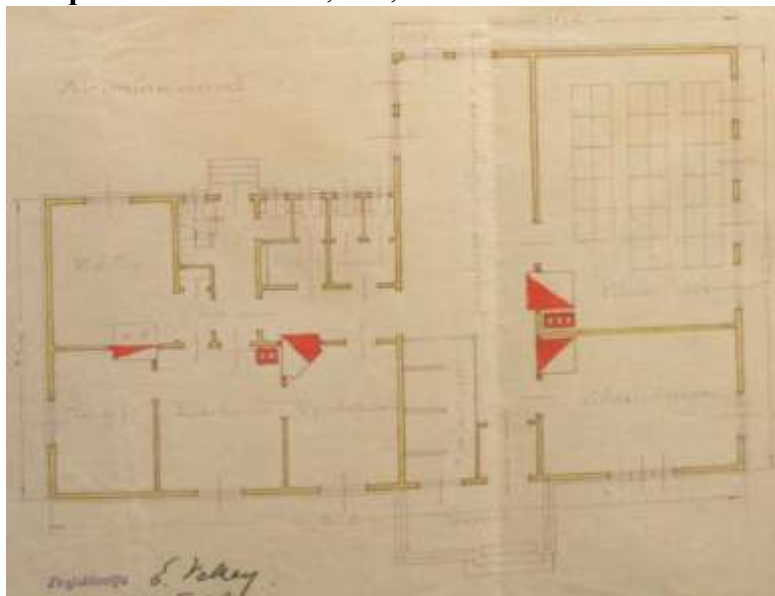
Nimi: Rohu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, Mart, 2010 	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Laekvere vald, Rohu küla KT: 38101:001:2540 Taali		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ? sarnaneb Imastu koolimajaga (mille autor on F. Adoff)		
Stiil: hilishistoritsism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sissepääsu asetus fassaadil asümmeetriline, kompaktse põhiplaaniga		
Tänane funktsioon: eraomand		
Fassaad: uus välisvooder		
Katus: mansardkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: välislaudis vahetatud, uus katusekate, uued avatäited. Interjööri kohta puudub informatsioon		
Seisund: Uus laudis, uued avatäited, uus katusekate		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: hilishistoritsismi mõjutustega maakoolimaja. Tüpoloogiline, ajalooline, arhitektuurne väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Rakke	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1924–30		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Rakke vald, Rakke alevik KT: 66001:002:0020 F. R. Faehlmanni tee 33		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, ukse asetus on fassaadil sümmeetriliselt		
Tänane funktsioon: Rakke Gümnaasiumi õpilaskodu		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetria		
Katus: kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: uued aknad (uus ruudujaotus), laudis samuti välja vahetatud (puudub korruste vaheline püstlaudisega horisontaalvöö). Interjöör on kaasaajastatud		
Seisund: rahuldav/halb		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: Vernakulaarne kahe täiskorrusega pikaks venitatud kehandiga puukoolimaja, algne maht säilinud. Ajalooline, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: - algne arhitektuurne lahendus on kadunud		

Nimi: Lahu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, esikülg M. Kalm, 2010. H. Pärdi foto, tagakülg.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1939-40		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Rakke vald, Kõpsta küla KT: 66001:004:0110 lahu kool		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Alar Kotli		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, ukse asetus fassaadil asetub sümmeetriliselt		
Tänane funktsioon: Lasteaed-alkkool		
Fassaad: krohvitud		
Katus: lamekatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: remonditud, aknad ja uksed vahetatud.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioonid ja muud näitajad:	
Väärtus: seest autentne, plaanilahenduselt suuresti säilinud, saal näitelavaga on säilinud. Tüüpiline väike funktsionalistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus. Nimeka arhitekti looming		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Võipere (Aaspere)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, Mart, 2010.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1928-29		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Kadrina vald, Võipere küla		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: A.R.T. Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: pikliku põhiplaaniga		
Tänane funktsioon: sotsiaalkorteritega maja		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: madal kelpkatus, sidrunaknad		
Ümberehitused:		
Seisund: halb		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: tüüpiline pikaks venitatud kehandiga vernakulaarne kahekorruseline maakoolimaja. Põllutöökoja Ehitustalituse käekiri. Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Lahu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, esikülg M. Kalm, 2010. H. Pärdi foto, tagakülg.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1939-40		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Rakke vald, Kõpsta küla		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Alar Kotli		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga		
Tänane funktsioon: Lasteaed-alkkool		
Fassaad: krohvitud		
Katus: lamekatus, plekk		
Ümberehitused: Väljast remonditud, aknad vahetatud		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioonid ja muud näitajad:	
Väärtus: seest autentne, plaanilahenduselt suuresti säilinud, saal näitelavaga on säilinud. Tüüpiline väike funktsionalistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus. Nimeka arhitekti looming		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Lasinurme	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, M. 2010	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1929		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Rakke vald, Lasinurme küla KT: 6601:005:0720 nurme		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: A.R.T Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, 1 klassiruumiga (käsitööklassi ja klassiruumi vahel on teisaldatav sein), ukse asetus fassaadil on paigutatud asümmeetriliselt		
Tänane funktsioon: eraomand, elamu		
Fassaad: rõhtlaudis, asümmeetria		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: sisemise ümberjaotuse kohta info puudub, uus plekk-katus.		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: ERA f. 2011, n. 1, s. 164	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Väärtus: Autentsel kujul säilinud tüüpiline kompaktse mahuga traditsionalistlik maakoolimaja. Sarnaneb Variku koolimajaga Läänemaal ja Murru koolimajaga Pärnumaal. Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Salla-Tammiku	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, M. 2010.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1934 (projekt)		
Asukoht: Läänemaa, Rakke vald, Tammiku küla KT: 66001:003:0074 Tammiku kool		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, August Volberg, Edgar Velbri		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, ukse asetus fassaadil on asümmeetriline, 1 klassiruum, käsitööklass, juhataja korter, internaat, teenija korter, väljaehituse võimalusega pööning.		
Tänane funktsioon: eraomandis. Tühi?		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: uued aknad, algne ruudujaotus pole säilinud. Interjöörü kohta puudub informatsioon		
Seisund: halb		
Põhiplaan: ERA f. 4445, n. 1, s.59 üks võistluse kavanditest	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Väärtus: Tüüpiline Põllutöökoja Ehitustalituse väljaehitatud katusekorrusega maakoolimaja. Kohalooline, tüpoloogiline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Porkuni	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, M. 2010	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Tamsalu vald, Porkuni küla KT: 78701: 004: 0990 Viinavabriku tee 1		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: L. Gens – J. Linnakivi		
Stiil: suhteliselt funktsionalistliku lahendusega (kuigi kõrge katus ja sümmeetria – M. Kalm)		
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan; sümmeetriline fassaadijaotus; 2 klassiruumi; juhataja, õpetaja ja teenija korter; käsitööklass;		
Tänane funktsioon: kortermaja		
Fassaad: silekrohv, akende ümber krohviraamistus		
Katus: viilkatus		
Ümberehitused: - (interjööri kohta puudub info)		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: kool 88 õpilasele, kohalikust paekivist seinad, kivikatus, välisseintel sees sisemine vooder telliskividest (õhuvahega).	
Väärtus: tüüpiline 1930. aastate teisel poolel ehitatud kivikoolimaja. Traditsionalistlik, millel on märgata laenvõtteid funktsionalismist		
Ettepanekud jm märkused: - Kadila kooliga analoogne.		

Nimi: Tapa alevi algkool	Fotod: Mart Kalm, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1923		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Tapa linn, Kooli ja Nooruse tn nurgal KT: puudub		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson		
Stiil: traditsionalism uusklassitsistliku mõjutusega		
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadilahendus		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: krohvitud, sümmeetria		
Katus: kelpkatus, eterniit (algsest plekk?)		
Ümberehitused: -		
Seisund: avariiline		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Lääne-Virumaa üks esimesi vabariigiaegseid uusi koolimaju. Ajalooline, tüpoloogiline (tüüpiline kahekorruseline u-kujuline kivitoolimaja), arhitektuurne, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Koolimäe	Fotod: teatraal.blogspot.com , 2012. Koolimäe algkool Lääne-Virumaal (1923). L. Andresen, raamatust Eesti algkoolid 1930-40.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1923		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Vihula vald, Koolimäe küla KT: 88703:001:0140 Kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: uusklassitsism		
Tüüp: ristküliku-kujuline põhiplaan, keskrisaliit. Sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Teatriühingu puhkekodu		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetria		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: renoveerimise käigus on kaotanud suure osa algsest ilmest, mahu säilitanud hoone on detailide osas muudetud (varikatused, suur osa uuest ja akendest on välja vahetatud ning ruudujaotus osaliselt kadunud)		
Seisund: hea, renoveeritud 2010		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Rõhutatud keskosaga uusklassitsistlike tunnustega vernakulaarne koolimaja. Ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Võsu	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, M. Kalm, 2010. 		
Mälestis: -			
Ehitusaeg: 1932			
Asukoht: Lääne-Virumaa, Vihula vald, Võsu alevik KT: 92201:003:1541 Kooli 1			
Korruselisus: 1, 5 k			
Arhitekt: Eesti Põllumeeste Keskseksi Ehitustalitus Valgus II tüüpprojekt			
Stiil: traditsionalism			
Tüüp: Võrdsete haaradega U-kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega			
Tänane funktsioon: Võsu Põhikool			
Fassaad: püst- ja rõhtlaudis, sümmeetria			
Katus: mansard, plekk (uus)			
Ümberehitused: uusehitis hoone küljel. Interjööri kohta puudub informatsioon			
Seisund: hea			
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:		
Väärtus: Levinud tüüpprojekt Valgus II eeskujul ehitatud maakoolimaja. (Saulepi, Luunja, Urvaste, Metsapoole koolimajad). Tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus			
Ettepanekud jm märkused: -			

Nimi: Vihula	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Mart Kalm, 2010			
Mälestis: (asub miljööväärtuslikul alal)				
Ehitusaeg: 1931				
Asukoht: Lääne-Virumaa, Vihula vald, Vihula küla KT: ?				
Korruselisus: 1,5 k				
Arhitekt: Karl Burman, Anton Soans				
Stiil: traditsionalism				
Tüüp: pikliku põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus				
Tänane funktsioon: Lasteaed-alkkool				
Fassaad: katteliistuga püstvooder, sümmeetria				
Katus: poolkelpkatus, plekk (uus)				
Ümberehitused: juurdeehitus hoone küljele (raamatukogu ja vallamaja). Interjööri kohta puudub informatsioon.				
Seisund: rahuldav				
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:		
Väärtus: hilishistoritsismi mõjudega traditsionalistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus. Nimekate arhitektide looming. Nimekate arhitektide A. Soansi ja K. Burmani projekt				
Ettepanekud jm märkused: Dokumenteerida				

Nimi: Väike-Maarja algkool (ulatuslik ümberehitus)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest. Kalm, M. 2010	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936-38		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Väike-Maarja v., V.-Maarja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Alar Kotli		
Stiil: traditsionalistlik, hilishistoritsistlik		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan		
Tänane funktsioon: Väike- Maarja algklasside maja		
Fassaad: krohvitud		
Katus: madal kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: interjööri kohta info puudub		
Seisund: rahuldav (2012. aprillis alustati euroremondiga)		
Põhiplaan:	Ajalugu: Kunagine Jostsoni kivimaja, millele ehitati 1902 tütarlastekooli tarbeks puidust tiib. On olnud kihelkonnakooli klasside, ka Väike-Maarja 6-kl. Algkooli asukohaks. 1938. a ehitati talle juurde arhitekt Alar Kotli projekti järgi vasak tiib ja teine korrus.	
Väärtus: hilishistoritsistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline väärtus. Nimeka arhitekti looming.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Aruküla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1928–1929		
Asukoht: Lääne-Virumaa, Vinni vald, Aruküla küla KT: 90002:005:0119 koolimaja		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: historitsism (I ms eelse esteetikaga vernakulaarne koolihoone)		
Tüüp: ristkülikukujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: eraomand, korterid		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused:		
Seisund: rahuldav (üks maja pool seisab tühjalt, sealne olukord halb)		
Põhiplaan:	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: lihtsa arhitektuuriga pikaks venitatud hoonekehandiga vernakulaarne koolimaja, Kohakultuuriline, arhitektuurne, ajalooline, tüpoloogiline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Kadila	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, september 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1937-38	
Asukoht: Lääne-Virumaa, Vinni vald, Kadila küla KT: 90001:003:0063 Pärna tn 3	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: L. Gensi andmetes J. Linnakivi	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: ristkülikuline põhiplaan; sümmeetriline fassaadijaotus; 2 klassiruumi; juhataja, õpetaja ja teenija korter; käsitööklass;	
Tänane funktsioon: Raamatukogu	
Fassaad: silekrohv	
Katus: viilkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: uued avatäited, katusekate, interjööri kohta info puudub	
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: paekivist seinad, kivitatus, sees telliskivist vooder
Seisund: rahuldav, irdunud krohv (veekahjustused)	
Väärtus: tüüpiline 1930. aastate teisel poolel ehitatud kivitoolimaja. Traditsionalistlik hoone, millel on märgata laenvõtteid funktsionalismist. Ajalooline, arhitektuurne, kohalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: arvele võtta	

PÕLVAMAA

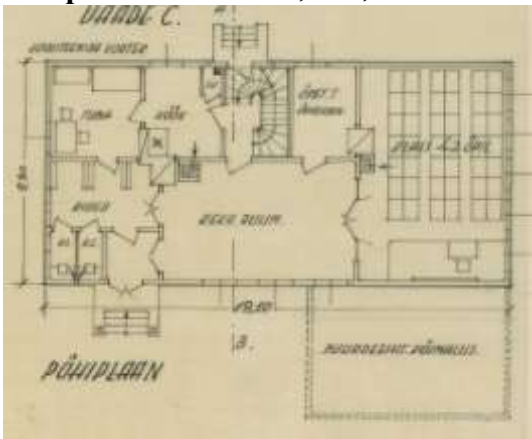
Nimi: Kanepi	Foto: Välja, L. 2010	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936-37 (vundament 1935 vana projekti (Valgus II) järgi)		
Asukoht: Põlvamaa, Kanepi vald, Kanepi alevik KT: 28501:003:0089 Kooli tn 1		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Henn Kuvasto		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise plaanijaotusega. Hoones oli algselt 3 klassiruumi		
Tänane funktsioon: Kanepi Gümnaasium		
Fassaad: krohvitud, sissepääs asub fassaadil keskteljel. Iseloomulik kaarduv ukseava		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: Hilisemad ulatuslikud ümberehitused 1951. aastal ja juurdeehitus hoone küljel. Aknad, uksed ja katus välja vahetatud		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: I korrus seinad nopsa süsteemis, II puitsõrestik. alusmüürid ja sokkel raudkividest. Välisseinad kividest (0,5 tsementkivi-õhuvahe-0,5 telliskivi-linaluudega täidetud õhuvahe-0,5 telliskivi). Sisemised kapitaalseinad tsementkividest. II k välisseinad vooderdatud 25 mm laudadega. Interjööris paneelid saalis, klassides, koridoris. I k kiviseinad krohvitud, II k puuseinad krohvitud. Saali ja käsitööklassi vahel oli liikuv sein. Vundament eelmise projekti järgi (Valgus II) valmis 1935.	
Väärtus: Henn Kuvasto moodsa traditsionalistliku koolimaja tüüpprojekti järgi ehitatud koolihoone (Pikakannu ja Kääpa on sama projekti järgi ehitatud). Arhitektuurne, ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: - (Pikakannu koolihoone on algupärasem)		

Nimi: Põlgaste	Fotod: Vaade esiküljest, Välja, L. 2010.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: projekt 1936, valm. 1937		
Asukoht: Põlvamaa, Kanepi vald, Põlgaste küla KT: 28502:003:0156 Saia tee 2		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Arnold Matteus		
Stiil: traditsionalism funktsionalistlike sugemetega		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga. Sümmeetriline fassaadi- ja plaanilahendus. Hoones oli algselt 3 klassiruumiga, saal, käsitööklass (kõrgendatud põrandaga lavaks), 3 õpetaja korterit, teenijatuba, internaat		
Tänane funktsioon: postkontor, seltsitegevus (kool suleti 2009. aastal)		
Fassaad: silekrohv, iseloomulik trepikoja püstik, sissepääs asub fassaadi keskel		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: postmodernistlik juurdeehitus, 1987-94		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: vundamendiks on põllukividest müüritis segasegul. Seinad on tsement-õõneskividest (süsteem Pax). Seesmine vooder saepuruga põletatud telliskividest. Ruumides on ventilatsiooni kanalid. Hoone seinad seest ja väljast krohvitud ja värvitud algselt toonlubjavärviga	
Väärtus: Silmapaistev 1930. aastate funktsionalismi laenvõtetega traditsionalistlik koolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus. Nimeka arhitekti Arnold Matteuse looming		
Ettepanekud jm märkused: RKM, teha ekspertiis selgitamaks kas hoone vastab mälestiste tunnustele		

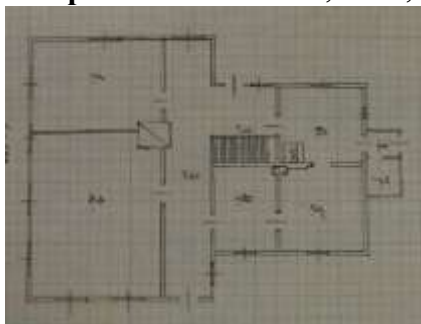
Nimi: Suureküla (Suure-Küla, Erastvere)	Foto: L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid 1920-40	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1927		
Asukoht: Põlvamaa, Kanepi vald, Soodoma küla KT: 28502:004:0110 Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: T-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. I k õpetaja korter, raamatukogu, II k saal (lavaga), õp. korter		
Tänane funktsioon: tühi, müügis?		
Fassaad: rõhtlaudis? Sümmeetrilise ülesehitusega		
Katus: kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: ?		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: halb, 4 aastat tagasi lasi katus läbi, seisis tühjana, kuid rüüstatud pole		
Väärtus: 1930. aastate vernakulaarne kahe täiskorrusega kompaktse mahuga koolimaja. Tüpoloogiline, ajalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Vajab vaatlusuuringuid, et välja selgitada edasine tegevus		

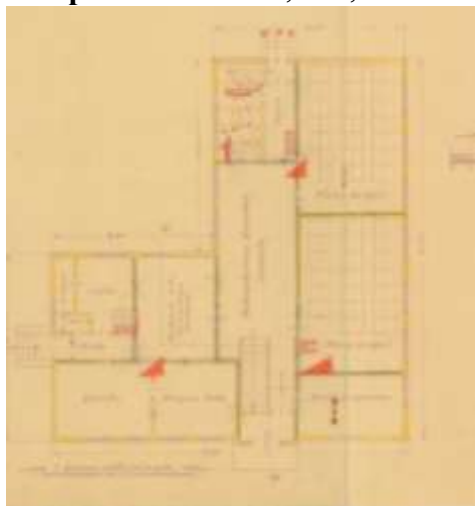
Nimi: Karaski	Fotod: Ülal: L.Välja, 2011. All: raamatust „Kanepi kool läbi kahe sajandi“, Hirvlaane, Milvi	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1930-32		
Asukoht: Põlvamaa, Kõlleste vald, Karaski küla (Alliku koolitalus) KT: ?		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ? Ehitustööd: A. Golubev		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: T-kujuline põhiplaan, keskteljelise põhiplaaniga. Hoones oli algselt 3 õp. korterit, 2 klassiruumi (6-le klassile), avara lavaga saal, õp. tuba ja raamatukogu		
Tänane funktsioon: Karaski Keskus, külalistemaja		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetriline fassaadijaotus		
Katus: kelpkatus, laastukatus (algselt)		
Ümberehitused: põhjalikult ü.e. ja kaasajastatud		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: Siseruumid: klasside laed valgeks värvitud laudadest, valged krohvitud seinad, 1,5 m kõrguselt pruuniks värvitud ja musta kitsa randiga ääristatud, potikividest ahjud salatirohelistes, põrandad helepruunid, algselt kollaseks värvitud koolimaja
Seisund: hea		
Väärtus: Ajalooline, kohalooline väärtus		

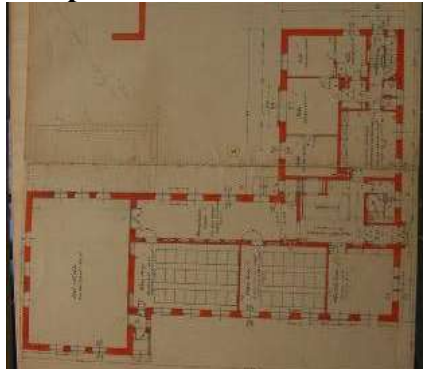
Nimi: Rasina	Foto: Vaade esiküljest, Ruudi, I. 2009. Vaade põhjaküljele, ekspresskinnisvara.ee/est/objekt/?id=531901 (vaadatud 20. september, 2012, 14:05).	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-35		
Asukoht: Põlvamaa, Mooste vald, Rasina küla KT: 47301:001:0110 Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Pelska koolimaja esimese projektiga sarnanemine annab alust arvata, et tegu on ühise arhitektiga – A. Rozanskiga?		
Stiil: traditsionalismi mõjuline – madal kelpkatus ja akende ühendamise lindi on aga funktsionalistlik		
Tüüp: kompaktse mahuga sümmeetrilise fassaadilahendusega koolihoone.		
Tänane funktsioon: müügis		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: - (interjöörü kohta puudub info)		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: Hea näide kahe täiskorrusega traditsionalistlikust koolihoonest. Tüüpiline 1930. aastate teisel poolel valminud koolimaja. Säilitanud algse mahu ja välisilme. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Naha	Foto: Vaade esiküljest, L. Välja, 2009.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937		
Asukoht: Põlvamaa, Räpina vald, Naha küla KT: 70701:002:0710 Koolitare		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Alar Kotli		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: riskülikulise põhiplaaniga, asümmeetrilise fassaadijaotusega. Hoones oli algselt 1 klassiruumi, õp. korter, kooliteenija korter		
Tänane funktsioon: Naha Küla Selts		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis, ukse asetus fassaadil on asümmeetriline		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: hoone põhjasuunas on juurdeehitus, uued avatäited (interjöörü kohta puudub info)		
Seisund: hea		
Põhiplaan: EAM f. 23, n. 1, s. 33	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Väärtus: väike üheklassilise traditsionalistliku maakoolimaja näide. 1930. aastatele omaselt veidi modernsema lähenemisega, mis väljendub asümmeetrias. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline tähtsus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

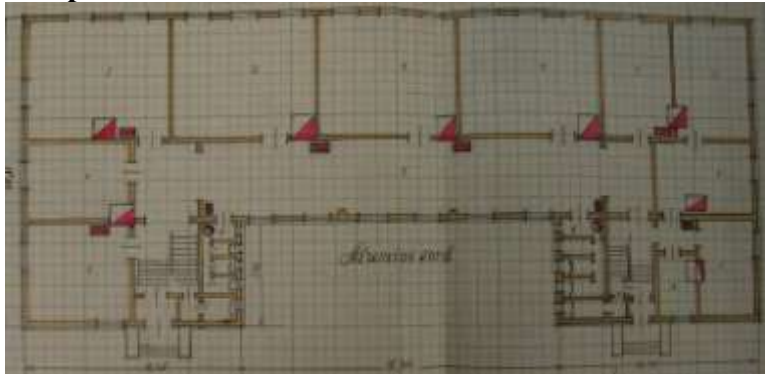
Nimi: Lepplaane	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2011			
Mälestis: -				
Ehitusaeg: 1936-37				
Asukoht: Pärnumaa, Are vald, Lepplaane küla KT: 14901:003:0094 Kooli				
Korruselisus: 1,5 k				
Arhitekt: Asundusamet, A. Esop ja Joosep Ilmas				
Stiil: traditsionalism				
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotis, pikemas tiivas 2 klassiruumi ja peafassaadi pool saal-võimla, õpetaja ja juhataja korter, teenijatuba				
Fassaad: krohvitud, sissepääs asub fassaadil asümmeetriliselt				
Katus: kelpkatus, profiilplekk?				
Ümberehitused: väiksemad muudatused (nt saaliosa akende vahe oli viimistletud tumeda krohviga)				
Seisund: hea				
Põhiplaan: Arti Soosaare omanduses	Konstruksioon ja muud näitajad:			
				
Väärtus: hea ja hästisäilinud näide uudisasunduse koolimajast. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline ja kohalooline väärtus				
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele				

Nimi: Murru	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1933		
Asukoht: Pärnumaa, Are vald, Murru küla KT: 14902:002:0060 Kooli		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: projekti valmistas Mart Kiirats		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: T-kujuline põhiplaan, asümmeetriline, 1 klassiruum (49,5 m2, 44 õpilasele), tagavaraklass, õpetaja eluruum, külaraamatukogu		
Tänane funktsioon: eraomandis		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: sisemised muudatused		
Seisund: avariiline		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 428	Konstruksioon ja muud näitajad: Palkseinad, ruumi kõrgus 3 m	
		
Väärtus: tüüpiline väike traditsionalistlik maakoolimaja (sarnaneb Variku ja Lasinurme koolimajadega) Tüpoloogiline, ajalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

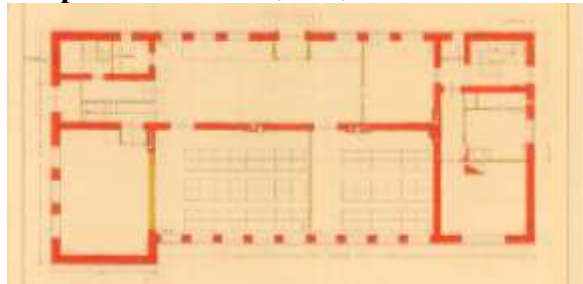
Nimi: Jõõpre	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, E. Lankots, 2008	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1935		
Asukoht: Pärnumaa, Audru vald, Jõõpre küla KT: 15902:001:0375 Jõõpre kooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: Joonas Kinnunen		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones 2 klassiruumi, õpetajate korterid ja internaat II korrusel		
Tänane funktsioon: lasteaed		
Fassaad: laudvooder, ukse asetus on fassaadil asümmeetriline		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: Interjööri kohta täpsem informatsioon puudub		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 5. 	Konstruksioon ja muud näitajad: Põhikorrusel asusid lahtivõetava vaheseinaga klassiruumid (liitklassidele).	
Väärtus: 1930. aastate traditsionalistliku maakoolimaja hea näide. säilinud on hoone algne maht, detaile interjööris, algupärase aknad, trepp. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: RKM (vald tahab uut lasteaeda ehitada)		

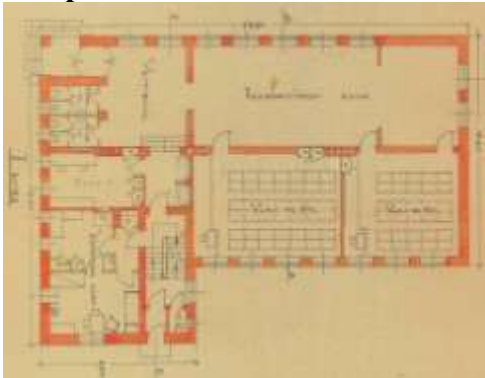
Nimi: Audru	Foto: Histrodamuse kodulehelt			
Mälestis: -				
Ehitusaeg: 1938-39				
Asukoht: Pärnumaa, Audru vald, Audru alevik KT: 15904:003:1820 Lihula mnt 10/12/14				
Korruselisus: 2 k				
Arhitekt: Rudolf Siimann				
Stiil: funktsionalism				
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga (vana hooneosa). Hoones oli algselt 3 klassiruumi, käsitööklass, saal-võimla, internaat, 3 õp. korterit ja teenijatuba				
Tänane funktsioon: Audru Keskkool				
Fassaad: silekrohv				
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)				
Ümberehitused: ulatuslikud juurdeehitused ja pealeehitused				
Seisund: hea				
Põhiplaan: ERA f. 3798, n.1, s. 83	Konstruksioon ja muud näitajad:			
				
Väärtus: funktsionalistlik koolihoone. Kohalooline väärtus				
Ettepanekud jm märkused: -				

Nimi: Lindi	Fotod: Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseumi F54129-6,	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1927		
Asukoht: Pärnumaa, Audru vald, Lindi küla KT: ?		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: Karl Jõe tüüpprojekti järgi joonestanud A. Sepp		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline (ebavõrdsete haaradega) põhiplaan. Sümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones internaat ja õpetajate korterid		
Tänane funktsioon: Lindi lasteaed-alkkool, MTÜ Lindi Külaselts		
Fassaad: rõht- ja püstlaudis, sissepääsud asetsevad fassaadil sümmeetriliselt		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: interjööri kohta puudub info		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: algselt on olnud teisaldatava vaheseinaga klassiruumid (liitklasside jaoks).	
Väärtus: Karl Jõgi tüüpprojekti järgi ehitatud traditsionalistlik hoone, säilitanud algse mahu. Arhitektuurne, ajalooline, tüpoloogiline ja kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Teha võrdlev ekspertiis Nursi koolimajaga Võrumaal		

Nimi: Kihlepa	Fotod: Audru valla kodulehelt, sügis 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1928-29	
Asukoht: Pärnumaa, Audru vald, Kihlepa küla KT: 15905:002:0263 Kihlepa rahvamaja	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: ?	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones 4 klassiruumi (39 m2), 3 õp. korterit, teenijatuba, internaat	
Tänane funktsioon: Rahvamaja, raamatukogu	
Fassaad: laudvooder, sümmeetria	
Katus: kelpkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: interjööri kohta info puudub	
Seisund: hea	
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 276	Konstruksioon ja muud näitajad: eraldi hoone tiivas õp. korterid
	
Väärtus: vernakulaarne pikaks venitatud ehituskehandiga koolimaja. Arhitektuurse, ajaloolise, kohaloolise väärtusega	
Ettepanekud jm märkused:	Arvele võtta

Nimi: Soeva	Fotod: Audru valla kodulehelt, sügis 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936		
Asukoht: Pärnumaa, Audru vald, Ahaste küla KT: 15901:001:0392 Aruvälja rahvamaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ins. Erich Klein		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: Ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. Hoone põhikehandist erineva kõrgusega hoonetiibadega		
Tänane funktsioon: Aruvälja rahvamaja		
Fassaad: laudvooder		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: Interjööri kohta puudub informatsioon		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: omanäolise arhitektuurikeelega vernakulaarne kahekorruseline hoone. Arhitektuurse, ajaloolise, kohaloolise väärtusega		

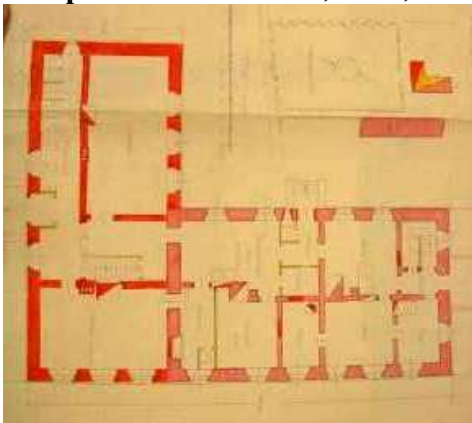
Nimi: Pööravere (Enge)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Juuli 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Pärnumaa, Halinga vald, Mõisaküla küla KT: 18803:003:0032		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Märt Merivälja		
Stiil: funktsionalism art déco mõjutustega		
Tüüp: Ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadilahendus		
Tänane funktsioon: Anelema raamatukogu		
Fassaad: silikaatkivi kumervuugiga, sissepääsu asetus on fassaadil keskteljel		
Katus: lamekatus, plekk		
Ümberehitused: muudatused siseplaneeringus, uued avatäited		
Seisund: hea		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 45	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Väärtus: Funktsionalistliku üldilmega art déco mõjutustega koolihoone. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

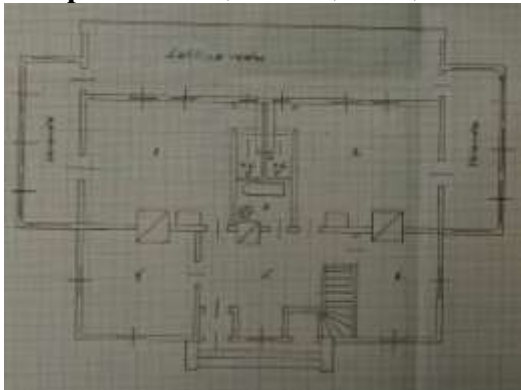
Nimi: Võiduküla (Sooküla, Soosunduse kool, Timmkanal)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Martin Siplane, 2012.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1936–38	
Asukoht: Pärnumaa, Häädemeeste vald, Sooküla küla KT: 21301:003:0003 Jaani	
Korruselisus: 1 k	
Arhitekt: Erika Nõva	
Stiil: traditsionalism funktsionalismi tunnustega	
Tüüp: soosunduse koolihoone, riskülikukujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus	
Tänane funktsioon: eraomand, tühi	
Fassaad: silekrohv	
Katus: kelpkatus, tsementkivikatus (algne)	
Ümberehitused: -	
Seisund: halb, põrandad on vajunud, krohv irdunud, veekahjustused puudulikest vihmaveetorudest ja lekkivast katusest	
Põhiplaan: EAM f. 22, n. 1, s. 27 	Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: uudisasunduse koolimaja, algupäraselt säilinud (kivikatus, maht, ukSED ja aknad). Koridoris mitmed algupärased detailid nagu malelaua-mustris plaatpõrand, trepp piiretega. Moodsat arhitektuurikeelt ja taluarhitektuuri traditsioone kombineeriv hoone. Tüpoloogiline (uudisasunduse kool), arhitektuurne, ajalooline ja kohalooline väärtus.	
Ettepanekud jm märkused: RKM	

Nimi: Massiaru	Fotod: Vaade esi-ja tagaküljele, Martin Siplane, 2012	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1937–38		
Asukoht: Pärnumaa, Häädemeeste vald, Massiaru küla KT: 21302:003:0089 Massiaru koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Märt Merivälja		
Stiil: funktsionalism, art déco'like tunnustega		
Tüüp: u-kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus ja ülesehitus, saaliosa pikemas tiivas		
Tänane funktsioon: Massiaru Algkool		
Fassaad: silikaattellis terrasiitkrohvitud detailidega. Fassaadil asümmeetriliselt asuvat sissepääsu rõhutab vertikaalselt tumedaks krohvitud trepikojatsoon		
Katus: väga madal kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: Interjööris on ruumijaotust vähemal määral muudetud, kaasaegsed kattematerjalid		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 27. 	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Silmapaistva arhitektuuriga 1930. aastatel Pärnumaale ehitatud funktsionalistlik koolihoone. Säilinud on algne maht, välisilme, mitmed detailid interjööris. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: RKM		

Nimi: Metsapoole (Treimanni?)	Foto: Hoone esikülg, Siplane, M. 2012.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1931		
Asukoht: Pärnumaa, Häädemeeste vald, Metsapoole küla KT: 21303:006:0248 Metsapoole koolimaja		
Korruselisus: 1k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Põllumeeste Keskseltsi Ehitustalitus, R. Kasikovi tüüpprojekt		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, klassiruumide tiivas teisaldatava seinaga klassid liitklassideks, õpetaja korter ja internaat		
Tänane funktsioon: Metsapoole Põhikool		
Fassaad: rõhtlaudis (uus), uks asub fassaadi keskteljel		
Katus: mansardkatus, plekk		
Ümberehitused: väiksemad sisemised muudatused		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: algupäraselt säilinud traditsionalistliku tüüpprojekti Valgus II näide (analoogsed on Saulepi ja Võsu ning hävinud Urvaste ja Luunja koolihooned). Arhitektuurne, ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Põlendmaa (Taali-Põlendmaa)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, E. Lankots, 2008	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937-39		
Asukoht: Pärnumaa, Paikuse vald, Põlendmaa küla KT: 56801:006:0083 Põlendmaa kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Joonas Kinnunen		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, suhteliselt kompaktse mahuga koolihoone. Algselt oli hoones 2 klassiruumi (68 õp.-le), õp. ja koolmeistri korter, teenijatuba, isoleerimisruum haigetele, internaat		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: püstvooder, sissepääs asub lühemal küljel		
Katus: kelpkatus, eterniit (algselt oli sindelkatus)		
Ümberehitused: -		
Seisund: rahuldav/halb		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 417 	Konstruksioon ja muud näitajad: alusmüürid on raudkivist, sokkel kiiluga lõhutud raudkividest tsementsegul, mis on esiküljelt tahutud. Klassiruumides paneelid (19 mm vagunilaudadest)	
Väärtus: Tüüpiline 1930. aastate alguses ehitatud kahe täiskorrusega L-kujulisega põhiplaaniga koolimaja, Pärnumaal harvaesinev tüüp. Algne maht, detailid suures osas samuti säilinud. Ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta, dokumenteerida		

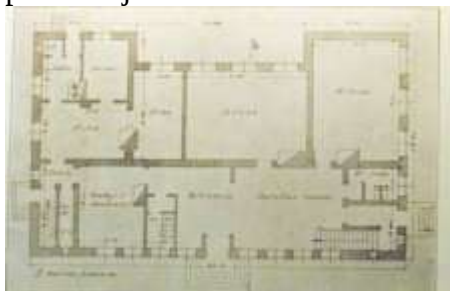
Nimi: Pustuski (Seljametsa) (ulatuslik juurdeehitus)	Foto: Paikuse valla kodulehelt	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1931-33		
Asukoht: Pärnumaa, Paikuse vald, Seljametsa küla KT: 56801:001:0142 Seljametsa kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, Arnold Väli		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan (hoone juurdeehitus). Juurdeehituse osas oli algselt 2 klassiruumi, internaat, saalvõimla, õp. korter, vanas hooneosas õp. korter ja teenijatuba		
Tänane funktsioon: Seljaküla lasteaed-alkool		
Fassaad: silekrohv, rusteeritud nurgakvaadrid		
Katus: viilkatus, plekk		
Ümberehitused: interjööri kohta info puudub.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 419 	Konstruksioon ja muud näitajad: I korrus kivikonstruktsioon, II k puidust	
Väärtus: 1930. Aastate traditsionalistliku koolihoone näide. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Liivia lastekodu algkool	Fotod: vaated hoone esi- ja tagaküljest, Kalle Kiipus, 2011.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926-1928		
Asukoht: Pärnumaa, Saarde vald, Tihemetsa alevik KT: 71101:006:0316 Lasteaia tee 5		
Korruselisus: 1k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: arvatavalt projekteeritud A.R.T. Ehitustalituses?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: kompaktne ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones 2 klassiruumi, õpetaja ja juhataja korter, 2 verandat		
Tänane funktsioon: Tihemetsa Päevakeskus		
Fassaad: nn asunikulaudis, dekoreeritud laudise ehispaneelid, sissepääs asub hoone keskteljel		
Katus: kõrge kelpkatus, algselt laastukatus (praegu profiilplekk)		
Ümberehitused: - hoone sisemise planeeringu kohta info puudub		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA, f. 1108, n. 13, s. 394. 	Konstruksioon ja muud näitajad: Krundil on säilinud kuur, kus hoiti küttepuid ja toiduaineid	
Väärtus: Hästi säilinud väike traditsionalistlik koolihoone. Säilitanud algupärase mahu ja palju detaile: aknaluugid, algupärase ruudujaotusega aknad, asunikulaudis. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		

Nimi: Sauga	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Martin Siplane, 2012	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1937- 1938		
Asukoht: Pärnumaa, Sauga vald, Nurme küla KT: puudub, asub kinnistute 73001:001:0304 ja 73001:001:0826 vahel		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Märt Merivälja		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: saal-võimlaga, 3-toaline õpetaja korter, kaks 2-toalist, internaat (II k), 2 klassiruumi alumisel, 1 ülemisel korrusel		
Tänane funktsioon: Sauga Põhikool		
Fassaad: krohvitud, asümmeetriline fassaadijaotus		
Katus: lamekatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: algsed aknad ja ukSED on välja vahetatud, välisviimistlus on uuendatud		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: Üks 1930. aastatel Pärnumaale ehitatud funktsionalistlikest maakoolimajadest. Säilitanud mahu ja üldilme. Arhitektuurne, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Surju	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1931-33		
Asukoht: Pärnumaa, Surju vald, Surju küla KT:?		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: u-kujuline põhiplaan		
Tänane funktsioon: eraomand		
Fassaad: rõhtlaudis, ukse asetus fassaadil on asümmeetriline		
Katus: kelpkatus		
Ümberehitused: -		
Seisund: hea		
Põhiplaan:	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: tüüpiline Põllutöökoja Ehitustalituse vernakulaarne puitkoolimaja. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Vajab vaatlusuuringuid		

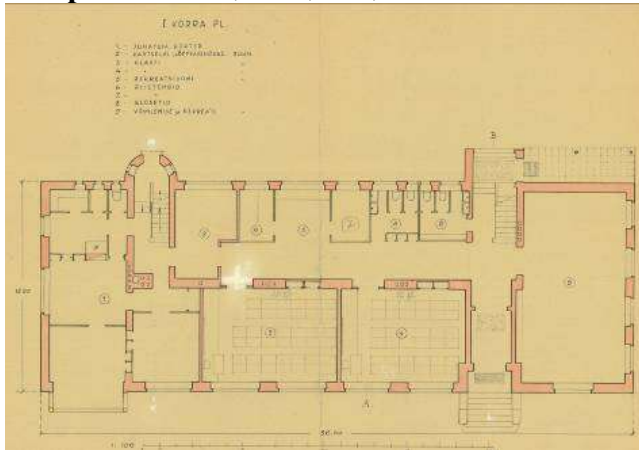
Nimi: Ristiküla (Pati-Ristiküla) (kool-rahvamaja)	Foto: L. Andresen, Eesti algkoolid	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1935-37		
Asukoht: Pärnumaa, Surju vald, Ristiküla küla (end. Saarde vald) KT: ?		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: E. Volffeldt		
Stiil: traditsionalism historitsistlike mõjutustega		
Tüüp: ristikülalise põhiplaani, sümmeetrilise fassaadijaotusega. Algselt oli hoones 3 klassiruumi, saalvõimla, õpetajate korterid		
Tänapäevane funktsioon: elamu, on kavatsusi see turismiga siduda		
Fassaad: püstlaudis		
Katus: poolkelpkatus, ärklid, haritorn (lammutatud)		
Ümberehitused: Interjöörü kohta informatsioon puudub.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Hoones tegutsesid koos kooliga ka Pati-Ristiküla noorsooselts Elu ja vabatahtlik Pati-Ristiküla tuletõrjeselts	
Väärtus: Historitsistlike tunnustega traditsionalistlik maakoolihoone. Säilitanud algse mahu ja algse ilme. Arhitektuurne, ajalooline.		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

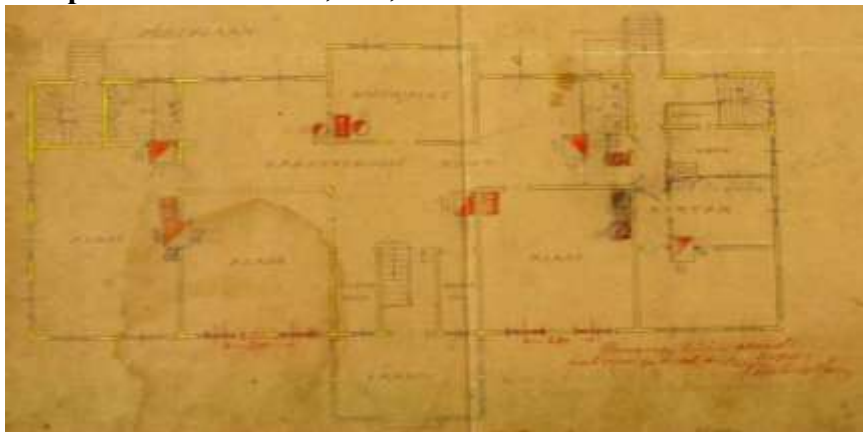
Nimi: Viira	Fotod: Viira Kool, autor Enn.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-35 (projekt 1932)		
Asukoht: Pärnumaa, Tori vald, Tohera küla KT: 80802:001:0366 Viira kool		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Herman Berg		
Stiil: art-decò'like motiividega modernistlik hoone (funktsionalism)		
Tüüp: U-kujuline keskteljelise põhiplaaniga, sümmeetriataotlus. Hoones oli algselt kaks klassiruumi ja 2 õp. korterit ning internaat		
Tänane funktsioon: Viira Kooli õpilaskodu		
Fassaad: silikaatkividest, sissepääs asetub fassaadil sümmeetriliselt		
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: juurdeehitus – ühendatud uue koolihoone mahuga. Uued aknad ja uksed. Interjöörü kohta puudub informatsioon		
Seisund: hea		
Põhiplaan: I korrus, 1937. aasta koolimajade plaanimajanduse raamatust	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Väärtus: omanäolise arhitektuurikeelega art déco sugemetega funktsionalistlik maakoolimaja. Arhitektuurne, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Saulepi	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Siplane, M. 2012		
Mälestis: -	 		
Ehitusaeg: 1932			
Asukoht: Pärnumaa, Varbla vald, Kulli küla KT: 86301:007:0211 Saulepi seltsimaja			
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega			
Arhitekt: Põllumeeste Keskseksi Ehitustalituse projekt Valgus II			
Stiil: traditsionalism			
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega.			
Tänane funktsioon: Saulepi rahvamaja			
Fassaad: püstvooder, sissepääs on fassaadil keskel			
Katus: mansard, tsingitud terasplekk			
Ümberehitused: - Interjööri kohta puudub informatsioon			
Seisund: hea			
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:		
Väärtus: Traditsionalistlik maakoolimaja. Levinud tüüpprojekti väga hästi säilinud näide (analoogne Võsu, Metsapoole ning hävinud Urvaste ja Luunjaga). Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus			
Ettepanekud jm märkused: RKM			

Nimi: Varbla – Nõmme	Foto: Varbla Põhikool	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1939		
Asukoht: Pärnumaa, Varbla vald, Varbla küla KT: 86301:005:0426 Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ehitusmeister Peeter Hurt		
Stiil: funktsionalism?		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan. Asümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Varbla Põhikool		
Fassaad: krohvitud, sissepääs asetub fassaadil asümmeetriliselt		
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad ja uksed (uus aknajaotus?). Lisatud trepikojapüstik? Interjöör kaasajastatud. Välisviimistlus uuendatud		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: puit- ja kivimaterjal saaid Vana-Varbla mõisahäärberi lammutamisest	
Väärtus: 1930. aastate lõpus ehitatud modernistlik koolimaja. Kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Samliku	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-37		
Asukoht: Pärnumaa, Vändra vald, Samliku küla KT: 93002:005:0056 Samliku kooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: Joonas Kinnunen		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: pikaks venitatud hoonekehandiga ristküliku kujulise põhiplaaniga koolihoone. Telgsümmeetrilise plaanilahendusega		
Tänane funktsioon: eraomand, Samliku matkamaja		
Fassaad: keskteljelise fassaadijaotusega, rõhtlaudis, uks asetub fassaadil keskteljel		
Katus: poolkelpkatus, eterniit (algselt sindelkatus)		
Ümberehitused: -		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: tüüpiline pikaks venitatud hoonekehandiga traditsionalistlik koolihoone. Säilitanud algse mahu ja detaile interjööris (trepp, uksed, ukseingid, ka tarindid). Ajalooline, tüpoloogiline, kohalooline väärtus,		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Järvakandi (Järvakandi Eesti Kool)	Foto: Internet, www.jarvakandi.ee, 19.02.12, 15:13.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1938-1940		
Asukoht: Raplamaa, Järvakandi vald, Järvakandi alev KT: 26001:001:0005 Nõlva 16		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Anton Soans		
Stiil: funktsionalistlike tunnustega traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, ukse paigutus on fassaadil asümmeetriliselt paigutatud. 2 klassiruumi, saal-võimla, 3 õp. korterit, teenijatuba,		
Tänane funktsioon: Järvakandi Gümnaasium		
Fassaad: silekrohv		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: juurdeehitus hoone ida-põhjaküljel. Uus välisviimistlus, uued avatäited, sisemised muudatused. Ulatuslik juurdeehitus hoone küljel. Interjäär on kaasajastatud		
Põhiplaan: EAM, f. 31, n. 1, s. 12.	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: Omapärase arhitektuurse käsitlemusega hoone, säilitanud algse mahu, nimeka arhitekti looming.		
Ettepanekud jm märkused:	- sõja tõttu jäi hoone lõpuni välja ehitamata. Remonttööde ja juurdeehituse tõttu on hoone algne arhitektuurne ilme kannatanud.	

Nimi: Eidapere (Lelle-Eidapere)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1930-32, 1936		
Asukoht: Raplamaa, Kehtna vald, Eidapere alevik KT: 29203:003:0040 Eidapere mõis		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Tõnis Mihkelson		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: risküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, 3 klassiruumi, käsitööklass, 2 õp. korterit, teenijatuba, internaat		
Tänane funktsioon: Eidapere kooli õpilaskodu		
Fassaad: rõhtlaudis, sümmeetria		
Katus: kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: majaga ühendatud 1 k-line juurdeehitus, uued aknad ja ukSED ning välisvooder (sisemise ümberehituse kohta info puudub).		
Põhiplaan: ERA f. 4135, n. 1, s. 62		Konstruksioon ja muud näitajad: Endise mõisahäärberi vundamendile ehitatud hoone
Seisund: hea/rahuldav		
Väärtus: Algupärane maht on säilinud. Tüüpilise mõisahoonet matkiva arhitektuurikeelega koolimaja. Tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

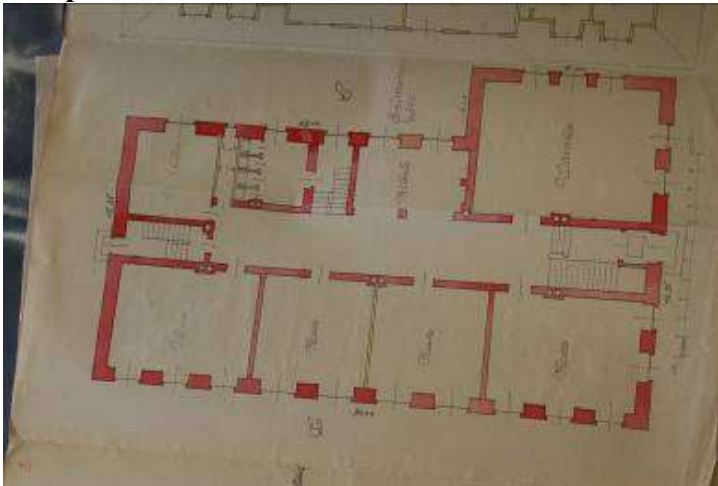
Nimi: Ohekatku	Fotod: L. Andresen, Eesti algkoolid. Ülesvõtteid aastatest 1930–40	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1928–29		
Asukoht: Raplamaa, Kehtna vald, Ohekatku küla KT: ?		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetrilise ülesehitusega		
Tänane funktsioon: eraomand		
Fassaad: vertikaal- ja horisontaallaudis kombineerituna		
Katus: viilkatus, algupäraselt laastukatus		
Ümberehitused: uus laudis, põhjalikud ümberehitused (interjööris), uued aknad.		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: Maakivist sokkel
Seisund: hea/rahuldav		
Väärtus: Tüüpiline sümmeetrilise ülesehitusega vernakulaarne väike maakoolimaja. Ajalooline, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Kehtna	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, veebruar 2012
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1929–30	
Asukoht: Raplamaa, Kehtna vald, Kalbu küla KT: 29202:005:1298 Hooldekodu	
Korruselisus: 1 k, väljaehitatud katusekorrus	
Arhitekt: Tõnis Mihkelson	
Stiil: historitsism	
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sissepääs asetub fassaadil telgsümmeetriliselt	
Tänane funktsioon: Kehtna Hooldekodu	
Fassaad: silekrohv, nurgakvaadritega, sümmeetria	
Katus: mansardkorrus, plekk (uus)	
Ümberehitused: interjööri on uuendatud ja ruumijaotuses muudatusi tehtud	
Põhiplaan: ERA, f. 1790, n. 1, s. 851.	Konstruksioon ja muud näitajad:
	
projekt teostus väiksemate muudatustega ja ilma pikema tiivata (õpetajate korteriteta)	
Seisund: hea	
Väärtus: Hilishistoritsistlik kivikoolimaja maa-arhitektuuris. Säilitanud algupärase mahu ja väljanägemise. Kehtna end. koolimaja on dominantne hoone Kalbu külas. Arhitektuurne, ajalooline ja kohakultuuriline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele ja teavitada omavalitsust hoone tähtsusest.	

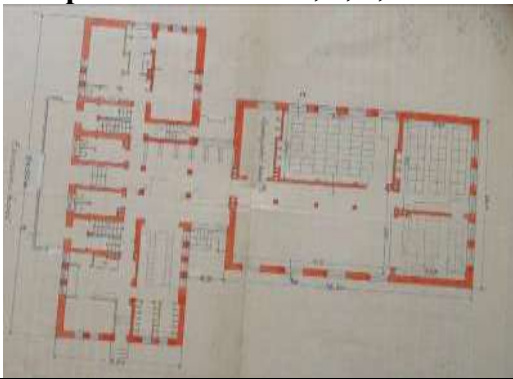
Nimi: Pahkla (juurdeehitus)	Foto: vaade esiküljest. Karu, M. 2009.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932		
Asukoht: Raplamaa, Kohila vald, Pahkla küla KT: 31701:003:0082 Kooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: A. Volberg		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, uks asetub fassaadil asümmeetriliselt, kaks klassiruumi.		
Tänane funktsioon: tühi, ühes hooneosas on väike korter kasutuses		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis		
Katus: viilkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan:	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: halb/rahuldav		
Väärtus: arhitektuurne väärtus, tüüpiline Põllutöökoja Ehitustalituse poolt projekteeritud vernakulaarne hoone. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline ja kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta, dokumenteerida (tüpoloogiliselt sarnane Neeruti koolihoonega Võrumaal)		

Nimi: Nurtu (velise)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, H. Pärdi, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1927-28		
Asukoht: Raplamaa, Märjamaa vald, Ojaäärse küla KT: 50404:004:0012 Nurtu kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: insener Jaan Võsu		
Stiil: traditsionalism, historitsism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: rõhtlaudis, ukse asetus paigutatub fassaadil sümmeetriliselt		
Katus: poolkelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: juurdeehitus hoone küljel		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: rõhtpalkidest seinakonstruksioon
Seisund: halb/avariiline		
Väärtus: Jaan Võsu tüüpprojekti järgi ehitatud traditsionalistlik maakoolimaja, mille analoog asub Hiiumaal Malvaste külas. Säilitanud algse mahu. Ajalooline, tüpoloogiline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: - Tüübi esindajana võtta Malvaste koolihoone kaitse alla		

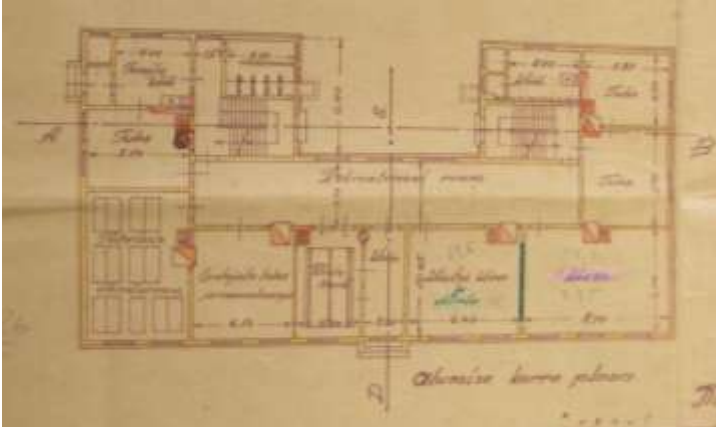
Nimi: Märjamaa	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Mihkel Karu, juuli 2011; Elinord Ehitus, 2012.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: nurgakivi 1939, valmis 1940	
Asukoht: Raplamaa, Märjamaa alev, KT: 50501:007:6290 Pärnu mnt 56	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: ?	
Stiil: traditsionalism (esindustraditsionalism)	
Tüüp: T-kujulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadilahendusega	
Tänane funktsioon: Märjamaa Valla Raamatukogu	
Fassaad: silikaatkividest seinad, eenduv keskrisaliit, stiliseeritud rustikaga portikus	
Katus: madal kelpkatus, plekk	
Ümberehitused: interjäär on kaasajastatud	
Põhiplaan: -	Interjäär: Märjamaa valla Raamatukogu, 2012.
Seisund: hea	
Väärtus: autentsel kujul säilinud hoone, esindustraditsionalismi ajaperioodil ehitatud hoone. Arhitektuurne, tüpoloogiline, ajalooline ja kohalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele	

Nimi: Haimre (Koopavärava, Kasti)	Fotod: Kasti külaselts, 2010.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1929-33		
Asukoht: Raplamaa, Märjamaa vald, Moka küla KT: 50403:002:0810 Haimre põhikool		
Korruselisus: 2 k (väljaehitatud katusekorrus)		
Arhitekt: projektil Tõnis Mihkelson		
Stiil: saksapärase traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaaniga (peasissepääs küljelt), 6 klassiruumiga, õpetaja korteri ja võimlaga		
Tänane funktsioon: Haimre Põhikool		
Fassaad: silekrohv		
Katus: kelpkatus, profiilplekk (uus)		
Ümberehitused: - uued plastikaknad ja uksed, väiksemad sisemised muudatused		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 826	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: säilitanud algupärase mahu ja interjööri detaile (kahepoolsed uksed, ruumides poolde seina ulatuv laudis. Esindusliku maakoolimaja tüüp. Arhitektuurse, ajaloolise, tüpoloogilise, kohaloolise tähtsusega.		
Ettepanekud jm märkused: võtta arvele		

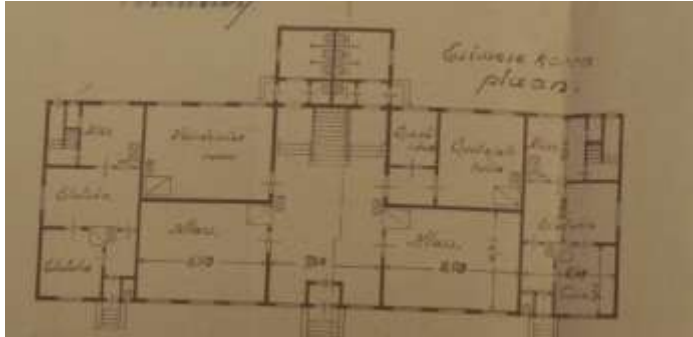
Nimi: Rapla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest. Autor, jaanuar 2012.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1926-27		
Asukoht: Raplamaa, Rapla linn KT: 67001:003:0013 Kooli tn 8		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ehitustehnik Karl Jõgi kasutas eeskujuna Haridusministeeriumi koolimajade konkursil osalenud E. Jacoby ja Franz de Vries'i projekti.		
Stiil: traditsionalism, interpreteerib neoklassitsistlikke motiive		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, asümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Rapla Ühisgümnaasiumi algklasside maja		
Fassaad: silekrohv		
Katus: viilkatus, plekk		
Ümberehitused: viimistlus on uuendatud, uued aknad ja uksed. Interjööris on algne ruumijaotus suures osas säilinud, interjööris on kaasaegsed kattematerjalid		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea		
Väärtus: neoklassitsistlike ilmingutega traditsionalistlik koolihoone. Arhitektuurse, ajaloolise, kohaloolise väärtusega.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Seli-Hagudi	Fotod: hoone esi- ja idakülg, veebruar 2012.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936-37		
Asukoht: Raplamaa, Rapla vald, Hagudi küla KT: puudub, kinnistu piirneb läänest kinnistu Raudtee tn 3, 66903:003:0850		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: August Esop		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: T-kujulise põhiplaaniga, kolme klassiruumi, 2 õp. korteri ja internaadiga, sümmeetrilise fassaadi lahendusega		
Tänane funktsioon: Hagudi Raamatukogu ja lasteaed (Põhikool on uues osas)		
Fassaad: silekrohv, mänguline fassaad, eri suurusega aknad		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: mitmed juurdehitused 1998. aastal, uued avatäited. Interjööris on muudetud ruumijaotust, teostatud on mitmeid remonttöid		
Põhiplaan: TLA f. 884, n, 4, s. 932.		Konstruksioon ja muud näitajad: Telliskivist seinad, majas oli keskküte
Seisund: hea		
Väärtus: omanäolise arhitektuurikeelega koolihoone. Arhitektuurse, kohaloolise, ajaloolise tähtsusega		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

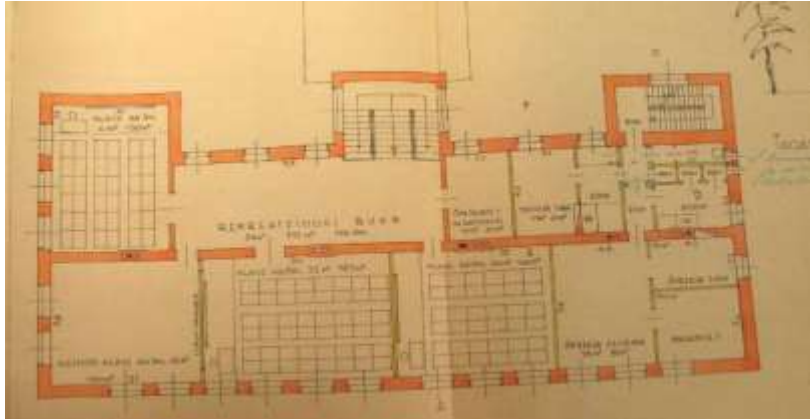
Nimi: Randvere	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938		
Asukoht: Saaremaa, Kaarma vald, Koidu küla KT: 34801:006:0557 Mõisa		
Korruselisus: 1, 5 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, koostas Jaagup Linnakivi		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaad, peauks asetseb fassaadil keskteljel. Hoones oli 3 korterit, 3 klassiruumi, käsitööklass ja võimla		
Tänane funktsioon: Randvere Tööõppekeskus		
Fassaad: krohvitud, sümmeetria		
Katus: viilkatus, tsingitud terasplekk, osaliselt uus profiilplekk		
Ümberehitused: juurdeehitused maja tagaosas		
Põhiplaan: ERA f. 2013, n. 1, s. 987 	Konstruksioon ja muud näitajad: paekivist seintega, telliskivi voodriga. Vana koolihoone asemele ehitamise tõttu püstitati uus hoone kahes järgus, vana hoonet saaks kasutada. Esiteks valmis loodepoolne hooneosa, kuhu kool sisse kolis. Seejärel vana hoone lammutati ja valmis ehitati ka kagupoolne osa.	
Seisund: rahuldav		
Väärtus: Kohakultuuriline väärtus, üks Põllutöökoja Ehitustalituses välja töötatud projekte		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

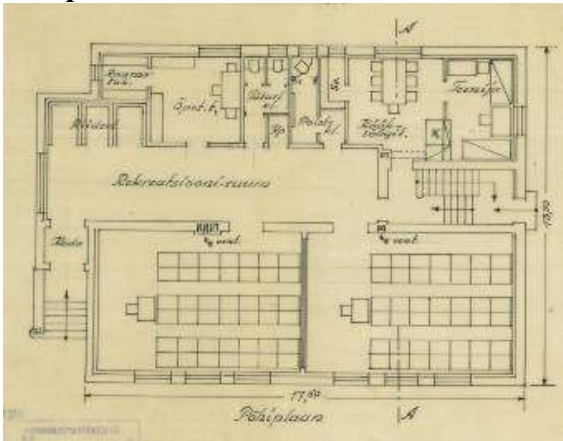
Nimi: Tagamõisa/Tagala	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1934-35	
Asukoht: Saaremaa, Kihelkonna vald, Tagamõisa KT: 30101:001:0603 Kooli	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Saaremaa maa-arhitekt Voldemar Erich Anderson, koostanud Eugen Kobõlin	
Stiil: klassitsismi mõjutustega	
Tüüp: u-kujulise põhiplaaniga, keskteljeline. Rõhutatud keskosa, mis väljendub ukse kohal teisel korrusel olevast kolmnurkfrontoonist. Hoones oli algselt neli klassiruumi ja käsitööklass, internaadiruumid, juhataja ja õpetaja korter, teenija tuba, õpetajate tuba-raamatukogu	
Tänane funktsioon: seisab tühjana	
Fassaad: tagasihoidliku profileeringuga rõhtlaudis	
Katus: kelpkatus, tsingitud terasplekk	
Ümberehitused: väike juurdeehitus idaküljel, interjööris tehtud muudatuste kohta info puudub.	
Põhiplaan: ERA f. 2015, n. 1, s. 381. 	Konstruksioon ja muud näitajad: raudkividest sokkel
Seisund: halb	
Väärtus: Üks väheseid kahekorruselisi puitkoolimaju, mis ehitati Saaremaale 1920. aastatel ja mille maht, ilme on säilinud algupärasena. säilinud on mitmeid detaile interjööris (trepp jm). Ajaloolise, kohaloolise tähtsusega	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele ja teavitada omavalitsust selle väärtusest	

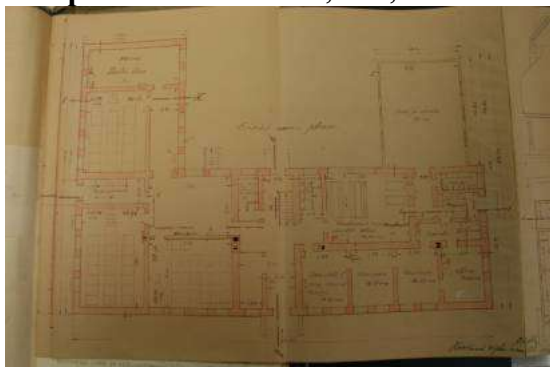
Nimi: Kahtla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: projekt 1936	
Asukoht: Saaremaa, Laimjala vald, Kahtla KT: 38601:004:0579 Kahtla koolimaja	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt. H. Kukkur, projektil N. Jürisson	
Stiil: funktsionalism	
Tüüp: u-kujulise põhiplaaniga, rõhutatud kesktelg, sümmeetria. Hoone oli algselt 3 klassiruumiga, internaadi, võimla ja 3 korteriga	
Tänane funktsioon: Kahtla Põhikool	
Fassaad: silekrohv sümmeetriline fassaadijaotus	
Katus: madalakaldeline kelpkatus, plekk	
Ümberehitused: uued aknad ja ukSED (sisemiste muudatuste kohta puudub info)	
Põhiplaan: ERA. f. 2013, n. 1. S. 998	Konstruksioon ja muud näitajad:
	
Seisund: hea/rahuldav	
Väärtus: funktsionalistliku koolihoone tüüp, säilitanud algupärase mahu ja ilme. Tüpoloogilise, ajaloolise, kohakultuurilise väärtusega	
Ettepanekud ja märkused: Võtta arvele (sarnaneb Kaali ja Uue-Lõve koolimajaga) ja teavitada omavalitsust hoone väärtusest . Võtta arvele, teha ekspertiis, kaaluda mälestisena kaitse alla võtmist	

Nimi: Koikla	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1929-32		
Asukoht: Saaremaa, Leisi vald, Koikla küla KT: 40302:004:0013 Kooli		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: projekti valmistas E. Anderson Haridusministeeriumi arhitekti eelkava järgi 1928 (vähendatud versioon)		
Stiil: historitsistliku käsitlusega vernakulaarne hoone, mis jätkab esimese ms eelset ehitustraditsiooni		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega. Hoones oli kolm klassiruumi (liitklassid)		
Tänane funktsioon: ? tühi		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued välisused ja katusekate. Sisemiste muudatuste kohta info puudub.		
Seisund: halb/rahuldav		
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 902	Konstruksioon ja muud näitajad: Ajalugu: ehitatud mõisahoonel alusmüürile, asub mõisapargis (säilinud on kõrvalhooneid)	
		
Väärtus: historitsistliku käsitlusega puitkoolihoone. Algupärane maht säilinud (v.a. liigendatud lammutatud tualettruumide osa). Ajaloolise ja kohaloolise väärtusega		
Ettepanekud jm märkused: -		

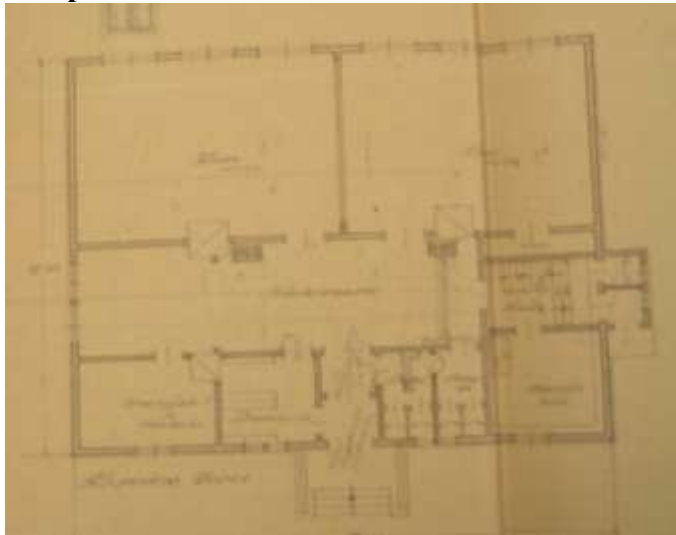
Nimi: Pamma	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1934-35		
Asukoht: Saaremaa, Leisi vald, Pamma küla KT: 40301:005:0615 Kooli		
Korruselisus: 1, 5 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: kompaktse mahuga, sümmeetrilise fassaadilahendusega koolihoone. Hoones oli algselt 1 klassiruumi, õpetaja korter.		
Tänane funktsioon: Pamma Seltsimaja		
Fassaad: rõhtlaudis, uks on hoone keskteljel		
Katus: kõrge viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: - välisused on välja vahetatud. Interjööris on kaasaegsed katematerjalid,		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: rahuldav/ hea		
Väärtus: Tüüpiline kompaktse mahuga väike maakoolimaja. Säilinud algupärane maht, detailid (uksevalguspiitadega, põranda ja laelaudis, trepp, aknad, interjööris vineerivimistlus). Kõrvalhoone (puukuur) säilinud. Kultuuriloolise, arhitektuurse, tüpoloogilise väärtusega. Karuste koolimajaga sarnanev projekt (autor N. Jürisson)		
Ettepanekud jm märkused: RKM		

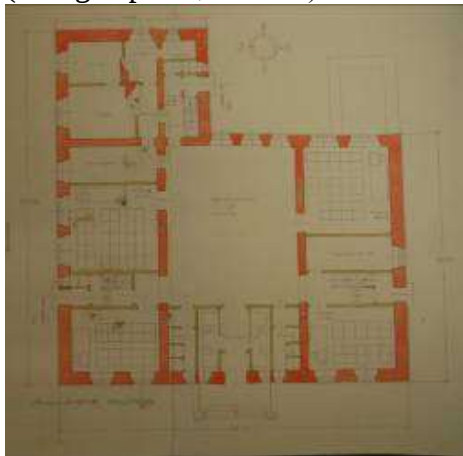
Nimi: Tamse	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1938	
Asukoht: Saaremaa, Muhu vald, Tamse küla KT: 47801:002:0068 Kooli	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Jaagup Linnakivi	
Stiil: traditsionalism (saksa mõjudega)	
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, sissepääs keskteljel. Hoonel oli II k 3 klassiruumi ja käsitööklass (liikuv vaheseinaga), sümmeetrilise põhiplaaniga, internaadi, 3 õp. korteri ja teenijatoaga	
Tänane funktsioon: Eesti Kunstiakadeemia puhkebaas	
Fassaad: paekiviladu (I k) ja tsementkivid (II k), nurgarustika	
Katus: kõrge kelpkatus tõstetus räästajoonega, savikivi	
Ümberehitused: Aknad ja ukSED on välja vahetatud. InterjööR on uuendatud.	
Põhiplaan: ERA f. 2013, n. 1, s. 1023. 	Konstruktioon ja muud näitajad: Tsementkividest seinad. Hoone ehitati vana paekivihoonest peale, välisviimistlus jäi tegemata. Hoone ehitati projektist veidi erinevalt – võimla jäi ehitamata
Seisund: hea, rahuldav	
Väärtus: Algne maht säilinud, kultuuriloolise, ajaloolise, arhitektuurse väärtusega	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele ja informeerida vallavalitsust hoone tähtsusest. EKA-l on plaanis maja rekonstrueerida 2014-16	

Nimi: Simisti (Simmiste, Simiste)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, november 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1933–34	
Asukoht: Saaremaa, Muhu vald, Rassa küla KT: 47801:008:0630 Koolielu	
Korruselisus: 1,5 k	
Arhitekt: Alar Kotli	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: kompaktse mahuga, ukse asetus on fassaadil asümmeetriliselt. Hoones oli algsest 2 klassiruumi (liikuva vaheseinaga) I k, 2 õp. korterit, internaat	
Tänane funktsioon: eraomand	
Fassaad: II k rõhtlaudis (uus)	
Katus: poolkelpkatus, plekk (uus)	
Ümberehitused: eksterjööris on II korrusel uus vooder. II korrusel interjööris on muudatusi tehtud	
Põhiplaan: EAM f. 23, n. 1, s. 28 	Konstruksioon ja muud näitajad: tsementkividest seintega, vundament on maakividest. Maakonna esimene keskküttega koolimaja, milles konstrueeris Muhust pärit Vassili Kolk.
Seisund: hea	
Väärtus: Algne maht säilinud, palju algupäraseid detaile (ukselingid, II k aknad, ukсед, trepp piiretega, keskküttesüsteem, õhulõõrid, teismaldatava vaheseina postid). Näide tehnoloogilisest saavutusest (I keskküttega koolimaja Saaremaal) ning ehitustehnilisest uuendusest (nopsa-süsteemis seinad). Nimeka arhitekti Alar Kotli looming, kultuuriloolise, ajaloolise, arhitektuurse tähtsusega.	
Ettepanekud jm märkused: RKM, hea näide <i>nopsa</i> -süsteemi rakendamisest	

Nimi: Mustjala	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1937-39		
Asukoht: Saaremaa, Mustjala vald, Mustjala küla KT: 48301:002:0451 Kooli tn 1		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: Roman Koolmari tüüpprojekt ins. E. Kobõlini muudatustega		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadilahendus. Hoones oli algselt 3 klassiruumi, käsitööklass, 2 õp. korterit, teenija korter, internaat, saal-võimla hoone idatiivas		
Tänane funktsioon: Mustjala Põhikool		
Fassaad: krohvitud, uks asetub fassaadil keskteljel		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: juurdeehitused hoone küljele (võimla), idatiival ja põhikorpuse ulatuses on aknad vahetatud.		
Põhiplaan: ERA f. 2013, n. 1, s. 999.		Konstruksioon ja muud näitajad: I korrus paekivist seintega telliskivi voodriga, teine korrus puidust.
Seisund: hea		
Väärtus: Arhitekt Roman Koolmari koostatud tüüpprojekti ainuke esindaja. Kohakultuuriline väärtus, ajalooline, tüpoloogiline, arhitektuurne väärtus. Algne väljanägemine on säilinud		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Saare-Võhma	Fotod: Võhma koolimaja esikülg, 2009. Internet, http://nagi.ee/photos/heku/13428719 , 18.02.12, 22:05. Hoone tagakülg, 2007. Internet, http://nagi.ee/photos/Rants/677421 , 18.02.12, 22:32.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1925–1928		
Asukoht: Saaremaa, Mustjala vald, Võhma küla KT: 48301:005:0186 Võhma koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: dipl. ins. S. Kobolõn tegi muudatused De Vriesi ja Jacoby projektile		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, telgsümmeetriline. Hoones oli algselt 4 klassiruumi, käsitööklass.		
Tänane funktsioon: kultuurimaja		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad ja ukSED, algupärast ruudujaotust pole jälgitud, uus laudis ja varikatus		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 482. (Võhma alumise korruse ü.e. plaan, 1935)		Konstruksioon ja muud näitajad: käsitsi saetud palgid, põllukividest vundament Ajalugu: hoonele lisati hilisemal ajal tiibadele ja keskosale teine korrus
Väärtus: koolihoonete esimesel konkursil 3-klassiliste koolimajade kategoorias I koha saanud tüüpprojekti järgi ehitatud hoone. Algupärane maht säilinud. Kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: - Remondi käigus on minetanud algupärased tunnused.		

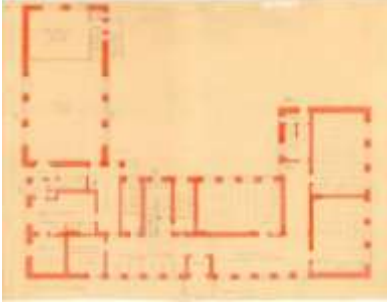
Nimi: Tagavere	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: ehitismälestis 27289 07. märts, 2005		
Ehitusaeg: 1933–34		
Asukoht: Saaremaa, Orissaare vald, Tagavere küla KT: 55001:005:0348 Tagavere koolimaja		
Korruselisus: 1 k, väljaehitatud katusekorruusega		
Arhitekt: Arnold Väli (Põllutöökoja Ehitustalitus)		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga ja kompaktse mahu ning sümmeetrilise fassaadilahendusega hoone. Algselt oli I k 2 klassiruumi, teenija tuba, II k juhataja ja õp. korterid		
Tänane funktsioon: Raamatukogu, MTÜ Tagavere Optimistid maja		
Fassaad: rõhtlaudis, peauks asub hoone keskel		
Katus: kelpkatus, plekk-katus (uus)		
Ümberehitused: juurde on ehitatud metallist evakuatsioonitrepp		
Põhiplaan: ERA f. 2013, n. 1, s. 930	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: originaalkujul säilinud traditsionalistlik Põllutöökoja Ehitustalituse koolimaja, säilinud tiheda ruudustikuga aknad, interjööris säilinud trepp, laudpõrandad, ukсед, seintel laudvooder.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Tumala	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1932		
Asukoht: Saaremaa, Orissaare vald, Tumala küla KT: 55001:006:01707 Mõisa		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, Arnold Väli		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: Ristküliku kujuline põhiplaan (kergelt S-kujuline), asümmeetriline fassaadijaotus.		
Tänane funktsioon: MTÜ Tumala Mõisapark omanduses		
Fassaad: krohvitud, nurgakvaadrid. Ukse asetus on fassaadil asümmeetriline		
Katus: kõrge kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: - (sisemiste muudatuste kohta info puudub)		
Põhiplaan: ERA f. 2020, n. 1, s. 394 (esialgne plaan, A. Väli)	Konstruksioon ja muud näitajad: Tumala mõisa härrastemaja kohale ehitatud koolihoone.	
		
Seisund: hea		
Väärtus: Algupärase mahu säilitanud Põllutöökoja Ehitustalituses välja töötatud traditsionalistlikus stiilis kivist koolihoone. Koolihoone asub ajaloolise mõisapargi südames.		
Ettepanekud jm märkused:		Võtta arvele

Nimi: Kaali	Foto: Vaated esi- ja tagaküljest, Foto: Kaali Põhikool	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936-38		
Asukoht: Saaremaa, Pihtla vald, Kaali küla KT: 59201:002:0264 Kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Heinrich Kukkur		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: u-kujulise põhiplaani, millele liitub hilisem maht idatiiva suunas. Keskteljelise ülesehitusega.		
Tänane funktsioon: Kaali Põhikool		
Fassaad: silekrohv, uks asub hoone keskteljel, mida on rõhutatud trepikoja mahuga		
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uus välisviimistlus, aknad ja ukсед. Juurdeehitus hoone lõunapoolsele tiivale.		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: Heinrich Kukkuri tüüpprojekti järgi ehitatud funktsionalistlik koolimaja Saaremaal (analoogne Uue-Lõve, Kahtla ja hävinud Torgu koolimajaga). Tüpoloogiline, kohalooline ja arhitektuurne väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

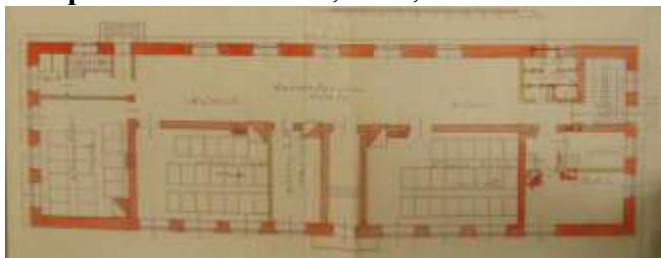
Nimi: Kõrkvere	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1927		
Asukoht: Saaremaa, Põide vald, Kõrkvere k. KT: 63401:004:0210 Kooli		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: historitsistliku käsitlusega vernakulaarne hoone, mis jätkab IMS eelset ehitustraditsiooni		
Tüüp: pikaks venitatud mahuga riskülikulise põhiplaaniga koolimaja. Hoones oli algselt 2 klassiruumi, juhataja ja õpetaja korteriga, internaat		
Tänane funktsioon: Kõrkvere päevakeskus, sotsiaalkorteriga, raamatukogu		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: viilkatus, plekk		
Ümberehitused: - (sisemise ümberjaotuse kohta puudub info)		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: rahuldav/halb		
Väärtus: algupärane maht, osaliselt laudis, valgmikuga külguks ja enamus aknaid on säilinud. Kohakultuurilise väärtusega. Üks väheseid 1920. aastatel ehitatud riskülikulise põhiplaaniga ühekorruselisi vernakulaarseid koolimaju Eestis.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Tiirimetsa	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011			
Mälestis: ehitismälestis, 27290. 07. märts, 2005.				
Ehitusaeg: 1936				
Asukoht: Saaremaa, Salme vald, Tiirimetsa küla KT: 72101:001:1077 Koolimaja				
Korruselisus: 2 k				
Arhitekt: Heinrich Kann				
Stiil: funktsionalism				
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, tsentraalsümmeetriline fassaad, hoones saal-võimla ja kaks klassiruumi				
Tänane funktsioon: Kultuuriselts „Kannel“ maja				
Fassaad: krohvitud, peasissepääsu on rõhutatud kõrgendatud trepikojamahuga, uks asetseb fassaadil telgsümmeetriliselt				
Katus: lamekatus, plekk				
Ümberehitused: Algselt ühekorruselisele tagatiivale on lisatud teine korrus, mis hoone ilmet ei riku.				
Põhiplaan: -			Konstruksioon ja muud näitajad: Klassiruumid on hoone ühes tiivas, teises on saal-võimla	
Seisund: hea				
Väärtus: väheseid originaalkujul säilinud funktsionalistlikke koolimaju Saaremaal. Säilinud originaalsed sisekujunduselemendid, klassiruumide vaheline vahesein mehhanismiga, originaalsed seinad sisestatud vihmaveetorud, keldris keskkütte süsteem. Arhitektuurse, ajaloolise, kohaloolise väärtusega.				
Ettepanekud jm märkused: -				

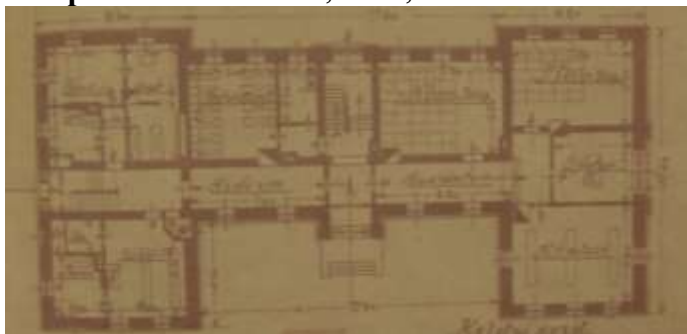
Nimi: Kallemäe (Uue-Lõve)	Fotod: Kallemäe Kooli koduleht	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937-40		
Asukoht: Saaremaa, Valjala vald, Kallemäe küla KT: 85801:004:0031 Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Heinrich Kukkur		
Stiil: Funktsionalism	 Hoone 1940. aastal	
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, millele liituvad hilisemad mahud kirde- ja lõunasuunas. Sümmeetriline fassaadilahendus, keskteljelise ülesehitusega. Hoones oli algselt 3 klassiruumi, 3 korterit, teenijatuba, raamatukogu, saal-võimla ja internaat		
Tänane funktsioon: Kallemäe Kool		
Fassaad: silekrohv, uks asetub		
Katus: madal kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: juurdeehitused, uus välisviimistlus, uued ukse ja aknad. Interjäär on kaasajastatud		
Seisund: hea		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 8. 	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Heinrich Kukkur tüüpprojekti järgi ehitatud funktsionalistlik koolihoone. Tüpoloogiline, väärtus		
Ettepanekud jm märkused: - remonttööde käigus minetanud algupärasuse.		

Nimi: Kärevere (ümberehitus)	Foto: Vaade esiküljest. T. Kimmel, E. Tamm, 2010.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934		
Asukoht: Tartumaa, Laeva vald, Kämara küla KT: 38301:003:0113 Kärevere kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, asümmeetriline fassaadijaotus. Ühes tiivas oli saal, teises klassiruumid		
Tänane funktsioon: Kärevere-Kämara Külaselts		
Fassaad: silekrohv, teisel korrusel laudvooder		
Katus: viilkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: Aknad ja välisukused on vahetatud. Interjööri on uuendatud vastavalt kasutusfunktsioonile (ühite ruumi on rajatud baar).		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Traditsionalistliku arhitektuurikeelega hoone on iseloomulik naide 1920.–1930. aastate vaiksemast maakooli hoonest.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

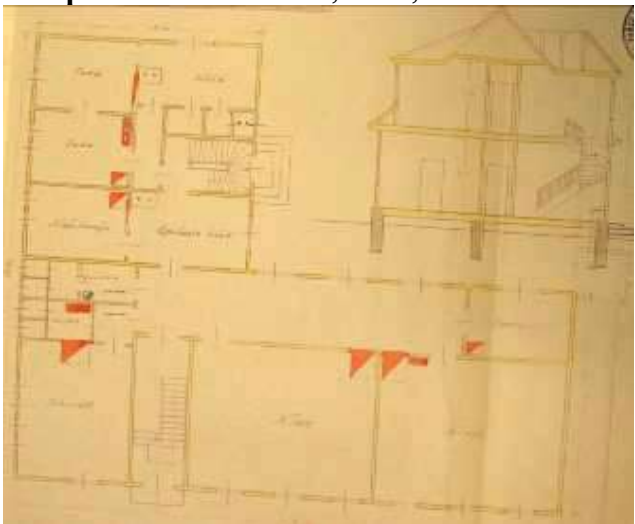
Nimi: Laeva	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, oktoober 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932-34		
Asukoht: Tartumaa, Laeva vald, Laeva küla KT: 38301:002:0049 Kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ins. David Roos, ehitusmeister Ado Johanson		
Stiil: funktsionalism		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus.		
Tänane funktsioon: Laeva Põhikool		
Fassaad: tellisladu, uks asetub fassaadil telgsümmeetriliselt		
Katus: lamekatus, plekk		
Ümberehitused: - (väiksemad sisemised muudatused, originaalaknad asendatud plastikakendega)		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Väärtus: Erandliku materjalikasutusega (krohvimata tellis) maakoolimaja. Maht ja plaanijaotus suurelt osalt algne, säilinud on taimornamentikaga välisuks. Ajalooline väärtus (kohaliku tellisevabriku tellistest ehitatud), kohalooline, arhitektuurne väärtus. kohaliku maainseneri David Roosile iseloomulik looming. Arhitektuurselt heatasemeline, maakooli kohta moodne arhitektuuriesthetika.		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Võõpste (Võõbste)	Foto: Vaade esiküljest, E. Tamm, T. Kimmel, 2009
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1934-35	
Asukoht: Tartumaa, Mäksa vald, Võõpste küla KT: 50101:006:0100 raamatukogu	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Tartu maakonna arhitekt David Roos	
Stiil: traditsionalism (esindusliku alatooniga)	
Tüüp: pikliku põhiplaaniga, sümmeetrilise fassaadijaotusega koolihoone. Algselt oli hoones 3 klassiruumi, õpetaja ja juhataja korteritega ja internaat II korrusel	
Tänane funktsioon: Pereklubi Noorus maja, raamatukogu-internetipunkt	
Fassaad: maakivisokkel krohvitud ja kvaaderdatud, aknad krohvraamistuses. Kesktelge rõhutab portaali.	
Katus: kelpkatus, eterniit (algselt sindlikatus)	
Ümberehitused: esimese korruse aknad on välja vahetatud	
Seisund: rahuldav	
Põhiplaani: EAM f. 1108, n. 13, s. 596 	Konstruksioon ja muud näitajad: I korrus telliskividest, II puidust.
Väärtus: heatasemeline näide 1930. aastate esinduslikest maakoolimajadest, algupärane maht säilinud. Maainseneri David Roosile iseloomulik hoone (sarnane Laeva koolimajale, kuid konservatiivsem). Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus, erandlik hoone (esimene korrus telliskividest, teine puidust)	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele	

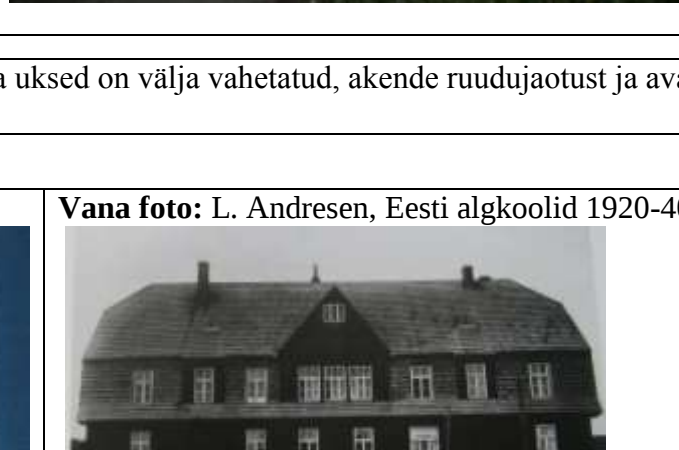
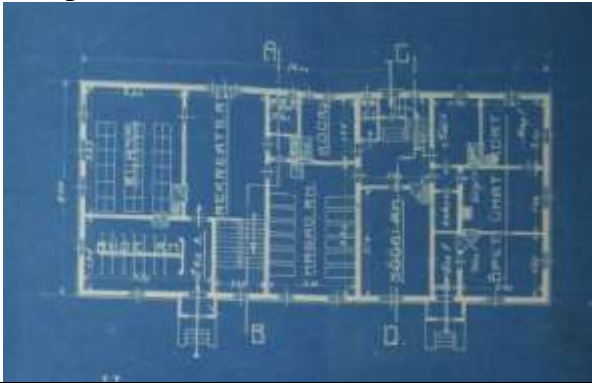
Nimi: Laguja	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, oktoober 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1933		
Asukoht: Tartumaa, Nõo vald, Sassi küla KT: 52801:012:0143 külakeskus		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: Arvatavalt Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan. kaks klassiruumi I korrusel pikemas hoonetiivas		
Tänane funktsioon: Külakeskus, korter		
Fassaad: püstliistuga laudis, uks asetub otsafassaadil keskteljel		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: väike juurdeehitus maja taguosas (kuur), osaliselt uued aknad (1980. aastatel välja vahetatud aknad)		
Seisund: rahuldav		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Kahe klassi vaheline sein on teisaldatav	
Väärtus: traditsionalistlik puidust maakoolimaja. Säilitanud algupärase mahu ja palju algupäraseid detaile interjööris (vana plekk-ahi), laudisega kaetud seinad, algupärane trepp käsipuuga, uksed). Tüüpiline väljaehitatud katusekorrusega vernakulaarne puitkoolimaja. Ajalooline, kohakultuuriline tähtsus.		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Kaimi (ka Ulila)	Foto: Vaade esiküljest, talv 2009/2010, E. Tamm, T. Kimmel	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1931-33		
Asukoht: Tartumaa, Puhja vald, Kaimi küla, Tartu-Viljandi mnt KT: 60502:003:0051		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ehitusmeister Jaan Jürgenson, järelevalve ins. J. Lenzius, saali katusekonste. Seydenbach, projektil N. Ovtšinnikovi nimi		
Stiil: neoklassitsism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetrilise ülesehitusega. I korrusel asus 2 klassiruumi, 2 õp. korter, internaat, II k saal-võimla, 2 klassiruumi		
Tänane funktsioon: eraomand, tühi		
Fassaad: krohvitud. Ukse asetus fassaadil on keskteljel. Fassaade liigendavad liseenid		
Katus: kelpkatus, tsingitud plekk		
Ümberehitused: uued ühekordsete puitraamidega aknad. Interjööri kohta informatsioon puudub.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 578		Konstruksioon ja muud tehnilised näidud: hoonel on tellisseinad, raudkivist vundament. Algselt olid kandilised tsingitud plekist vihmaveetorud. ,
Väärtus: kahe täiskorrusega suurejooneline kivitoolimaja, üks väheseid neoklassitsistlikke koolimaju, mis tol perioodil ehitati. Säilitanud algse mahu. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: RKM		

Nimi: Puhja alg- ja täienduskool	Foto: E. Tamm, T. Kimmel, 2008	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1937		
Asukoht: Tartumaa, Puhja vald, Puhja küla KT: 60501:004:0066		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: projekteerimisel osales Hugo Laur (arvatav autor on Nikolai Kusmin)		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: u-kujulise põhiplaaniga sümmeetrilise lahendusega, sissepääs on toodud n-ö u-siseküljele jättes tiibehitistele üldmulje kujundaja rolli		
Tänane funktsioon: Puhja Gümnaasium		
Fassaad: krohvitud, uks paigutub fassaadil keskteljel. Saaliosa eristub suuremate akendega.		
Katus: kelpkatus, praegu eterniit (algsest plekk)		
Ümberehitused: 4-korruseline juurdeehitus, 1977		
Seisund: hea		
Põhiplaan: ERA 	Konstruksioon ja muud näitajad: krohvitud puitsõrestikseinad. Akende raamijaotus on moodne, allosas avatav õhuaknaga osa.	
Väärtus: kahe täiskorrusega krohvitud koolihoone esindaja. Algne maht säilinud, suures osas ka aknad ja uksed. Ajaloolise, kohakultuurilise väärtusega		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Sangla (endine Tamme koolimaja)	Fotod: Vaated esiküljest, Heiki Pärdi, 2007, sisevaade E. Tamm, T. Kimmel, 2008
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1933	
Asukoht: Tartumaa, Rannu vald, Suure-Rakke küla KT: 66601:002:0074	
Korruselisus: 1, 5 k	
Arhitekt: David Roos	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, kompaktne maht. 1-klassiline koolihoone, saali (näitelavaga?), õpetaja korteri ja internaadiga	
Tänane funktsioon: Sangla raamatukogu	
Fassaad: rõhtlaudis	
Katus: poolkelpkatus, plekk (u. 10 aastat vana)	
Ümberehitused: aknad ja peauks vahetatud.	
Seisund: hea	
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 582 	Konstruksioon ja muud näitajad:
Väärtus: küllaltki terviklikult säilinud kompaktne maakoolimaja. Ajalooline, kohalooline ja arhitektuurne väärtus. 1930. aastate moodsa traditsionalistliku koolihoone näide Tartumaal. Peale Laguja ainuke eestiaegne puitkoolimaju Tartumaal, mis on säilinud.	
Ettepanekud jm märkused: RKM	

Nimi: Valguta	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, oktoober 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1931		
Asukoht: Tartumaa, Rõngu vald, Valguta küla KT: 69401:003:0169 Valguta kool		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ? ehitaja Juhan Sööt		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline pikaks venitatud hoonekehandiga põhiplaan, sümmeetriataotlus		
Tänane funktsioon: Lasteaed-alkkool		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: kelpkatus, praegu eterniit		
Ümberehitused: - hoonele on põhjasuunas liidetud hilisem hoonemaht. Plastikaknad, laudvooder uus, katus vahetatud (kadunud on segmentkaarsete akende rivi), interjööris on ruumijaotust muudetud.		
Seisund: hea		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Sõrestik-seinad. Interjööris olid algselt paneelid	
Väärtus: pikaks venitatud kehandiga kahe täiskorrusega vernakulaarse koolihoone näide. Tüpoloogiline, ajalooline, kohalooline tähtsus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Reola	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1927	
Asukoht: Tartumaa, Ülenurme vald, Reola küla KT: 94901:009:0250 Seltsimaja	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: N. Ovtšinnikov (projekt tema nimega, kuid erineb projektist, tõenäoliselt projekti muudeti)	
Stiil: hilishistoritsism	
Tüüp: ristiküliku kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, pikaks venitatud hoonekehandiga.	
Tänane funktsioon: Saksa Ökopoli ja Öko-Pro abil tehakse hoonele diagnoos, põhjalik renoveerimisprojekt ja energiapass. Majast peaks saama keskkonnasäästliku ehitamise ja renoveerimise kompetentsikeskus (aasta 2006 andmed)	
Fassaad: krohvitud, sisepääs asub hoone keskteljel	
Katus: mansardkatus, kivikatus	Ümberehitused: krohvitud seinad, aknad ja uksed on välja vahetatud, akende ruudujaotust ja avade paigutust on muudetud.
Seisund: rahuldav/halb	
Põhiplaan: ERA	Vana foto: L. Andresen, Eesti algkoolid 1920-40
	
Väärtus: iseloomulik mõisahäärberit matkiv koolihoone (esifassaadil sambad) ajaloolises mõisapargis. Ajalooline ja kohalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: -	

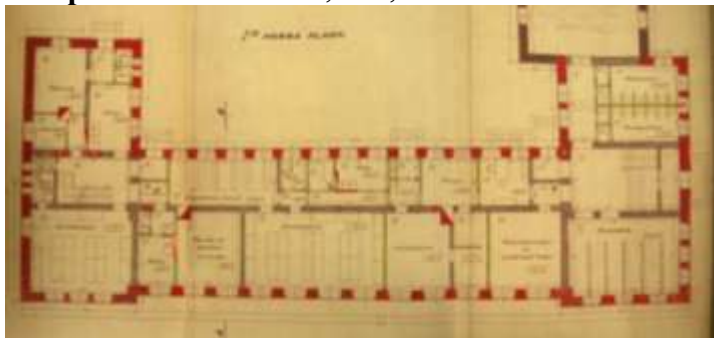
Nimi: Ala	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, M. Kalm, 2010	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1935-38		
Asukoht: Valgamaa, Helme vald, Ala küla KT: 20301:002:0049 Kooli		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: maakonna arhitekt Georg Saar		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: pikaks venitatud hoonekehandiga, ristikülikulise põhiplaaniga koolihoone, sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: Ala Põhikool		
Fassaad: pritskrohvitud, sümmeetriataotlus		
Katus: poolkelpkatus		
Ümberehitused: 1960. aastatel ehitati kinnistule uus koolihoone, mis ühendati vana koolihoonega (ühekorruseline koridor vana koolihoone põhjaküljel), soojustatud ja pritskrohviga kaetud, uued aknad ja uksed		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea		
Väärtus: Pikaks venitatud kehandiga traditsionalistlik hoone. Hoonemaht on säilinud, kuid ümberehituste tõttu on algsed detailid ja ilme kadunud. Kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Peetri	Foto: L. Andreseni raamat Eesti Algkoolid 1930-1940, lk 492	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932–33		
Asukoht: Võrumaa, Karula vald, Valtina küla KT: 28902:003:0510 Peetri		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, projekti kinnitas A. Volberg		
Stiil: I ms eelne vormikeel, historitsism		
Tüüp: vernakulaarne riskülikulise põhiplaani ja sümmeetrilise fassaadijaotusega hoone. Algselt oli hoones 1 klassiruum (42 õpilasele), (ruumala 22x 12 ruutm), võimlemisruum, internaat, 2-toaline õp. korter, teenijatuba.		
Tänane funktsioon: Erakätes		
Fassaad: laudvooder, sissepääs asub hoone keskteljel		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: ?		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud tehnilised näidud: rõhtpalk-ehitis. Ajalugu: pidude ajal sai tütarlaste magamisruumi liikuva vaheseina abil ühendada saaliga ja seda kasutada näitelavana. Klassiruumid olid paigutatud päikesepoolsele küljele. Hoone läks maksma 3000 krooni	
Seisund: hea		
Väärtus: viilkatusega pikaks venitatud kehandiga vernakulaarne koolihoone tüüp. Ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Vajab vaatlusuuringuid kõigepealt		

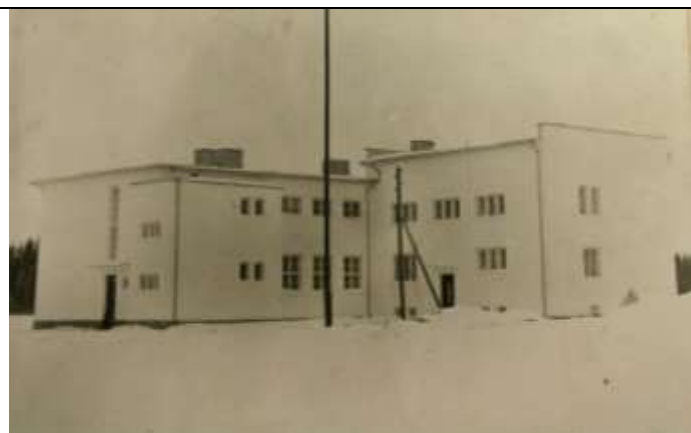
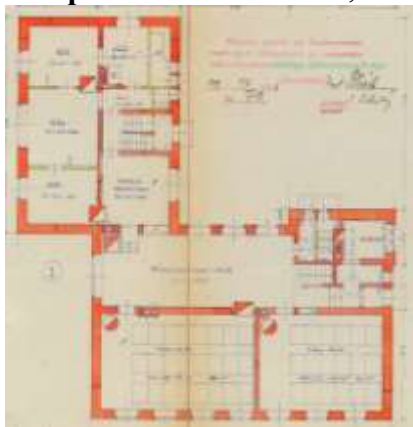
Nimi: Ilmjärve (Ilmjärve-Kolju)	Fotod: http://www.turism.valgamaa.ee, 19.02.12, 18:17. Ajalooline foto: Valter Kuuse kogu, 1930. aastad.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1929-30		
Asukoht: Valgamaa, Otepää vald, Ilmjärve KT: 63601:003:2570 Ilmjärve		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Nikolai Ovtšinnikov?		
Stiil: historitsism, klassitsismi sugemetega		
Tüüp: ristiküliku kujuline põhiplaan, sümmeetrilise fassaadiga, keskosas on risaliidiga ja kolmnurfrontooniga rõhutatud		
Tänane funktsioon: Ilmjärve Hotell		
Fassaad: krohvitud, sissepääs on fassaadi keskteljel		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: Interjööris on teostatud kapitaalremont		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea		
Väärtus: klassitsismi mõjutustega kahekorruline maakoolimaja. Arhitektuurne, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Neeruti	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Kalm, M. 2010.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-36		
Asukoht: Valgamaa, Palupera vald, Neeruti küla KT: 58202:003:1052 Kooli		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: August Volberg		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaaniga, asümmeetrilise fassaadijaotusega koolihoone. Algselt oli hoones 2 klassiruumi, II k internaat, õpetajate korterid		
Tänane funktsioon: Elumaja		
Fassaad: katteliistuga püstlaudis, ukse asetus fassaadil asümmeetriline		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: -		
Seisund:		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Ajalugu: Neeruti koolimaja projekt valiti 1934. aastal valminud „Eesti Arhitektide Almanaki“ märkimisväärsete projektide hulka.	
Väärtus: Üks täpsemini projekti järgi ehitatud Põllutöökoja Ehitustalituse väljaehitatud katusekorrusega puitkoole. Tüpoloogiline, arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: RKM		

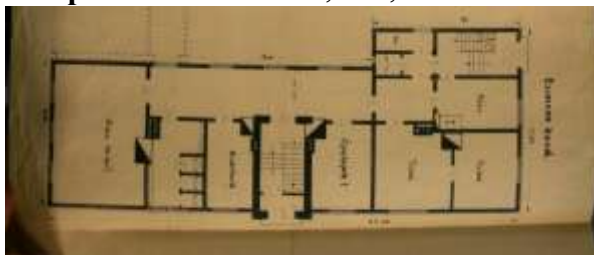
Nimi: Hellenurme (ü.e.)	Foto: Kalm, M. 2010.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1935-36		
Asukoht: Võrumaa, Palupera vald, Hellenurme küla KT: 58201:001:1611 Vallamaja		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus, August Volberg		
Stiil: traditsionalism esindustraditsionalistlike tunnustega		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga (uus hooneosa ristkülikukujuline)		
Tänane funktsioon: Vallavalitus, raamatukogu, maakultuurimaja		
Fassaad: krohvitud, trepikojamahuga fassaadil rõhutatud sissepääsuava ilmestab ehisportaal		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: Algselt mõisaansamblisse kuulunud hoonele ehitati A. Volbergi projekti järgi pikem hoonetiib. Uuemaid ümberehitusi pole tehtud (interjöörü kohta info puudub)		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud tehnilised näidud:
Seisund: hea		
Väärtus: 1930. aastatel lisatud ümberehituse mahuga Põllutöökoja Ehitustalitusele omane traditsionalistlik maakoolimaja. Ajalooline, arhitektuurne, tüpoloogiline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Puka	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, muinas.ee	
Ehitismälestis, 23218, 06. oktoober 1999		
Ehitusaeg: 1937-1939		
Asukoht: Valgamaa, Puka vald, Puka alevik KT: 60803:001:0007 Kooli 3		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: maakonna arhitekt Georg Saar		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sissepääs toodud n-ö U siseküljele – tiibehitised on aktiivsed üldmulje kujundajad. Algselt oli hoones 6 klassiruumi, käsitööklass, raamatukogu, internaat, garderoob, õpetaja ja koolijuhataja korter		
Tänane funktsioon: Puka Kunstikool		
Fassaad: silekrohv, sümmeetriline fassaadijaotus, Fassaade ilmestavad ajastule omased kõrged, paljudeks väikesteks ruutudeks jaotatud aknad.		
Katus: kõrge kelpkatus, kivitatus (uus)		
Ümberehitused: juurdeehitus 1980. aastatel		
Põhiplaan: ERA f. 4743, n. 1, s. 18	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: Suuremahulise traditsionalistlik koolihoone. Ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Tagula	Fotod: Ülal: Maaleht, 18. Juuni, 2009. All: L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid 1930-40.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926-27		
Asukoht: Valgamaa, Tõlliste vald, Tagula küla KT: puudub		
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega		
Arhitekt: Algse hoone projekti valmistas A. Sõber A. Mödlingeri tüüpprojekti järgi (vt ajalooline foto). Teise variandina võib tegu olla Põllutöökoja Ehitustalituses projekteeritud hoonega		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga väike puitkoolihoone		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: püstlaudis, asümmeetriline fassaadijaotus		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: uued aknad ja uksed.		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Ajalugu: teada on, et A. Mödlingeri projekti järgi ehitatud hoone (vt ajal. foto) on sõjas kannatada saanud ja tegu võib olla hiljem ulatuslikult ümber ehitatud hoonega (vt kaasaegne foto)	
Seisund: avariiline		
Väärtus: tüüpiline vernakulaarne väljaehitatud katusekorrusega puitkoolimaja. Ajalooline, kohalooline, tüpoloogiline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Dokumenteerida		

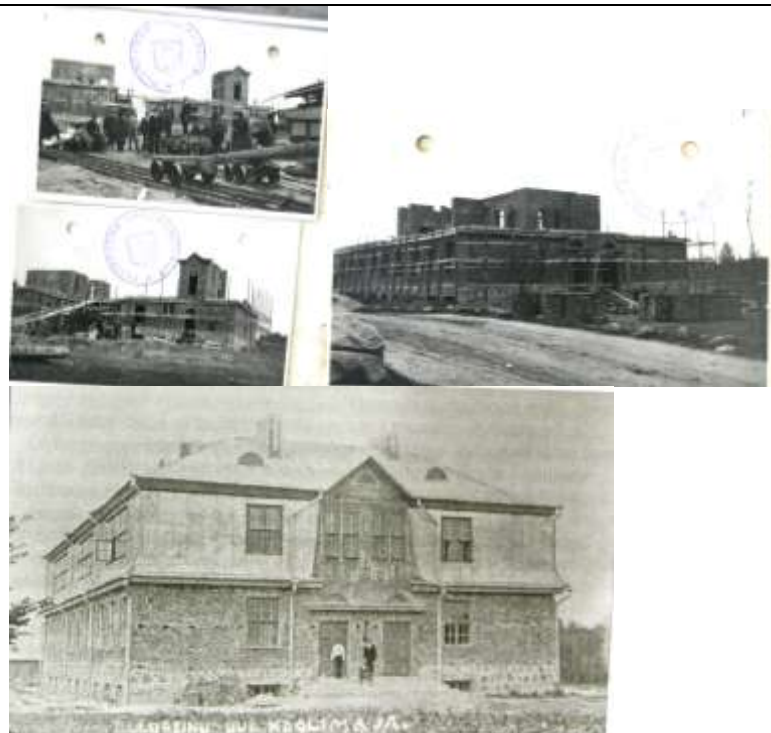
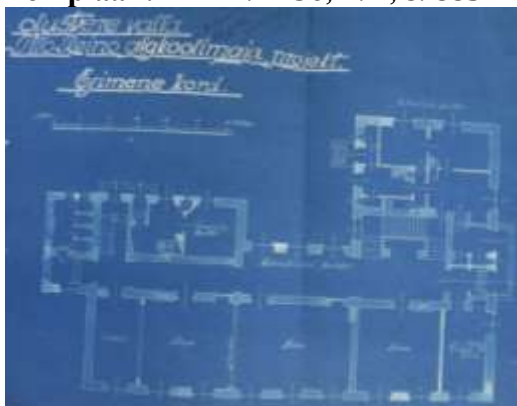
Nimi: Laatre	Fotod: Ülal: Vaade hoone küljele, L. Välja All: ERA. f.2255, n. 1, s. 282.		
Mälestis: -	 		
Ehitusaeg: 1936–39			
Asukoht: Viljandimaa, Abja vald, Laatre küla KT: 10501:004:0622			
Korruselisus: 2 k			
Arhitekt: Rudolf Siimann			
Stiil: funktsionalism			
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, asümmeetriline fassaadijaotus			
Tänane funktsioon: tühi (vähe elujõuline)			
Fassaad: silekrohv, ukse asetus fassaadil on asümmeetriline			
Katus: lamekatus, plekk			
Ümberehitused: interjööri kohta puudub info			
Põhiplaan: EAM f. 2. n. 5, s. 37.	Konstruksioon ja muud näitajad:		
			
Seisund: halb/avariiline			
Väärtus: kõrge arhitektuurse tasemega funktsionalistlik kivikoolihoone. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus.			
Ettepanekud jm märkused: dokumenteerida (pole elujõuline)			

Nimi: Vana-Kariste		Fotod: hoone esi- ja tagakülg. Ülal: Halliste.ee, All: E. Lankots, 2009.
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1931-32		
Asukoht: Viljandimaa, Karksi vald, Vana-Kariste KT: 19201:002:0096 Vana-Kariste seltsimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: historitsism, klassitsismi mõjutustega		
Tüüp: kergelt U-kujuline põhiplaan, sümmeetria taotlus, rõhutatud keskosa, mis väljendub ukse kohal teisel korrusel olevast kolmnurkfrontoonist		
Tänane funktsioon: MTÜ Vana-Kariste Külaselts, Vana-Kariste Noortetuba		
Fassaad: rõhtlaudis, dekoratiivne fassaad, sissepääsu asetus on fassaadil keskel.		
Katus: kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: - interjööri kohta puudub info		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: kahe täiskorrusega historistslik koolihoone. Arhitektuurne, ajalooline ja kohakultuuriline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: RKM		

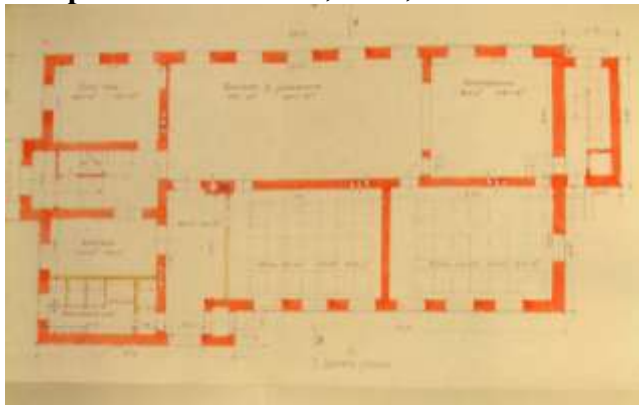
Nimi: Võhma	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, Lankots, E. 2008.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: projekt 1933, valmis 1936		
Asukoht: Viljandimaa, Kõo vald, Soomevere küla KT: 35701:001:0005 Võhma koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: dipl. insener Erich Otting		
Stiil: funktsionalismi mõjutustega		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadilahendus. Algselt oli hoones 2 klassiruumi ja 2 õp. korterit		
Tänane funktsioon: enamjaolt tühi		
Fassaad: silekrohv, peafassaadil iseloomulik eenduv trepikoja püstik, mis rõhutab keskosa		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: - interjööri kohta puudub info		
Põhiplaan: ERA f. 3447, n. 1, s. 297 	Konstruksioonid ja muud näitajad: püstpalkidest seinad vooderdatud väljast telliskiviga ning krohviga	
Seisund: halb/rahuldav		
Väärtus: 1930. aastate moodne kivist maakoolimaja. Arhitektuurne, ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

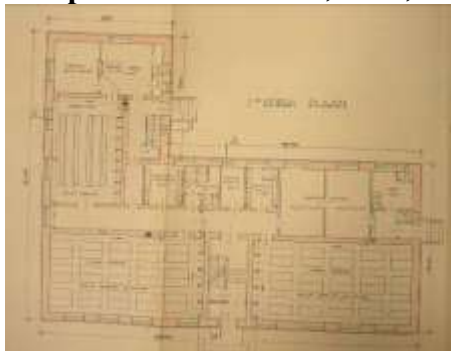
Nimi: Õisu (Paistu)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, august 2011	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Viljandimaa, Paistu vald, Sultsi küla KT: 57001:003:0011 Paistu kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Adolf Viilu		
Stiil: moodne traditsionalism		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadilahendus		
Tänane funktsioon: Paistu Põhikool		
Fassaad: silekrohv, sissepääs asub hoone keskeljel		
Katus: kelpkatus, savikivi		
Ümberehitused: juurdeehitus hoone tagaossa (võimla)		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea		
Väärtus: tüüpiline 1930. aastate lõpu moodsam ja esinduslikum traditsionalistlik koolihoone. Ajalooline ja kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Olustvere	Fotod: Välja, L. 2009	
Ehitismälestis, 14567, 17. veebr. 1998		
Ehitusaeg: fassaadilahendus 1920. aastad		
Asukoht: Viljandimaa, Suure- Jaani vald, Olustvere alevik KT: 54501:002:0521		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Artur Perna		
Stiil: historitsism, hilisjuugendlike mõjutustega		
Tüüp: kompaktse ja liigendatud mahtudega juugendlik hoone, asümmeetria taotlus		
Tänane funktsioon: Olustvere Mõis		
Fassaad: krohvitud, liigendatud fassaadid		
Katus: mansardkatus, kivi		
Ümberehitused: - interjööri kohta puudub info		
Põhiplaan: ?		Konstruksioon ja muud näitajad: Juurdeehitis (või osaliselt vana hoone asemele ehitatud) Olustvere valitsemajale
Seisund: rahuldav		
Väärtus: Olulise kõrvalhoone näide Viljandimaa ühes suurimas hästi säilinud mõisaansamblis. Mälestise tunnusteks on terviklikult säilinud algupärane välisilme, ehituskonstruksioonid, detailid ning nende arhitektuurne vormistus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Tillu-Reinu (Tääksi)	Fotod: Ülal: ajaleht Sakala, 30.06.2010 All: ERA, f. 1790, n. 1, s. 883; "Tillu-Reinu-Tääksi koolmeistrid". Lk 17
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1929-31	
Asukoht: Viljandimaa, Suure-Jaani vald, Tääksi küla KT: 54501:003:0059 Tääksi Põhikool	
Korruselisus: 1 k väljaehitatud katusekorrusega	
Arhitekt: Tõnis Mihkelson tegi Karl Jõgi projektis muudatusi	
Stiil: traditsionalism, historitsismi mõjutustega (mansardkatus)	
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga (ebavõrdsete haaradega) koolihoone, sümmeetrilise fassaadijaotusega	
Tänane funktsioon: Tääksi Põhikool	
Fassaad: krohvitud, sissepääsu asetus on fassaadil sümmeetriliselt	
Katus: mansardkatus, plekk	
Ümberehitused: 1964. aastal lisati mahukas L-kujulise põhiplaaniga juurdeehitus hoone idaküljele	
Põhiplaan: ERA f. 1790, n. 1, s. 883 	Konstruksioon ja muud näitajad: I korrus tellistest, II korrusel puitkonstruktsioon
Seisund: hea	
Väärtus: Levinud tüüpprojekti järgi ehitatud traditsionalistlik koolihoone. Tüpoloogiline (T. Mihkelsoni mugandus Karl Jõgi tüüpprojektile), ajalooline ja kohalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: -	

Nimi: Suure-Jaani	Fotod: hoone esi- ja tagakülg, Jüriado Mait, 2012	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1939-40		
Asukoht: Viljandimaa, Suure-Jaani, Ilmatari 9 KT: 76001:004:0011		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Johannes Pikkov		
Stiil: Esindustriaditsionalistlike võtetega		
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, 4 klassiruumiga (I k), saal-võimla, õp. toad, pikemas tiivas klassiruumid		
Tänane funktsioon: Suure-Jaani Gümnaasiumi algklasside maja		
Fassaad: silekrohv, ukse asetus fassaadil on asümmeetriline, saalimahu akendel on dekoratiivne raamistus		
Katus: madal kelpkatus, tsingitud terasplekk		
Ümberehitused: osaliselt uued aknad ja ukSED (pikemas hoonetiivas)		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: hea/rahuldav		
Väärtus: terviklikult säilinud esindustriaditsionalistlik koolihoone. Arhitektuurne, tüpoloogiline, kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Mustla	Foto: Tarvastu Muusika- ja Kunstikool 2008	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1939-41		
Asukoht: Viljandimaa, Tarvastu vald, Mustla alevik KT: 79705:002:0012 Kevade 1		
Korruselisus: 3 k		
Arhitekt: insener Jaan Maasik, muutmisprojekt Adolf Viilu		
Stiil: funktsionalistlik traditsionalistlike tunnustega koolihoone		
Tüüp: ristkülikulise põhiplaaniga, asümmeetrilise fassaadijaotusega. Algselt oli hoones 3 klassiruumi.		
Tänane funktsioon: Tarvastu Muusika- ja Kunstikool		
Fassaad: silekrohv, sissepääsu asetus on fassaadil keskteljel		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: 1957. aastal ehitati hoonele kolmas korrus peale, ukсед ja aknad ning välisviimistlus on uus.		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 655		Konstruksioon ja muud näitajad: Alusmüür raudkividest, sokkel poolpuhtalt taotud raudkividest, tsementseguga krohvitud. Seinad tellis- ja tsementkivist. Hoones oli liikuva vaheseinaga saal-näitelava (käsitööklass). Keskküttega hoone
Seisund: hea		
Väärtus: Oli tollal Mustla moodsaim hoone. Kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused:		

Nimi: Anni	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, www.kv.ee, 2011	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1938–40		
Asukoht: Viljandimaa, Viiratsi vald, Saareküla küla KT: 89201:005:0178 Lasteaia		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Adolf Viilu		
Stiil: 1930. aastate lõpu traditsionalism		
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, sümmeetriataotlus. Algselt oli hoones 2 klassiruumi (90 õpilasele), käsitööklass, internaat, 2 õp. korterit, teenija korter.		
Tänane funktsioon: müügis, 6 korteriga maja		
Fassaad: silekrohv, sissepääs asub hoone fassaadil keskel		
Katus: madal kelpkatus, plekk		
Ümberehitused: uued aknad ja ukSED, sisemised muudatused		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 697 	Konstruksioon ja muud näitajad: Telliskividest seinad (keskküttega, puurkaevust pumbati vesi pööningul olevasse paaki) Koridor-võimla ja käsitööklassi vaheline sein oli lahtikäiv	
Seisund: halb (kütmata, niiskuskahjustused, lõhkumised jne)		
Väärtus: tüüpiline 1930. aastate lõpu traditsionalistlik kivitoolimaja. Ajalooline ja kohalooline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

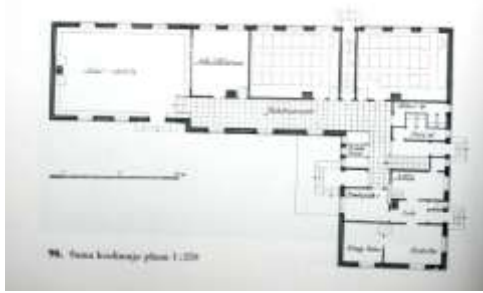
Nimi: Lasva (ulatuslik ü.e., sisuliselt uus maja)	Fotod: Vaated esi- ja tagaküljest, juuli 2011
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1936, projekt kinnit. 1935	
Asukoht: Võrumaa, Lasva vald, Lasva küla KT: 38902:002:0710 Koolitalu	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: Põllutöökoja Ehitustalitus	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: L-kujulise põhiplaaniga, asümmeetriline fassaadijaotus, 2 klassiruumi, 2 õp. korter, internaadiruumid, saal-võimla, käsitööklass kõrvalruumidega, kooliteenija korter	
Tänane funktsioon: eraomand	
Fassaad: püstlaudis, ukse asetus fassaadil asümmeetriliselt	
Katus: kelpkatus, eterniit (algelt laastukatus)	
Ümberehitused: hilisemad varikatused. Interjööri kohta puudub informatsioon	
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: Ajalugu: Koolihoone on 80 õpilasele mõeldud, ehituseks kasutati ära Lasva Raamatukogu Seltsilt omandatud seltsimaja, millele tehti juurdeehitus 960 m3. Vana osa pidi veel valmis ehitama. Uus osa ehitati püstpalkidest, alumisel korrusel asus õp. korter, poiste internaat, II k uues osas 2 õppeklassi, alumisel korrusel vestibüül, internaat, õp. korter, õppeköök, teenija korter, II k vanasse ossa jääb saal-võimla, käsitööklass-näitelava. (ERA f. 1108, n. 13 s. 927, leht 4)
Seisund: hea	
Väärtus: kompaktse mahuga kahe täiskorrusega puitkoolimaja. Põllutöökoja Ehitustalituses projekteeritud traditsionalistlik hoone. Arhitektuurse, kohaloolise väärtusega	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele	

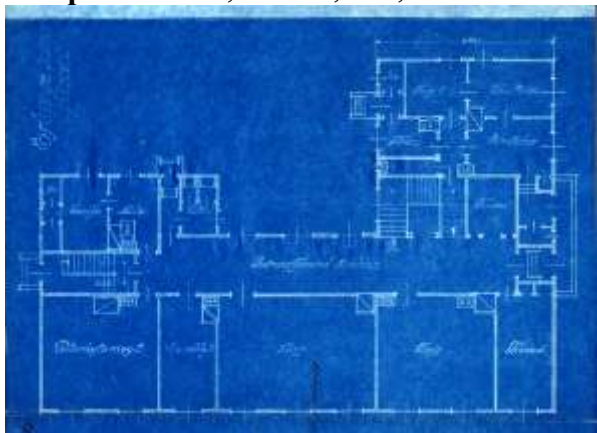
Nimi: Kääpa kool-rahvamaja	Fotod: Kääpa kooli koduleht	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1938-39		
Asukoht: Võrumaa, Lasva vald, Kääpa küla KT: ?		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Henn Kuvasto, ehitusmeister Aleksander Nuia		
Stiil: traditsionalism funktsionalismi mõjutustega		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus. II k 2 klassi, saal, käsitööklass-näitelava, raamatukogu, I k. 2 õp. korterit, internaat		
Tänane funktsioon: Kääpa Põhikool		
Fassaad: silekrohv, sissepääs fassaadi keskteljel, iseloomulik kaarduv sissepääs.		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: ulatuslikud juurdeehitused, uued aknad ja ukSED ning välisviimistlus.		
Põhiplaan: -	Konstruktsioon ja muud näitajad: Käsitööklass on saali põrandast 70 cm kõrgusel. Seinad telliskividest. Keldrikorruse seinad on raudkividest, vaheseinad betoonist.	
Seisund: hea		
Väärtus: Henn Kuvasto tüüpprojekti järgi ehitatud moodne koolimaja. Tüpoloogiline ja kohakultuuriline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: -		

Nimi: Pikakannu	Fotod: esi- ja tagaküljest, Kristi Peedo, 2012.	
Mälestis: -	 	
Ehitusaeg: 1937-39		
Asukoht: Võrumaa, Lasva vald, Pikakannu küla KT: 38902:001:0010 Pikakannu Põhikool		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Henn Kuvasto		
Stiil: Traditsionalism funktsionalismi mõjutustega		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, fassaadijaotus sümmeetriline. Hoones oli algselt 3 klassiruumi, võimla-saal, käsitööklass/näitelava, 3 õp. korterit ja teenijakorter.		
Tänane funktsioon: Pikakannu erakool, toidlustusasutus, kunstiateljee		
Fassaad: valge silekrohv		
Katus: madal kelpkatus, plekk (uus, 1998, algselt tsementkividest)		
Ümberehitused: uued aknad (algne ruudujaotus säilinud) ja ukсед. Interjöör kaasajastatud		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud tehnilised näitajad: tsementkivid valati kohapeal ja katuse savikivid samuti. Nopsa-süsteemis seinad (tsementkivid-6cm õhuvahet-tsementkivi-12 cm turbaga täidetud õhuvahe-telliskivi. Siseseintel puupaneelid, vaheseinad palkidest. Õhkkeskküte (eeskuju võeti Kanepi koolimaja süsteemist), alusmüüriks kasutati vana magasiaida müürikive.	
Seisund: hea		
Väärtus: Henn Kuvasto tüüpprojekti järgi ehitatud funktsionalismi mõjudega traditsionalistlik koolihoone. Tüpoloogiline, arhitektuurne, kohakultuuriline väärtus.		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

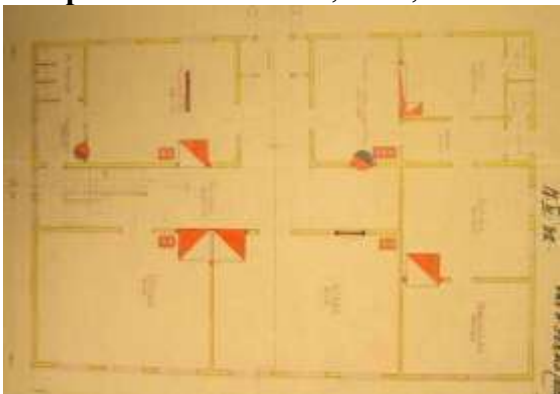
Nimi: Luhamaa	Foto: Vaade esiküljest, Ene Tillmann	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1925-26		
Asukoht: Võrumaa, Misso vald, Napi küla KT: ?		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: Esinduslik T-kujulise põhiplaaniga koolihoone, sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: eraomand Kool suleti 2000. a-l.		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: kelpkatus, plekk (uus)		
Ümberehitused: uued aknad. Sisemiste muudatuste kohta puudub info		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: hea		
Väärtus: säilitanud algse mahu. Üks väheseid selleaegseid kahekorruselisi T-kujulise põhiplaaniga esinduslikke maakoolimaju. Arhitektuurne, ajalooline ja kohakultuuriline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Vastse-Roosa (kool-rahvamaja)	Foto: Vaade esiküljest, Vastse-Roosa koduleht
Mälestis: -	
Ehitusaeg: 1934–35	
Asukoht: Võrumaa, Mõniste vald, Vastse-Roosa küla KT: 49001:004:0011 Vastse-Roosa piirivalvekordon	
Korruselisus: 2 k	
Arhitekt: insener Hans Kõll	
Stiil: traditsionalism	
Tüüp: L-kujuline põhiplaan, kompaktse mahuga asümmeetrilise plaanijaotusega. Hoones oli algselt internaat (I k), 2 õpetajate korterit, 2 klassiruumi ja saal	
Tänane funktsioon: Vastse-Roosa piirivalvepunkt	
Fassaad: rõhtlaudis, ukse asetus fassaadil on asümmeetrilinepuu	
Katus: kelpkatus, plekk (uus, algselt laast)	
Ümberehitused: uued aknad ja ukсед. Interjööri kohta informatsioon puudub	
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 6. 	Konstruksioon ja muud näitajad: rõhtpalkidest seinad, vundament põllukividest. Ehitati mõisa härrastemaja asemele, kasutati olemasolevat kivi
Seisund: hea	
Väärtus: Kohaliku inseneri Hans Kõllile omase käekirjaga hoone (sarnaneb Kurenurme koolile), traditsionalistlik kompaktse mahuga väike maakoolimaja, säilitanud algse mahu. Arhitektuurse, ajaloolise ja kohakultuurilise väärtusega.	
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta	

Nimi: Ristemäe algkool ja rahvamaja	Fotod. ülal: EFA.683.1-1102.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1934-35		
Asukoht: Võrumaa, Rõuge vald, Ristemäe küla KT: 69702:001:0049 Koolimaa		
Korruselisus: 1 k		
Arhitekt: August Volberg, Põllutöökoja Ehitustalitus		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: L-kujulise põhiplaani, asümmeetrilise põhiplaani. Algselt oli hoones saal-võimla, teisaldatava vaheseinaga (käsitööklass), 2 klassiruumi, 2 korterit		
Tänahe funktsioon: sotsiaalkorteritega hoone (6 korterit)		
Fassaad: I k tellis, II k puit, sissepääsu asetus fassaadil asümmeetriline		
Katus: viilkatus, algselt laastukatus		
Ümberehitused: Interjööri kohta puudub informatsioon		
Põhiplaan: raamatust 20 aastat ehitamist Eestis	Konstruksioon ja muud näitajad: tellisseinad	
		
Seisund: halb		
Väärtus: tüüpiline Põllutöökoja Ehitustalituse projekti järgi valminud L-kujuline koolimaja. Tüpoloogiline, kohalooline, ajalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele, teha ekspertiis		

Nimi: Nursi (Vastse- Nursi)	Foto: Vaated hoone esi- ja tagaküljele: Aigar Needo, 2012	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1926-27		
Asukoht: Võrumaa, Rõuge vald, Nursi küla KT: 69701:002:0067		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Karl Jõgi tüüpprojekti Tõnis Mikhelsoni muudatutega		
Stiil: traditsionalism, historitsismi jäänukiga		
Tüüp: U-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: pakutakse majutusteenuseid ja tegutseb külamajana?		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: kelpkatus, bituumenkate		
Ümberehitused: ukse kohal on uus varikatus, osaliselt uued ukсед ja aknad. Interjööris on osaliselt uued kattematerjalid. Ruumijaotust pole palju muudetud		
Põhiplaan: ERA, f. 1790, n. 1, s. 881. 	Konstruksioon ja muud näitajad: 6-klassiline koolimaja ehitati vana kõrtsihoone asemele. Maja alumise korra eeskülg ja otsad koos trepiruumidega, peale allesjääva vana kivimüüri, ehitati telliskividest, teised osad aga puidust.	
Seisund: rahuldav		
Väärtus: levinud tüüpprojekti alusel muudetud kujul (baroklike detailidega) ehitatud koolimaja, säilitanud algse mahu. Arhitektuurse, tüpoloogilise, ajaloolise ja kohaloolise väärtusega		
Ettepanekud jm märkused: Arvele võtta		

Nimi: Osula (Sõmerpalu)	Foto: Vaade esiküljest, M. Karu, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1925		
Asukoht: Võrumaa, Sõmerpalu vald, Osula küla KT: 76701:002:0153 Koolimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism, heimat'likud väikeseruudulised aknad		
Tüüp: suuremahuline E-kujulise põhiplaaniga pika hoonekehandiga koolihoone, sümmeetriline fassaadijaotus		
Tänane funktsioon: tühi (eraomand)		
Fassaad: rõhtlaudis, ukse asetus fassaadil on sümmeetriline		
Katus: kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: Interjööri kohta puudu b informatsioon		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: rahuldav		
Väärtus: suuremahuline kahe täiskorrusega traditsionalistlik E-kujulise põhiplaaniga koolimaja. Säilitanud algse mahu, tehniliselt heas seisukorras. Arhitektuurne, kohalooline ja ajalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

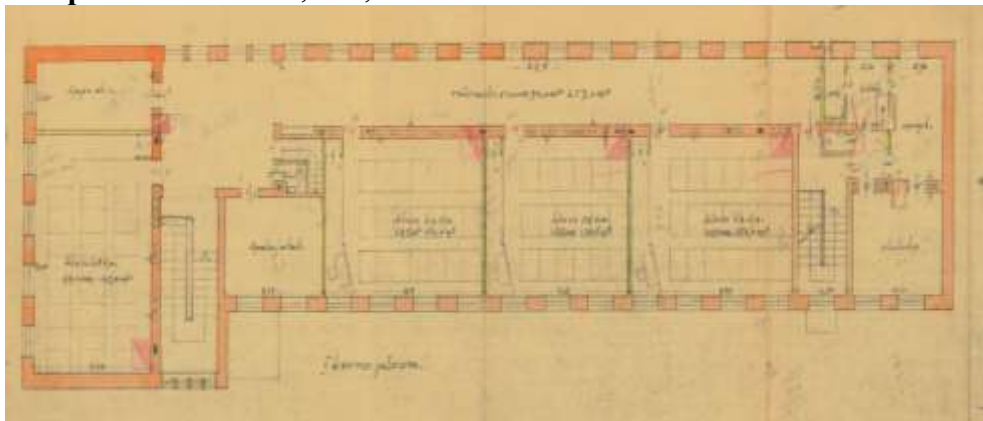
Nimi: Kõrgepalu (Kõrgepalu asunduses)	Foto: Vaated esi- ja tagaküljest, Heiki Pärdi fotod 2007	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932		
Asukoht: Valgamaa, Varstu vald, Kõrgepalu küla		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Insener Hans Kõll		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: Ristküliku-kujuline põhiplaan, sümmeetriline fassaadijaotus, 2 õppeklassiga (80 õpilasele), õp. korteriga I k., teenijakorter, internaadiruumid		
Tänane funktsioon: hoone on pikemat aega müügis, eraomand		
Fassaad: rõhtlaudis		
Katus: poolkelpkatus, plekk (uus, algselt laast?)		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 933	Konstruksioon ja muud näitajad:	
		
Seisund: hea		
Väärtus: säilitanud algse mahu, arhitektuurne, ajalooline väärtus Ehitati Kõrgepalu asundusse, mõisa asemele. Krunt osteti Põllutöoministeeriumilt ära. Tüüpiline mõisa asemele ehitatud ja selle esteetikat edasiandev puukoolimaja (modernistlikus võtmes – tihe akenderida fassaadil)		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele, teha ekspertiis		

Nimi: Kurenurme	Foto: Vaade esiküljest, M. Karu, 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1932-33		
Asukoht: Võrumaa, Sõmerpalu vald, Kurenurme küla KT: 76702:001:0024 Kooli		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ins. Hans Kõll. Ehitusmeister Julius Perv		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: kompaktse mahuga, asümmeetrilise fassaadijaotusega. Hoones oli algselt kaks klassiruumi, juhataja ja õpetaja korter		
Tänane funktsioon: tühi		
Fassaad: vertikaalne laudis		
Katus: kõrge kelpkatus, eterniit		
Ümberehitused: kivist nõukogudeaegne juurdeehitis hoone lõunaküljel		
Põhiplaan: EAM f. 2, n. 5, s. 11. 	Konstruksioon ja muud näitajad:	
Seisund: halb/avariiline		
Väärtus: Algse mahu säilitanud kompaktse mahuga traditsionalistlik koolihoone. Ajalooline, kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Dokumenteerida (hoone kuulub pankrotistunud isikule, kes ei ole üles näidanud huvi sellega midagi ette võtta)		

Nimi: Urvaste	Fotod: Hoone esikülg, Välja., L. 2010. Urvaste koolimaja peale valmimist. L. Andreseni kogu	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1938-40		
Asukoht: Võrumaa, Urvaste vald, Urvaste küla KT: 84301:002:011 Urvaste seltsimaja		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: vallavanem Julius Prisko (-Urvaste Hariduselu 320, lk 19) Valga maainsener Georg Saar tegi hinnakalkulatsiooni		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujuline põhiplaan, sümmeetrilise fassaadijaotuse, keskteljelise põhiplaaniga. Hoones oli algselt 3 klassiruumi, II k saal-võimla lavaruumiga, 3 toaline koolijuh. korter, 2 õp. 2-toalist korterit		
Tänapane funktsioon: seltsimaja ja raamatukogu		
Fassaad: silekrohv, rõhutatud portaal, sissepääs asub fassaadil keskteljel	Ümberehitused: majale on tehtud ulatuslik juurdeehitus	
Katus: Kelpkatus, plekk (uus)		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: seinad 1,5 telliseid -õhuvahe 7 cm - 0,5 telliseid (kogupaksusega 62 cm). Sisemised kivid betoonkivist.	
Seisund: hea	Väärtus: Traditsionalistlik kivitoolimaja. Algne maht säilinud, tehniliselt heas seisukorras. Ajaloolise, arhitektuurse, kohaloolise väärtusega	
Ettepanekud jm märkused:		
	Võtta arvele	

Nimi: Krabi (juurdeehitis)	Fotod: http://www.stkinnisvara.ee/majad . L. Andreseni raamatust Eesti Algkoolid 1920-40.	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936-37		
Asukoht: Võrumaa, Varstu vald, Krabi küla KT: 86502:002:0087 Vanakooli		
Korruselisus: 1,5 k		
Arhitekt: J. Linnakivi		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristkülikukujuline põhiplaan (juurdeehitis), hoone ise L-kujuline, asümmeetrilise fassaadijaotusega. Uues osas oli 3 klassiruumi, õpetaja korter		
Tänane funktsioon: Müügis		
Fassaad: krohvitud, ukse asetus fassaadil asümmeetriline		
Katus: viilkatus, eterniit		
Ümberehitused: -		
Põhiplaan: ERA f. 1108, n. 13, s. 977		Konstruksioon ja muud näitajad:
Seisund: Rahuldav		
Väärtus: Algse mahu säilitanud traditsionalistlik maakoolimaja. Hoonel on modernistlikult tihe akenderida fassaadil. Arhitektuurne, ajalooline ja kohakultuuriline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Miku	Foto: Vaade esiküljest, M. Karu. 2009	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1924/25		
Asukoht: Võrumaa, Varstu vald, Varstu alevik KT: 86501:003:0097 Kooli tn 5		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: ?		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: U-kujulise põhiplaaniga kivitrepikojaga koolihoone. Hoones oli algselt 4 klassiruumi, internaat, 4 õp. ja teenija korterit		
Tänane funktsioon: müügis		
Fassaad: vertikaal- ja horisontaallaudis kombineeritult, sissepääs hoone kitsamalt küljet		
Katus: kelpkatus, eterniit (algselt laastukatus)		
Ümberehitused: uued aknad ja ukсед. Interjööri kohta info puudub		
Põhiplaan: -		Konstruksioon ja muud näitajad: Trepikoda on ülejäänud puithoonest ehitatud tellistest (ilmselt tuleohutuse tõttu)
Seisund: hea		
Väärtus: kivitrepikojaga traditsionalistlik maakoolimaja. Säilitanud algse mahu ja väljanägemise, heas tehnilises seisukorras. Arhitektuurne ja kohakultuuriline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele		

Nimi: Loosi	Fotod: hoone esi- ja tagaküljest, Kristi Peedo, 2012.
Mälestis: -	
Ehitusaeg: projekt 1930ndada, ehitusaeg 1940ndad?	
Asukoht: Võrumaa, Vastseliina vald, Loosi küla KT: 87401:002:0025 Loosi Koolimaja	
Korruselisus: 3 k	
Arhitekt: Ott Puuraid	
Stiil: traditsionalism funktsionalistlike mõjutustega	
Tüüp: pikaks venitatud hoonekehandiga koolihoone, asümmeetriline plaanijaotus. klassiruumid pika koridori kõrvale pikitud	
Tänane funktsioon: Erakätes, müüdi 1990. aastatel	
Fassaad: silekrohv, sissepääsu asetus fassaadil on asümmeetriline. Risaliidina eenduval osal on tihedad väikesed aknakased	
Katus: viilkatus, eterniit	
Ümberehitused: uued aknad ja ukсед. Sisemised muudatused	
Põhiplaan: EAM f. 28, n. 1, s. 173 	Konstruksioon ja muud näitajad: 1930. aastate projekt, mille järgi valmis hoone 1940. aastatel. Sarnaneb Voldi algkooli kavandiga.
Seisund: halb	
Väärtus: Algse mahu säilitanud suuremahuline funktsionalistlike mõjutustega maakoolimaja, tagasihoidlikule fassaadile lisavad mänglevust tihedad väikeseruudulised koridoriaknad. arhitektuurne, kohalooline, ajalooline väärtus	
Ettepanekud jm märkused: Võtta arvele	

Nimi: Väimela	Foto: Parksepa Keskkool	
Mälestis: -		
Ehitusaeg: 1936-39		
Asukoht: Võrumaa, Võru vald, Parksepa alevik, Võru tee 4		
Korruselisus: 2 k		
Arhitekt: Henn Kuvasto		
Stiil: traditsionalism		
Tüüp: ristküliku kujulise põhiplaaniga, sümmeetriline fassaadijaotus. Algselt oli hoones 3 klassiruumi, internaat, võimlemis-jalutusruum, 2-toaline koolijuhataja korter, kooliteenija korter, haigetuba.		
Tänane funktsioon: Parksepa Keskkool		
Fassaad: krohvitud, sissepääs asub hoone keskteljel		
Katus: kelpkatus, tsementkivid		
Ümberehitused: ulatuslikud juurdeehitused.		
Põhiplaan: -	Konstruksioon ja muud näitajad: alusmüürid raudkivist, välisseinad nopsa süsteemis (lapiti-serviti-lapiti). Kerged puuvaheseinad. Jalutusruumi ja käsitööklassi vahel oli teisaldatav sein, et koolipidude ajaks saaks seda näitelavana kasutada.	
Seisund: rahuldav		
Väärtus: traditsionalistlik koolihoone. Kohalooline väärtus		
Ettepanekud jm märkused: -		

